

CONCEPT Notulen Statenvergadering van 1 november 2024

INHOUDSOPGAVE
Notulen 1 april 2022

	Presentielijst	Pagina 4
1	Opening, mededelingen voorzitter en vaststelling agenda	Pagina 6
2	Spreekrecht externen	Pagina 6
3	Vragenuur	Pagina 7
4	Notulen	Pagina 7
5	Vorraadagenda	Pagina 7
6	HAMERSTUKKEN	Pagina 7
6.1	G-24-029 Statenvoorstel inzake de Controleverordening Provincie Limburg 2024, brief GS van 27-08-2024 (GS DOC-00689947)	Pagina 7
6.2	G-24-033 Statenvoorstel inzake Legesverordening 2025, brief GS van 17-09-2024 (GS DOC 00695855)	Pagina 7
6.3	GEWIJZIGD G-24-028 Statenvoorstel Financiële Verordening 2024, brief GS van 08-10-2024 (GS DOC-00705210)	Pagina 7
6.4	GEWIJZIGD G-24-030 Statenvoorstel inzake uitvoering motie 3119, Depondt c.s. inzake 'continuïteit startersleningen' en toezegging 9312 'onderzoeken welke alternatieve instrumenten er zijn voor de startersleningen', brief GS van 03-09-2024 (GS DOC-00693206)	Pagina 7
7	BEHANDELSTUKKEN	Pagina 7
7.1	GEWIJZIGD G-24-031 Statenvoorstel inzake Najaarsnota 2024, brief GS van 15-10-2024 (GS DOC-00707384)	Pagina
7.2	GEWIJZIGD G-24-032 Statenvoorstel Programmabegroting 2025, brief GS van 15-10-2024 (GS DOC-00708257)	Pagina 8
8	Moties vreemd aan de orde van de dag	Pagina 122
9	Sluiting	Pagina 122

**Presentielijst van de leden van Provinciale Staten van Limburg voor de vergadering van
1 november 2024**

Voorzitter

Roemer, E.G.M.

Statengriffier

Pregled, mr. A.O.J.

Leden

Partij

Aanwezig

Absil, mevrouw drs. M.G.J.A.C.

CDA

Berghorst, mevrouw mr. A.

PvdA

Bijnen, H.M. van

PVV

Blijlevens, R.P.

JA21

Bloi MA, J.M.

VVD

Bommel, C.P.G. van

BBB

Bosch, M. Th.

PVV

Boven, mevrouw I.

Partij voor de Dieren

Dautzenberg, A.G.P.M.

GroenLinks

Depondt-Olivers, mevrouw M.L.H.

CDA

Driessen, R.B.

Forum voor Democratie

Fischer, mevrouw A.M.J.N.

50PLUS

Franssen, R.F.R.P.

BBB

Franssen, R.J.H.

LOKAAL-LIMBURG

Goossen, I.J.G.

BBB

Hanegraaff, dr. M.C.

CDA

Hermans, L.J.

PVV

Hoks, F.J.R.

PVV

Huizing, J.

BBB

Ijpelaar, W.A.J.

CDA

Jenneskens, MA, mevrouw M.T.P.

D66

Jetten, mevrouw T.G.M.

GroenLinks

Jiménez Hastenrath, mevrouw C.L.

PVV

Koopman M SEN, mevrouw S.N.

VVD

Kuiper, mevrouw L.Y.M.

SP

Loomans, ir. P.J.M.

Horizon

Maillé, S.

VVD

Megens, B.J.M.H.

PVV

Mertens, mevrouw mr. K.G.M.

GroenLinks

Nijenhuis, D.J.

BBB

Nijskens, H.L.M.

VVD

Pelzer, ing. E.M.

VVD

Peters, A.C.P.

LOKAAL-LIMBURG

Pol, mevrouw H.A. van der

BBB

Queisen, A.G.M.

BBB

Schoolmeesters, mevrouw A.M.A.

BBB

Schuuring BA, mevrouw E.A.

PvdA

Schyns MSc, P.F.M.

JA21

Smeets, C.A.H.

SP

Sol MSc, H.P.A.
Vaessen, L.A.P.
Waajen-Crins, mevrouw drs. A.P.H.
Wesseling, mevrouw A.
Wetemans, C.C.M.
Wolters, mevrouw L.C.C.M.
Wolters Gregório, J.
Zeedzen, D.

GroenLinks
D66
CDA
D66
oos limburg
PvdA
SP
BBB

Het College van Gedeputeerde Staten

Roemer, E.M.(CdK)
Caldenberg, M. van
Demollin-Schneiders, mevrouw E.A.M.B.
Faassen, L.
Kuntzelaers, J.J.M.
Satijn, S.H.M.
Theuns, M.L.M

Notulist

Het Notuleercentrum

1 Opening, mededelingen voorzitter en vaststelling agenda

De voorzitter: Dames en heren, ik open deze vergadering en verzoek u allen, indien dat mogelijk is, om te gaan staan. Vorige week dinsdag is op 92-jarige leeftijd de heer Piet Hilhorst uit Sevenum overleden. De heer Hilhorst zat zeventien jaar lang in het Provinciebestuur, vier jaar als lid van Provinciale Staten en dertien jaar als Gedeputeerde van onder meer Personeelszaken, Landbouw, Ontginningen, Waterhuishouding, Wegen, Ruimtelijke Ordening en Natuur. Opgegroeid op een boerderij had hij zijn hele leven een grote affiniteit met de agrarische sector. Op jonge leeftijd was hij al maatschappelijk actief bij de plaatselijke jongerenbeweging. Ook politiek interesseerde hem, mede ingegeven door zijn vader, die wethouder en Statenlid was. Zijn politieke DNA leidde hem naar een raadslidmaatschap voor de KVP op 26-jarige leeftijd. Hij was toentertijd het jongste raadslid van Nederland. Hij verhuisde in 1968 met zijn jonge gezin naar Sevenum. Politiek bleef hij actief voor de KVP, het latere CDA. Hij werd in 1978 verkozen tot lid van Provinciale Staten Limburg en in 1982 trad hij toe tot het College van Gedeputeerde Staten. Hij was onafgebroken dertien jaar Gedeputeerde in Limburg. Bij zijn afscheid als Gedeputeerde werd hij benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Kort voor zijn vertrek als Gedeputeerde werd Piet Hilhorst door de Provincie aangesteld als voorzitter van de landelijke commissie die de schadevergoedingen regelde voor slachtoffers van de watersnoodramp van 1995, met name in Limburg en in het Land van Maas en Waal. Wij herinneren hem als een gepassioneerde en aimabele bestuurder, die altijd betrokken was bij zijn omgeving en altijd voor iedereen de juiste oplossingen zocht. Piet Hilhorst stief op 92-jarige leeftijd. Wij wensen zijn echtgenote, kinderen en kleinkinderen heel veel sterkte toe in deze moeilijke tijd. Een moment van stilte. Dank u wel. Dames en heren, ik heet u allen van harte welkom bij deze Statenvergadering, die in het teken zal staan van de Najaarsnota 2024 en de Programmabegroting 2025. Van de zijde van Provinciale Staten heeft de heer Peters aangegeven vanmiddag een korte periode afwezig te moeten zijn. Ik heet iedereen van harte welkom, ook op de publieke tribune en mensen die via de digitale snelweg deze vergadering volgen, alsmede ook wederom de vertegenwoordiging namens de pers. Fijn dat ook u weer vandaag aanwezig bent. Er zal door de huisfotograaf een nieuwe groepsfoto gemaakt worden van Provinciale Staten. De Griffie heeft in al haar wijsheid bedacht dat het beste moment daarvoor vlak voor de lunch is. Houd er dus even rekening mee dat u dan niet in één keer weg bent en dat u dan straks niet op de beroemde foto komt te staan. Bij opening van de vergadering van vandaag is een quorum vereist. De griffier en ik heb voorafgaand aan de opening aan de hand van de presentielijst geconstateerd dat aan dat vereiste is voldaan. Vandaag zijn er uiteraard geen moties vreemd aan de orde van de dag, want tijdens de algemene beschouwingen zijn alle moties aan de orde van de dag, dus wij wachten het rustig af. Mocht u nog iets willen indienen, zorgt u dat dat dan weer op tijd bij de Griffie is, zodat zij weer netjes voor de verspreiding et cetera kunnen zorgen. Indien er een hoofdelijke stemming zal worden gevraagd bij één van de voorstellen, zal dit door middel van loting bepaald worden. Mocht dat het geval zijn, dan beginnen we bij de heer Pelzer. Bij de behandeling van de agenda van vandaag, de Najaarsnota en de Begroting, die in één termijn, twee termijnen, met elkaar besproken zullen gaan worden – uiteraard waar wel apart over gestemd wordt – geldt zoals altijd de volgorde van de partijen op alfabetische volgorde. We beginnen via loting bij de fractie van de Partij van de Arbeid. Daarna PVV, SP, VVD, 50PLUS, BBB, CDA, D66, Forum voor Democratie, GroenLinks, Horizon, JA21, LOKAAL-LIMBURG, oos limburg en tot slot de Partij voor de Dieren. Ik waardeer uw enthousiasme. Dat voelt goed. We hebben met elkaar de spreektijden afgesproken. Daar bent u zich allen van bewust. Maar we hebben ook geconstateerd dat er volgende week alleen sprake is van een aantal hamerstukken. Het Presidium heeft in al haar wijsheid besloten om die hamerstukken te verplaatsen naar vandaag, dus we gaan daar allereerst even over stemmen. Dat betekent dat er voor volgende week geen agenda meer is en dat dus de vergadering van 8 november is gecancelld. Daarmee stel ik voor de conceptagenda voor vandaag met u vast te stellen, met deze wijziging. Dat is aan de orde.

2 Spreekrecht externen

-

3 Vragenuur

-

4 Notulen

De voorzitter: Dan gaan we even de notulen van 27 september ... Dan gaan we kijken of we die ongewijzigd kunnen vaststellen. Dat is het geval.

5 Voorraadagenda

De voorzitter: De voorraadagenda, of we die ongewijzigd kunnen vaststellen. Dat is het geval.

6 HAMERSTUKKEN

6.1 G-24-029 Statenvoorstel inzake de Controleverordening Provincie Limburg 2024, brief GS van 27-08-2024 (GS DOC-00689947)

De voorzitter: Dan komen we bij de aangekondigde hamerstukken. 6.1, G24-029, Statenvoorstel inzake de Controleverordening Provincie Limburg 2024 en de brief van GS van 27 augustus 2024. Dat is conform.

6.2 G-24-033 Statenvoorstel inzake Legesverordening 2025, brief GS van 17-09-2024 (GS DOC 00695855)

De voorzitter: 6.2, G24-033, Statenvoorstel inzake Legesverordening 2025 en de brief van GS van 17 september 2024. Ook dat is conform.

6.3 GEWIJZIGD G-24-028 Statenvoorstel Financiële Verordening 2024, brief GS van 08-10-2024 (GS DOC-00705210)

De voorzitter: Gewijzigd G24-028, Statenvoorstel Financiële Verordening 2024 en de brief van GS van 8 oktober 2024. Dat is conform.

6.4 GEWIJZIGD G-24-030 Statenvoorstel inzake uitvoering motie 3119, Depondt c.s. inzake 'continuïteit startersleningen' en toezegging 9312 'onderzoeken welke alternatieve instrumenten er zijn voor de startersleningen', brief GS van 03-09-2024 (GS DOC-00693206)

De voorzitter: Gewijzigd G24-030, Statenvoorstel inzake uitvoering motie 3119, Depondt cum suis, inzake 'continuïteit startersleningen' en toezegging 9312, 'onderzoeken welke alternatieve instrumenten er zijn voor de startersleningen' en de brief van GS van 3 september 2024. Ook dat is conform vastgesteld.

7 BEHANDELSTUKKEN

7.1 GEWIJZIGD G-24-031 Statenvoorstel inzake Najaarsnota 2024, brief GS van 15-10-2024 (GS DOC-00707384)

7.2 GEWIJZIGD G-24-032 Statenvoorstel Programmabegroting 2025, brief GS van 15-10-2024 (GS DOC-00708257)

De voorzitter: Dan gaan we nu naar de behandelstukken, zoals aangegeven zowel de Najaarsnota als de begrotingsbehandeling. Die worden gelijktijdig behandeld, waarna er wel afzonderlijk over zal worden gestemd, inclusief alle moties en amendementen die vandaag worden ingediend. Dan geef ik nu als eerste het woord aan mevrouw Berghorst namens de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter. Zul je altijd zien: hoeft je nooit als eerste te beginnen en nou moet je een keer als eerste beginnen en dan heb je nog een laatste wijziging in een amendement, dat er nog niet ligt. Maar hij is er nu, dus we kunnen beginnen. Goedemorgen collega's, goedemorgen mensen op de publieke tribune. Voorzitter, het maakt in Limburg uit waar je wieg heeft gestaan en wie je ouders zijn. Achterstanden ontstaan vaak al vanaf de geboorte en de zwangerschap. Vroeggeboorte, schoolachterstanden, laaggeletterdheid, overgewicht, werkloosheid, armoede, schulden, verslavingsproblemen en ondermijnende criminaliteit: het wordt in Limburg van generatie op generatie overgedragen. Geen gezellig begin van deze begrotingsbehandeling, maar het is wel de waarheid, collega's. Vaak wordt dan gedacht dat het vooral om gemeenten in Parkstad gaat of toch in ieder geval om de stedelijke gemeenten van Limburg. Maar voorzitter, dat is helaas niet helemaal waar. Zo ligt het percentage mensen dat moeite heeft met basisvaardigheden in Bergen, Gennep en Venray hoger dan in Sittard-Geleen en Maastricht. Van de vijf Limburgse gemeenten die landelijk in de top 10 van meest ondermijningsgevoelige gemeenten staan, liggen er twee niet in Parkstad. Vaals staat op plek 2 van de landelijke top 5 van gemeenten met het hoogste percentage inwoners dat in armoede leeft. Voorzitter, het baart ons als sociaaldemocraten grote zorgen. Met te veel Limburgers gaat het al te lang niet goed. Niet voor niets investeert Limburg samen met gemeenten en maatschappelijke partners al jaren in het doorbreken van deze negatieve spiraal. Uitgerekend hier kleedt het Zuyderland Ziekenhuis de zorg nu uit vanwege structurele personeelstekorten en vanwege verbouwingskosten. De PvdA begrijpt de boosheid over dit besluit goed. Het gaat niet over die extra reisafstand van 20 kilometer. Er zijn oprechte grote zorgen over de bereikbaarheid en de toegankelijkheid van de zorg in de meest ongezonde regio van Nederland. Parkstad en de Westelijke Mijnstreek hebben beide een volwaardig ziekenhuis nodig. Limburg heeft voldoende volwaardige preventieve en curatieve zorgvoorzieningen nodig, die toegankelijk zijn voor onze inwoners, ook voor inwoners op het platteland. Wat de PvdA daarin extra zorgen baart, is het gebrek aan bestuurlijke eensgezindheid. We zien burgemeesters die elkaar openlijk afvallen in het Zuyderland-dossier, gemeenten die met elkaar concurreren om extra middelen uit het Rijk binnen te halen, gemeenten die de noodklok luiden over bezuinigingen die het gevolg zijn van de nieuwe politieke realiteit in Den Haag, terwijl de Provincie Limburg in dezelfde week vooral staat te juichen omdat de Einstein Telescope een stapje dichterbij gekomen is. Begrijp me niet verkeerd, dat is goed nieuws, daar mogen we ook om juichen, maar het mag niet overschaduwen dat er ook heel erg veel dingen in Limburg niet goed gaan. Voorzitter, waarom trekken we niet samen op? Zolang we discussiëren met elkaar, discussiëren we niet met Den Haag en daar, voorzitter, daar moet de verandering voor Limburg worden ingezet. Daar liggen de kansen. Als elke regio echt telt, als elke Limburger telt, als je de Limburger echt met hoop, lef en trots tegemoet wil treden, dan moet je stevig willen investeren in het bestrijden van achterstanden waar Limburg al zo lang door geplaagd wordt. Dan moet je zorgen dat Limburg niet aan het kortste eind blijft trekken. We zien daarin een verbindende rol voor de Provincie als schakel tussen gemeenten, zorgorganisaties, maatschappelijke organisaties en inwoners. Daarom dienen we vandaag een amendement op de Begroting in. Ik zal het dictum even voorlezen. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om binnen de bestaande rol van de Provincie Limburg en in lijn met de in het beleidskader 'Samen leven en bestaanszekerheid' gestelde ambitie samen met gemeenten, onderwijsinstellingen, zorgorganisaties, zorgverzekeraars en andere relevante partners een Zorg- en Gezondheidscoalitie Limburg te vormen / Met deze coalitie te verkennen welke financieringskansen er in Den Haag en Europa liggen voor een langjarige aanpak van structurele gezondheidsachterstanden en het versterken van het zorglandschap in Limburg / Indien kansrijk samen een propositie te ontwikkelen gericht op het aanpakken van structurele gezondheidsachterstanden en

zorgpartners op te roepen tot het versterken van het zorglandschap / Het vormen van deze coalitie, het uitvoeren van de verkenning en het opstellen van de propositie te beleggen bij een coördinerend portefeuillehouder, Provinciale Staten periodiek te informeren over de voortgang / Besluiten om beslispunt 1 te wijzigen in: '1. Ten behoeve van het programma 'Samen leven en bestaanszekerheid' maximaal € 500.000 getrapt ter beschikking te stellen, € 100.000 voor het vormen van een Zorg- en Gezondheidscoalitie, € 100.000 voor het verkennen van de financieringskansen van een langjarige aanpak van structurele gezondheidsachterstanden en het versterken van het zorglandschap in Limburg en indien kansrijk € 300.000 voor het ontwikkelen van een propositie gericht op het binnenhalen van financiering voor die aanpak en het commitment van het Rijk. 2. De Programmabegroting 2025 conform de volledige website met inachtnaam van het onder 1 vast te stellen. 3. De 1^e Begrotingswijziging 2025 inzake de septembercirculaire Provinciefonds 2024 vast te stellen.' En gaan over tot de orde van de dag.' Nou moet ik me heel eventjes herpakken, want na het voorlezen van zo'n enorm dictum ... Ja. Een grote kostenpost voor veel huishoudens in Limburg – we weten het allemaal – is de energierekening. Juist daar zien we enorme sociale verschillen ontstaan. Een groot deel van de particuliere huisbezitters verduurzaamt hun woningen zelf en ziet de energierekening daardoor flink dalen. Goed voor de portemonnee en goed voor het klimaat. Maar voorzitter, inwoners van sociale huurwoningen hebben die luxe niet. Zij wonen vaak in slechtere huizen, betalen daardoor sowieso al meer voor de energie en de warmte en hebben ook niet zelf regie op het tempo waarin de woningen worden verduurzaamd. Woningcorporaties moeten woningen met E-, F- en G-label uiterlijk 2028 verduurzaamd hebben, maar aan label-D-woningen wordt nog niet gewerkt, terwijl die woningen vaak vrij eenvoudig te verduurzamen zijn. De PvdA wil het verduurzamen van sociale huurwoningen versnellen, voorzitter. Daarom willen wij het College vragen om te verkennen hoe wij daar als Provincie aan kunnen bijdragen. Als het om verduurzamen gaat, dan vindt de PvdA dat de Provincie daarin ook zelf het goede voorbeeld moet geven. Daar, collega's, doet zich nu echt een unieke kans voor. Noem het een offer you cannot refuse. Voor het eerst in de geschiedenis van deze Provincie werd een raming op mobiliteit na een herberekening niet spectaculair duurder, maar spectaculair goedkoper. Bij het vaststellen van het NIK werd voorspeld dat het behalen van onze doelen op het gebied van duurzame en circulaire grond-, weg- en waterbouw een investering zou vragen van € 50,8 miljoen. Nu blijkt dat het slechts om een eenmalige investering gaat van € 2,39 miljoen. Bij ons in de fractie noemen we het inmiddels het wonder van Kuntzelaers. Voorzitter, u snapt, zo'n kans laat de PvdA niet aan zich voorbijgaan en daarom hebben we nog een amendement op de Begroting. Ik zal ook daar het dictum even van voorlezen. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om duurzaam en circulair grond- weg- en waterbouw ambitieus uit te voeren conform scenario 2 in de mededeling portefeuillehouder 'Verdieping scenario's duurzame en circulaire grond-, weg- en waterbouw' / Besluiten om beslispunt 1 te wijzigen in: 'Ten behoeve van het programma 'Een Bereikbaar en Toegankelijk Limburg' € 2,39 miljoen extra ter beschikking te stellen voor uitvoering van scenario 2 als benoemd in de mededeling portefeuillehouder 'Verdieping scenario's duurzame en circulaire grond-, weg- en waterbouw'. 2. De Programmabegroting 2025 conform de volledige website met inachtnaam van het onder 1 gestelde vast te stellen. 3. De 1e Begrotingswijziging 2025 inzake de septembercirculaire Provinciefonds 2024 vast te stellen.' En gaan over tot de orde van de dag.' Voorzitter, één van de initiatieven van dit College waar de PvdA heel trots op is, dat is Dalvrij Limburg. Maar we ontvangen ook signalen dat de uitrol van dit mooie initiatief moeizaam gaat. Klopt dat signaal en zo ja, waar komt dat door? Limburgers met een smalle beurs moeten mee kunnen doen in de samenleving. Daar is goed openbaar vervoer voor nodig, maar daar zijn ook andere zaken voor nodig. Onze maatschappelijke organisaties bijvoorbeeld. Die maken meedoen mogelijk voor heel veel van onze inwoners en die moeten we daarom koesteren. Dat geldt ook voor ons grote netwerk aan culturele instellingen. Limburg heeft een rijke cultuur met taal, muziek en kunst. Er is veel aandacht voor de grote instellingen en ook voor wat Limburg Limburg maakt. Maar ons culturele aanbod is vooral gericht op kijken en beleven in plaats van doen. Om cultuur te behouden hebben we ook die doeners nodig. Welke plannen heeft dit College voor het versterken van de doeners in de cultuur? Voorzitter, Limburg kan niet zonder cultuur, maar ook niet zonder natuur. De PvdA maakt zich zorgen over de gevolgen van de nieuwe landelijke koers voor het landelijk gebied. De natuur komt in de knel, maar heel veel boeren komen ook in de knel. De tijd is al een tijdje op. Het realiseren en beheren van een robuust Natuurnetwerk Limburg van goede kwaliteit is daarin voor de PvdA erg

belangrijk. We zien nu al dat we de doelen voor 2027 niet lijken te halen. Deelt het College die conclusie met de PvdA en welke maatregelen treffen we om het doel toch te gaan halen? Dan, voorzitter, waterkwaliteit en VTH. Het beleid laat zien dat er urgentie gevoeld wordt om de waterkwaliteit te beschermen. Daar zijn we heel blij mee. Dank daarvoor. Maar de praktijk laat zien dat de problemen op het gebied van VTH niet worden aangepakt en dat je dus wel regels maakt, maar dat er niet gehandhaafd wordt. Dan gaat het niet werken. Dus ik wil graag van het College weten op welke wijze wij de VTH-functie gaan versterken, zodat we de regels die we maken om de natuur te beschermen en het milieu te beschermen ook kunnen handhaven. Dan, voorzitter, tot slot: ook vandaag worden vast weer een heleboel moties en amendementen aangenomen. Dat is voor fracties een enorme klus. Maar dat doe je omdat je het leven van Limburgers een beetje beter wil maken. Bij de Voorjaarsnota hebben we in een debat met GS samen geconcludeerd dat het beter zou zijn dat moties die onderdeel zijn geworden van beleid ook opgenomen worden in de P&C-stukken. Maar bij het lezen van de Najaarsnota en de Begroting ontbreken die moties toch nog steeds. Die over arbeidsmigratie bijvoorbeeld. Je zou hem bijna vergeten. Of die over het Leefbaarheidsfonds Chemelot, waar het College zo hard aan werkt. Waarom worden deze moties niet gewoon opgenomen in de P&C-cyclus, zodat ze onderdeel zijn van beleid en wij daar ook met elkaar over van gedachten kunnen wisselen? Tot zover mijn eerste termijn, maar ik zie dat ik een vraag krijg. Leuk.

De voorzitter: Dat is even de vraag. Bij mijn weten is de heer Franssen woordvoerder namens uw fractie. Dat is wat ik doorgekregen heb, dat de heer Franssen woordvoerder is.

De heer Peters (LOKAAL-LIMBURG): Ik heb begrepen dat ook andere ... Nee, is dat ...

De voorzitter: Nee. Nee, dat zijn uw eigen regels.

De heer Peters (LOKAAL-LIMBURG): U sluit wel mensen uit zo op die manier. Dat is niet gezond voor de ...

De voorzitter: Daarvoor zit u samen in een fractie. Als we alle 47 gaan interrumpen. Ja, maar ik ga er niet over discussiëren, mijnheer Peters.

De heer Peters (LOKAAL-LIMBURG): Nee, met alle respect. Ik ga er niet over discussiëren, maar ik vind het niet kunnen. Ik vind, als je met 47 mensen in de Staten zit, dan moet het niet zo zijn dat een klein gezelschap hier de interruptie kan doen. Maar goed, dat is uw besluit.

De voorzitter: Nee, dat is uw eigen besluit. Het is een besluit van de Staten. Ik maak de regels niet. Dat bepaalt u zelf.

De heer Peters (LOKAAL-LIMBURG): De vraag die ik heb zal ik wel in de wandelgangen stellen. Ja, dat is nou de politiek, de stroperige politiek van de Provincie.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Peters. Ik distantieer mij daarvan. Het zijn ... Ik handhaaf uw eigen spelregels. Het is niet ... U moet niet tegen mij zeggen: u belemmert dat. Het zijn de spelregels die de Staten hebben. Mevrouw Berghorst, gaat u verder. U was klaar met uw betoog. Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Megens namens de fractie van de PVV. De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Voorzitter, mag ik toch een ordevoorstel doen? In onze optiek en naar de afspraken die er zijn is het zo dat de fractievoorzitters wel de woordvoering hebben, dat is een gentlemen's agreement, maar er staat nergens in de verordening dat een ander lid van Provinciale Staten niet een interruptie mag doen. Wel is afgesproken dat iedere partij slechts vijf interrupties mag doen. Dus ik kan dat wat u zonet verwoordde in mijn beleving niet volgen en in mijn beleving, zoals de verordening nu in

het leven is geroepen – we hebben dat ook nagevraagd bij de Griffie deze week – heeft u zonet een verkeerde afweging gemaakt.

De voorzitter: Nee. Dit zijn afspraken die de Staten zelf gemaakt hebben. Ook los van de verordening maakt u zelf ordeafspraken, zoals we dat al jaren gedaan hebben. Als u een ordevoorstel heeft, dan breng ik dat in stemming. Uw voorstel is dat alle 47 leden moeten kunnen interrumpen tijdens het begrotingsdebat. Dat stel ik dan voor, dat dat uw ordevoorstel is. Ik stel voor dat we met hand opsteken daarover gaan stemmen. Wie is voor dat ordevoorstel? 1, 2, 3, 4, 5, 6 ... Wie is tegen dat ordevoorstel? Daarmee is dat voorstel verworpen. Dan geef ik nu het woord aan de heer Megens namens de fractie van de PVV.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. In de inleiding van de Begroting 2025 geef het College aan dat de beleidskaders zijn vastgesteld en dat ze snel aan de slag willen. Allereerst wil ik dan een compliment geven. Het College is erin geslaagd om met wat cijfermatige goocheltrucs in deze begroting enige financiële ruimte te creëren en zelfs de taakstelling in te vullen. Dat zou als muziek in de orde moeten klinken voor de PVV, maar we zien dat dit enkel komt door de onderbesteding op diverse beleidskaders. De Limburgers werken hard en verdienen een financieel gezond Limburg. Dan kom ik bij ons volgende aandachtspunt, waar we vorig jaar en bij de Voorjaarsnota ook al een opmerking over hebben gemaakt: de indicatoren. Sommige zijn nu wel beschikbaar, andere zijn niet actueel of nog niet ontwikkeld. Wanneer worden de nieuwe cijfers verwacht en wanneer zijn de nog niet in ontwikkeling zijnde indicatoren klaar? Voorzitter, dan wil ik nu naar de inhoud, waarbij ik namens de PVV onze belangrijkste punten zal toelichten. Betreffende het landelijk gebied constateren we dat er nog veel visie ontbreekt en dat er in een jaar tijd weinig vooruitgang is geboekt. Het is voor ons belangrijk dat doelen haalbaar en betaalbaar blijven. Veel boeren en met name de PAS-melders hebben hun hoop gevestigd op de komst van nieuwe partijen deze Statenperiode, dat er snel een verbetering komt. De PAS-melders zijn echter nog steeds illegaal en de PVV ziet weinig vooruitzicht op verbetering. Met het realiseren van nieuwe natuur ziet het College een kans om schaarse stikstofruimte te benutten, om zo toch de PAS-melders te legaliseren. Heeft het College een lijst opgesteld met PAS-melders die eerst hun vergunning gaan krijgen? En vindt het College deze stappen daadwerkelijk haalbaar en betaalbaar? Het College richt zich volledig op herstel van onze natuur en de waterkwaliteit en blijft de plannen uit het LPLG uitvoeren. De Provincie verleent hiervoor subsidies aan diverse partijen, waarmee gewerkt wordt aan een robuust natuurnetwerk. De PVV vraagt zich echter af of het College wel voldoende controle heeft over deze partijen. Wie is verantwoordelijk voor de uitvoer van de beheerplannen en vooral, van wie is die natuur nu precies? Het lijkt namelijk alsof de gemeenten alle zeggenschap hebben, terwijl wij vinden dat dit uiteindelijk bij de Limburgse burger zou moeten liggen. Voorzitter, ons prachtig Limburgs landschap met zijn karakteristieke grensoverschrijdende kenmerken verdient bescherming en waardering, een visie die het College met ons deelt volgens mij. Wij als PVV zijn vastbesloten deze natuurlijke schoonheid te behouden. De plaatsing van windturbines langs onze landsgrenzen en overal in onze provincie roept echter zorgen op over de impact op het landschap en de gezondheid van de burgers. De huidige plannen stroken volgens de PVV niet met de ambitie om deze unieke kwaliteiten te versterken. Daarom vragen wij het College of zij de dialoog wil aangaan met onze buurlanden om de ontwikkeling van deze windturbines te heroverwegen. Onze burgers verdienen helderheid over de gevolgen van deze windturbines. Bescherm tevens daarmee ons unieke landschap. Hoewel hernieuwbare energie een noodzaak is volgens het College, roepen wij op tot een kritische evaluatie van deze locatiekeuzes. Windturbines horen op zee, een plek waar het altijd waait. Hoe kunnen we recht doen aan deze unieke landschappen terwijl we tegelijkertijd aan onze energiedoelstellingen willen voldoen? Het antwoord kan niet enkel 'windenergie' of 'RES-doelstellingen' zijn. Hiervoor zullen we dadelijk dan ook een motie indienen. Die lees ik op het einde op. De afgelopen jaren hebben veel burgers flink geïnvesteerd in verduurzaming, maar tot hun frustratie worden ze geconfronteerd met torenhoge terugleverboetes. Deze kunnen oplopen tot meer dan € 500 per jaar. Dit probleem wordt mede veroorzaakt door de overbelasting van het energienet op piekmomenten. Het installeren van een thuisbatterij biedt geen oplossing, konden we recent in de krant lezen. Het is vreemd en oneerlijk dat terwijl er overal megazonneparken worden gebouwd juist de individuele burger financieel wordt geraakt. Energieoplossingen zouden burgers moeten

ondersteunen, niet straffen. Laten we ons meer focussen op de aanpak van de netcongestie, alternatieven in kaart brengen, zoals kernenergie, waarover we in de Begroting overigens maar weinig terugvinden. Maar ook grootschalige opwek van zonnepanelen, die zorgen voor problemen op het net, zouden we niet meer moeten toestaan. Laten we samen streven naar een harmonieus beleid dat zowel onze portemonnee, het milieu als de energie toekomstveilig stelt. Ons Limburg verdient deze gebalanceerde aanpak. Ook hierover zullen we een motie indienen. Dan Mijnwater. Uit de paragraaf 'Verbonden partijen' blijkt dat Mijnwater in 2023 een fors verlies van € 7,3 miljoen heeft geleden. In zowel de Najaarsnota als de Begroting is hier specifiek niets over terug te vinden. Hoe komt dit? Voorzitter, het terugdringen van armoede en laaggeletterdheid wordt vaak genoemd in de begroting. Volgens het College zal dit in 2027 aanzienlijk verbeterd zijn ten opzichte van 2023. Het Centraal Planbureau hanteert nu een nieuwe rekenmethode om de armoede te meten. Houdt het College hier ook rekening mee in hun indicatoren of krijgen we straks een vertekend beeld? Voorzitter, dan kom ik bij de Gezonde Basisschool van de Toekomst. Ze hebben nu dertig scholen. Voor de continuïteit zijn we afhankelijk van financiële steun van het Rijk. Wat ons betreft zou de Provincie hieraan moeten bijdragen vanuit de Sociale Agenda. De PVV vindt dat de scholen in aandachtswijken aangesloten moeten zijn. Welke bijdrage wordt er van de ouders verwacht voor deze maaltijden? Wij zijn van mening dat we ouders niet mogen vragen een maandelijkse bijdrage te leveren als ze elk dubbeltje om moeten draaien. College, hoe gaat dit in zijn werk? Wij zullen in ieder geval een motie indienen om in de vijf aandachtswijken de scholen aan te sluiten bij de Gezonde Basisschool. Voorzitter, maar dan: MAA. We hadden gezamenlijk afgesproken heldere rapportages te ontvangen. Helaas ging dit fout en heeft het College zich niet aan de vooraf afgesproken regels gehouden. Hoe is het mogelijk dat GS geen fatsoenlijke rapportage kan opleveren? De basiseisen voor deze rapportage liggen immers al sinds 2020 vast. Heeft het College de basis van eisen wel goed voor ogen of leeft het in de waan van de dag? Zoals ook te lezen in één van de harde conclusies in het organisatieontwikkelingstraject 'Samen op weg naar een slagvaardige organisatie' ... We moeten een slagvaardige organisatie ... Dat staat in de paragraaf Bedrijfsvoering. Dat roept ook bij ons vragen op.

De voorzitter: En ook bij mevrouw Depondt, maar dan misschien op een ander terrein. Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, heel even terug. U had het over die basisrapportage MAA. U refereerde aan: dat hebben we toch in 2020 al vastgelegd? Maar kunt u zich herinneren dat toen wij het besluit hebben genomen om de luchthaven te continueren, wij zelf opdracht aan het College hebben gegeven om een nieuwe basisrapportage te ontwikkelen op basis van dat besluit en dat het College daar nu mee bezig is?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, volgens mij heeft de commissie zelf de basisrapportage afgeschoten. Ze zijn inderdaad in ontwikkeling naar een nieuwe, maar er liggen gewoon punten vast waar het aan moet voldoen. Aan die punten, wat we met zijn allen hier afgesproken hebben, voldoet het gewoonweg niet.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, nee, het klopt dat wij het eerste voorstel niet goedgekeurd hebben en dat er nu een nieuw voorstel komt, maar dat nieuwe voorstel moet op het meest recente besluit van deze Staten gebaseerd zijn en niet op een oud besluit van 2020.

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, voorzitter, ik blijf bij mijn standpunt. We hebben hier met zijn allen over de basisrapportages in dit huis afspraken gemaakt, hoe ze eruit moeten zien. Individuele projecten of dingen

zullen zich ook moeten houden aan die regels die we vaststellen. Natuurlijk hebben we aanvullende regels die we daarbij kunnen stellen, maar de basis moet in principe goed zijn.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Depondt. Niet. Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter, ik denk dat het goed is dat we even markeren dat dit voor het eerst in een heel lange tijd is dat ik vanuit de PVV een kritisch geluid over het vliegveld hoor. Dat vind ik fijn, dat we dat mogen markeren met elkaar. Ik deel uw mening volledig over die rapportage. Maar waar ik me heel erg zorgen over maak is over hoe het nu gaat op dat vliegveld. We zien in de rapportage die we wel krijgen vooral heel veel tegenvallende resultaten. Deelt de PVV die zorg met mij?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, voorzitter, dat is heel makkelijk: we hebben nog geen rapportage gezien, dus aangeven of ik die zorgen kan delen wordt heel moeilijk. Maar ik heb een stukje verder in het betoog nog meer kritische noten over de MAA. Misschien moeten we die eerst even afwachten.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Dan ga ik met smart zitten wachten!

De voorzitter: De heer Megens, gaat u verder.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Hoe heeft het dagelijks bestuur de afgelopen periode leiding kunnen geven aan een organisatie die moeite heeft om prioriteiten te stellen en op basis daarvan de goede mensen de juiste dingen te laten doen en laten afmaken? Verder vragen wij hoe zich dat verhoudt tot de extra inhuur, zoals die in bijna elk programma en in de Najaarsnota en begroting staat benoemd, ook bij MAA. Waarom huren we in 2025 externen in? Waarom was er € 50.000 extra nodig voor deze rapportage? Voor de PVV betekende een omgevingsbewust vliegveld dat er ook geïnvesteerd moet worden in het ontlasten van de omgeving en het veilig maken van MAA. Momenteel ligt er een Test Run Site voor ondernemers en de brandweer, die niet meer aan de eisen van deze tijd voldoet en juist voor meer overlast in de dorpskernen rondom MAA zorgt. Wij pleiten daarom ook voor een aanpassing conform de huidige standaarden om de overlast te verminderen. We zullen hiervoor ook een motie indienen. De verkeersontwikkeling op drukke momenten bij MAA is gebrekkig, zoals ook benoemd in de Begroting. Het is van belang dat we werken aan een verkeersveilig <onverstaanbaar> en de benodigde voorbereidingen treffen voor een toekomstbestendig vliegveld. We vragen ons af: wanneer worden de middelen ingezet voor deze broodnodige aanpassingen van dit terrein? Voorzitter, van het vliegveld naar de bus. Wij vinden betrouwbaarheid een essentieel onderdeel van een toegankelijk en bereikbaar Limburg. De cijfers laten echter zien dat we niet op de goede weg zijn. Bussen vallen uit door slechte accupakketten, chauffeurs worden ziek en hebben vertraging of er is een personeelstekort, om nog maar te zwijgen over de drielandentrein. Dat personeelstekort schokte de PVV dan eigenlijk ook wel. We zagen op de besluitenlijst van 1 oktober dat het College plots afziet van de eis dat de buschauffeurs Nederlands spreken. Wij vinden dit onacceptabel. Buschauffeurs vervullen een maatschappelijke rol. Niet elke Limburger spreekt een vreemde taal. Dat zou ook niet zo moeten zijn in eigen land. Wij zullen hierover ook een motie indienen. Tot slot, voorzitter. Gisteren stond in de krant dat de krapte op de woningmarkt nog verder gestegen is. Wij maken ons grote zorgen over de afgesloten Woondeal. Hoeveel fysieke woningen zijn er inmiddels gebouwd en wat is de stand van zaken nu? Er wordt een leefbaarheidsfonds in het leven geroepen. De krant van 29 oktober kopte groot over 'ruim € 30 miljoen beschikbaar'. Er zou nu € 2 miljoen beschikbaar zijn voor kleinschalige fysieke projecten en € 1 miljoen voor sociale projecten. Op die besluitenlijst van 15 oktober lezen wij echter iets heel anders. Hierover horen we graag een uitleg van het College. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Megens. Leest u nu de dicta voor? Ja, nee, een vraag. Of was dat ... Oké. De moties.

De heer Megens (PVV): De motie 'Aanpassing test run site en brandweeroefenplaats westzijde Maastricht Aachen Airport'. 'Roepen het College op de huidige test run site aan de westzijde van MAA aan te passen, zodat deze functioneel is en zorgt voor minder geluidsoverlast voor de dorpskernen, waarbij de opening van de test run site richting het noorden gericht is / De brandweeroefenplaats te vernieuwen, zodat de brandweer van Maastricht Aachen Airport beschikt over de juiste trainingsfaciliteiten / Indien hier extra budget voor nodig is deze te dekken uit het positieve resultaat van de begroting van 2025 en deze middelen hiervoor direct te reserveren.' De motie 'Gezonde Basisschool van de Toekomst'. 'Roepen het College van Gedeputeerde Staten op de Gezonde Basisschool van de Toekomst te integreren in het plan van de aandachtswijken / Bij het tekenen van de intentieverklaringen en de uitvoeringsplannen dit direct vast te leggen / Indien hier extra budget voor nodig is deze te dekken uit de middelen uit het terugdringen van armoede en laaggeletterdheid of vanuit een positief resultaat van de begroting van 2025.'

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter. Ik heb een vraag over deze motie. Een jaar geleden diende ik een motie in om in ieder geval fruit en groente en dat soort dingen mogelijk te maken, waar mogelijk misschien een ontbijt of een lunch op scholen. Toen stemde de PVV tegen, omdat ze dat te kostbaar vonden, er geen dekking in de motie zat et cetera. Nu pleit u eigenlijk voor precies hetzelfde met een nieuwe motie, waar nog minder dekking in zit en minder ruimte voor GS. Mijn vraag aan de PVV is: wat is er nu het afgelopen jaar veranderd dat u zo'n draai heeft gemaakt?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Nou, voorzitter, volgens mij maken wij hier geen draai. Wij vragen om de vijf aandachtswijken ten minste aan te sluiten bij deze Gezonde Basisschool. We vragen het niet voor heel Limburg, om dat te gaan faciliteren en te betalen.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, dan toch heel even ... Ik heb hier twee inhoudelijke vragen over en die ga ik allebei stellen. De eerste vraag is: de PVV heeft het er ook over dat ouders niet gedwongen mogen worden om ervoor te betalen. Wat ik weet uit de praktijk van heel veel scholen is dat lunch op school niet zo makkelijk te organiseren is en dat ook niet elke ouder dat graag wil. Hoe kijkt de PVV naar de vrijheid van de ouders in dit geval? Moeten alle scholen in deze wijken dan ook verplicht een Gezonde Basisschool worden? Mijn tweede vraag is: heeft u enig idee wat dat kost?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Nou, ik heb zelf twee kinderen. Die zitten alle twee op een basisschool waar een gezonde lunch verplicht is. Ouders worden ook aangesproken op het moment dat wij ongezonde dingen aan hen meegeven. Dus het wordt toch al min of meer verplicht. Ook mensen die het minder hebben kunnen het niet betalen. Maar op het moment dat ouders niet hoeven bijdragen, dan zie ik niet waarom ouders problemen zouden hebben met een gezonde lunch.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Mijn tweede vraag was: het is ongelooflijk moeilijk om dit financieel dekkend te krijgen. Het gaat over een vrij fors bedrag. Heeft u in zicht ... Heeft u een beeld bij welk budget u op dit moment vraagt voor deze scholen in deze wijken van Limburg?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ik neem aan ... Het zijn vijf weken. Het zullen geen honderd scholen zijn. Anders maak ik me toch wel zorgen, als we ineens zoveel scholen hebben. Dus ja, het budget; het College zal zelf verder weten hoeveel hiervoor nodig is, in plaats van dat wij het hier bepalen. Dan leggen we nog meer kaders vast voor het College.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, dank aan D66, die al een aantal vragen gesteld heeft. Dan breid ik de vraag uit. Zoals u het nu voorstelt maakt u onderscheid tussen Gezonde Scholen in de aandachtswijken en Gezonde Scholen die we al hebben. Denkt u niet dat er een precedentwerking van uitgaat als u zegt 'de ouders in de aandachtswijken hoeven niet mee te betalen en zeker niet verplicht' ten opzichte van de andere Gezonde Basisscholen? De tweede vraag, daaraan gekoppeld: vindt u dat de Provincie de scholen in de aandachtswijken moet verplichten om over te stappen op de structuur van de Gezonde Basisschool of laat u de vrijheid bij de scholen zelf?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. De allereerste vraag; ik denk dat je ouders ... Je woont niet voor niets in een wijk die extra aandacht behoeft. Daar wonen over het algemeen mensen met wat minder in hun portemonnee. Ik denk dat we daar wel een knip mogen maken, om de mensen die het wat minder hebben die maaltijd aan te bieden en mensen die het ruim kunnen betalen in ieder geval wel te laten bijdragen. Maar het gaat met name over die mensen die ook in die wijk wonen. We pakken die wijken niet voor niks aan. De tweede vraag?

De heer Nijskens (VVD): Of u nog vrijheid ziet voor de school, of ze überhaupt aan het gezonde-schoolconcept willen beginnen.

De heer Megens (PVV): Ja, ik denk dat we een school vanuit hier, dit huis, niet moeten verplichten, maar we moeten wel de mogelijkheid geven om kosteloos aan te kunnen sluiten. Op het moment dat een school dat niet wil, moeten we hen niet gaan dwingen. Maar ja, ik ken meerdere scholen en de meeste staan toch wel positief tegen deze maatregelen.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, in mijn eerste vraag zat ook een stukje precedentwerking. Er zijn natuurlijk ook ouders met een kleine beurs in alle andere Gezonde Scholen. Er zijn landelijke programma's en we hebben er ook al een keer aandacht voor gevraagd, met name voor juist arme mensen in een rijke school. Die kinderen vallen vaak buiten de boot, omdat de generieke regeling die mensen uitsluit. Nu doet u het eigenlijk omgekeerd. En u doet ook nog een ... U stelt dat alle kinderen in een aandachtswijk per definitie te arm zijn om hun eigen lunch te betalen, terwijl natuurlijk in de bekostigingssystematiek wat zit qua de hoogtes die mensen krijgen ... Daar is voedsel in meegenomen. Dus nogmaals, ziet u geen precedentwerking en waarom ziet u dat niet, als u dat niet doet?

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, ik zie daar geen precedentwerking in. In die aandachtswijken is gewoon bewezen ... Daar is onderzoek naar geweest, dat die mensen gewoon minder te besteden hebben. Ik zeg niet dat dat iedereen is, maar wel veelal. Dat is wat we hiermee willen bereiken, om toch die mensen, die dit niet kunnen betalen, een gezonde lunch aan te kunnen bieden op die scholen.

De voorzitter: Tot slot, de heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Tot slot, via u voorzitter: misschien dat het College kan reageren op of er een precedentwerking zou kunnen spelen.

De voorzitter: Dank u wel. Had u nog ... U had nog een motie, geloof ik, hè?

De heer Megens (PVV): Eens even kijken. 'Nederlandse taal de norm in de bus.' 'Roepen het College op om de wijziging in te trekken en de taaleis te blijven hanteren zoals afgesproken is in het Programma van Eisen. En gaan over tot de orde van de dag.' Dan 'Stop op nieuwe zonnepelden in Limburg'. 'Roepen het College van Gedeputeerde Staten op een tijdelijke stop in te voeren ten aanzien van goedkeuring en aanleg van nieuwe zonneparken in Limburg die niet bijdragen aan het oplossen van de Netcongestie / Om in de voortgangsrapportage van energie (PES/RES) een monitor ten behoeve van de uitschakeling van particulierenzonnepanelen op te nemen. En gaan over tot de orde van de dag.' Motie 'Windturbines niet op het Limburgse land, maar op zee'. 'Roepen het College van Gedeputeerde Staten op een pas op de plaats te maken inzake het verlenen van vergunningen voor het plaatsen van nieuwe windturbines in Limburg en vooral de focus te leggen op het verhelpen van de netcongestie hier in Limburg. En gaan over tot de orde van de dag.'

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Megens. Dan geef ik nu het woord aan de heer Wolters Gregório namens de fractie van de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Goedemorgen allemaal. Volgens Michel de Nostradame, beter bekend onder zijn artiestennaam Nostradamus, wordt 2025 een rampjaar, onder meer met een nieuwe pandemie, veel oorlog en natuurrampen. Gelukkig zijn mijn Nederlandse genen daar wat te nuchter voor en kijk ik graag met zijn allen naar wat we ondanks tegenslagen van het moment voor onze samenleving kunnen verbeteren. Wat Limburgers nu merken van het landelijk beleid is helaas meer afbraak van onze samenleving. Of het nu sluiting van ziekenhuizen is, huren en boodschappen die duurder blijven worden of het vertrek van grote werkgevers en daarmee onze bestaanszekerheid. Volksvertegenwoordiging-onwaardig, vindt de SP, zeker omdat er in dit land meer dan voldoende geld is om iedereen de kans op een menswaardig bestaan te geven. Vandaag spreken we over onze begroting van 2025, om nog meer of sneller uitvoering te geven aan alle plannen voor Limburg. Dat is nog altijd hard nodig, zodat de mensen het ook echt gaan merken, want nog elke dag lezen we verontrustende berichten in de krant of spreken Limburgers erover aan. Het vinden van een woning wordt met de maand lastiger, arbeidsmigranten zwerven dakloos door onze bossen en de kwaliteit van onze lucht en ons water gaat er flink op achteruit. Voor onze inwoners is dat onbegrijpelijk. En dat ook nog allemaal boven op de structurele problemen die onze samenleving al ondervindt, zoals structurele armoede, leven in een lagere gezondheid en de dubbele vergrijzing, die bij ons als eerste is aangekomen. Nieuwe rekenmodellen maken geen betere realiteit. Die problemen treffen ook de uitvoering van ons beleid om mensen juist te kunnen helpen. We komen in die onmisbare werkende klasse zorgmedewerkers, bouwvakkers, agenten en veel vrijwilligers tekort. De gezamenlijke zoektocht naar hen is een nog belangrijkere opgave, ook voor ons, dan het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid. Kan GS toelichten hoe onze plannen daar een positief effect op gaan hebben in 2025? Bouwen aan de toekomst van Limburg. Of dat nu vanuit het leefbaarheidsfonds of de Woondeal is, of bouwen aan ons energienetwerk en de Delta Rhine Corridor. Of het in Limburg krijgen of houden van een Einstein Telescope of Mosa Meat. Het is en wordt hard aanpoten om de cruciale dingen te regelen en we moeten daarbij de menselijke maat altijd vooropstellen. Welke arbeider vragen we te komen vanuit Europa en hoe is hun werkgeverschap en

huisvesting geregeld? Hoe garanderen we hun gezondheid en die van ons milieu? Daar moeten onze toekomstvisie Economie met groene industriepolitiek en een nieuw VTH-plan uitsluitend over geven. Wij kijken ernaar uit om te discussiëren over hoe wij daar de toekomst, die onze kinderen voor ogen hebben, van maken en over wat we moeten doen om aan onze wettelijke verplichtingen te voldoen. We kunnen dat zeker voor elkaar krijgen, maar we moeten daar dan wel nog voor kiezen, om in te grijpen bij bedrijven die regels overtreden en belonen wat wel goed gaat. Een goed voorbeeld van hard werken en je dromen realiteit laten worden is een aantal hardwerkende Limburgers die dit jaar hun goud, zilver of brons voor elkaar hebben gebokst tijdens de Paralympische Spelen in Parijs. Daar zijn behalve talent en doorzettingsvermogen ook goede voorzieningen en persoonlijke ondersteuning voor nodig. Die is er al, maar beperkt. Daarom dienen wij een amendement in voor paralympische toptalenten, om onze inzet voor hen te verdubbelen. Voor de sporters een flinke steun in de rug en voor ons een peulenschil om te doen, van € 75.000 per jaar naar € 150.000 per jaar. Sport, cultuur en andere plekken om elkaar te ontmoeten, het gesprek aan te gaan en ons met elkaar verbonden te voelen, zijn nou eenmaal essentieel voor een sterke samenleving. Dan zal ik het dictum voorlezen. Ik bedenk me dat ik dat moet doen. Even kijken. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om topsporters met een beperking te stimuleren in hun topsportontwikkeling / De verbinding te zoeken met de sporttakplatformen, verenigingen en innovatieve start- en scale-ups op het gebied van hi-techtoebehoren en -hulpmiddelen voor deze topsporters / Een voorstel uit te werken voor een fonds voor onder andere topsporters met een beperking voor de periode 2025 tot 2027 en PS hier uiterlijk voor de Voorjaarsnota 2025 over te informeren / In dit plan te bezien wat de mogelijkheden zijn om het talentenfonds structureel te maken in plaats van incidenteel / Besluiten het dictum van het ontwerpbesluit G24-032 te wijzigen in: '1. De beschikbare middelen uit de ondersteuningsstructuur Sport met een bedrag van € 150.000 per jaar (2025, 2026 en 2027) in te zetten voor het talentenfonds / 2. De Programmabegroting 2025 conform de volledige website met inachtnaam van het onder 1 gestelde vast te stellen / 3. De 1^e begrotingswijziging 2025 inzake de septembercirculaire Provinciefonds 2024 vast te stellen. Ingediend in de vergadering van Provinciale Staten van vandaag.' Even zien. Ja. Nog een heel serieus onderwerp. De SP is tegen iedere vorm van oorlog en geweld en vindt dat wanneer dat nodig is we ons moeten verdedigen tegen vormen van geweld. Daarom steunen wij wapenleveranties aan Oekraïne, maar altijd als onderdeel van de verdediging. Genoeg wapens voor Oekraïne is iets anders dan een bewuste oorlogseconomie, waarbij het doel is zoveel mogelijk wapens te produceren en waarbij het uiteindelijke doel vrede uit het oog wordt verloren. Bij de vraag om Ruimte voor Defensie zullen wij ons oordeel dan ook wegen, waarbij wij Defensieproductie slechts een tijdelijke economie vinden en zeker geen langetermijnzekerheid. Een wapenwedloop maakt de wereld niet vrij, maar juist onveiliger. Laat ons in plaats daarvan of daarnaast nu ook al minstens net zo hard pleiten voor bijvoorbeeld meer agenten en rechercheurs in elke wijk en in het buitengebied. De vraag is dan: hoe verloopt die lobby vanuit het College? Dan tot slot, voorzitter: keuzes maken we met deze begroting en zeker ook in de loop van komend jaar. Laat ons als uitgangspunt een hechte Limburgse samenleving met een sterke natuur nemen. Vertegenwoordig het volk met verve. Dat zullen wij als SP zeker blijven doen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Wolters Gregório. Dan geef ik nu het woord aan de heer Nijskens namens de fractie van de VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. Vandaag staat behalve de Begroting ook de Najaarsnota op de agenda. Er wordt weinig over gezegd en dat is ook wel begrijpelijk, want we hebben daar uitgebreid over gesproken in de commissies. De VVD vond dat heel waardevol. Wellicht dat we dat met een begroting volgend jaar ook gespreid over meerdere dagen kunnen doen, zodat er meer aandacht is voor eigenlijk alle onderwerpen in de begroting. De Najaarsnota. Het was eigenlijk verrassend dat er nog op het laatste moment een meevaller binnenkwam vanuit het Btw-compensatiefonds. Mocht het College voorstellen bedenken van 'geld zoekt project', dan heb ik wel een lijstje voor u gemaakt. Dan denken wij bijvoorbeeld aan het Bevrijdingsfestival, óf financieel óf in de lobby naar het Rijk. Het wandelnetwerk. Regionale musea. Ondergronds bekabelen van het elektriciteitsnet. Extra aflossen. Schoolvoorstellingen. Onderwijs voor de energiesector. Inclusie. Zo, dat lijstje heeft u. Daar mag u wat de VVD betreft mee aan de slag. Dan de

begroting. Volgend jaar is het jaar van de uitvoering. Uitvoering kent vele vormen hier in huis, met het beschikbaar maken van de vele miljoenen die in deze begroting concreet benoemd staan, maar natuurlijk ook daadwerkelijk de uitvoering buiten het gouvernement, daar waar de Provincie in steeds wisselende en soms gecombineerde verschijningen optreedt. Binnen het landelijk gebied gaan die uitvoering en daarmee de middelen vooral naar het LPLG. De kaders zijn helder, de financiering door het Rijk op korte termijn is wel geregeld, maar voor de langere termijn is het weer afwachten. Voor waterkwaliteit blijft het spannend of we ook de laatste indicatoren op groen weten te krijgen en te houden. Een enorme inspanning en ook enorm veel geld gaat naar waterveiligheid. Hier is de uitvoering met name een taak voor partijen buiten het gouvernement, die ook voor een groot deel voor de financiering zorgen. Binnen het programma 'Samen leven en bestaanszekerheid' vragen we in de uitvoering met name aandacht voor een gewogen spreiding van de inzet van de sportmiddelen over de Provincie. Voor een betere spreiding van de cultuurmiddelen is de afgelopen jaren een lastige weg afgelegd. Dat willen we voor sport zien te voorkomen. Ook daar graag een reactie van GS op. Ook vragen we in de uitvoering nadrukkelijk aandacht voor toegankelijkheid en inclusie. Wellicht is het te regelen dat in elk Statenvoorstel stilgestaan wordt bij deze punten, zodat het ook breed in de organisatie landt in de voorbereiding van de Statenvoorstellen. Binnen het programma over onze economie willen we nogmaals het belang van een goed werkende economie benadrukken. Dat is met name de motor van onze samenleving, die zorgt voor welvaart en de middelen voor al onze taken die niet op eigen financiering kunnen rekenen. In de uitvoering ontstaat steeds vaker vertraging door de vele bezwaren op projecten. Ik zou bijna verzuchten dat vrijwel alles aangevochten wordt, van het tuinhuis van de burens tot en met de Delta Rhine Corridor en alle mogelijke projecten die nodig zijn voor de grote veranderingen die op ons afkomen. Het zal stuurmanskunst vergen om de bezorgde omgeving te winnen voor al deze projecten. Dat betekent ook dat wij moeten meebewegen en haalbare alternatieven een kans moeten geven. Denk dan bijvoorbeeld aan het ondergronds uitbreiden van ons elektriciteitsnet. We blijven onze steun uitspreken voor onze campussen. Wij zien daarin een vliegwieltje, dat innovatie en bedrijvigheid vooruitbrengt en daarmee het vestigingsklimaat bevordert. Wel vragen we aandacht voor de witte vlekken in onze provincie die geen campus hebben of die te weinig campuseffecten zien. We zien ook een verschil tussen de campussen daar waar het vliegwieltje al flink hard draait en de campussen waar het vliegwieltje steeds weer een zetje nodig heeft. Bij het programma 'Energie en leefomgeving' zien wij hoe lastig het is om te veranderen als verandering gevraagd wordt. Natuurlijk blijven wij aandacht vragen voor één of meerdere SMR's. Op wereldschaal zien wij tal van ontwikkelingen. Het gaat ons niet snel genoeg om deze ontwikkelingen ook in Limburg te zien landen. Een vraag aan GS is: wat is de voortgang in deze? Een programma-overstijgend onderwerp dat ik hier wil noemen is aandacht voor het onderwijs op mbo- en hbo-niveau voor de energiesector. Zonder goed opgeleide krachten zal de uitvoering van de energietransitie alleen maar moeilijk verlopen. De vorige spreker had het daar ook kort over. Een belangrijk thema voor de VVD is handhaving. Hoewel verkeershandhaving niet direct onder dit programma valt, noem ik het toch. We hebben daar een motie voor voorbereid, waarmee beoogd wordt dat de Provincie de touringcar betaalt die door de politie gebruikt wordt. Dit als variant op de slogan 'meer blauw op straat', die we in het verleden regelmatig hebben geuit. Het dictum luidt: 'Verzoekt het College om bij het Rijk aan te dringen op meer politiecapaciteit.' Die oproep en hoe het met die lobby staat had de vorige spreker overigens al. 'Roept verder het College op om het Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg te verzoeken om een pilot te initiëren waarbij jaarlijks een aantal keer de touringcar wordt ingezet / Provinciale Staten jaarlijks te informeren over het aantal bekeuringen en eventuele wenselijke voortzetting van de touringcaractie aan te tonen / De pilot te evalueren en deze evaluatie in het eerste kwartaal van 2027 met Provinciale Staten te delen.' Programma 5 behandelt de leefbaarheid. Voor de VVD is dat een voorwaarde van bestaan. Probleem is natuurlijk de definitie en het beeld dat eenieder daarbij heeft. Daarbij speelt de fysieke omgeving een voor de hand liggende rol. Natuurlijk ook de wat zachtere kant met termen als sociale cohesie, verenigingsleven en veiligheid, is belangrijk. Voor de uitvoering doen wij vooral een beroep op organisaties en individuen buiten het gouvernement. Er is gekozen voor een relatief lichte toets voor toekenning van middelen. We zien de eerste terugkoppeling tegemoet over of niet de best geïnformeerden het fonds het vaakst hebben weten te vinden, oftewel in gewoon Nederlands: halen we voldoende effect op deze wijze bij die mensen die verbetering van de leefbaarheid het hardst nodig hebben? Cultuur en erfgoed zijn zaken die het leven aangenaam kunnen maken. Daar is uitvoering soms letterlijk het

optreden op de planken voor een publiek, om de Limburger te vermaken. Ik noem toch maar een keer de spreiding van middelen over de Provincie, die naast sport natuurlijk ook voor cultuur moet gelden. Bij mobiliteit speelt de uitvoering in de daadwerkelijke realisering van wegen, rails en kunstwerken. Over die uitvoering, als het eenmaal zo ver is, hebben we al vaker hier complimenten uitgedeeld. Als het eenmaal zo ver is ... Zo laat de Maaslijn toch al enige tijd op zich wachten en loopt de teller van de kosten maar op. Wat is eigenlijk de actuele stand van de geraamde kosten? De uitvoering in dit programma is natuurlijk veel uitgebreider. Ook zaken als laadinfrastructuur en verkeersveiligheid zijn hier onderdeel van. Over dat laatste hebben we een motie opgesteld, 'De weginspecteur, een echte gastheer op onze wegen'. Ons is opgevallen dat provinciale weginspecteurs andere bevoegdheden hebben dan weginspecteurs van Rijkswaterstaat. Om een voorbeeld te geven mogen onze weginspecteurs geen blauw zwaailicht voeren om zo snel mogelijk bij een calamiteit ter plekke te kunnen zijn. Daarnaast zijn zij alleen bevoegd op provinciale wegen en kunnen ze niet verbaliserend optreden. Ik zal het dictum voorlezen. 'Wij verzoeken het College in overleg te treden met de overige Provincies en het Rijk om te komen tot afspraken waardoor bevoegdheden van provinciale weginspecteurs kunnen worden uitgebreid voor het verbeteren van doorstroming en verkeersveiligheid op al onze wegen / Provinciale Staten over de uitkomsten van dit overleg en de vervolgstappen te informeren.' Voorzitter, een begroting gaat uiteindelijk over financiën, het lijstje waarbij alle bedragen en alle opdrachten ook daadwerkelijk in geld worden uitgedrukt. We zien een stevig financieel beeld bij de Provincie, waarbij natuurlijk altijd door een penningmeester het vingertje wordt opgeheven, 'maar we moeten wel voorzichtig zijn'. Vooralsnog zien wij geen grote risico's die wij niet kunnen dragen. Tot slot – o, ik heb nog tijd – we hebben twee weken geleden een symposium gehad over verbonden partijen, waarbij heel diep in is gegaan op de verschillende rollen die de Provincie heeft, waarom wij verbonden partijen in het leven roepen en hoe dat vooral ook qua beheersing van risico's van belang is. De VVD denkt dat we daar echt op de goede weg zijn. Tot slot wens ik GS veel succes bij de uitvoering van alles wat in de Begroting 2025 is opgenomen.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Nijskens. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Fischer-Otten namens de fractie van 50PLUS. Ze doet dat vanuit haar eigen plek.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Ja, dank u wel, voorzitter. 50PLUS heeft zich afgevraagd op welke manier we deze Begroting 2025 moeten benaderen. De begroting borduurt voort op het coalitieakkoord waarop onze fractie nogal wat kritiek heeft gegeven en ook de vervolgstukken, zoals de Voorjaarsnota en de beleidskaders, hebben voor ons veel vragen opgeleverd. Met name de vaagheid, ruime formuleringen en het ontbreken van het concreet invullen van doelen vindt 50PLUS een grote tekortkoming bij dit College. Hoewel onze opmerkingen door het College vaak worden erkend en worden meegenomen, blijkt ook nu in deze begroting weer dat de concrete invulling ontbreekt. Bij de Voorjaarsnota 2024 werd aangegeven dat dit meer zichtbaar moest worden bij de Begroting 2025. Bij de bespreking in de commissie ESA bleek dat Provinciale Staten opnieuw moest wachten op de Voorjaarsnota 2025 om een nadere invulling te krijgen. Voor 50PLUS is het duidelijk dat de coalitiepartijen rustig afwachten. Wellicht is het verwachtingspatroon bij ons te hoog, maar is het steeds opnieuw uitstellen en afwachten wel aan de kiezer te verkopen, dat PS pas halverwege deze Statenperiode van het College ... Sorry, dit gaat eventjes mis. Is het wel te verkopen dat PS pas halverwege deze Statenperiode van het College van GS weet waar we dan staan? Daar hadden we graag een reactie op van GS. Welk probleem hebben we als we pas in het voorjaar van 2025 een nulmeting hebben? Dat is vraag 2. Ook hier graag een reactie op. Weet het College eigenlijk hoeveel indicatoren zijn opgenomen in het indicatorenplan van de Voorjaarsnota 2024? Ook dat had ik graag geweten van GS. Bij de informatiesessie is PS bijgepraat over deze indicatoren, maar 50PLUS ziet echt te weinig voortgang. Verdere discussies vinden plaats in de Controlecommissie, maar hierdoor worden enkele Statenfracties benadeeld, omdat het specialisme van burgercommissieleden niet in deze vergaderingen kan worden ingezet. Voorzitter, bij brief in januari 2024 kwam de mededeling van portefeuillehouder mevrouw Demollin over een Statenwerkgroep Kennis, Informatie en Data. In de commissie Versterking Positie Provinciale Staten van 31 mei van dit jaar heeft de Gedeputeerde besproken hoe invulling te geven aan deze Statenwerkgroep. Op de oproep van de Griffie in juli jongstleden heeft 50PLUS enthousiast gereageerd om deel te nemen aan deze werkgroep Kennis, Informatie en Data. Afgelopen maandag hebben we bij e-mail

navraag gedaan bij het secretariaat van de Gedeputeerde over deze werkgroep. Het antwoord laat nog op zich wachten. Of is deze werkgroep een stille dood gestorven? Dat is onze vierde vraag. Daar had ik graag antwoord op. 50PLUS heeft destijds al kritiek gegeven op de gekozen methode, heeft zelf een 50PLUS-versie van de doelenboom gegeven. We zijn als fractie nog steeds ervan overtuigd dat dat van ons een beter voorstel is. Voorzitter, één van de grote problemen van het jaar 2024 is de grote mate van onderbesteding. Dit mede veroorzaakt door het ontbreken van handjes, zogezegd. Op de specifieke vraag van 50PLUS in de commissie LEO of de doorgeschoven bedragen van 2024 naar 2025 wel kunnen worden gerealiseerd was het antwoord van Gedeputeerde Faassen, ik citeer: 'Wij gaan in elk geval onze stinkende best doen als College om die opgaven die er liggen met het geld dat we hebben uitgevoerd te krijgen. Ja, dat is natuurlijk een inspanning die jullie van mij mogen verwachten en waar ik mijn best voor ga doen. Ik ga die inspanningen die ik daarvoor ga doen aan jullie terugkoppelen. Dus ik houd jullie op de hoogte van hoe dat verloop is en waar wij ons geld aan uitgeven.' 50PLUS is van mening dat je van GS meer mag verwachten dan: 'Ik ga mijn stinkende best doen en ik houd u op de hoogte.' 50PLUS vindt ook dat deze begroting realistisch moet zijn, ook voor bedragen die we beschikbaar stellen. Onder de koptekst 'Wat merkt de Limburger ervan?' staat: 'Aan de hand van de indicatoren maken we zichtbaar of we op koers liggen met het behalen van onze doelstellingen voor deze Statenperiode. Hierbij is de Provincie natuurlijk afhankelijk van partners en andere autonome ontwikkelingen.' Over de indicatoren en doelstellingen heb ik het al uitgebreid gehad, maar met de zojuist geciteerde zin wordt eigenlijk bijna een excuus gezocht voor als de doelstellingen niet worden gehaald. Dat is jammer. Voorzitter, 50PLUS deelt de zorgen die het College heeft over de toekomst en de financiële ruimte die er is. Hoewel er in de komende drie jaren wel positieve resultaten worden geprognosticeerd, stelt 50PLUS vast dat die positieve resultaten gefinancierd worden door de onttrekkingen aan de reserves. Wordt er naar de saldo's voor onttrekking van de reserves gekeken, dan komen we in 2025 € 88 miljoen tekort, in 2026 € 6 miljoen en in 2027 € 20 miljoen. De algemene reserve daalt ook in de komende vier jaren met € 72 miljoen. Een enorme daling van de algemene reserve van 12%, stelt 50PLUS vast. Hoe kijkt het College hier tegenaan? Dat is onze vijfde vraag. Ten aanzien van de begroting nog enkele aandachtspunten. In hoofdstuk 1 wordt gesproken over het Limburgs Programma Landelijk Gebied of een nieuw construct dat past bij de nieuwe koers van het kabinet. Is voor het College deze nieuwe koers al duidelijk? Zijn de langjarige financiële middelen helder? Of zit dit College in de wachtstand en is er op dit moment nog geen aangepast LPLG? Onze zesde vraag, waar we graag een antwoord op hadden. In hoofdstuk 2 van de begroting staat: 'We verwachten dit budget in te zullen zetten als projectsubsidies ten behoeve van bewezen effectieve aanpakken die de fysieke en mentale gezondheid van jongeren bevorderen.' Waarom een dergelijke vage formulering? Zijn er bewezen effectieve aanpakken? Wilt u dit budget ook anders inzetten? Waarom alleen gericht op jongeren? De fysieke en mentale gezondheid van ouderen, is dat geen prioriteit van dit College? Vraag 7 van ons, waar we graag een antwoord op hadden. Verder met de beweegrichtlijn. Ook hier is 50PLUS het van harte mee eens, maar toch zien we soms vreemde acties in dit kader. Steeds meer jongeren zien we op de fatbikes en andere fietsen met mechanische ondersteuning. Is dit niet in tegenspraak met jongeren meer laten bewegen? Er zijn jongeren die op de fatbike naar de sportschool gaan om daar op een hometrainer te zitten. Ook een initiatief van Arriva om jongeren makkelijker toegang te geven tot het openbaar vervoer ... Moeten we niet onze aandacht erop richten wat meer weerstandscapaciteit bij de jongeren op te wekken? Ook daar als vraag 8 graag een reactie op. Ten aanzien van hoofdstuk 3 worden voor de flexibiliteit en robuustheid alleen de indicator leerlingenaantallen gebruikt. Dit terwijl er in het indicatorenplan twee andere indicatoren worden aangegeven. Is het leerlingenaantal wel een goede indicator hiervoor en waarom wordt slechts een selectie van de indicatoren weergegeven? Vraag 9. Graag een reactie. In hoofdstuk 4 van de begroting worden allerlei metingen gedaan om de luchtkwaliteit te bevorderen. 50PLUS vindt dat een goede zaak, om te streven naar een betere luchtkwaliteit. Tevens zien we dat veel maakindustrie de Limburgse regio verlaat of sluit. We kunnen straks minder vervuilde lucht krijgen, maar dan niet als gevolg van maatregelen, maar gewoon omdat er minder bedrijvigheid is in onze provincie. In hoeverre wordt hiermee rekening gehouden en ziet het College de bedreiging van minder bedrijvigheid als gevolg van de milieuregels in deze regio? Vraag 10. Voorzitter, ten aanzien van het woningbouwprogramma ziet 50PLUS de ambities. We zien dat er aandacht is voor de starter, de senior, de student, de internationale werknemer en de statushouder.

Aandacht voor iedereen. 50PLUS vindt dat het tijd wordt om prioriteiten te stellen. Levert het bouwen voor ouderen niet het meeste effect op, gezien de doorstroming die hieruit volgt? Op welke wijze zijn de bestuurlijke afspraken Wonen en Zorg terug te vinden in de begroting? Vraag 11. Graag een reactie. Omtrent cultuur en met name de Limburgse taal was het bezoek aan Friesland zeer leerzaam. Dat er aandacht is voor onderwijs en kinderopvang is correct, maar ons aandachtspunt was de combinatie van streektaal en zorg. De ervaring is dat inwoners die het dialect als primaire taal, als moedertaal, hebben, zich hierin beter kunnen uitdrukken dan in het Nederlands. Kan het College zich erin vinden dat ook dit een speciaal aandachtspunt moet zijn? Graag een reactie. Voor het overige heeft 50PLUS geleerd van onze Friese collega's dat er eerst een stevige verankering van onze Limburgse taal moet zijn voordat we aan een aanvraag van een verhoging van de taalstatus kunnen denken. Voorzitter, dan ten aanzien van de Maaslijn. Er wordt aangeduid dat de exploitatie van dieseltreinen geen risico meer is. Concreet was er een kans dat de Provincie moest betalen. Nu weten we zeker dat we moeten betalen. Een voorstel wordt in Q4 voorgelegd. Betekent dit dat dit voorstel niet in deze begroting is opgenomen? Zijn er in het verleden geen reserves aangelegd voor dit risico? Wat verstaat dit College onder een tijdige realisatie van de Maaslijn? Kan dit concreet aangeduid worden? Vraag 13. Ten aanzien van het Dalvrij-product: GS zegt dat men tevreden is als de hele doelgroep meedoet. De implementatie gaat moeizaam, zo begrijpt 50PLUS. Dat hadden we verwacht. Heeft GS al van gemeenten vernomen die aangeven niet deel te nemen? Graag een reactie van GS. De armoedeval wordt gedefinieerd als het gebrek aan financiële prikkels om meer te gaan werken. De vervolgvraag is: hoe draagt dit product Dalvrij bij aan de armoedeval? Is het straks nog wel aantrekkelijk om je uit het sociale minimum te werken bij zoveel extraatjes voor minima? Dit betreft problematiek die de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid afgelopen zondag in het programma Buitenhof besprak. Graag een reactie van GS op deze vraag 15.

De voorzitter: Mevrouw Fischer, u bent ongeveer door de tijd heen. Ik weet niet of u nog ...

Mevrouw Fischer (50PLUS): Ongeveer?

De voorzitter: Ja, dat betekent acht seconden.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Nou, dan ... Ja, op de radio haal je de liedjes dan niet, als het veertig seconden moet zijn. Dan sluit ik af en bewaar ik nog wat. Als laatste nog een woord van dank, want dat vind ik dus wel heel erg op zijn plaats, voor de analyse en de extra toelichting hierop van de zijde van de Griffie. Dat heeft 50PLUS gebruikt om te toetsen of onze bijdrage hout snijdt. 50PLUS kan echter alleen constateren dat we bevestigd worden in onze conclusie. Er is nog veel werk aan de winkel. Tot slot, echt tot slot: ik heb in mijn betoog meerdere malen om een reactie gevraagd van GS. Mijn spreektekst wordt aan dit agendapunt toegevoegd en staat ter beschikking van GS. Dan houd ik het daarbij.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Fischer. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Schoolmeesters namens de fractie van de BBB.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): ... installeren. Daar ging het bijna fout met de microfoon. Eens even kijken. Het voordeel van een beetje in het midden je verhaal te mogen doen is dat je een beetje kan inspelen op de vorige sprekers. Ik vind dat er nog onvoldoende aandacht is geweest voor het geven van een compliment voor alle noeste arbeid, die er toch aan voorafgaat, om zo'n cijfermatige brij aan ons te presenteren. Dus complimenten. We zijn op de goede weg, maar het kan altijd nog een tandje erbij. Daarom roepen wij vandaag uit als de dag van de transparantie. Transparantie in keuzes die we maken, in bedragen, in prioriteiten, in vooruitzien. Transparantie is een plicht die de norm moet zijn, maar ook verantwoordelijkheden met zich meebrengt. Transparantie is meer dan alleen informatie delen die de wet voorschrijft. Echte transparantie vraagt dat we proactief en open communiceren. Als eerste zien wij als BBB graag meer transparantie in de eerlijke verdeling tussen de gelden besteed aan stedelijk gebied en aan het platteland. Immers, beide zijn onevenredig gelijk aan elkaar. Een kwart van onze inwoners woont grofweg op

driekwart van onze provincie-oppervlakte, terwijl driekwart van de Limburgers op slechts een kwart van ons Limburgs grondgebied woont. Ik laat hem even indalen. Op zich is dat niet zo bijzonder, ware het niet dat de uitvoering van de doelen van ons College grotendeels afhankelijk is van dat platteland, want we hebben ruimte nodig voor onze plannen, veel ruimte, meer dan dat er voorhanden is zelfs. We azen op ruimte, voor energie, industrie, infra, woningen, natuur, datacentra, water en ook nog eens ruimte voor – jawel, daar komt hij – stikstofreductie. Was Limburg maar eens zo groot als Nederland en dan ook graag zonder buitengrenzen. Grenslanden waar we mee kunnen en moeten samenwerken, maar waar we in feite zo weinig over te zeggen hebben. Terug naar de stikstofproblematiek. De naam zegt het eigenlijk al. Als je het hebt over een niet-transparante opgave, dan is het wel stikstofreductie. Waar gaat het nu eigenlijk over? Wetenschappers, kenners en veldmensen buitelen over elkaar heen, gestuurd door modellen, grafieken en statistieken. Niemand lijkt transparantie te kunnen brengen. Ondertussen zitten 'weer', moet ik zeggen, mensen klem. Een groep mensen die zelf niet transparant kan zijn, maar voor hun toekomst wel duidelijkheid eist. En terecht. Meer dan terecht. Transparantie is ver te zoeken in de oplossingen voor onze PAS-melders, die door falend overheidsbeleid nog steeds tussen hoop en vrees leven. Het mag en kan niet zo zijn dat we met elkaar niet in staat zijn om hier een oplossing voor te vinden. Het mag en kan niet zo zijn dat wij als Provincie onze inwoners naar het Rijk verwijzen, die vervolgens diezelfde inwoners weer terugverwijst naar de Provincie. Het mag en kan niet zo zijn dat vergunningen van maandag op dinsdag niet meer rechtsgeldig zijn en dat we deze mensen al vijf jaar van alles beloven, maar nog steeds in onzekerheid laten zitten, met verwoestende gevolgen voor hun bedrijfsvoering, hun gezin en hun toekomst. Dat kan en dat mag niet. Wij zijn de overheid, dus Provincie Limburg: op de barricade. Middels onze motie, waarvan ik het dictum aan het einde zal voorlezen, roepen wij het College op om meer dan alleen haar stinkende best te doen. We roepen het College op om transparant haar verantwoordelijkheid te pakken en met concrete oplossingen te komen. We roepen het College op om met al haar kennis en ervaring integraal te kijken naar gaten en mazen, om de 'mag niet, kan niet'-antwoorden te vervangen door wat eventueel wel zou kunnen. Onze hartenkreet is dan ook: duik in zwarte gaten, zoek de rafelranden op en schiet mazen in onmogelijkheden. Alles uiteraard binnen de wettelijke ruimte, maar zonder ons te verschuilen achter het Rijk.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter, wij delen de oproep van de BBB dat er voor PAS-melders die te goeder trouw gehandeld hebben zo snel mogelijk een oplossing moet komen. Tegelijkertijd is de reden dat die oplossing er nog niet is en het feit dat we zo weinig vergunningsruimte hebben wel gelegen in het feit dat we geen natuurherstel doen, dat we er niet uit komen in die transitie, die u ook tegelijkertijd benoemt. U roept nu eigenlijk op om de rafelranden weer op te zoeken, terwijl dat volgens mij is wat de PAS-melders in de problemen heeft gebracht. Mijn vraag aan de BBB is: wat bedoelt u nu eigenlijk precies met welke boodschap u GS op pad wil sturen, zoals u net stelt?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dank u wel voor deze vraag. De PAS-melders zijn niet in de knel gekomen door rafelranden, maar die zijn in de knel gekomen door een uitspraak van de Raad van State. Die uitspraak van de Raad van State is vijf jaar geleden ontstaan, uitgesproken. Vijf jaar geleden hebben we met elkaar kunnen concluderen dat er een grote mate van oneerlijkheid in schuilt. Vijf jaar geleden hebben we ook met elkaar afgesproken dat we hier een oplossing voor moeten vinden. Vijf jaar geleden hebben we dat met elkaar bedacht en vijf jaar later zijn we nog geen steek verder. Ik denk dat met al die PAS-melders die in die grote onzekerheid thuis aan de keukentafel zitten ... Ik denk dat alles aangegrepen moet worden om hen te kunnen helpen. Of ik dat nou rafelranden noem of gaten opzoeken in de mazen of in een zwart gat duiken; ik wil daarmee zeggen dat we alles moeten aangrijpen.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter, ik deel het probleem waar we nu voor staan met de PAS-melders best met mevrouw Schoolmeesters, maar de aanleiding is de PAS. Dat bleek uiteindelijk niet houdbaar. Dat is tot een einde gekomen na een uitspraak van de Raad van State. Als we uiteindelijk houdbare vergunningen willen, zullen we toe moeten naar een situatie waarin we ... De PAS, dat werkt dus niet meer. Daar moet die ruimte komen. Mijn vraag aan mevrouw Schoolmeesters was: met welke opdracht stuurt u het College nu op pad? Mijn vraag die daaruit volgt is: u benoemt een aantal keer 'het Rijk'. Uw partij is toch echt in charge van het ministerie wat hierover gaat. Stuurt u ons College ook richting Den Haag en met welke oproep dan?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ik had het over een integrale aanpak van kennis en ervaring, van contacten, van netwerk, van lobbywerk. Het probleem is zo groot dat het niet kan volstaan om slechts op één aspect te focussen. We moeten dat met elkaar aanvliegen, met al onze kennis en in een integrale oplossingsstructuur. Jazeker, daar hoort het Rijk bij. Maar ook een intern Provincie-handelen kan daarbij zijn. We zitten allemaal voor hetzelfde te knokken. Ons verbinden en samen een geluid naar Den Haag maken zorgt ook voor meer speelruimte daar.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens, tot slot.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter, ik denk dat wij het best met elkaar eens zijn over dat een oplossing nodig is voor de PAS-melders, maar waar wij het niet met elkaar over eens gaan zijn, denk ik, is hoe we die oplossing gaan vinden. Mijn vraag aan mevrouw Schoolmeesters is dan tot slot: het was de BBB die beloofd heeft dat er een oplossing zou komen. Het is de BBB die in deze coalitie er toch voor heeft gekozen om het NPLG te laten stoppen. Vindt u dat vanuit uw partij of in ieder geval vanuit Den Haag voldoende op dit moment wordt gedaan om te zorgen dat er haalbare vergunningen komen voor de PAS-melders?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Zeker. Met de huidige samenstelling van het kabinet wordt daar absoluut met man en macht aan gewerkt, maar ze hebben ook hulp nodig vanuit de Provincie. Ik ga mevrouw Jenneskens, mijnheer de voorzitter, op haar wenken bedienen, want we hebben zelfs mogelijk een oplossing en daar wil ik het nu graag over hebben.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Dank u wel. We lezen vaker over de landelijke stikstofbank, ofwel het SRS, echt een gallig woordje, want het staat voor het stikstofregistratiesysteem, waar de registratie van stikstofreducerende projecten plaatsvindt en de uitgifte ervan de balans moet bewaken tussen economische ontwikkeling en natuurbescherming. In onze ogen niet echt een transparant systeem, want wie bepaalt welke stikstofruimte wanneer aan welke projecten wordt toebedeeld? Ook in Limburg zijn er zat initiatieven, zoals dadelijk wellicht de Einstein Telescope, de Delta Rhine Corridor, maar ook de verzwaring van het elektriciteitsnet of bijvoorbeeld onze straatjes erbij. Allemaal projecten met een grote maatschappelijke impact. Gaat hier eerst de benodigde stikstofruimte naartoe en komt deze uit de nationale stikstofbank? Hoe zit het dan met landelijke randstedelijke projecten? Gaan die voor? Zit de vrijgekomen stikstofruimte door de opkoopregelingen binnen de agrarische sector ook in deze landelijke bank? Wordt de stikstofreductie van onze Limburgse boeren ingezet voor bovenprovinciale projecten of mogen wij daar in Limburg onze PAS-melders mee helpen? Kortom, wij vragen meer transparantie in de prioritering, mooi woord, van stikstofreductietoekenning. Hopelijk kan het College ons hiermee helpen. Misschien kan het College ons ook helpen met een provinciale stikstofbank, naar voorbeeld van Noord-Brabant en Gelderland. Een Limburgse

stikstofbank, waar wij meer eigen regie op kunnen voeren in het kader van what happens in Limburg stays in Limburg. Wie weet is het College daar al druk mee bezig. Wellicht nog niet. In dat geval zouden wij graag een toezegging willen dat GS het opzetten van een stikstofbank in onze eigen provincie gaat onderzoeken. Weer terug naar het platteland. Sinds de komst van de BBB staan het platteland en de bewoners ervan echt scherp op het netvlies van politici en beleidsmakers. Ook de media besteden nu aandacht aan plattelandsthema's. Niet vreemd, want de problematiek van plattelandsregio's stapelt zich op met de stikstof-, landbouw-, leefbaarheids- en alle klimaatuitdagingen. Onderzoek naar wat dat betekent voor de mensen die er wonen, werken en besturen is echter nog een niche binnen de geografie en de planologie op zowel universiteiten als hogescholen. Daar moet volgens de BBB meer aandacht voor komen. Wellicht kan de Gedeputeerde hier iets over zeggen. Wat ook extra aandacht nodig heeft is onze grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van arbeid, van scholing, van infrastructuur, van economie, ook om gezamenlijk en eensgezind sterk te staan in het binnenhalen van Europese subsidies, in onze Euregio is er zo onvoorstelbaar veel capaciteit: 5 miljoen mensen, 250.000 bedrijven, 100.000 studenten, meerdere universiteiten en kennisinstellingen. De lijst lijkt steeds langer te worden. Daar moeten we handig op inspelen, om onze eigen kansen te vergroten, om mobiliteit en innovatie te stimuleren en om een zeer aantrekkelijk potentieel maximaal te ontsluiten. Vandaar de naam van onze motie: 'De slapende reus wakker maken.' Geen extra bestuurslaag, maar wel een oproep om vooral bestaande netwerken opnieuw in stelling te brengen. En weer terug naar het platteland.

De voorzitter: Daar is een vraag over van mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, dank. Ik heb de motie met belangstelling gelezen. Ik vond het eigenlijk best een goed idee. We hadden heel lang vrij goed onderwijsbeleid. Dat is verdwenen. De afgelopen anderhalf jaar heb ik continu gevraagd: waar is ons onderwijsbeleid en hoe kijken we dan naar euregionaal onderwijs? Toen kreeg ik telkens terug dat dat geen provinciale kerntaak was. Deelt de BBB met mij wel de opvatting dat we niet een soort van los projectje of wat dan ook moeten starten, maar dat we fatsoenlijk gedegen euregionaal onderwijs ook onderdeel moeten maken van ons beleid als het gaat om economie en arbeidsmarkt?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Dank voor de vraag, maar hij is ook een beetje retorisch, vind ik. De Gedeputeerde heeft ongelooflijk veel werk gemaakt van het trinationale onderwijs, waarbinnen de verbinding wordt opgezocht tussen ons en de buurlanden. Daar zijn ongelooflijke stappen in gemaakt. Dus ja, ik denk dat onderwijs en de hand reiken daarin naar onze buurlanden zeker op de agenda staat.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter, euregionaal onderwijs is niet nieuw. Het is iets waar we al heel lang over spreken, waar we in het verleden, zeker twee periodes geleden, ook echt wel een actieplan en aanvalsplan op hadden. Maar arbeidsmarktbeleid en onderwijsbeleid kregen ook bij deze coalitie telkens niet per se de prioriteit. Maar dan toch even verder op de inhoud. Het grootste risico voor ons onderwijs op dit moment, voor alle onderwijsinstellingen, is de Wet internationalisering. Ik snap best dat we stapjes vooruit kunnen zetten en daar ben ik oprecht best wel voor te vinden, maar deelt de BBB de opvatting van D66 dat als we ook maar iets willen met de toekomst van ons onderwijs, dat we ons heel hard moeten maken als regio tegen die Wet internationalisering, omdat dat Limburg zo hard raakt?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, u vraagt mij nu iets wat ik eigenlijk zou willen doorschuiven naar het kabinet. Wat wij hier doen in de Provincie, wat wij hier doen in het College, is verbindingen opzoeken,

samenwerken. Wetten zijn er om nageleefd te worden. Wetten zijn er om het maximale potentieel uit te halen, dat het toch kan dienen. Zolang een wet actief is, moet je daarmee aan de slag en zullen we daar omheen, overheen en onderdoor kunnen gaan. Daarvoor zijn samenwerkingsverbanden nodig en daartoe roept ook deze motie van de slapende reus wakker maken toe op, om bestaande structuren, om bestaande dialogen, opnieuw in het gareel te hijsen om te zorgen dat daar een dialoog ontstaat, dat daar ruimte ontstaat om gezamenlijk nieuwe initiatieven te ontplooiën en oplossingen aan te dragen. Dus ja, ik denk dat wij eigenlijk wel heel goed op de goede weg zijn.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, de Wet internationalisering is een nieuwe wet. Die moet nog behandeld worden. U heeft het over een slapende reus wakker maken. Als we niet oppassen is die slapende reus ... Hij slaapt nog niet. Limburg is krachtig in zijn internationale onderwijs. Maar wat het kabinet van plan is om te doen en waar ik me grote zorgen om maak is eigenlijk die slapende reus een spuitje geven bijna. Uw plan is fantastisch en prachtig en daar sta ik helemaal achter, maar op het moment dat onderwijsinstellingen te maken krijgen met deze wet, moeten ze dusdanig inkrimpen dat het geen enkele vorm van toekomst heeft. Dus mijn vraag aan mevrouw Schoolmeesters is: deelt u de opvatting van D66 dat als we zo'n dialoog inrichten, dat het eerste wat ze zouden moeten doen is samen een plan maken hoe ze ervoor zorgen dat die gigantische gevolgen voor Limburg kleiner worden?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Nou, het is een hartenkreet naar mijn hart. Het begint met de dialoog opstarten. Het is ook fijn dat ik hoor dat D66 onze motie daarin van harte steunt. Het begint ermee om elkaar de hand te reiken, om te kijken waar kansen liggen en om ook kansen te benutten. Dat kan alleen maar in gezamenlijkheid.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Oké. Dan toch maar weer dat platteland. Het platteland is een veelomvattend begrip. Je kunt ernaar kijken vanuit een aantal adressen per vierkante kilometer, maar je kunt er ook vanuit de beeldvorming of beleving naar kijken. Wat voor een beeld komt er op als je aan het Limburgse platteland denkt? Ik zie dan bloeiende hoogstambomen, een slingerende Geul en Gulp, holle wegen en de boer op hun trekkers in de heuvels. Maar ik zie ook de dauw rond de kerk van Eys als ik in de vroege ochtend bij Eyserheide op de berg sta, met het zicht op de Italiaanse lange metershoge cipressen. Ons platteland is het thuis voor veel van onze jonge en oudere inwoners, maar trekt ook nieuwe bewoners aan en toeristen. Naast de welbekende rust, het Heuvelland en de fietsroutes, komen ze ook in aanraking met andere facetten van het platteland. De haan die kraait, ook op zondag, en hard. De harmonie die oefent. De koe die loeit. De Aspergefeesten in Grubbenvorst. De Hubertusmarkt in Gulpen. De blaffende roedel honden die vooruit rent bij de sliepjacht van Mheer. De geur van versgebakken vlaai, maar ook van mest. De trekpaarden bij de kerk voor de Meiden. Ronkende trekkers die de oogst binnenhalen. De Bronk-processie door de straat. Het geluid van de fanfare zondagochtend. Het afschieten van de bōlkes en de schietmast. Dat zijn niet altijd tastbare, maar wel vertrouwde geuren, geluiden en beelden, die uniek zijn en de mensen van hier verbinden. Zintuiglijk erfgoed hoort ook bij de cultuur van ons Limburgs platteland, waar agrarische geuren, geluiden en beelden integraal deel van uitmaken. Daar moeten we verrekke zuinig op zijn. Vandaar dat wij vragen aan de Gedeputeerde om met ons daar een dialoog over op te starten. Een dialoog die vooral moet inzetten op bewustwording, op erkenning en een signaal, omdat de charme van ons Limburgs platteland zo belangrijk is voor de leefbaarheid. Als BBB vinden we het belangrijk om haalbare en realistische doelen te stellen, doelen die de inwoners uitdagen om naar voren te kijken, doelen die mensen in hun hart raken en erkennen, hen motiveert en uitdaagt om het morgen beter te doen dan gisteren. Dat vinden wij voor iedereen belangrijk, maar vooral voor de agrarische sector. Dat zijn onze voedselmakers,

onze producenten van duurzaam en gezond voedsel. De mensen die ervoor zorgen dat wij elke dag weer een grote keuze hebben uit gezonde groenten, zuivel en vlees van eigen bodem, maar die als gevolg van toenemende regeldruk, vergrijzing en een polariserende samenleving krimpt. Laten we vooral eerlijk en transparant zijn. Er komt een punt waarop deze krimp ons voedselsysteem gaat ondermijnen. Wij vinden de beschikbaarheid van voedsel net zo normaal als de zuurstof die we inademen, maar dat is het niet. Voedsel is een primaire levensbehoefte, maar lijkt steeds onderaan alle beleidskaders te bungelen. Daarom willen wij de Gedeputeerde Landbouw vragen om in de toekomstvisie van 2050 een hoofdstuk op te nemen specifiek voor de land- en tuinbouw, een visie met duidelijke, concrete, SMART-geformuleerde doelen, waar onderwerpen als voedselzekerheid, duurzaamheid, werkgelegenheid en circulariteit onderdeel van uitmaken.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. U heeft het over eerlijk en transparant en over voedselzekerheid. Voedselzekerheid is heel erg belangrijk, maar het voedsel wat wij verbouwen is voornamelijk ... Dat dient als voedsel voor vee. Dat vee, dat eten wij dan weer op en exporteren wij. 80%. Dus als u praat over eerlijk en transparant, moet u dat dan ook niet meenemen?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Met eerlijk en transparant bedoelen wij een voedselsysteem dat uitlegbaar is. Een voedselsysteem dat uitlegbaar is, daar zit een keuze in. Ik hoor de partij van u altijd het hebben over exportcijfers. Als we die exportcijfers mooi aan de lat leggen, dan zien wij dat export ook vooral overslag betreft in onze haven van Rotterdam. Er wordt ... Ongelooflijk veel doorvoer is er daar. Dus die exportcijfers, die zou je eens eventjes goed tegen het licht aan moeten houden, wat er nou daadwerkelijk naar buiten gaat. Daarbij, wat wij exporteren als goed duurzaam geproduceerd voedsel, daar komen ook weer producten voor naar binnen die wij hier in Nederland niet hebben. Dan heb ik het niet over een avocado, maar ik heb het bijvoorbeeld ook over een mobieltje. Het maakt ons land een handelsland, waarmee wij directe handelslijnen kunnen hebben met andere gebieden, andere landen, die een productie hebben die wij hier niet hebben. Daarbij ... En dat wil ik toch nog wel even gezegd hebben. Al het voedsel dat wordt verbouwd om vee daarvan te voeden; uiteindelijk is dat een vertaling, een transitie zou ik bijna willen zeggen, van een gras naar een hoogwaardig eiwitproduct. Dus het is niet alleen maar om dat vee te voeden. Het is om ons betaalbaar, beschikbaar, gezond voedsel te kunnen aanbieden, waarbij van gras een hoogwaardig eiwit is gemaakt.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel. Ik heb een aantal vervolgvragen. Ik vroeg u naar eerlijk en transparant. Ik heb het over de export. Juist het vee exporteren wij vanuit Limburg naar het buitenland, heel erg veel, 80%. Dus ik heb het niet over de export in Rotterdam. Ik heb het over onze eigen export. Verder is het zo dat qua gezondheid wij juist veel te veel dierlijke eiwitten eten. Dat is ongezond voor ons. Daarnaast neemt de voedselproductie voor dieren ontzettend veel beslag op onze grond. Als we daar maar een percentage van af zouden kunnen halen, zijn heel veel problemen opgelost. Dus met andere woorden: nogmaals, als we het over eerlijk en transparant hebben, dan wil ik dat heel graag ook bij u, bij de BBB, mee zien. Kunt u mij dat toezeggen?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Natuurlijk, eerlijk en transparant, daar gaat mijn bijdrage over, dat nemen wij in alles mee, want dat zijn bronwaarden van de BBB. Maar bronwaarden zijn bij ons ook beschikbaar, betrouwbaar en duurzaam. Daarin willen wij ook gewoon graag onze rol hebben.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, voorzitter, ik concludeer dat wij toch een ander idee hebben over wat duurzaam is. Nogmaals, de Limburgers, ook die op het platteland, ervaren ook dagelijks de lasten van onze intensieve veehouderij. Daar willen wij de Limburgers in tegemoet komen, ook op het gebied van gezondheid.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters. Ik hoorde niet echt een vraag, maar u mag reageren.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ik ook niet. Ik zei: beschikbaar, betrouwbaar en duurzaam. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat het ook gewoon beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar is. Daar hoort ook een eerlijke dialoog bij.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Dank u wel. Ja, de visie van 2050, waarin wij de Gedeputeerde Landbouw vragen om daar een aparte paragraaf in op te nemen. Een visie die naast deze doelen ook concreet in beeld brengt wat de sector ook hiervoor nodig heeft: arbeid, energie, fysieke ruimte et cetera. Om de weg naar deze doelen te borgen, vragen we eveneens om tussentijdse doelen, een soort ijkmoment voor de periode 2030-2035, waarin de doelen van de toekomstvisie zijn vertaald in concrete tussentijdse doelen. Nou, Gedeputeerde, we horen graag van u. Efficiënt omgaan met onze ruimte in Limburg – we hadden het er net al over – en dit vertalen in een visie getuigt van transparantie, want ruimte is spaarzaam en wordt zeldzaam. Daarom dient de BBB een motie in over verantwoorde inzet van ruimtegebruik, waarin wordt opgeroepen tot een Plan Dubbelgebruik Defensieactiviteiten om de druk op onze ruimte te verlagen. Ik zal het dictum daartoe aan het einde, waar ik overigens bijna ben, voorlezen. Nou en dan over ruimte gesproken: de KNVB. Dat staat voor Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond. Die komt ook ruimte tekort en is op zoek naar een nieuwe plek in Nederland om het trainingscentrum te laten landen. Het zal de VVD als muziek in de oren klinken: dat gaat om de KNVB-campus. Wie denkt aan de BBB denkt natuurlijk meteen aan? Voetbal. Dus dienen wij een motie in 'Limburg als thuisbasis voor de toekomst van voetbal', waarin wij oproepen om als Provincie onze interesse als nieuwe KNVB-locatie kenbaar te maken. Tot slot: als we het over transparantie hebben, dan zijn we een flink eind op de goede weg. Ik zei het al aan het begin van mijn betoog. Maar er kan nog altijd een tandje bij. Zoals bijvoorbeeld het in de begroting duidelijker maken hoe we omgaan met en anticiperen op fluctuaties in onze inkomsten, subsidies en bijvoorbeeld dividenduitkeringen. Daar kunnen en mogen we nog transparanter in zijn. Soms gaat het over kleine posten, maar steeds vaker ook over aanzienlijke bedragen, zoals bijvoorbeeld de boete van de Maaslijn, minimaal € 43 miljoen en misschien wel uitlopend naar € 70 miljoen. Of de aanpassing van de infrastructuur rond VDL, waar nu € 49 miljoen van op de plank ligt. Misschien is het ook wel weer minder geworden. Of een mogelijke financiële tegenvaller rond Californië, waar ook miljoenen mee gemoeid kunnen zijn. Graag horen we hoe we hier meer grip op en transparantie in kunnen krijgen. Een Provinciebestuur dat trots is op zijn beslissingen en sterk in zijn schoenen staat, mag volledige openheid omarmen. Sterker nog, het verdient er het respect van zijn burgers mee. Laten we daarom gaan en staan voor een Limburg waar transparantie bovenaan de agenda staat. Een Limburg waarin iedere burger, jong en oud, weet dat zijn bestuur handelt vanuit vertrouwen en openheid. Een Limburg waarin bestuurders het lef hebben om te laten zien wat er echt speelt en waarin vertrouwen en respect de basis vormen van de relatie tussen burger en bestuur, tussen betrouwbaar en bereikbaar en tussen belangen en beslissingen. Ik zag mijnheer Nijskens naar voren lopen, maar ik vond het zo'n mooi einde dat ik dacht: ik gooi hem er nog even in.

De voorzitter: Daarom liet ik u dat nog even uitspreken. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, het was een mooie uitvoering op de Bühne voor de Provincie van mevrouw Schoolmeesters, voor de BBB. Een vraag over transparantie. U haalde een aantal zaken aan

waarover PS uitdrukkelijk geïnformeerd is in een vroeg stadium, vaak onder opleg van geheimhouding. Ziet u transparantie als iets wat niet onder geheimhouding aan PS kenbaar gemaakt kan worden of ziet u dat transparantie wel degelijk onder geheimhouding een belangrijke rol kan hebben?

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dank voor de vraag. Die geheimhouding. Ik vind dat een mooi gespreksonderwerp. Ik vind, geheimhouding moet je ook kunnen verantwoorden en duiden. Daar moet je ook transparant in zijn, waarom die geheimhouding erop ligt. Natuurlijk, geheimhouding is niet voor niets in het leven geroepen. Dat heeft een functie. Maar we moeten er wel zeer zorgvuldig mee omgaan, want het stempel 'geheimhouding' kan natuurlijk om wat voor reden dan ook misschien wat te snel worden opgelegd.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, als vervolgvraag ...

De voorzitter: Gaat u gang.

De heer Nijskens (VVD): Als vervolgvraag, want ik ben nu wel een beetje getriggerd: kunt u één opgelegde geheimhouding noemen die onterecht is opgelegd, met de verkeerde argumenten, die eventueel de transparantie naar buiten geschaad zou hebben? U hoeft er maar eentje te noemen.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Nee, ik kan er geen één noemen, maar ik wil er ook volgend jaar geen één hoeven noemen.

De voorzitter: Tot slot, mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Helemaal tot slot: waarom zou het College anders omgaan met geheimhouding en met transparantie dan dat ze in het verleden gedaan hebben? We hebben, voorzitter, regelmatig ook ... Daar was u ook bij, bij die bijeenkomsten. Transparantie staat voorop. Daar waar geheimhouding noodzakelijk is leggen we geheimhouding op en daar waar die niet noodzakelijk is leggen we hem niet op. Daar waar geheimhouding opgeheven kan worden, wordt die ook achteraf opgeheven. U suggereert nu – er is ook een collega-partij, die heeft er zelfs een poster van op de deur hangen – dat de Provincie niet transparant is. Ik wil u vragen om daar afstand van te nemen.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Nou, dan ben ik blij met deze vraag. U hoort mij niet zeggen dat de Provincie niet transparant is. U hoort mij wel zeggen dat we op de goede weg zijn, maar dat er nog altijd een tandje bij kan.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters, gaat u verder. U had volgens mij nog de moties.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dat is altijd het leukste onderdeel van de bijdrage. Eens even kijken. Ze zijn ook genummerd voor mij. Yes. De motie 'Herstel overheidsfalen, geef PAS-melders hun vergunning'. Goed. 'Verzoeken het College om 1. In het bestuurlijk overleg van 4 november tussen de bestuurders van de Provincie en de minister uit te laten spreken dat stikstofruimte van in Limburg uitgekochte bedrijven zoveel als mogelijk in Limburg dient te worden uitgegeven. 2. In de nog op te stellen provinciale subsidieverordening vanuit het RPMP 2024 te borgen dat advieskosten die PAS-melders moeten maken tot maximaal € 2.500 vergoed worden, boven op de eerdere vergoeding van het Rijk. 3. In de RPMP 2024 provinciale subsidieregelingen te verwerken te werken met voorschotten na beschikking van de subsidie. 4.

Kritisch te kijken waar mogelijke tijdsbesparing in het subsidieverleningsproces te realiseren is en deze tijdsbesparingsmaatregelen toe te passen. 5. Het proces zo in te richten dat de aanvragen voor de volgende drie tranches in de RPMP 2024 zo spoedig mogelijk kunnen worden ingediend na openstelling bij het Rijk.' Dat was nummer 1.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, de VVD heeft deze motie mee ingediend en ondertekend. Ik wilde eigenlijk een verfijning in de vraagstelling brengen. De opgekochte stikstofrechten, die zijn ... Zoals het lijkt gaan die richting het Rijk. Maar ze dienen uiteraard in Limburg te worden benut, het liefst voor ontwikkelingen en deels ook voor bescherming van de natuur. Bedoelt u dat concreet? Het kan natuurlijk niet zo zijn dat met bijvoorbeeld de opgekochte of de bespaarde rechten van ROCKWOOL wij in de Randstad een weg aanleggen. Tenminste, zo zie ik het.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, wat een fijne vraag. Daar was mijn hele betoog rondom die provinciale stikstofbank op geënt. Ook dat wij transparantie willen hebben in de prioritering van die landelijke stikstofbank. What happens here in Limburg stays here in Limburg. Als wij hier in staat zijn om met elkaar stikstof te reduceren, is het natuurlijk van ongekend niveau dat dat ergens anders, bij bovenprovinciale of randstedelijke projecten, zou worden vergund. Ik zou dat een hoge mate van oneerlijkheid in zich vinden hebben.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, wij delen dat standpunt. Wellicht dat GS daarop kan reageren, hoe dat af is gesproken. We hebben in de commissie gehoord: we hebben geen zeggenschap over de ingenomen stikstofrechten. Maar het kan natuurlijk niet zo zijn dat met economisch ingenomen rechten elders dan in Limburg de stikstof wordt benut. Dat is uiteraard depositie of emissie die hier heeft plaatsgevonden.

De voorzitter: Ik ga ervan uit dat de Gedeputeerde daarop zal ingaan.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dank, de heer Nijskens, voor deze fijne nabrander. Goed. 'De slapende reus wakker maken.' Daar gaan we. 'Verzoeken Gedeputeerde Staten om zich actief in te zetten voor een laagdrempelige en grensoverschrijdende arbeidsmarkt en (trinationale) onderwijsvoorzieningen in de Euregio, met speciale aandacht voor minder kansrijke groepen en jongeren, en daarbij optimaal gebruik maakt van bestaande Europese subsidies / Te onderzoeken hoe het bestaande cursusaanbod voor zowel werkenden, werkzoekenden als studenten in de Euregio, bijvoorbeeld via de Limburgse coöperatie Leo Loopbaan, nog beter afgestemd kan worden op de behoeftes vanuit enerzijds de veranderende arbeidsmarkt en anderzijds de professionals in ontwikkeling. Hierbij ook in hoge mate rekening te houden met de euregionale behoeftes die zich aandringen op het moment dat de Einstein Telescope naar Limburg, dan wel de Euregio, komt / Hierop vooruitlopend samen met euregionale partners (inclusief grensgemeenten) op regelmatige basis overleg te hebben, om snel te kunnen schakelen en effectief te lobbyen / Tijdens deze overleggen te focussen op verbeterde connectiviteit en mobiliteit zodat, ondanks de fysieke landsgrenzen en landspecifieke (belasting)wetgevingen, grensarbeid, onderwijsuitwisseling en economische samenwerking aantrekkelijker wordt / Een eerste plan van aanpak op te stellen en deze te presenteren aan PS in Q2 2025. En gaan over tot de orde van de dag.' Nou. 3. 'Efficiënte inzet ruimtegebruik Defensie.' 'Roepen GS op om in Q1 2025 met het Ministerie van Defensie in overleg te gaan om in gezamenlijkheid te komen tot een Plan Dubbelgebruik Defensieactiviteiten om meer regie te kunnen uitoefenen om de druk op ruimte efficiënt te laten zijn / Tijdens dit gesprek specifiek de mogelijkheden te

bespreken voor het dubbelgebruik van defensie terreinen, samen met de daarmee verenigbare vormen van landbouw of natuur / Provinciale Staten dit Plan Dubbelgebruik Defensieactiviteiten uiterlijk in Q3 2025 voor te leggen.' Tot slot de vierde motie, de KNVB-campus. 'Verzoeken het College van GS om 1. In gesprek te gaan met de KNVB om de interesse vanuit Limburg nog dit jaar kenbaar te maken; 2. De interesse van Limburgse gemeenten te peilen en in Q1 van 2025 aan PS terug te koppelen wat de mogelijke stappen zijn die genomen kunnen worden om de KNVB-campus naar Limburg te halen.'

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Schoolmeesters, en dank voor uw betoog. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Depondt namens de fractie van het CDA.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Voorzitter, toen het College in de acht beleidskaders koos voor zogenaamde rode draden – leefbaarheid, terugdringen van regeldruk, het belang van onderwijs en arbeidsmarkt en kennis en data – dachten wij: dan gaan wij in deze begroting eens kijken hoe het daarmee staat. Op dat laatste, die kennis en data, werd flink ingezet met doelenbomen en indicatoren, dus die sla ik voor nu maar even over. Maar voor wat betreft die overige speerpunten was het in die beleidskaders toch eerlijk gezegd soms wel zoeken met een lampje naar wat daar nou concreet over in elk beleidskader stond. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat we er toen niet zo heel veel wijzer van werden. We hebben dus die vier rode draden eens even voor vandaag als uitgangspunt genomen, zijnde de speerpunten die het College zelf ook koos en wij ook uiteraard. Allereerst leefbaarheid. Binnen het betreffende programma 'Leefbare steden en dorpen' is er veel inzet op dit thema geleverd. Zo ook binnen het programma 'Samen leven en bestaanszekerheid'. Maar daarbuiten? Wat wordt er bijvoorbeeld vanuit het beleidskader Energie gedaan om te voorkomen dat scholen, gemeenschapshuizen, de straatjes erbij en de zorgvoorzieningen jarenlang niet op het energienet kunnen worden aangesloten? Wat gebeurt er bijvoorbeeld uit het kader Economie om de werkgelegenheid bij met name mkb buiten de grote economische concentraties te versterken? Hoe zorgen we dat mensen in hun natuur ook kunnen bewegen en bij voorkeur samen aan hun gezondheid kunnen werken? Nou, zomaar wat vragen. Voorzitter, het is al lang bewezen dat de mens als individu niet kan functioneren en dat die pas bloeit in een gemeenschap met anderen. Daarom is een samenleving ook een gemeenschap waarin mensen samen leven. Dat woord zegt het al. Niet voor niets is leefbaarheid, en vooral sterke gemeenschappen, voor ons een leidraad in onze keuzes. Gelukkig heeft dat ook in het coalitieakkoord een prominente plek gekregen. Maar we hebben ons afgevraagd: gaan we nou in 2027 blij zijn? Eerlijk gezegd weten we dat nog niet zo. We hebben echt de zorg dat de prioriteit, de integrale prioriteit, voor leefbaarheid in het coalitieakkoord netjes is opgeborgen in twee van de acht beleidskaders en de rest doorgaat met leven. Dat, voorzitter, was niet de afspraak. We horen daar graag van de individuele leden van het College vanuit de eigen portefeuilles een reflectie op. Dan de regeldruk. Iedereen wil er wat aan doen, maar de ellende neemt alleen maar toe. Bij vrijwilligers en verenigingen, die door de bomen het bos niet meer zien en afhaken. Bij mkb'ers, die vooral bezig willen zijn met het ontwikkelen van hun bedrijf en niet eens het overzicht hebben over waar ze allemaal aan moeten voldoen. Of bij die zorgprofessional, die meer tijd kwijt is aan het registreren van het wassen van oma dan aan oma wassen. Waarom wil het College alleen maar kijken naar de eigen provinciale regels? Waarom niet een aanvalsplan samen met gemeenten? Dat lijkt ons vele malen effectiever en leidt tot veel meer maatschappelijk effect. We zeggen het dan maar vast, voorzitter: nu GS regeldruk zelf tot speerpunt heeft benoemd voor alle kaders, zijn onze verwachtingen ten aanzien van de aanpak die u ons binnenkort gaat voorleggen hooggespannen. Ook onderwijs werd benoemd als rode draad. We hadden dat misschien in het voorjaar moeten vragen, maar gezien de inhoud van de kaders vragen we ons een beetje af waarom. Als we dat kaderbreed een speerpunt vinden – van ons mag dat – wat gaan we daar dan kaderbreed ook aan doen? We willen met liefde een paar opties aandragen. Zorg nou dat het mbo daadwerkelijk wordt aangesloten op de campussen. Daar ga ik niet verder op in. Dat is al heel vaak aan de orde geweest. Ondersteun actief de lobby voor maatwerk als het gaat om internationale studenten, die essentieel zijn voor onze innovatiestrategie. Een basisschool is een basisvoorziening in de leefbaarheid van een dorp en een wijk. Bekijk samen met gemeenten en onderwijsorganisaties in Limburg wat de Provincie kan bijdragen aan in elk dorp en wijk een basisschool. Trek samen met andere Provincies en gemeenten op om landelijk een aanpassing van de opheffingsnormen

te bewerkstelligen. Dat past ook mooi in het hele principe van 'elke regio telt'. Ondersteun scholen die de maatschappelijke stage willen handhaven nu het kabinet die gaat afschaffen. Zet naast op cultuureducatie en verkeerseducatie ook in op natuureducatie en breng onze jeugd zo liefde en respect voor onze natuur bij. We kunnen ons voorstellen dat collega's hier nog wel wat aanvullingen op zouden weten, maar belangrijker is: wat vindt het College wat vanuit elk beleidskader nou zelf kan worden bijgedragen aan dit speerpunt? Dan de arbeidsmarkt. Er is al iets over gezegd. We zien al bedrijven in de horeca en detailhandel die minder open zijn of zelfs maar van ellende helemaal sluiten vanwege gebrek aan personeel. Dat is slecht voor ons toeristisch profiel. Maar als zelfs streekziekenhuizen al afdelingen moeten sluiten, wordt het toch wel erg nijpend. Wat volgt nou? Scholen met minder lessen? Ouderen in de kou vanwege een gebrek aan servicemonteurs? De brandweer die niet kan uitrukken? Bedrijven die vertrekken? De tekorten op de arbeidsmarkt zijn een provinciaal, landelijk en Europees probleem. Daarmee zijn ze ook niet makkelijk en snel op te lossen. Maar ze zijn heel essentieel en zeker in een vergrijzende provincie als de onze. Het is ook niet voor niets dat we in het coalitieakkoord daarom hebben opgenomen dat we in deze periode een strategische arbeidsmarktagenda gaan opstellen. Hoe staat het daarmee? We vinden daar eigenlijk weinig over terug. Wanneer kunnen we die nou verwachten? Het vervolg daarvan: we hebben vaak de vraag gesteld: 'Hoe staat het met onze economie?' We waren best wel blij met de uitkomst van een studie van twee Rabobank-economen, dat we eigenlijk niet zo echt achterlopen op de rest van Nederland. Prima. Maar er zijn natuurlijk wel stevige risico's. Vergrijzing in Limburg zet extra druk op de arbeidsmarkt. Minder investeringen van de Rijksoverheid in innovatie, zie het schrappen van het Groeifonds en de bezuinigingen in het onderwijs, tast onze concurrentiepositie aan. Bedrijven dreigen te vertrekken en de vergroening van onze industrie dreigt te stagneren vanwege de problemen op het elektriciteitsnet. Onze arbeidsmarkt is gebaat bij een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een innovatieve economie. De Einstein Telescope is bij uitstek een potentiële landmark voor innovatie in Limburg. Wij dienen daarover ook een motie in. Zal ik het dictum nu maar gelijk voorlezen? 'Verzoekt het College te onderzoeken welke stappen de Provincie Limburg kan ondernemen om de kansen die de Einstein Telescope biedt optimaal te benutten voor het versterken van de innovatie en de economie in Limburg / In gesprek te gaan met nationale en Europese overheden om samenwerking en ondersteuning te verkennen / In het advies tevens mee te nemen of het wenselijk is om een fondsstructuur op te zetten, zodat beschikbare middelen voor een lange termijn veiliggesteld kunnen worden en ook volledig ten goede komen aan de innovatie in Limburg.' Voorzitter, dat brengt me bij een punt waar we vorig jaar bij de begroting al aandacht voor vroegen: de ontwikkelingen in de regio Eindhoven en de effecten daarvan op met name Noord- en Midden-Limburg. Ik refereer dan vooral aan het project Beethoven, waar ik dan inhoudelijk verder niet op inga. Voor dat project zijn extra woningen, scholen, voorzieningen en infra nodig. Gezien de beperkte ruimte rondom Eindhoven is een overflow naar Limburg een reële optie. We lezen daarover echter niets in de begroting. Waar gaat die overflow over en wat is daar dan voor nodig? Is dit onderwerp van gesprek met de collega's in Brabant of gaan we afwachten wat er gaat gebeuren? Meer concreet: wat is onze strategie eigenlijk, mede ook in relatie tot onze eigen ambities, zeker betreffende innovatie? We vragen het College om een eerste reactie nu, maar we kunnen ons zeker ook voorstellen dat het goed is om daar een keer een aparte sessie in de commissie over te organiseren en daar ook te kijken naar de mogelijke impact over de diverse beleidsterreinen heen. De vraag is of het College dat kan toezeggen. Voorzitter, de spanning op de woningmarkt vraagt om snelle realisatie van woningbouw, vanochtend nog een keer ondersteund door de laatste cijfers. Daarvoor moeten we alle middelen inzetten die ons ten dienste staan. Tegelijkertijd vragen gemeenten aan boeren die willen stoppen om helderheid over mogelijkheden voor een alternatieve bestemming van agrarische locaties, waaronder woningbouw. Onze fractie ziet zeer zeker mogelijkheden om kleinschalige initiatieven onder voorwaarden toe te laten. Lees: gemeenten er ruimte voor te geven om dat toe te laten. Daarvoor moet de POVI echter worden aangepast. Maar effectief gebeurt dat pas op zijn vroegst over anderhalf jaar. Dat zou sneller kunnen, bijvoorbeeld door het opstellen van een beleidsregel, die nu meer ruimte geeft. Wij willen dit thema graag agenderen in de commissie LEO, zodat we samen als partijen met het College over kaders en randvoorwaarden kunnen praten. De vraag is of het College bereid is dat te faciliteren. Dan, voorzitter, iets heel anders. Onze fractie maakt zich wat zorgen over ...

De voorzitter: Mevrouw Depondt, er is over dat vorige een vraag van de heer Franssen.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Oké.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik vind het erg prettig dat ik hoor dat het CDA – en natuurlijk ook LOKAAL-LIMBURG – wil dat het platteland niet verdere belemmeringen kent, maar dat er meer leven komt op het platteland, zeker als u verwoordt dat er nogal wat agrariërs worden uitgekocht, dat we daar leegstand krijgen. Het is iets wat wij als LOKAAL-LIMBURG al jaren roepen, waar wij ook onze zorgen over hebben uitgesproken. Maar volgens mij vergeet u één ding te benoemen: er zijn nogal wat regels die die ontwikkeling belemmeren. U zegt: de agrarische gebouwen, probeer daar woningen te realiseren. Hoe staat u er tegenover dat ... Nogal wat agrarische gebouwen hebben een bepaalde status, een beschermde status, bijvoorbeeld een monumentale status. Daar ligt onder meer ook bij die agrariërs ... Of 'een beschermde status', u weet waarschijnlijk wat ik bedoel. Die families worden niet alleen getroffen door het feit dat ze in feite noodgedwongen door de jaren heen, generatie op generatie, eigenlijk nu door wetgeving en andere zaken het loodje leggen en van de andere kant willen ze vooruit, maar daar zijn weer regels van andere instanties die dat wederom belemmeren. Dus ze zitten niet in de put, ze raken in de put en ze verzuipen op dit moment in de put. Aan u de vraag: hoe wilt u dat met uw voorstel, wat u nu lanceert, wat wij heel goed begrijpen ... Hoe wilt u dat dat in de praktijk wordt toegepast? Die mensen blijven in die put zitten.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Dat is ook de reden waarom we het nu aan de orde stellen, omdat ... Kijk, we gaan niet over alle regels in Nederland. Laat dat helder zijn. Maar als het gaat over belemmeringen die onze eigen POVI oproept, onze huidige POVI, onze huidige verordeningen, die inderdaad alternatieve ontwikkelingen op dit moment niet toestaan, dan kunnen we twee dingen doen. We kunnen nog anderhalf jaar wachten totdat we het hele POVI-proces hebben doorlopen, de verordening hebben vastgesteld en dan kunnen we dan eens gaan kijken wat op locaties wel en niet concreet kan. We kunnen ook zeggen: daar gaan we dus niet op wachten. We gaan nu al concreet ... Een voorstel minimaal voor woningbouw, kleinschalige woningbouw, maar überhaupt de hele discussie over wat de mogelijke nieuwe bestemmingen van vrijkomende agrarische gebouwen zouden kunnen zijn ... Dat moet in het kader van de POVI sowieso gevoerd worden. Maar als we nu een versnelling willen, als we nu al wat mogelijk willen maken, zeker ook in relatie tot de woningbouwopgave, dan moeten we niet anderhalf jaar op die POVI gaan wachten. Daar kunnen die boeren niet op wachten en daar zouden wij ook niet op moeten willen wachten. Daarom dat wij zeggen: laten we er dan in de commissie samen met het College naar kijken wat dan wel kan. Via bepaalde mogelijkheden, zoals een beleidsregel, kun je op dit moment als Staten al besluiten om af te wijken van de POVI en gemeenten wel ruimte te geven. Die vragen daar ook om. Die zitten met die boeren aan tafel. Die willen ook dat perspectief bieden, niet alleen aan die individuele boeren, maar ook in de gemeente het totale perspectief, wat nou de toekomst is van die gebouwen en die locaties voor hun gemeenschap. Anderhalf jaar wachten is eigenlijk te lang. Dat ben ik helemaal met u eens. Vandaar dat we voorstellen: laten we het dan nu bespreken. Ja, 'nu', in de commissie.

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ik luister met aandacht naar uw antwoord. Ik vind het een heel prettig antwoord.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nou, kijk eens aan!

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Maar ik vind het vanuit het lokaal gedachtegoed te vlak. Omdat wij in de praktijk constateren: er wordt in de politiek te veel nog steeds geroepen, maar er wordt helemaal

niet van onderop gedacht. Onderop ligt het probleem: bij onze inwoners, die het meemaken. Wat u roept is bovengraads. U signaleert iets, maar het signaleren is niet voldoende om van onderop te bedenken waar de inwoner van Limburg mee te maken heeft, met een probleem. Ik benoemde concreet ... U zegt: goed, we gaan proberen het invulling te geven. Prima! Prima, willen wij ook! Maar dat die mensen wederom tegen hindernissen aanlopen ... Tot op welk niveau dan ook, dan zit je weer op de bovenlaag; dat daar niet gedacht wordt en gestructureerd wordt gedacht: het moet wel, we willen die gebouwen invullen, maar er is weer een andere organisatie en er is weer een ander regeltje dat dat belemmert. Daar strijden wij tegen als LOKAAL-LIMBURG. Wij willen dat in feite die invulling plaatsvindt, maar dat de regeldruk zeker voor die mensen die in de put zitten geminimaliseerd wordt en dat zij niet ... Wat u benoemt, anderhalf jaar de POVI ... Dat weten we, de POVI. Maar we moeten veel sneller handelen, die regels minimaliseren en er moet gedacht worden vanuit welke overheidslaag dan ook: oké, dit is het probleem, er zijn zoveel belemmeringen en die belemmeringen dienen gezamenlijk op korte termijn te worden opgelost. Dat streven wij na en dat mis ik in uw betoog.

De voorzitter: Een reactie van mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nou, ik denk dat wij wel op dezelfde lijn zitten, zij het dat u het heel generiek maakt over alle regelingen waar stoppende boeren – ik maak het maar even concreet – en gemeenten tegenaan lopen. Ik kijk nu heel concreet: wat kunnen wij wel doen? Eén van de belangrijkste belemmeringen waar men lokaal tegenaan loopt in de samenwerking tussen stoppende boeren en de gemeenten is onze POVI. Onze POVI laat herbestemming van locaties in het buitengebied vaak niet toe. Mijn voorstel is: zullen wij dan op korte termijn eens kijken hoe we dat probleem in elk geval ook kunnen tackelen door nu de POVI al aan te passen, zodat die ruimte daar wel wordt gecreëerd? Hebben wij daarmee alle problemen opgelost? Nee. Zouden die idealiter allemaal opgelost moeten worden? Ja. Maar laten wij in ieder geval ons deel op korte termijn al gaan doen.

De voorzitter: Tot slot, de heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Wederom een heel fijn antwoord. Prima. De POVI, dat ondersteunen wij ook helemaal.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Misschien moeten wij eens fuseren of zo.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nee, maar kijk, het gedachtegoed van u ... Ik denk, dat wordt al in de praktijk gebracht door verschillende gemeenten. Bij verschillende gemeenten heb je al dat woningsplitsing ook op het platteland gewoon wordt toegepast. Dat is vaak ook lokaal beleid. Dat ondersteunen wij helemaal. Maar onze meeroproep naar u toe, als landelijke partij, zeker in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zoals redelijk veel partijen hier ... Wij als LOKAAL-LIMBURG werken vanuit onderop en we zitten alleen maar in de Eerste Kamer. Dat vinden we ook belangrijk, dat we daar onze stem kunnen laten horen. Maar daar moet net, eigenlijk vanuit het benedendal, laat ik het zo maar verwoorden, het signaal van u en andere partijen komen. Het is prima, die oproep, maar men dient te zorgen dat de oproep niet alleen ingevuld wordt, maar dat alle belemmeringen door andere instanties en regelgeving worden geminimaliseerd. Daar staan wij voor. Dank, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Franssen. Ik kijk even of mevrouw Depondt erop wil reageren. Het was niet echt een vraag.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nee, ik erken het statement van LOKAAL-LIMBURG, maar het was geen vraag.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ik ga nu langzaam naar een afronding, voorzitter. Dan toch even iets heel anders. Wij maken ons als fractie wat zorgen over het zwemwater in Limburg. Dan bedoel ik dat niet heel breed. Recreatieve varianten vinden wij vooral iets van de markt, maar we hebben het vooral over zwemwater voor doelgroepen. We weten dat zwemmen zeker voor ouderen en mensen met een beperking goed is voor de gezondheid. We stopten niet voor niks € 8 miljoen in Vie in Kerkrade, die daar onder andere een prachtig doelgroepenbad van bouwde. Ook vinden we dat onze kinderen allemaal vanuit veiligheidsoverwegingen moeten kunnen leren zwemmen. Voor beide doelen is gewoon zwemwater nodig. Dat is er ten behoeve van die doelen steeds minder. Van oudsher waren het gemeenten die daarvoor zorgden. Maar dat wordt financieel steeds lastiger, omdat het feitelijk regionale voorzieningen betreft, waar dan een lokale gemeente – vaak zijn het ook kleine gemeenten – financieel voor moet opdragen. Daar dreigen onze doelen en doelgroepen de dupe van te worden. We willen daarom een motie indienen om samen met gemeenten te zorgen voor voldoende zwemwater, specifiek voor de doelgroepen die ik noemde. Ik zal het dictum voorlezen. ‘Om samen met gemeenten in beeld te brengen of er voldoende beschikbaar en bereikbaar zwemwater is in Limburg voor bovengenoemde doelgroepen en doelen / Op basis van de uitkomsten hiervan samen met gemeenten een plan op te stellen met mogelijke oplossingsrichtingen / Uiterlijk in juni 2025 een voorstel aan de Staten voor te leggen en eventuele financiële consequenties te verwerken in de Begroting 2026.’ Ik zeg dat laatste bewust, want nog een jaar wachten is alweer een jaar uitstel. Voorzitter, al met al kan ...

De voorzitter: Hierover is er een vraag van mevrouw Fischer.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Ja. Ik vind het een heel sympathieke motie. Ik ben zeker voor veel zwemwater. Maar wie bepaalt wat er voldoende is? Heeft u het over openbare zwembaden en over zwembaden die door een vereniging geëxploiteerd worden? Ja, wie bepaalt dat eigenlijk?

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nou, wij hebben er bewust voor gekozen om daarover nu niet de diepte in te gaan, maar de oproep is ook juist om als Provincie en gemeenten eens bij elkaar te gaan zitten en specifiek vanuit deze doelgroepen te bezien en inderdaad te kijken: wat is dan voldoende, wat is beschikbaar, wat is bereikbaar? Beschikbaar kan publiek zijn, beschikbaar kan privaat zijn. Dat valt dan onder condities. Daar zullen ook zaken als betaalbaarheid een thema gaan vormen. Fysieke bereikbaarheid. Financiële bereikbaarheid. Daar kunnen we nu een hele discussie over voeren. De oproep is: breng dat nou gewoon eens allemaal in beeld en kom met een plan. Dat plan komt dan hier in de Staten. Ik ga er eigenlijk logischerwijze van uit dat in dat plan gemeenten en Provincie samen ook hebben aangegeven: ‘Nou, dit zijn de kaders. Dit zijn de criteria. Zo beoordelen wij een begrip als bereikbaar, in termen van fysieke afstand, geld of whatever.’ Dat is dan aan het College. Dat kunnen wij dan beoordelen op het moment dat dat plan hier ook daadwerkelijk voorligt.

De voorzitter: Mevrouw Fischer.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Dat lijkt me inderdaad voldoende, om daarmee te beginnen en om er positief tegenover te staan.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Dan rond ik af. Al met al kan de CDA-fractie instemmen met de voorliggende begroting, maar wel met de oproep: practice what you preach en maak je prioriteiten concreet, want daar heeft de Limburger het meeste aan. We wensen het College daarmee heel veel succes.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Depondt. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Jenneskens namens de fractie van D66.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, de tijd kunnen we alleen achteraf begrijpen, maar we moeten hem voorwaarts leven. Deze week las ik de net gepresenteerde herziene Canon van Limburg en dacht ik vooral aan deze wijze woorden van Kierkegaard. Terwijl ik zo door al die eeuwen van onze gedeelde geschiedenis heen bladerde, vroeg ik me eigenlijk vooral af: hoe zou dat volgende venster er nou uitzien, ons hoofdstuk? Ook deze tijd zal immers ooit de goede oude zijn. Hoe moeten de historici van de toekomst ons nou straks gaan duiden, de generatie die al lang wist over de vele crises die op hen afkwamen en tegelijkertijd soms nog zo weinig deed om ze te voorkomen. Dan vraag ik me ook altijd af: wat zullen nou die archeologen van de volgende eeuw denken als ze digitaal opgravingen moeten doen in al onze WhatsApp-groepen en zich realiseren dat wij al die technologieën en kunstmatige intelligentie hadden, maar die vooral gebruikten om elkaar in groepen flauwe foto's, stickers en kattenfilmpjes toe te sturen? Voorzitter, als de Canon van Limburg ons één ding leert, is het dat Limburg altijd een grensgebied was, gewend om internationaal te zijn, denken en handelen en mee te bewegen met de tijd en de veranderende omstandigheden. Hadden de Romeinen immers gedacht 'alles moet blijven zoals het was', dan was Heerlen misschien nooit gesticht, of Maastricht. Waren de Amerikanen druk geweest met het bewaken van de grens, dan had men in Zuid-Limburg de barre hongerwinter in 1945 wel meegemaakt, terwijl ze nu als eerste van Nederland bevrijd werden. Was in deze zaal, waar wij vandaag vergaderen, niet het Verdrag van Maastricht getekend, dan gingen wij, Limburgers, nog altijd over straat met een vette portemonnee, omdat we drie munteenheden op zak hadden. Het is in onze hele geschiedenis onze ligging in het hart van Europa geweest die Limburg zo gewild heeft gemaakt. Limburg als provincie, zoals wij dat nu kennen, bestaat pas relatief kort. Dit stukje land is Spaans, Duits, Hollands, Oostenrijks of Frans geweest. Wat constant is gebleven in al die tijd is dat die mensen op dat stukje land, onze voorouders, de Limburgers, daar telkens het beste van hebben gemaakt. Het is aan ons in onze tijd om aan die opdracht juist nu opnieuw invulling te geven. Niet alleen uit angst in een wereld op drift met steeds grotere en engere machthebbers of vanuit praktische overwegingen van <onverstaanbaar> tot het water dat over grenzen stroomt, maar simpelweg omdat Limburgers Europeanen zijn in het diepste van hun wezen en er voor ons eigenlijk geen alternatief is. Voorzitter, wat wordt het verhaal van onze tijd? Wat is Limburg anno 2024? Willen we alles wat we willen en moeten waarmaken op ons stukje land, dan hebben we zeven keer de oppervlakte van Limburg nodig. Onze geschiedenis leert ook dat land ver- of heroveren best lastig is. Dus is het aan ons om de woorden en waarden van ons hoofdstuk veel zorgvuldiger te gaan kiezen. Voorzitter, vandaag gaat het verhaal van Limburg over de cijfers. Voor ons ligt een sluitende begroting met een resultaat, een positief resultaat. Namens D66 complimenten voor de gedegenheid van ons financiële beleid. De politieke vraag van vandaag is echter: is deze balans nou echt positief? Kort samengevat hebben we het College op pad gestuurd met beleid en geld en is daar toch een aanzienlijk deel van in de schatkist blijven plakken, omdat we de handjes niet hebben intern en extern om het op te pakken en omdat we de randvoorwaarden niet hebben, van elektriciteitsnet tot Rijksbeleid, waardoor we niet tot uitvoering kunnen komen. De complimenten die in deze begroting worden uitgedeeld, dat de taakstelling al in het tweede jaar van deze periode is behaald, deelt D66 niet. We lopen achter in de realisatie. Dat is wat D66 betreft geen positieve balans. Onze oproep aan GS is dan ook simpel: kom voordat u naar buiten gaat met de boodschap van bezuinigen eerst eens even terug naar binnen met een analyse waarom zoveel geld niet uitgegeven is. Voorzitter, terwijl het kabinet van 'elke regio telt' de ene rampzalige maatregel na de andere voor onze regio aankondigt, blijft het vanuit het gouvernement voor ons te stil. Maakt uw College zich geen zorgen over ons vestigingsklimaat en de toekomst van onze arbeidsmarkt en regio nu het bestaansrecht van onze Limburgse onderwijsinstellingen zo onder druk is komen te staan? Als een bedrijf met 4000 werknemers in de toekomstproblemen zit, zijn wij bereid een dure autoweg aan te leggen. Nu grote instellingen, die samen meer dan 10.000 werknemers

hebben, door overheidsbeleid dreigen gigantisch te moeten krimpen, doen wij wat precies? Limburgse burgemeesters staan samen op om onze Provincie te verdedigen, maar onder al die brieven ontbreekt de handtekening van dit College. Waar zijn wij? Wordt er niet naar ons geluisterd of kiezen we ervoor om ons niet uit te spreken? Wij lazen een positieve reactie op het regeerprogramma, vol van kansen voor Limburg. Hoe blij we ook zijn met de Einstein Telescope, over die bedreigingen moet ook vanuit dit huis worden gerept. Hoe leggen we die Einstein Telescope aan dan, zonder internationale onderzoekers en toekomstige studenten? Hoe verduurzamen we Chemelot zonder internationale medewerkers? Hoe dan, hoe dan, hoe dan? Dat is de vraag van D66. Vraagt uw College zich dat niet af? Voorzitter, gisteren werd er een onderzoek gepresenteerd dat aantoonde dat kinderen die beperkt toegang hebben tot sport en cultuur gemiddeld gezien een lager schooladvies krijgen. Ook in Limburg zijn er wijken waarin kinderen structureel minder de kans krijgen om hun volledige potentieel te ontwikkelen. Dat is niet alleen iets wat wij woest maakt, maar het is ook de allerstomste investering die we kunnen doen in de toekomst van onze economie en arbeidsmarkt. Het nieuwe kabinet bezuinigt op beweegonderwijs en cultuureducatie en verhoogt de btw. Onze vraag aan het College is: wat zijn de gevolgen hiervan eigenlijk voor ons programma Cultuureducatie met Kwaliteit en onze provinciale ambities op Cultuur, maar ook om steeds meer Limburgers te laten voldoen aan de beweegnorm? Wat doen wij dan samen met onze partners vanuit Limburg? Voorzitter, D66 is helemaal niet tegen verstandige bezuinigingen, maar dit College kiest ervoor om vooruitlopend op een bredere taakstelling alvast 10% te korten op het LIOF. Dat is volgens D66 penny wise, pound foolish. Juist in een tijd waarin ondernemers gigantische vraagstukken te behapstukken krijgen met de ene crisis en transitie na de andere, bezuinigen wij alvast op de ondersteuning die hen daarbij kan helpen en de juiste fondsen kan aantrekken. Waarom? Dat is onze vraag aan het College. In het beleidskader wordt het LIOF continu onmisbaar genoemd. Wat is er veranderd tussen de najaarsnota en de begroting dat deze korting nu noodzakelijk is, aangezien ons begrotingsresultaat toch al positief was en de taakstelling is ingevuld? Limburg kan haar uitvoeringskracht niet missen. Dat is wat de onderbesteding van deze begroting wat D66 betreft laat zien. Ik dien daarom een amendement in om deze bezuiniging het komende begrotingsjaar nog niet in te laten gaan. Het dictum is – ik hoop dat de Griffie nu mijn tijd wil stoppen – als volgt: ‘Besluiten dat de taakstelling van € 300.000 op de subsidie aan het LIOF komt te vervallen, de dekking hiervoor te putten uit het begrotingsresultaat en het dictum van het ontwerpbesluit bij het eerste beslispunt 1 aan te passen in: ‘1. De Programmabegroting 2025 conform de volledige website vast te stellen, met in achtneming van het schrappen van de volgende teksten: de tekst ‘Taakstelling bijdrage NV Industriebank LIOF’, beschreven in Programma 3 ‘Werken aan een toekomstbestendige economie’ onder het kopje ‘Wat mag het kosten?’ en de tekst ‘In de programmabegroting is tevens een taakstelling verwerkt ten behoeve van de jaarlijkse exploitatiebijdrage aan het LIOF met 10%. De lagere bijdrage van € 0,30 miljoen valt vanaf 2025 vrij ten gunste van het begrotingsresultaat’, beschreven in 3.2.1 ‘Innovaties voor de maatschappelijke opgaven’.’ Zo. Voorzitter, dan natuur en landbouw. Het kabinetsbeleid draaide zo snel om, dat wie het probeerde te volgen bijna een whiplash opliep. De mededeling van gisteren roept bij D66 veel vragen op. Ik sluit me aan bij de eerder gestelde vragen over natuur. Het lijkt alsof het wegvallen van landelijke middelen geen probleem is voor Limburg, terwijl de opgave even gigantisch blijft. Hier vragen we een reactie op van het College. Dan de PAS-melders. Daar ging het straks al even over. Vanaf medio volgend jaar zou de Provincie zelf moeten gaan handhaven. Hoe staan we daar op dit moment voor en in? Is er zicht op oplossingen en zo nee, wat doen wij dan nu op dit moment? Graag een reflectie van ons College. In november start ook de bodemprocedure die Greenpeace start tegen de Staat. De kortgedingsrechter stelde al vast dat de overheid er rekening mee moet houden dat het bestaande beleid ernstig tekortschiet om de dreigende verdere verslechtering van de habitats op de rode lijst te voorkomen. Inmiddels is door het Ministerie van Landbouw zelfs het bestaande NPLG afgeschaft. Maakt Limburg zich zorgen over deze uitspraak? Bereiden we ons hierop voor? Graag een reactie van de Gedeputeerde. Voorzitter, hoe groot het probleem ook is, de oplossing vinden we alleen samen en lokaal. Daarom dienen wij een motie in om de gebiedsdialogen voort te zetten. Het dictum daarvan is ... O, in de uitgedeelde versies staat een verkeerde ondertekening. Mevrouw Waajen moet komen onder de motie over de woningmarkt, waar we zo op komen. ‘Uit te spreken de gebiedsdialogen in Limburg onverkort voort te zetten / Voor middelen voor zowel deze dialogen als de daaruit voortvloeiende projecten te blijven lobbyen voor middelen bij het Rijk en indien het Rijk overgaat tot

financiering te onderzoeken wat de Provincie Limburg zelf kan doen in begrotingsjaar 2025 om de gebiedsdialogen ten minste procesmatig voort te zetten en hiervoor indien nodig een separaat voorstel voor te leggen aan Provinciale Staten.' Goed, voorzitter. Dan mobiliteit. D66 strijdt voor de duurzame mobiliteit. Bij de vorige begroting lichtten we daar één verbinding uit, de nachttrein doortrekken naar Aken. We hebben geleerd wat er niet kan en welke kansen er wel zijn. Daarom dienen we vandaag een nieuwe motie in. Dictum: 'Verzoeken het College van GS optie 2 uit de mededeling portefeuillehouder zo snel mogelijk te realiseren door afspraken te maken met de vervoerder over het doorrijden naar Sittard van de laatste RE18 vanuit Aken Hauptbahnhof in de nacht van vrijdag op zaterdag / Provinciale Staten te informeren over de wijze waarop en op welke termijn dit gerealiseerd kan worden.' Wat betreft de internationale verbindingen: kan het College ons helpen om die nog steviger in de Limburgse concessie te verankeren? Kunnen we meer grip krijgen op de toekomst van de verbinding naar Luik wanneer de Provincie op het Nederlandse deel de enige vervoersautoriteit zou zijn en wat is daarvoor nodig? Op het traject naar Aken kampen we met personeels- en capaciteitsproblemen. Kan een verdubbeling van het spoor naar de grens vanaf Landgraaf helpen bij die capaciteitsproblemen en is dit al bij het Rijk aangekaart? Voorzitter, ik sta hier al vijf begrotingen met ongeduld over energie. Ik moet even wat sneller zijn. Toch staan energie-infrastructuur en alle indicatoren op groen. Maar we gaan een nieuwe winter in, waarin de energierekening voor gezinnen in kwetsbare omstandigheden opnieuw omhooggaat. De seinen voor nieuwe woningbouwplannen gaan omhoog. De toekomstscenario's van bedrijven als Mosa, maar zeker ook cluster 3: knalrood. Graag een reflectie vanuit het College. Vindt u echt dat alle indicatoren als het gaat om energie op groen staan? Voorzitter, dan wonen. Limburgers ... D66 wil dat Limburgers een thuis kunnen vinden en willen een compliment maken. We zijn positief over de rol die de Provincie hier pakt richting Rijk en gemeenten. We zien de goede stappen en roepen de Gedeputeerde op: wacht niet op morgen of Den Haag, maar doe vooral vandaag. We doen een voorstel om hier vooral jongeren te betrekken bij het denken over de toekomst. Het denken van die motie is: 'Verzoekt het College van Gedeputeerde Staten om een dialoogsessie te organiseren met minimaal vijftig Limburgse jongeren, specifiek gericht ...' O, ik heb hier het verkeerde dictum, dus die ga ik even aan het einde doen. Voorzitter, dan ga ik verder met het slot. Uit onze rijke geschiedenis blijkt dat Limburg historisch altijd haar eigen weg heeft gekozen. Ik begon met de Canon, maar eindig eigenlijk met een tegenovergestelde oproep. We hoeven Den Haag niet na te zingen. Laten we voor de muziek uit blijven lopen vanuit Limburg. Tot zover, voorzitter. Nou hoop ik dat de Griffie mij wil helpen met de motie over de jongerendialoog.

De voorzitter: Ik schors even voor een halve tel om even te kijken waar die ligt.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen, gaat u verder.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, we zouden nergens zijn zonder de Griffie. Dat wordt maar weer eens duidelijk. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten uit te spreken de gebiedsdialog ...' Nee, dit is de gebiedsdialog. O, o, o. We gaan gewoon even terug. Ja. Ik heb hem. Denk ik. Als hij laadt. Ja. Got it. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om de mogelijkheden te onderzoeken om het concept 'IkWillem' ook in Limburg te implementeren en daarbij in kaart te brengen hoe dit concept kan bijdragen aan het verkrijgen van beter inzicht in de woonwensen en -behoeften van Limburgse jongeren / 2. Samen te werken met relevante stakeholders, zoals gemeenten, woningcorporaties en woningzoekenden, om te verkennen hoe 'IkWillem' specifiek kan worden toegepast/toegespitst op de Limburgse situatie / De uitkomsten van deze sessie te gebruiken als input voor toekomstig woonbeleid en de inzichten te delen met Provinciale Staten en alle gemeenten in Limburg, zodat de stem van jongeren beter wordt meegenomen in woningbouwprojecten en beleidsontwikkeling / Dit voorstel te dekken uit de woonmiddelen op de begroting.' Dat was hem, voorzitter. Dank.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Jenneskens. Dan is het woord aan de heer Driessen van de fractie van Forum voor Democratie.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Voorzitter, het kan verkeren. Ik had mij voorgenomen om een droge, taaie, financiële behandeling van de begroting en de herfstnota te doen. En dan, plots, één van de collega-ambtsgenoten, die ik als ideologisch ver bij mij vandaan staand inschat, start zomaar met een filosoof en niet zomaar een filosoof: Kierkegaard. Kierkegaard, de tegenhanger van Jean-Paul Sartre, die eigenlijk het existentieel humanisme betoogt, het fundament van de partij van die collega. U kiest de tegenhanger, de filosoof waar ik achter zou moeten staan. Nou, ik wil graag een paar dingen van Kierkegaard wel aanhalen, want die komen ook in mijn betoog best goed naar voren. Kierkegaard noemt namelijk ook heel duidelijk: 'Zonder twijfel vindt er ook geen geloof plaats.' Als we dat doortrekken en in zijn latere werken kijken, dan noemt hij zelfs: 'Geen argument is groot genoeg om liefde of passie of geloof te verklaren.' Ik zal in mijn latere inbreng uw mooie voorzet voor Kierkegaard nog eventjes terughalen. Dan, voorzitter, het begrotingsdebat en het debat omtrent de Najaarsnota ineens. Ieder jaar weer aardig wat werk, maar dat mag de pret niet drukken. We mogen het immers overal over hebben. Dat stemt mij en de meesten van mijn ambtsgenoten jaarlijks gelukkig. Allereerst wil ik van de gelegenheid gebruikmaken om op te merken dat het allereerste begrotingsdebat dat ik deed en de afgelopen twee zich in twee totaal verschillende werelden bevinden. Daarmee niet doelende op de tijdsgeest van het eerste PVV-kabinet, het derde College in vier jaar of zelfs de aanwinst van liefst vier nieuwe partijen in dit huis. Ik doel op het equivalent van drie bomen, die wij mochten ophalen, telkenmale als zich een begroting, jaarstukken of een Voorjaarsnota aandienden. Dat is verleden tijd, want de Provincie zet voorzichtige stapjes in de digitale wereld. Dat vinden wij lovenswaardig. Echter, een punt van feedback is de helderheid in de rapportage, het vermijden van doublures en eenduidigheid nastreven in de genoemde getallen. Dan het perspectief van de Provincie. Door naar de begroting en de najaarsnota. Hoewel we het vandaag over bijna alle onderwerpen mogen hebben, ga ik het vandaag bijna uitsluitend hebben over de abstracte kant van de begroting en de financiële huishouding in het algemeen. Preciezer nog, ik wil graag met u naar de begroting kijken zoals een persoon die nog nooit een voet in dit huis heeft gezet naar deze begroting zou kijken. Velen zouden namelijk per abuis van hun stoel vallen bij het lezen van sommige aanvieligrotes en gedachtegangen, die in deze documenten te bespeuren zijn. Ze zijn mij dan ook altijd nog vreemd. Om te beginnen houden we naar schatting een kleine € 10 miljoen over ten opzichte van de gemaakte begroting en ten opzichte van onze Voorjaarsnota. Om dan eventjes in de termen van hier te blijven noemen we dat vaak een onderbesteding. 'Onderbesteding' is sowieso vaak een woord dat we tegenkomen. Oftewel, we geven te weinig geld uit. Een normaal huishouden noemt het overhouden van geld doorgaans geen onderbesteding. Probeert u maar eens uit te leggen op een verjaardag hoe dat in zijn werk gaat. Het zou kunnen klinken als: helaas hebben we te weinig uitgegeven, dus we zoeken een nieuw doel voor het geld dat niet gebruikt is. Nog wranger wordt het wanneer we andere terminologie gebruiken die we tegenkomen in bijvoorbeeld deze, maar vele andere stukken. 'Onbenutte belastingcapaciteit.' Oftewel, we hebben ruimte om meer uit te geven, want we kunnen nog meer belasting heffen. Voor deze conclusie geldt zo ongeveer hetzelfde: probeer maar eens te voorkomen aan een normale inwoner dat op deze manier wordt gekeken naar het heffen van belasting. Ik daag u uit om het te proberen. 'Het gaat goed met de Provincie, want we hebben u nog niet maximaal belast.' Het hele punt van deze perspectiefoefening is dat de gewone burger een compleet andere denkwijze zal hanteren dan in dit huis de mores is. Het geld mag nooit op zoek zijn naar een leuk doel. Die leuke doelen zijn er genoeg. Gezonde Basisscholen, want we willen dat iedereen meebetaalt aan het ontbijt van kinderen. Die verantwoordelijkheid primair bij ouders weghalen, ondanks dat een ontbijt voor kinderen ongeveer € 0,80 zou kosten, als men goed inkoopt, waardoor het dus een kwestie van prioriteiten is en niet van geen geld hebben. Gratis OV voor minima, waar ander mensen gewoon voor moeten betalen en hard voor moeten werken. Een Provinciale Energie Maatschappij, wat we nu al jaren weg hebben gelegd bij de commerciële takken. Het gaat maar door. Maar goed, ik ga door, voorzitter. Zoals gezegd was het mijn voornemen om deze bijdrage een abstracte route te kiezen. Deze keer dus geen moties over een steiger of andere noodzakelijke uitvoerende zaken, zoals schaken op basisscholen, ondanks dat deze zaken ons nog zeer aan het hart gaan. Deze bijdrage willen we richten op iets fundamenteels, namelijk de reserve waarmee

onze mooie provincie gezegend is. Eerder dienden wij al moties in om onder andere deze reserve te indexeren, zodat deze goed in stand blijft, batige resultaten automatisch ten gunste te laten komen van deze reserve en besteden we zaken die hier geld uit putten, zie bijvoorbeeld de hiervoor genoemde projecten. Kapitaal blijft in deze wereld namelijk één van de grootste voorspellers van welvaart, welvaart die men kan doorgeven of consumeren. Als voorstander van goed rentmeesterschap zullen wij altijd kiezen voor het eerste. Neem bijvoorbeeld een land als Noorwegen, met één van de grootste reserves die het land heeft opgedaan en bewaard voor haar inwoners. Die mooie reserve van onze Provincie is echter in het gedrang. In de eerste plaats door het spenderen ervan aan kortetermijndoelen – ik noemde ze al zojuist – zoals het bijplussen van de kaders die worden gesteld. Op deze manier wordt stukje bij beetje onze reserve opgegeten zonder dat we over dertig jaar kunnen vertellen wat we er nou precies mee bereikt hebben. Maar vandaag gaan we verder in op een andere bedreiging van onze reserve, namelijk de ontwaarding van fiduciair geld. Dat wil zeggen: een betaalmiddel zonder intrinsieke waarde. Doordat de wereldwijde geldvoorraad alsmaar toeneemt is het onvermijdelijk dat deze ook minder waard wordt. Dit fenomeen, ook wel inflatie genoemd, liet zich de laatste jaren, de laatste paar jaren, weer eens van haar vervelendste kant zien. Dat hebben we allemaal gevoeld. Nu zijn er manieren om vermogen te beschermen tegen deze onvermijdelijke ontwaarding. De oudste en momenteel nog steeds bekendste, misschien wel populairste manier om je vermogen te verzekeren, is de aankoop van middelen die wel een intrinsieke waarde hebben. Veelal wordt hier goud voor gebruikt. Tegenwoordig zijn er echter nieuwere en innovatievere methoden om dit goed in te richten, die al door grote investeringsmaatschappijen en overheden gebruikt worden, namelijk digitale valuta. Met een vaste hoeveelheid, zodat deze hoeveelheid niet toeneemt, wat het effect van inflatie beperkt. In het begin van dit betoog sprak ik over de kleine stap van de Provincie in de digitale wereld. Hoe mooi zou het zijn als we deze kleine stap voor de Provincie konden uitbreiden naar een grote stap of zelfs een grote sprong voor de Limburger, dat de Provincie in navolging van vele grote instituten, waaronder Harvard Promovendi, Deutsche Bank, Van Eck Analisten en anderen, de potentie van bitcoin en haar gebruik ter diversificatie van haar reserves nu de markt nog jong is ook ziet. Op deze manier beschermt de Provincie een deel van haar reserves tegen economisch tumult en de ontwaarding van geld. Daar elke innovatie berust op draagvlak, vinden we dat we voorzichtig, maar toch innovatief en weloverwogen kansen zouden moeten nemen. De Provincie zou een voorbeeld kunnen zijn door als innovatieve pionier een symbolische aankoop te doen van vijf bitcoin en tegelijkertijd haar reserve te diversificeren en beschermen. Daartoe dienen wij een motie in met het volgende dictum. ‘Roepen het College op om te onderzoeken in welke mate het voor de Provincie mogelijk is om een deel van haar reserve aan te houden in de meest gangbare en succesvolle vorm van digitale valuta, namelijk bitcoin / Indien hiervoor geen onoverkomelijke obstakels blijken te zijn met een voorstel te komen naar Provinciale Staten voor de aankoop van vijf bitcoin, te dekken uit het batige resultaat over 2024, dat zonder andere bestemming eveneens naar de reserve was gegaan, conform onze motie / Rond de herfstcirculaire van 2025 in een commissie toelichting te geven op de potentiële baten van zo'n investering ten opzichte van vandaag, 01-11-2024. En gaat over tot de orde van de dag.’

De voorzitter: De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik vind dit een heel moedige poging om in dit huis inderdaad een gezonde gedachtegang te laten vloeien over reserves en over de waarde en de koopkracht die geld biedt. Waarom kiest u in uw motie specifiek, via de voorzitter, voor bitcoin en daarnaast ook voor vijf bitcoin? Ik snap de allocatie naar een bepaalde vorm, maar de hoeveelheid vind ik nogal heel concreet. Ik vraag me af in hoeverre dat dan de grote som aan inflatie compenseert.

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, voorzitter, de heer Schyns heeft helemaal gelijk. We hebben ongeveer een reserve van € 900 miljoen. Nou, dat zou uitkomen op ongeveer € 27 miljoen wat we verliezen bij inflatie, als dat 3% is. Daartegenover stonden in 2023 bij de Provincie € 14 miljoen aan dividend

en € 24 miljoen aan rente. Door naar uw volgende vraag. 'Waarom kiest u voor bitcoin?' Nou, omdat bitcoin op dit moment de meest stabiele vorm is van digitale valuta. Ook omdat bitcoin al wordt gebruikt door verschillende Staten die erin zitten, ook door verschillende vermogensbeheerders. De grootste vermogensbeheerders zelfs. Die doen daaraan mee. Er zijn zelfs landen die bitcoin tot legal tender hebben gemaakt. In die zin is het een van de succesvolste crypto's die we hebben. Dat vind ik niet alleen, want inmiddels zijn er in Nederland bijna twee miljoen eigenaren van bitcoin al.

De voorzitter: De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Zou het, via de voorzitter, uws inziens dan niet beter zijn om posities te verwerven die misschien minder liquide zijn, maar wel een grotere anti-inflatoire werking kennen, zoals aandelen?

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, het voordeel, via u, voorzitter ... Het voordeel van aandelen is natuurlijk dat we daar wel ... Dat hebben we trouwens al. De Provincie heeft natuurlijk al aandelen in verschillende bedrijven. Maar het voordeel van andere posities, zoals bijvoorbeeld goud of bitcoin, is dat ze in een periode van economisch tumult juist een tegenovergestelde tendens hebben. Dus goud en bitcoin worden meer waard op het moment dat we last hebben van economisch tumult. Als we dus die kansen spreiden als Provincie in ons financiële beheer, dan maken we onszelf dus ook weerbaarder ten opzichte van verschillende tendensen. Zouden we meer in aandelen stoppen, dan betekent dat dat we nog meer last krijgen van een economisch slechte tijd, wanneer we misschien als Provincie net dat geld nodig hebben.

De voorzitter: Tot slot, de heer Schyns. Dat was het. Dank u wel. Gaat u verder, mijnheer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ik was klaar, mijnheer de voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan kom ik nu bij mevrouw Jetten namens de fractie van GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Dank u ook voor het stuk, ook aan de ambtenaren. We waarderen de inspanning om middels prestatie-indicatoren afrekenbare doelstellingen op te nemen. Daarbij vallen ons een aantal zaken op. Ten eerste is het verre van compleet qua prestatie-indicatoren. Soms staat er geen streefwaarde bij, zodat je niet kunt duiden wat de grafiek of de staatjes nou werkelijk betekenen. Je kunt dus ook niet checken of het beleid succesvol is, ja of nee. Daarbij komt – dat is bij de Voorjaarsnota vaker genoemd – dat heel vaak geformuleerd wordt in termen van 'meer', 'minder', 'beter', 'onderzoeken', 'verkennen'. Dat zijn allemaal woorden die om duiding vragen. Hoeveel meer, minder of beter? Wanneer zijn we tevreden? Wanneer hebben we het goed gedaan? Puur semantisch kan het zijn dat één inwoner van Limburg zijn gezondheid als beter ervaart dan in het peiljaar. Hebben we dan succesvol beleid gevoerd? Ten tweede, het bereiken van veel doelstellingen is afhankelijk van partners. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gemeenten bij het bouwen van nieuwe woningen en denk hierbij met name aan het Rijk. Ik noem hier slechts de woorden landbouw, natuur, landschap en water. Wat doen we als deze partners niet aanhaken, meewerken, leveren of met geld over de brug komen? Wat doen we dan nog wel? Welke ambities willen we dan verwezenlijken als Limburg? Als derde, in deze begroting eindigen we alle jaren met een positief saldo. Dat is heel erg positief, maar we weten ook dat we in 2026 een herschikking van het Provinciefonds krijgen en we weten niet wat deze doet, maar verwachten een aanzienlijke daling. Dus eigenlijk kunnen we vandaag alleen over 2025 spreken. Ten vierde, de intensiveringsmiddelen die worden ingezet zijn deels wel ingepland, maar voor een groot deel nog helemaal niet. Daar moeten nog uitvoerings- of samenwerkingsafspraken voor gemaakt worden. GroenLinks vraagt zich af in hoeverre de doelstellingen nog wel realistisch te noemen zijn als het overgrote deel nog ingepland moet worden. In zijn algemeenheid vindt GroenLinks deze begroting lijken op een wensenlijstje of een verlanglijstje voor Sinterklaas. Er staan

veel wenselijke doelstellingen op, maar de uitvoering blijft achter en we vragen ons af hoe dit College vaart, zeker tegen het licht gezien van een nieuw kabinet, wat rücksichtslos geschrapt heeft in majeure beleidsthema's, die voor de Provincie cruciaal zijn. Ik denk hierbij aan stikstof en landelijk gebied. Misschien moet Sinterklaas de zak maar klaarzetten. Ik ga nu in op een aantal onderdelen. Bij het 'Perspectief van het landelijk gebied' ... Maar ik begrijp nu dat we gisteren een mededeling portefeuillehouder hebben gekregen. Die heb ik niet kunnen bestuderen, dus ik weet niet of daar rekening mee gehouden wordt. Maar daar staat letterlijk: 'Wijzigingen zijn aan de orde als het beleid van de nieuwe regering hiertoe aanleiding geeft.' Dat maakt het heel erg moeilijk lezen, want wat is dat programma nog waard als we nu al weten dat het Rijk die aanpak – dan zeg ik het heel positief – enorm verminderd heeft voor het landelijk gebied? Dat geldt ook voor het mestbeleid. De minister heeft gewoon nog geen plannen wat ze dan wel gaat doen. Dat maakt het heel erg lastig lezen. Ook van ... Dus wij formuleren doelstellingen die we willen bereiken. De vraag is: houden we onszelf hier in deze begroting dan niet voor de gek, met dank aan de nieuwe regering? In 2022 werd het Limburgs Natuurprogramma 2023-2030 vastgesteld. Dat is een ambitieus programma, waar we als GroenLinks achter staan. De bedoeling is dat dit programma verder wordt uitgewerkt. Dat staat ook zo in het beleidskader 'Perspectief voor het landelijk gebied', wat we eerder dit jaar hebben vastgesteld. De vraag is nu hoe het College dit programma verder zal uitwerken en hoe dit onder andere zijn beslag zal krijgen in de POVI en de Omgevingsverordening. Met andere woorden: welke keuzes gaat het College maken en streeft het College ernaar om alle ambities uit het natuurprogramma verder uit te werken? Als voorbeeld noemen we dan die 1270 hectare natuur, die we nog moeten inrichten, herinrichten, waarvan de Gedeputeerde ook heeft gezegd: dat gaan we niet halen. We waarderen de eerlijkheid van de Gedeputeerde. Tegelijkertijd wordt het doel niet aangepast. Wat ik wil weten is: heeft de Gedeputeerde misschien een geweldige truc gevonden hoe we het wel gaan halen? Die horen we dan zo heel graag. Oké. Ja. Ja, ja. Even denken. Ten opzichte van water kan ik hetzelfde stellen. Het Aanvalsplan Water om de Kaderrichtlijn Water-doelstellingen over kwaliteit te halen is een goede stap voorwaarts, maar GroenLinks vreest dat hier geldt: te weinig, te laat, niet realiseerbaar. Hoe kijkt het College hiertegen aan? In de financiële vertaling zien we geen versnelling of groter budget, terwijl de waterkwaliteit cruciaal is en eigenlijk onderliggend voor de hele aanpak in het landelijk gebied. O, ik moet opschieten, zie ik. Voorzitter, ook bij 'Samen leven en bestaanszekerheid' geldt dat de indicatoren percentages uit enquêtes weergeven, zonder streefwaarden. Dit zegt dus niets. Een uitzondering op het verhaal is 2.1.1 bij de Sociale Agenda. Die is wel concreet en goed. Het kan dus wel. Bij 'Leefbare steden en dorpen' is het streven dat in 2027 17.500 extra woningen worden gerealiseerd. Is dit realistisch? Ten aanzien van leefbaarheid spelen een aantal zaken waar we als Provincie mee te maken hebben. In het laatst gepubliceerde Decisio-rapport staat een forse groei van arbeidsmigranten geprognosticeerd. Dat zegt natuurlijk iets over onze economische ontwikkeling, maar zet tegelijkertijd leefbaarheid in wijken en dorpen onder druk. Dat betekent ook iets in de woonruimteopgave. Arbeidsmigranten zijn één van de aandachtsgroepen die gehuisvest moeten worden. Om u een beeld ... Wacht even. Welke initiatieven is het College voornemens te nemen om ervoor te zorgen dat er voldoende en goede huisvesting voor deze aandachtsgroepen worden gerealiseerd? Om u een beeld te schetsen: de prognose is dat we van 82.000 nu toegroeien naar tussen de 92.000 en 107.000 arbeidsmigranten in de komende tien jaar. Dat doet dus iets met onze woonsituatie. Helaas, voor een heel groot aantal is de huisvestingssituatie momenteel op zijn zachtst gezegd niet toereikend en misschien zelfs wel erbarmelijk. Ziet de Rijksheer hier een taak voor zichzelf weggelegd? Hoe kijkt het College aan tegen de verantwoordelijkheid van werkgevers, uitzendbureaus en huisvesters? GroenLinks vindt het de hoogste tijd dat bedrijven worden aangesproken, ook financieel, op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om nu eindelijk te doen wat al jaren in een rapport is vastgelegd. Het zal u bekend voorkomen. Ja, bij Bereikbaarheid zien we eigenlijk de nadelige gevolgen van het heilige geloof in marktwerking. We maken ons grote zorgen over de Maaslijn, want het Rijk komt niet met extra middelen over de brug voor het realiseren van de Maaslijn. Het is dus geen risico meer, maar dit kan een enorm gat in de begroting gaan slaan. We weten niet hoe groot het gat kan worden. Ik denk dat ik namens ons allen spreek als ik zeg hoe teleurgesteld we hier zijn in die Rijksoverheid. Elke regio telt. Mooie loze woorden. Voorzitter, ik eindig met het indienen van een aantal moties. De eerste motie is een Aanvalsplan Natuur. Wij zien een ambitie op water en daardoor willen wij zo'n zelfde inzet en ambitie op het gebied van natuur zien. Daarom dienen wij

deze motie in. Het dictum luidt: 'We verzoeken het College van GS om zo spoedig mogelijk een Aanvalsplan Natuur op te stellen en te ontwikkelen / Dit Aanvalsplan uiterlijk in het tweede kwartaal van 2025 voor te leggen aan Provinciale Staten.' De volgende motie gaat over de ... Ah.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, een aanvalsplan. Ja, dat klinkt goed. Zeker na mijn PAS-oproep, om die mensen te helpen. Als ik hoor 'aanvalsplan', dan zou dat misschien een idee op kunnen roepen alsof er nu niet wordt aangevallen, alsof er nu eigenlijk met een soort van Franse slag naar natuur wordt gekeken. Ik hoop dat ik daar dadelijk een antwoord op mag krijgen. Dan denk ik: een aanvalsplan, hoe moet ik dat ... Hoe mag ik dat combineren met het feit dat er toch, gelukkig, een heleboel geld naar de natuur gaat, provinciaal geld, SPUK-gelden vanuit het Rijk, die ook echt gelabeld zijn ... Die moeten echt naar die natuur toe. Gelukkig is dat geborgd. Dat gaat al vele jaren zo en ook voor de toekomst is dat geborgd. De BBB is daar blij mee, dat daar voldoende geld voor is. Dan mag ik toch hopen dat bij zo'n enorm bedrag aan miljoenen daar ook een soort van aanvalsplan onder ligt. Wat maakt nu de oproep in deze motie voor een ik begrijp nieuw of een extra aanvalsplan noodzakelijk? Wat maakt dat aanvalsplan in die motie anders dan wat we afgelopen jaren al hebben gedaan, met al het geld wat daarvoor beschikbaar is?

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, geld zegt niet alles. Als je aan de ene kant dingen doet die de natuur bedreigen en de natuur achteruit laat gaan en aan de andere kant probeer je de natuur te herstellen en de biodiversiteit te bevorderen, dan werkt dat elkaar tegen. Helaas, helaas, helaas is het zo dat het heel erg slecht gesteld is met de natuur, met de biodiversiteit, met de klimaatadaptatie. Als wij niks doen ... We hebben net de verschrikkelijke ramp in Valencia gezien. Dat komt door klimaatverandering. Natuur is een randvoorwaarde voor ons bestaan. Wij doen allerlei dingen. Wij investeren in een economie. Wij investeren in een MAA, wat gewoon heel erg slecht is voor de natuur, voor de gezondheid, voor een bepaalde werkgelegenheid. Wij willen dat we juist die natuur op 1 zetten, namelijk als randvoorwaarde voor ons bestaan.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, als randvoorwaarde voor ons bestaan. Helemaal waar. Maar die andere facetten die u benoemt zijn ook randvoorwaarden voor een goed leven. Dan bekruipt mij een klein beetje het gevoel: is het een aanvalsplan voor de natuur of is het een aanvalsplan voor al die andere zaken, die we ook nodig hebben om te leven en te overleven?

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Het is een aanvalsplan voor de natuur, om de natuur te herstellen, om de biodiversiteit te herstellen, om natuurherstel te bewerkstelligen en om die 1270 hectare te bereiken, want je kunt wel zeggen: zonder Moeder Aarde kunnen wij het schudden. We hebben geen planeet B. Dus ja, al die andere dingen zijn ook belangrijk en ik zou bijna willen zeggen: eerst das Fressen, dan die Moral. Maar dat doen we nu al tig jaar en dadelijk hebben we geen Fressen meer. Dus daarom hameren wij hier zo op. Die natuur is prioriteit nummer 1.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Zeker. Zeker. Dat onderstrepen wij. Natuur is ongelooflijk belangrijk. Maar het is ook ongelooflijk belangrijk om de natuur in zijn integraliteit te zien. U had het er net al over: alles hangt met elkaar samen. Ik heb nog steeds niet voldoende beeld bij wat dat aanvalsplan, wat u dan voorstelt

in deze motie, nou excessief anders maakt dan alles wat we al hebben gedaan en alle financiële middelen die daar structureel voor zijn vrijgemaakt in het verleden en voor de toekomst, wat het dan opeens anders zou moeten maken.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Nou, wat we nu doen is met alle respect voor ieders inzet ad hoc: o, hier een stukje, daar een stukje. Juist dat natuurherstel, dat zorgt voor die robuuste natuur, dat dat aansluitend is, dat is nog steeds niet gerealiseerd. Dat willen wij in dit aanvalsplan terugzien, onder andere. En ja, het is belangrijk. Ja, je moet het integraal bekijken. Maar dat gebeurt nu dus niet. Wij doen dingen die aan de ene kant juist heel slecht zijn, dus we moeten dat overal in meenemen. Natuur moet overal in meegenomen worden.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Oké. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): O ja, ik had ... Dan hadden we nog een andere motie. Dat gaat over de aanpak Yard-E. Ik wil het heel even duiden. We werken toe naar de beëindiging van de overeengekomen anterieure overeenkomst met VDL. Daarmee is de geplande aanpassing van het wegnnet rondom VDL ook niet meer nodig. Hierbij is dus achteraf de kap van het Sterrebos totaal onnodig gebleken. Dit is niet meer te herstellen. We hebben hier een ereschuld wat GroenLinks betreft. Daarom roepen wij het College op om met VDL Nedcar, de omgeving en overige betrokken partijen in gesprek te treden om een concreet plan van aanpak uit te werken om de gronden van de Yard-E in te zetten voor de groene opgave – dan hebben we meteen weer iets gedaan aan die 1270 hectare – het plan te voorzien van een duidelijk tijdspad, compenserende maatregelen en de bijbehorende middelen en in Q1 2025 hierover te rapporteren aan PS. Dan nog een derde motie. Die gaat over gezondheidsrisico's van gewasbeschermingsmiddelen. Ja, Europees onderzoek toont aan dat er aanzienlijke gezondheids- en milieurisico's vastzitten aan het gecombineerd gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Dat is met name bij eigenaren, familie van eigenaren, medewerkers en omwonenden het geval. In Frankrijk is de ziekte van Parkinson onderdeel van de beroepsziekten geworden. Nederland overweegt dit. Daarom verzoeken wij in deze motie het College om het programmamanagement van SPRINT-EU uit te nodigen voor een presentatie van de (voorlopige) resultaten van dit onderzoek, een voorstel te ontwikkelen voor het breed bekend maken onder de Limburgers van die resultaten van dit onderzoek en Provinciale Staten te informeren over de voortgang van de organisatie. Voorzitter, terugkijkend naar het begin van mijn bijdrage: we willen heel veel, maar met goede bedoelingen zit de inrichting vol. Voorzitter, zoals al eerder geconstateerd, veel van onze goede bedoelingen kunnen pas gerealiseerd worden als alle partners meewerken. Niet in de eerste plaats ... Niet in de laatste plaats onze vrienden in Den Haag. Voorzitter, daar heb ik een heel hard hoofd in. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Jetten. Dan geef ik nu het woord aan de heer Loomans namens de fractie van Horizon.

De heer Loomans (Horizon): Voorzitter, niet alleen in Limburg, maar wereldwijd staat de biodiversiteit onder grote druk. Het Biodiversiteitspanel van de Verenigde Naties stelde onlangs zelfs dat het verlies aan soorten van planten, dieren en ander leven zo groot is dat het voortbestaan van de mensheid wordt bedreigd. Kijken we in de Living Planet Index, dan blijkt dat sinds 1970 wereldwijd de populatiegrootte van zoogdieren, vogels, amfibieën en vissen met gemiddeld 73% is afgenomen. Van de totale biomassa van dieren op aarde bestaat nu 62% uit vee voor menselijke consumptie, 34% uit mensen en nog maar 4% uit wilde dieren. Voor allerlei bestuivende insecten, die essentieel zijn voor de teelt van een groot aantal voedselgewassen, is de situatie niet veel rooskleuriger. Langzaam maar zeker begeven we ons op onbekend terrein, omdat niemand weet bij hoeveel minder insecten de voedselzekerheid in gevaar komt.

Om de wereldwijde achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen is twee jaar geleden een internationaal verdrag gesloten, dat door 196 landen, ook Nederland, is ondertekend, het Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework. Hierin is afgesproken dat uiterlijk in 2030 30% van het totale aardoppervlak, zowel land, binnenwater, zeeën en oceanen, effectief moet worden beschermd. Twee weken geleden begon in Colombia een vervolgconferentie, waarvoor de ondertekenende landen een National Biodiversity Strategy and Action Plan zouden opstellen, zeg maar een plan waarin ze uitwerken hoe ze hun biodiversiteit gaan herstellen. Ook Nederland heeft zo'n plan gemaakt, maar heeft het niet ingediend. Triest maar waar, onze overheid heeft het niet de moeite waard gevonden om een afvaardiging naar deze conferentie te sturen. Willen we onze biodiversiteit versterken, dan gaat dat echter hand in hand met verstandig klimaatbeleid. Klimaatverandering draagt bij aan het verlies van biodiversiteit en het versterken van de biodiversiteit remt klimaatverandering, omdat gezonde soortenrijke natuurgebieden veel CO₂ uit de lucht kunnen opnemen. Dus hoe staat het met het klimaatbeleid? Kort samengevat: belabberd. Uit het onlangs door de Verenigde Naties gepubliceerde Emissions Gap Report blijkt dat de wereldwijde CO₂-uitstoot in 2023 is gegroeid met 1,3%. In de jaren voor corona was dat nog ongeveer 0,8% per jaar. We gaan met de broeikasgasemissies dus nog steeds de verkeerde kant op. De eerlijkheid gebiedt te vermelden dat in Europa de CO₂-uitstoot in 2023 daalde met 8%, maar wel mede als gevolg van de hoge energieprijzen en het verplaatsen van productie naar Azië. Maar wie het nieuws het afgelopen jaar heeft gevolgd, heeft gezien dat temperatuurrecords met flinke marges worden doorbroken, dat er bijna dagelijks voorbeelden van extreem-weersituaties gemeld werden en dat gedurende het jaar de temperaturen van de oceanen nog nooit zo hoog gemeten zijn. Zoals de NOS op hun website vermeldde: 'Wetenschappers geven aan dat de kritische en onvoorspelbare fase van de klimaatcrisis is aangebroken.' We moeten ervan uitgaan dat de kosten van natuurrampen, overstromingen, stormen et cetera flink zullen toenemen en dat steeds meer gebieden onverzekerbaar worden. Dan heb ik het nog niet over de gebieden waar het zo heet gaat worden dat ze onleefbaar worden, met stromen vluchtelingen als gevolg. Steeds duidelijker wordt het dat de kosten van de energietransitie en het klimaatbeleid lager zijn dan de schade die een onbeheersbaar klimaat gaat aanrichten, nog los van al het lijden dat daarmee gepaard gaat.

De voorzitter: Er is een vraag voor u, mijnheer Loomans. De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, voorzitter, ik hoorde de heer Loomans kort de kanttekening maken dat de uitstoot gedaald was, omdat we productie naar China verplaatsen. Ik was heel enthousiast. Ik dacht: wow, we komen eindelijk een keer tot een goede conclusie. Klopt het dat ik dan begrijp dat de heer Loomans hier stelt dat het gevolg van de energietransitie of in ieder geval die klimaattransitie die we in Nederland aan het doorvoeren zijn niet zozeer is ... Dat we misschien wel in Nederland wat uitstoot beperken, maar dat we die eigenlijk verplaatsen naar een andere plek, waar waarschijnlijk de regels nog veel minder streng zijn, waardoor het probleem alleen maar erger wordt dat u voorstelt?

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Nou ja, u weet net zo goed als ik dat wij steeds meer materialen uit andere delen van de wereld naar Europa halen. Of dat dan uiteindelijk ... Daardoor wordt natuurlijk wel een stuk van onze CO₂-uitstoot verplaatst. Kijk maar naar de discussie natuurlijk op dit moment over Tata Steel bijvoorbeeld. Wij zouden ook staal kunnen importeren uit India of China, maar wij blijven wel de materialen gebruiken die daar vandaan komen. Dus dat maakt in mijn ogen alleen maar sterker of duidelijker dat wij in Nederland ook die transitie in dit soort takken van industrie moeten maken naar ander gebruik van energie, andere vormen van energie.

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ik ben al blij met het eerste stuk, voorzitter, maar is de heer Loomans het dan ook met me eens dat die regels omtrent de transitie vaak ook de reden zijn dat

producenten van dat soort materialen ermee ophouden, waardoor ze het zelf uit andere landen halen, of hun hele productie naar landen als China en India verschuiven?

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Ik denk dat wij allemaal de dreigementen van bepaalde industrieën kennen. 'Als wij dit of dat niet meer mogen, dan gaan wij verhuizen.' Ik ken helaas heel weinig voorbeelden van bedrijven die de daad bij het woord gevoegd hebben en werkelijk naar een ander land verhuisd zijn.

De voorzitter: Tot slot, de heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ik ben al gedeeltelijk heel blij met dit antwoord, voorzitter, want zo komen we ergens. Het hoeft niet per se te zijn dat een bedrijf daadwerkelijk zelf verhuist, maar het kan natuurlijk ook zo zijn dat een bedrijf ophoudt te bestaan, dat het niet rendabel is. Dat is helaas iets wat we in Europa als productiecontinent nu zien, dat veel productie verschuift, ophoudt te bestaan en dus in een ander land wordt gedaan, voornamelijk in Azië en straks waarschijnlijk ook in Afrika. Dus het hoeft niet per se te zijn dat een bedrijf verplaatst, maar dat gewoon de vraag blijft bestaan en dat als die vraag opgevuld wordt, door bijvoorbeeld autobouwers uit – noem maar iets – Azië ... We zagen dit bijvoorbeeld al met een VDL die moeite had met opdrachten invullen. Is de heer Loomans het met mij eens – ik zal het eens even in een vraag gieten – dat niet alleen verplaatsing van het bedrijf zelf het probleem erger maakt, maar ook het stoppen van bedrijven hier en dan vervolgens de materialen ergens anders vandaan halen?

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Misschien is het beter om te constateren dat ons consumptiepatroon ver de grenzen van wat de aarde kan leveren overschrijdt en dat wij misschien zouden moeten bezuinigen op wat wij nu feitelijk iedere dag verbruiken.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Dank u wel. Dat waren drie vragen.

De heer Loomans (Horizon): Nou weet ik alleen niet meer waar ik gebleven ben. Het ging over klimaat. Triest, maar waar. Ook Nederland is niet op de goede weg. PBL meldde onlangs dat de kans dat we de klimaatdoelen voor 2030 halen – 55% minder CO₂-uitstoot dan in 1990 – kleiner dan 5% is. De verwachting is dan ook dat er een flink pakket extra maatregelen nodig is, die ook impact zullen hebben op Limburg. Ik zou dan ook verwachten dat in de begroting van 2025 er al geanticipeerd wordt op extra maatregelen gericht op herstel van biodiversiteit en milieu, op het aanscherpen van klimaatmaatregelen en het versterken van de circulaire economie. Wat dat betreft moet ik toegeven dat er op papier steeds betere voornemens en doelstellingen in opeenvolgende begrotingen vermeld worden. Het is goed om te lezen dat er steeds serieuzere aandacht komt voor natuurherstel, waterkwaliteit en -veiligheid, voor VTH met het versterken van de omgevingsdiensten en de inzet op het reduceren van stikstof- en broeikasgasemissies. Maar helaas wordt veelvuldig na het lezen van alinea's met interessante voornemens het positieve gevoel weer weggenomen door de vermelding dat uitvoering en financiering afhankelijk zijn van andere partijen, zoals bijvoorbeeld het Rijk. Mocht het Rijk niet over de brug komen met geld, gaan al deze goede voornemens dan de prullenbak in? Kan het College niet duidelijker aangeven welke doelen ze links- of rechtsom sowieso gaat uitvoeren, omdat ze die van grote waarde voor Limburg vinden? In de begroting zijn inmiddels meer beleidsdoelstellingen en indicatoren ingevuld, waarbij helaas de woorden 'meer', 'minder', 'beter' et cetera nog altijd te vaak gebruikt worden. Daarnaast kan er nog eens kritisch worden gekeken of een voorgestelde indicator wel aansluit bij de doelstelling en kan daar dan ook meteen een streefwaarde bij vermeld worden. Ook gaan naar onze mening te veel van de indicatoren over de inspanning van het College en te weinig over de concreet te behalen resultaten. Voorzitter, Horizon vindt het belangrijk dat we in dit huis ons meer bezighouden met de lange termijn. We zijn dan ook erg nieuwsgierig naar de uitkomsten van de

aangekondigde Toekomstverkenning Limburg 2050, die in 2025 wordt afgerond. Mochten hier nieuwe inzichten uit voortvloeien, kunnen die dan ook leiden tot aanpassing van het beleid of blijven de beleidskaders gedurende de rest van deze Collegeperiode leidend? De begroting vermeldt ook dat er wordt gewerkt aan een herstelplan in het kader van de Europese natuurherstelverordening. Wordt er voor de Begroting 2026 dan ook een bedrag gereserveerd voor uitvoering van dit plan? Op basis van berichtgeving in de media mogen we concluderen dat MAA dit jaar met dieprode cijfers gaat afsluiten. Wie draaien er op voor eventuele verliezen? Is er al een doorkijk gemaakt naar de ontwikkelingen in 2025? Een belangrijke vraag daarbij betreft natuurlijk de natuurvergunning, die nog altijd op zich laat wachten. De begroting vermeldt een extra uitgave van € 60.000 voor inhuur van milieutechnische en/of juridische ondersteuning. Heeft dat met die natuurvergunning te maken? In de begroting komt het onderwerp circulaire economie er wat activiteiten betreft bekaaid van af, terwijl de doelstelling voor 2023 – 50% circulair – een enorme uitdaging is. Waar staan we in Limburg nu, vandaag? Met andere woorden: welk percentage van onze economie is nu circulair? Wat gaat het College concreet ondernemen om in 2030 die 50% te halen? Is er een tussentijdse doelstelling voor 2027 gesteld? Of wachten we tot 2029 en constateren we dan dat we de doelstelling niet gaan realiseren? Met een blik op de toekomst en al die zaken die we vanuit dit huis in de goede richting kunnen bijsturen, komt Horizon vandaag met drie moties. De eerste motie sluit aan bij het Global Biodiversity Framework en de doelstelling dat uiterlijk 2030 30% van het totale aardoppervlak, zowel land, binnenwateren, zeeën als oceanen, effectief moet worden beschermd. Nu begrijp ik heel goed dat dit niet naar ieder stukje van de aarde vertaalbaar is en dus ook niet zomaar in Limburg ingevoerd kan worden. Maar wat ik wel graag wil weten is hoeveel procent van ons oppervlak nu beschermde natuur is, waar we in 2030 denken te staan en waar we op langere termijn naartoe zouden kunnen werken. Met andere woorden: waar zouden we op termijn naar kunnen streven? Ik lees het dictum voor. ‘Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om vast te stellen welk percentage van het Limburgs oppervlak op dit moment natuur met een beschermde status is / Een inschatting te maken van dit percentage in 2030, na realisatie van alle projecten voor nieuwe beschermde natuur / Te inventariseren welke additionele mogelijkheden er zijn om op termijn het oppervlak beschermde natuur in Limburg verder te laten toenemen (tot welk percentage?) / Hierover uiterlijk in Q1 2025 te rapporteren aan PS.’ De tweede motie gaat over voedselzekerheid en heeft als titel ‘Vergroot de Limburgse voedselzekerheid’. Het thema voedselzekerheid komt hier wel vaker ter sprake in dit huis en daarbij hebben we geconstateerd dat 70% van de Nederlandse landbouwproductie geëxporteerd wordt – Nederland is wereldwijd het tweede exportland van landbouwproducten – en dat 80% van het voedsel dat de Nederlanders consumeren geïmporteerd wordt. Hoewel deze twee percentages bij elkaar in de buurt komen, gaan ze over heel verschillende zaken en kunnen geen eenvoudige conclusies getrokken worden. Al deze import en export levert enorme stromen transport op, met een flinke impact op het milieu. Daarnaast leven we vandaag de dag in tijden van toenemende internationale spanningen, waarbij we ons best mogen bezinnen op de vraag of het niet verstandig is om voor ons dagelijks voedsel minder afhankelijk te zijn van lange internationale aanvoerlijnen. Aangezien we te maken hebben met transitie in de landbouw en we op zoek zijn naar nieuwe verdienmodellen, lijkt mij de tijd rijp om te inventariseren welke mogelijkheden we als Provincie hebben om onze voedselzekerheid te vergroten. Ik lees het dictum voor. ‘Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten in kaart te brengen voor welke doelen de Limburgse landbouwgrond wordt ingezet en aan te geven welk percentage hiervan bestemd is voor gewassen voor menselijke consumptie / Globaal te inventariseren van welke producten er ten opzichte van de richtlijnen voor gezonde voeding en de Limburgse consumptie overschotten en tekorten zijn / Te inventariseren welke instrumenten de Provincie ter beschikking heeft om in het kader van de transitie van de landbouw te sturen op het vergroten van de Limburgse voedselzekerheid (daar zal waarschijnlijk ook uit komen: meer granen, oliehoudende gewassen, bonen, peulen en noten) / Hierover uiterlijk in Q2 2025 te rapporteren aan PS / Daarnaast te overwegen om samen met partners een publiekscampagne op te zetten om de Limburgers aan te sporen meer vers, seizoensgebonden voedsel uit eigen regio te consumeren.’ Onze derde motie, met als titel ‘Onderzoek realisatie Limburgse hydrolyser’ is een reactie op het bericht dat de aanleg van de Delta Rhine Corridor, die er onder andere voor gaat zorgen dat de aanvoer van waterstof naar de Limburgse industrie komt, vertraagd is tot op zijn vroegst 2032. We zijn van mening dat de verduurzaming van Chemelot vertraagt en mogelijk in gevaar komt als beschikbaarheid van waterstof voor het ontwikkelen en

opschalen van nieuwe processen wordt uitgesteld tot 2032 of later. Tegelijkertijd zien we dat zo'n hydrolyser een bewezen technologie is en er in Nederland al diverse initiatieven lopen om in de kustregio hydrolyzers te realiseren. Waarom er dan ook niet één in Limburg bouwen? Met als bijkomend voordeel dat een traploos regelbare hydrolyser voor rust op het stroomnet zou kunnen zorgen en zou kunnen helpen de netcongestie op te lossen. Ik lees het dictum voor: 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten te onderzoeken of de bouw van een middelgrote hydrolyser, bijvoorbeeld tussen de 50 en 100 megawatt, in Limburg door de Limburgse industrie wordt omarmd en de industrie aan de ontwikkeling wil bijdragen / Te onderzoeken welke rol een Limburgse hydrolyser kan hebben in het reduceren van congestie op het elektriciteitsnet / Bij positieve interesse van de industrie in Q1 2025 een marktconsultatie te starten, waarbij ontwikkelmaatschappijen en belanghebbenden bijeen worden gebracht / Bij positieve interesse in gesprek te gaan met het Rijk en netbeheerders om deze partijen te bewegen de benodigde randvoorwaarden tijdig te creëren / Te beoordelen welke locaties in Limburg voor de bouw in aanmerking komen en te onderzoeken of het technisch en juridisch mogelijk is om een hydrolyser uiterlijk in 2028 operationeel te hebben / Hierover uiterlijk in Q1 2025 te rapporteren aan PS.' Dank u wel. O, ik heb nog 43 seconden over.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Loomans. Dan geef ik nu het woord aan de heer Schyns namens de fractie van JA21.

De heer Schyns (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik had de hoop dat ik een keer niet het obstakel tot de lunch zou zijn, maar toch wel weer. Vandaag bespreken we hier de begroting van 2025 en de Najaarsnota. Wederom spreken wij onze dank uit richting de Griffie, die een analyse heeft gemaakt van deze toch omvangrijke stukken. Super. Op een aantal plekken in de begroting zijn er nog geen indicatoren. JA21 begrijpt dat het werken met indicatoren een groeipad is voor onze Provincie. Het is ook al eerder genoemd. Maar we vragen toch het College om die ontbrekende indicatoren zo snel mogelijk op orde te brengen. Immers, wanneer indicatoren beschikbaar zijn, kan er onzes inziens beter gestuurd worden. Nou goed, dit is ook al eerder aan bod gekomen bij andere partijen. Toch willen we ook kritisch blijven en zien wij dat GS € 43,67 miljoen extra wil uitgeven boven op de programmareserves. Het vastgestelde beleidskader 'Provincie midden in de samenleving' kent geen duidelijke hoofddoelen, noch zijn beleidsindicatoren beschikbaar. JA21 vindt dit zorgelijk en vraagt het College hierop te reageren met een toezegging ten aanzien van wanneer Provinciale Staten de formuleringen en indicatoren mag verwachten. In de analyse van de Griffie lezen wij dat de JA21-motie over de inzet van Rijksmiddelen voor onderzoek naar SMR's nog openstaat en wij zien met belangstelling uit naar de voortgang in Q1 van 2025. En, voorzitter, nu we het toch hebben over die SMR's vinden wij niet alleen het plaatsen van windmolens een verrommeling van ons Limburgs landschap, maar ook de voorgenomen plaatsing van veel laadpalen ten behoeve van elektrisch verkeer. Uit het Nationaal Laadonderzoek 2024 blijkt dat de meeste elektrische rijders thuis of op het werk opladen. Publieke laadpunten en snellaadstations langs de snelwegen worden vooral tussendoor gebruikt, meestal als tussenstop tijdens een lange rit. Dat zet ons aan het denken. Hebben wij eigenlijk wel zoveel laadpalen nodig? Nog los van de netcongestie. De nieuwe concessie met Vattenfal is ambitieus, maar misschien ook een regio **risico**. Dreigt het niet net zo te worden als de oude telefooncellen, die ooit nuttig waren, maar met de komst van mobiele telefoons overbodig zijn geworden? Is Limburg straks, net zoals Londen een trekpleister is voor telefooncellen, een trekpleister voor laadpalen? Ik weet het niet. Als elektrische auto's steeds verder kunnen rijden op één lading, zijn al die laadpalen, een verrommeling van de openbare ruimte, dan echt nodig? Vandaar dat JA21 een motie heeft gemaakt. Ik zal het dictum voorlezen. 'Verzoeken het College om terughoudend te zijn in de halfjaarlijkse afstemming met gemeenten met betrekking tot het bijplaatsen van laadpalen en de ontwikkelingen op het gebied van laadinfrastructuur scherp te blijven volgen.' Dan, voorzitter, heeft JA21 gemerkt dat wonen op een recreatiepark sterk in opkomst is. Soms noodgedwongen vanwege de druk op de woningmarkt. We zien steeds meer mensen die geen betaalbare woning kunnen vinden en daarom op een vakantiepark gaan wonen. In Limburg staan inmiddels 4850 mensen ingeschreven met een vast adres op een vakantiepark. Dat aantal is in de afgelopen vijf jaar met 49% gestegen. Voor veel mensen is dit niet zozeer een keuze, maar gewoon de enige betaalbare optie. Het kabinet heeft inmiddels een gedoogbeleid aangekondigd, zodat Provincies en

gemeenten permanente bewoning op vakantieparken kunnen toestaan, zolang dit aan bepaalde eisen voldoet. Dit is geen eindoplossing voor het woningtekort, maar het helpt wel op de korte termijn. We kunnen parken met leegstand zo een nieuwe functie geven en meer Limburgers een dak boven het hoofd bieden, zonder dat we natuurgebieden moeten opofferen of bebouwen. Het uiteindelijke doel blijft meer betaalbare woningen bouwen, maar in de tussentijd kunnen we met deze aanpak mensen helpen die nu dringend een woonruimte zoeken. Met dat in gedachten, voorzitter, dient JA21 nog een motie in. Die lees ik graag voor. 'Verzoeken het College om permanente bewoning op vakantieparken in Limburg onder bepaalde voorwaarden mogelijk te maken / In lijn met het landelijke gedoogbeleid gemeenten de ruimte te bieden om vakantieparken onder voorwaarden als permanente woonruimte in te zetten / Gemeenten actief te ondersteunen bij het ontwikkelen van beleid door middel van kennisdeling en het opstarten van pilotprojecten / Provinciale Staten uiterlijk in Q4 2025 te informeren over de voortgang.' Namens de fractie van JA21 dank ik jullie.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Schyns. Dan geef ik nu het woord aan de heer Franssen namens LOKAAL-LIMBURG.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Voordat ik mijn betoog begin wil ik allereerst alle personen die eigenlijk bij het document, dat wij aandachtig in onze fractie bestudeerd hebben, betrokken zijn geweest bedanken voor hun inzet, hun werk en dergelijke. Maar ik wil ook even iets delen over de begroting. Ik noem bijvoorbeeld pagina 39. Daar staat het volgende: '€ 3,8 miljoen aan organisatiekosten RVO, Stimulus, IPO en BIJ12 voor uitvoering van het GLB, de NDFF en de stikstofmaatregelen.' Einde citaat. Ja, voorzitter, ISEHNV. Ik Snap Er Helemaal Niks Van. Is dit nu het B1-niveau in de Nederlandse taal waar we hier in de Staten zo vaak over gesproken hebben? Maar zonder grappen: hoe kunnen wij als Statenleden ons een compleet beeld vormen als de stukken doorspekt zijn met afkortingen en vakjargon? Bij wie kunnen wij terecht voor een overzichtelijke lijst, zodat we begrijpen wat deze begroting ons nou precies vertelt? Volgens mij was dit al toegezegd bij de vorige begroting. Klopt dat? Voorzitter, ik ga verder. LOKAAL-LIMBURG heeft de begroting grondig doorgenomen. Wat opvalt is dat veel doelen worden genoemd in de voornemens, maar hoe wij deze doelen bereiken en wanneer kun je moeilijk of nergens vinden. Dus eigenlijk missen wij de navigatie of koers dan wel de indicatoren die ons tot de gewenste doelen brengen. Eens even gaan langs de diverse partijen in het veld door GS, om eens te peilen wat er leeft, is natuurlijk geen luxe. Dan, voorzitter, de zonneweides, de RES en de PES. Voorzitter, we hebben voortgang geboekt met de duurzaamheidsopgaven Limburg. Vooral als we kijken naar de RES-regio Noord-Limburg zien wij dat zij haar doelstellingen bijna heeft behaald. Helaas loopt Zuid-Limburg flink achter op dezelfde duurzaamheidsdoelstellingen. Dat baart de fractie LOKAAL-LIMBURG zorgen. Als we dan kijken naar het gebied Californië, dan stellen we vast dat hier binnen een jaar zonneweides zijn gerealiseerd. In Zuid-Limburg daarentegen zijn verschillende trajecten nog niet eens op gang gekomen en verloopt de organisatie nogal stroperig en traag. Onze vraag aan de portefeuillehouder is dan ook: hoe kan het dat het in Californië zo snel van de grond is gekomen en in Zuid-Limburg het nog steeds zo stroperig is? We zijn blij dat we in Limburg gezamenlijk een duurzaamheidsregeling hebben getroffen voor woningen. Het is goed om te zien dat veel inwoners gebruikmaken van deze regeling en dat er een laag grenstarief wordt gehanteerd. Hierdoor blijft de drempel laag en krijgen meer mensen de kans om hun woning te verduurzamen. Uit onze contacten met inwoners blijkt echter dat het niet altijd duidelijk is dat energiesubsidies elders moeten worden aangevraagd. Bijvoorbeeld voor isolering is het van belang dit aan te vragen via de website van RVO. Bij de burgers leeft de gedachte: als ik de subsidie en de aanvraag bij de Provincie heb aangemeld en het is goedgekeurd, krijg ik automatisch de subsidie. Wij hopen dat dit door de Provincie duidelijker wordt gemaakt aan de inwoners.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Megens heeft een vraag aan u.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoor de heer Franssen het hebben over de zonnevelden en dat Zuid-Limburg achterloopt. Nu is mijn vraag: wil de heer Franssen nu meer zonnepanelen in Zuid-Limburg gaan leggen of wat is precies zijn bedoeling hiermee?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, ten eerste hebben wij natuurlijk gezamenlijk ... Over Zuid-Limburg hebben we naar mijn mening één ding gezegd en afgesproken. Dat betekent: geen windturbines in het mooie Heuvelland. Dat is uitgangspunt 1. Omdat wij dat gebied zo belangrijk vinden en het mooiste gebied eigenlijk voor onze toerist is in dat gebied. Dan het tweede, eigenlijk de vraag die u stelt. Dat is dat wij van mening zijn dat alle lopende projecten die nu in de pijplijn zitten in het Zuid-Limburgse – dus dat betekent ook de zonneweiders – uitgevoerd moeten worden en dat we daarom en daarmee gelijktijdig aan de doelstellingen meer dan nu kunnen voldoen als uitgangssituatie en gedachtengoed van LOKAAL-LIMBURG. Maar wat blijkt nu in de praktijk? In Californië is het op de een of andere manier – wie daar allemaal bij betrokken is, dat zien we graag tegemoet – binnen een jaar geregeld en in het Zuid-Limburgse hoor ik dat projecten vier of vijf jaar geleden al zijn aangevraagd, twee jaar geleden door gemeenteraden zijn goedgekeurd en er is nog steeds niets gebeurd. Ra, ra, hoe kan dat? Daarom noemen wij dat stroperig.

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Dank u wel, voorzitter. Ik wil de heer Franssen dan wel herinneren. In Noord-Limburg, daar komen ook megazonneparken. Deze zijn ook nog niet vergund. Er staat nog niks gebouwd. Maar ze zijn wel opgenomen in die RES-regio's. Ik neem aan dat dat in Zuid-Limburg ook gebeurt. Bent u het dan met mij eens dat we absoluut niet meer panelen meer moeten gaan leggen en dat die RES-doelstelling in Zuid-Limburg gewoon niet haalbaar is?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, u spreekt daar iets uit waar wij nog niet zeker van zijn, dat dat niet realiseerbaar is en dat dat niet haalbaar is. Wij wachten eerst de cijfers af, de onderbouwing, en zullen dan conclusies trekken.

De voorzitter: Gaat u verder, mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dan ga ik verder met mijn betoog, voorzitter. Dat wat wij zonet eigenlijk verwoordden; wij vragen het College dus meer duidelijkheid te geven aan die aanvragers, dat er een verschil is, dat men hier de aanvraag moet doen voor in feite de financiering, maar dat men elders dus de aanvraag dient te doen voor dus een tegemoetkoming in de subsidieregeling. Kan dat toegezegd worden? Dan, voorzitter, de starterslening. In het afgelopen jaar zijn de verkoopprijzen van woningen aanzienlijk gestegen, wat het voor starters nog moeilijker maakt om een eigen woning te kopen. Daarom, voorzitter, willen we juist deze starters ondersteunen om hun droom waar te maken. Dat gezegd hebbende dienen wij vandaag een motie in. De titel is 'Maatwerk voor startersleningen.' Als u het goed vindt, voorzitter, we hebben drie moties, doe ik die op het laatst. Ja? Dan Mosaqua en eigenlijk het leefbaarheidsfonds. LOKAAL-LIMBURG zou het verschrikkelijk vinden als ouders en grootouders uit de regio niet meer samen met de kinderen naar het zwembad Mosaqua in Gulpen-Wittem kunnen gaan, het enige zwembad in het toeristische Heuvelland. Maar wel ruim € 30 miljoen om de leefbaarheid een boost te geven. In onze optiek breekt men in Gulpen-Wittem de leefbaarheid en sociale cohesie af om nadien te trachten het weer op te bouwen. In onze optiek dient het College samen met Mosaqua en de gemeente Gulpen-Wittem een overleg te starten om het zwembad te behouden. Kan dit toegezegd worden? Voorzitter, wij vragen GS om via het LIOF Mosaqua financieel te ondersteunen. In diverse belangrijke vergelijkbare projecten – ik noem er twee: het GAIA-park in Kerkrade en bijvoorbeeld Thermae2000 in Valkenburg – is ook geïnvesteerd. Dus graag

een reactie van het College hierop. Waarom heeft dit College tot op heden eigenlijk daar nog niet op geacteerd? Dan, geacht College: we zijn benaderd door onder andere Stichting Speeltuin Roermond en daarvan de speeltuin Kitschenberg. Onze vraag aan het College is: vanuit het leefbaarheidsfonds; welke organisaties in Limburg kunnen hiervan gebruikmaken?

De voorzitter: Dames en heren, mag ik u vragen om wat stiller te zijn? Als u wilt overleggen, doe dat graag even buiten deze zaal.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter, maar dat lokte ik zelf uit, want ik benoemde de speeltuin ietsjes afwijkend. Dan weet ik dat ik een leuke reactie uit de zaal krijg.

De voorzitter: U dacht, u bedoelt deze speeltuin.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, daar kunnen we nog een discussie over voeren. Dan, voorzitter, de media. Gemeenten en Provincies worden steeds meer de dupe van een krimpend publiek media-aanbod, terwijl sociale media voor meer polarisatie zorgen. Hier ligt een taak voor de Provincie. Door minder beschikbare publieke media en de toenemende invloed van sociale media krijgen de inwoners van onze gemeenten minder toegang tot betrouwbare en diverse nieuwsbronnen. Dit zorgt voor een kloof tussen groepen mensen en verdeelt de samenleving. Het nieuwe media-aanbod ondersteunt het streven naar beschikbaarheid en dient betrouwbare informatie niet. Het zal zowel lokale overheden als Provincie uiteindelijk schaden. Een mediasubsidie kan gemeenten en Provincie helpen om via bestaande betrouwbare kanalen hun inwoners te bereiken, zodat belangrijke regionale berichtgeving meer aandacht krijgt en de lokale democratie beter functioneert. Laat dit het moment zijn waarop we investeren in een sterk, divers en toegankelijk media-aanbod, dat Limburgers verbindt en de kwaliteit van onze lokale samenleving beschermt. Vandaar dat wij een motie hierover indienen. Als we het dan hebben over het gedachtegoed Impulsteam, hulp aan de gemeenten; LOKAAL-LIMBURG is van mening dat de expertise van de provinciale ambtenaren effectiever kan worden ingezet voor hulp aan de gemeenten wanneer zij daarom vragen. Het gaat om vakkundigheid op zeer complexe terreinen, met name bij de versnelling van onder andere de woningopgave. Wil het College ons van deze ontwikkelingen op de hoogte houden? De voedselzekerheid. Ook onze Limburgers ondervinden de steeds stijgende voedselprijzen. In deze tijden vinden we het belangrijk dat de Provincies ook een bijdrage leveren aan het principe van voedselzekerheid en zelfvoorzienend zijn. Zeker met de geopolitieke turbulentie is het van belang om voldoende landbouwgrond aan te houden. In de Voorjaarsnota van 2022 heeft LOKAAL-LIMBURG dit reeds onderkend en opgeroepen om 1050 hectare landbouwgrond beschikbaar te houden voor voedselproductie voor ten minste drie jaar, in plaats van deze te bestemmen voor natuurontwikkeling. Geachte Deputé, wat is de status van deze motie? Aangezien de situatie niet is verbeterd, dient zich mogelijk een nieuwe motie aan. Wij roepen het College en de Staten op om met ons mee te denken hoe we financiële ondersteuning kunnen verlenen aan de voedselbank in Limburg. Steeds meer mensen belanden in armoede en we zien ondanks het feit dat er gemeentelijke en provinciale subsidies zijn dat meer mensen gebruikmaken van de voedselbanken. Welke mogelijkheden hebben wij als Provincie nog om hier verandering in te brengen? Dan het 1-miljoen-bomenplan. Enkele jaren geleden is vanuit de Provincie enthousiast gestart met het miljoen-bomenplan. Heeft de Gedeputeerde het inzicht in hoeverre deze ambitie al gerealiseerd is? Zevenellen in Midden-Limburg. Voorzitter, dan bedrijventerrein Zevenellen in Midden-Limburg. De huidige en toekomstige activiteiten op dit terrein baren inwoners in geheel Midden-Limburg en LOKAAL-LIMBURG grote zorgen. We hebben hierover al schriftelijke vragen gesteld. Deze inwoners vrezen voor hun gezondheid. Bedrijven van bijna de zwaarste milieucategorie mogen zich hier vestigen. Ook de verkeersafwikkeling baart zorgen. Er spelen vele factoren. Onze vraag aan het College is of er voldoende rekening is gehouden met de cumulatieve effecten? Kunnen wij hier een antwoord op krijgen? We zagen vandaag ook een artikel in de krant hierover staan, dat het waarschijnlijk wat opgeschoven wordt, maar de zorgen blijven. Een andere vraag aan het College is of er ook een nulmeting is gedaan ten aanzien van de bestaande effecten. Zevenellen is volgens deskundigen de toekomstige grootste milieuvervuiler in de verste omstreken en die wordt geen haarbreedte in de weg

gelegd. Dan de KNVB. Volgens geluiden die ons hebben bereikt is de KNVB op zoek naar een nieuwe locatie voor huisvesting. Uit de historie blijkt dat deze organisatie haar voetsporen heeft in Limburg, Sittard-Geleen. Het zou mooi zijn als nu door het College onderzocht gaat worden, in samenspraak met de KNVB en de gemeente Sittard-Geleen, of deze organisatie terug kan keren. Daarom dienen wij ook de motie samen met de BBB in. Tot slot, voorzitter: laten we kritisch blijven en niet afdwalen van de werkelijkheid, zoals deze zich momenteel voordoet, zeker niet zoals die momenteel ook nog eens wordt ervaren door onze inwoners van Limburg. Wat betreft het nastreven van een nieuwe bestuurscultuur vragen wij ons af of het nieuwe wijn in oude zakken is of oude wijn in oude zakken. En, voorzitter, dat wil ik wel even toelichten. Negen jaar geleden, toen LOKAAL-LIMBURG hier haar eerste voetstappen zette, mocht je als commissielid of Statenlid ... Toen moest je naar een commissie toe. Je moest de Statenvergadering bijwonen. Dus je was iedere vrijdag bezig. Er waren geen fractieondersteuners. Je was eigenlijk de hele week bezig om maar dossiers door te nemen en je voor te bereiden. Ik weet die periode nog heel goed. Ik vond het niet de beste en leukste periode. Na vier jaar, terugkomend tijdens de begroting, vragend of er fractieondersteuners konden komen, kwam uiteindelijk in de tweede periode het wijze besluit om dat in te voeren. Daar waren we blij om. Ik denk: heel veel fracties op dit moment. Maar van de andere kant zagen we vandaag ook iets anders gebeuren. We zagen gebeuren dat eigenlijk hier alleen maar fractiewoordvoerders het woord kunnen voeren. Een fractievoorzitter is natuurlijk een fractievoorzitter, maar een Statenlid is een Statenlid. We zijn allemaal volksvertegenwoordigers. We doen toch een dringende oproep aan eenieder om nog eens gezamenlijk te kijken of dit de juiste koers is, want we kunnen natuurlijk niet dertien of veertien fractievoorzitters eigenlijk laten beslissen of het woord laten voeren over 1,1 miljoen mensen. Is dat democratisch? Willen we dat? Of willen we als gekozen volksvertegenwoordiger op ieder moment ons woordje kunnen doen? Wij zijn voor het laatste. Wij denken dat het goed is dat iedere fractie vijf interrupties kan plegen, maar of het nu door een fractievoorzitter is of door een ander Statenlid; je kunt dan wel je volksvertegenwoordigende taak uitvoeren. Vandaar dat wij daarover een motie zullen indienen.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, ik vind toch de discussie te leuk om hem te laten lopen. Wij kiezen voor het model dat twee keer per jaar – corrigeer me, voorzitter, als ik het fout zeg – bij algemene beschouwingen de fractievoorzitters de woordvoerders zijn. Volgens mij hebben we niet eens vastgelegd dat het fractievoorzitters zijn. In elk geval één woordvoerder. En we hebben de lijn bij elk onderwerp van een reguliere vergadering één woordvoerder. Dat kan iedereen in deze zaal zijn. Op het moment dat iemand hier staat van een fractie de vraag: bent u het met mij eens dat als iemand achter deze kathedraal staat namens een fractie en namens een fractie een mening neerlegt van een bepaalde partij, dat u daarmee alle volksvertegenwoordigers in uw eigen fractie vertegenwoordigt en dat van die fractie – ik pak even mijn voorbeeld – niet alle vijf dan vervolgens achter elkaar hoeven te komen om hun verhaal te doen. Dus ik snap eigenlijk niet waar u toe oproept. Kunt u mij dat uitleggen?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, volgens mij, mevrouw, praten we langs elkaar heen. LOKAAL-LIMBURG gaat gewoon uit van onderop naar boven en de Grondwet zegt in feite dat je een gekozen volksvertegenwoordiger bent. Dat betekent, als je gekozen volksvertegenwoordiger bent, ongeacht of je nu hier staat of elders in de zaal zit, dat je altijd het recht dient te hebben om je inbreng naar voren te brengen. Dat is punt 1. Punt 2, het is natuurlijk zo: een fractievoorzitter heeft heel veel aan zijn hoofd, maar ieder ...

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ah, dat valt wel mee hoor.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Oké, bij u is het dan anders. Dat wil ik niet doodpraten, maar je ziet dat LOKAAL-LIMBURG stijgend is in de verkiezing en het CDA is dalende.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Dan heeft u toch echt de laatste peilingen niet gezien, mijnheer Franssen. U zou willen dat u het aantal zetels van het CDA zou hebben.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dat zal het verschil uitmaken, voorzitter. Ja. Ja. Ja. Ik constateer het alleen maar, voorzitter. Als we dan kijken van 'willen we inhoudelijk nog een betere verbeterslag maken voor onze Limburgers?', dan mag je niet uitsluiten dat specialisten in fracties een interruptie kunnen en moeten kunnen plegen. Dat is onze inzet. We willen een verbeterslag maken. Daar staat LOKAAL-LIMBURG voor. Vandaar dat we ons gedachtegoed hier over de Bühne brengen. We zullen straks wel zien hoe de meerderheid de democratie wil ondersteunen.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nog één laatste vraag. Hebt u zich misschien laten inspireren door Brug-M in Meerssen, die zich vanuit dit perspectief in vijf verschillende fracties heeft opgesplitst, zodat ze alle vijf het woord kunnen voeren?

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, ik heb het gelezen, mevrouw, maar ik zal u zeggen: daar zitten wij iets anders in.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Goed zo.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Daar wil ik het even bij laten, als u het goed vindt. Dan ga ik naar ...

De voorzitter: De heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik hoor wat mijnheer Franssen zegt over werkdruk en specialisten hebben, maar de fractie van mijnheer Franssen is nog altijd met twee Statenleden, net als de vorige periode. Mevrouw Schoolmeesters zit hier bijvoorbeeld met een groep van negen. Zij moet ook namens alle acht haar collega's het woord voeren, wat nog veel moeilijker is. Ik hoor haar daar niet over. Dus ik vind het apart dat alleen op interrupties kunnen plegen u een wijziging wil doen in deze vergadering, terwijl u dat elk moment had kunnen voorstellen, dat het gewoon gewijzigd kan worden in ons Reglement van Orde, dat we met zijn allen hebben afgesproken. Dat lijkt me een veel betere weg. Is mijnheer Franssen dat met me eens?

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, eigenlijk snap ik niet dat u voor een andere fractie gaat praten. Volgens mij heeft u zelf een gezicht ... Als ik het goed zie ... Als ik het goed zie heeft u in uw rol als fractievoorzitter van SP een zetel verloren de afgelopen keer en wij als LOKAAL-LIMBURG; we zijn qua stemmen vooruitgegaan. Dus uw opmerking snap ik dan ook niet helemaal. Als je ziet dat je dan een verbeterslag wil maken in deze structuur en voor de inwoners, dan denk ik: het maakt helemaal niets uit op welk moment je die verbeterslag wil maken, als je het maar over de Bühne brengt en dat doe ik nu.

De voorzitter: Dank u wel. U was door uw tijd heen, maar u had nog een aantal moties die u wilde inbrengen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ik had nog vijf seconden, voorzitter. Dat wil ik nog even uitspreken.

De voorzitter: Dat lijkt me uitstekend.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Mag dat? Mag ik dan even afsluiten?

...

De voorzitter: Zeker.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Er is wat LOKAAL-LIMBURG nog te veel sprake van dat wij in dossiers wegstijgen en te veel bespreken achter gesloten deuren. We vinden en blijven vinden dat Limburg een transparant Provinciebestuur verdient en daarbij, voorzitter, een beetje meer dialect spreken. Alling goa dich sneller, mer samen kom dich verder. Dat was het betoog, voorzitter. Ik ga nu even naar onze drie moties toe. De motie 'Maatwerk starterslening', mede ingediend door onder andere ook D66. 'Verzoeken Gedeputeerde Staten de in artikel 10, lid 1 van de verordening Starterslening Provincie Limburg opgenomen maximale aankoopssom voor startersleningen van € 280.000 te verhogen tot een drempelwaarde waarbij overeenkomstig de door Gedeputeerde Staten benoemde uitgangspunten ten minste 20% van het totale woningaanbod per Limburgse regio in aanmerking komt voor een starterslening / Een voorstel uit te werken, gericht op de vaststelling van een nieuwe verordening voor 2026, waarin geborgd is dat per gemeente 20% van het woningaanbod in aanmerking komt voor startersleningen.' Dat was het eerste dictum, voorzitter. Dan ga ik naar de tweede toe. Dat is de titel geworden 'Behoud van een stem voor alle Statenleden in het debat'. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om vanaf heden geen beperking op te leggen aan het aantal sprekers per fractie in belangrijke debatten, zoals de Voorjaarsnota, Begrotingen en Najaarsnota, terwijl het aantal interrupties per fractie op vijf blijft gehandhaafd / Te onderzoeken hoe het debatproces inclusiever kan worden gemaakt, zodat alle Statenleden hun stem kunnen laten horen.'

De voorzitter: Mijnheer Franssen, mag ik u misschien even helpen? Volgens mij had u die nog gewijzigd, omdat u geen oproep wil doen aan GS, maar aan PS. Dat lijkt mij ook zuiverder, want GS gaat niet over uw vergaderorde. Ik wil u daar even bij helpen, zodat het ook zuiver wordt voorgelezen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Wel, voorzitter, ik vind het heel prettig dat u mij even de helpende hand toesteekt. Dank daarvoor.

De voorzitter: Met plezier.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, dan zal de gewijzigde motie wel rondgestuurd worden. Ik zie een interruptie.

De voorzitter: Ja, maar toch lijkt het me goed om de zuivere motie, het zuivere dictum, even voor te lezen. Ik wil u nog steeds blijven helpen. Dan heeft u ... U heeft hem nu? U wordt aan alle kanten geholpen, zie ik.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, voorzitter, daarvoor hadden we indertijd ook fractieondersteuners nodig. Maar bij ons moet ik het pijltje even wat hoger zetten. Ja. Dat komt wel in orde, voorzitter.

De voorzitter: Leest u even het juiste dictum voor.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja. Ja. 'Roepen Provinciale Staten op om vanaf heden geen beperking op te leggen aan het aantal sprekers per fractie in belangrijke debatten, zoals de Voorjaarsnota, Begrotingen en najaarsnota, terwijl het aantal interrupties per fractie op vijf blijft gehandhaafd / Te

onderzoeken hoe het debatproces inclusiever kan worden gemaakt, zodat alle Statenleden hun stem kunnen laten horen.' Volgens mij heb ik dat zonet ook opgelezen.

De voorzitter: Zeker. Maar in het begin van het dictum richtte u zich tot GS. In de gewijzigde is het PS geworden. Ik wil het graag zo zuiver mogelijk houden.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja. Ja, dank voor de aanvulling nogmaals.

De voorzitter: De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, wij zijn bij JA21 een groot voorstander van inclusiviteit, maar nog relevanter vinden wij kwaliteit. Als het aantal interrupties gelimiteerd is tot vijf, ziet u dan op enige enkele wijze dat er minder kwaliteit zou zijn in de vergadering?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Goede vraag. Ook niet de makkelijkste vraag voor mij. Voor LOKAAL-LIMBURG gaat het er eigenlijk om, ongeacht hoe we het invullen: als het maar praktisch wordt ingevuld, dat ieder Statenlid gewoon zijn of haar wettelijke taak kan uitvoeren en vervolgens dat we inhoudelijk nog meer onze specialisten het woord kunnen laten voeren.

De voorzitter: De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Even nadenken over het antwoord op de vraag. Laat ik het zo zeggen: als we zoals nu maar vijf interrupties hebben per partij, ongeacht wie die interrupties invullen, ziet u dan dat er op enige manier een minder kwalitatieve vergadering zou kunnen zijn?

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dan zou je natuurlijk ook kunnen zeggen; kijk, wij als LOKAAL-LIMBURG vinden het terecht dat er per partij vijf interrupties plaatsvinden. Het is natuurlijk aan u, als u vindt, mijnheer Schyns, dat dat het debat ten goede of minder ten goede komt, om daar ook een motie voor in te dienen. Misschien gaat u er tien van maken of drie. Dat laat ik aan u.

De voorzitter: Prima. Dank u wel, mijnheer Schyns. Mijnheer Franssen, volgens mij had u nog een derde motie.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja. Maar die ben ik ook even aan het zoeken, voorzitter. Misschien kunt u mij daar ook even bij helpen.

De voorzitter: Ja hoor. Alstublieft, daar heeft u hem al.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel. De derde motie is 'Verschraling media-aanbod, keer het tij'. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om samen met de 31 gemeenten zorg ervoor te dragen dat alle gemeenten in gelijke tred gebruik kunnen maken van het aangeboden media-aanbod / Een vorm van subsidie in te stellen die door gemeenten kan worden gebruikt om hun bewoners via de nieuwe media te bereiken / Dit nader uit te werken. En gaat over tot de orde van de dag.'

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, u was sneller dan dat ik hiernaartoe kon lopen. Nog even iets over de motie over het behoud van een stem voor alle Statenleden in het debat. Dat triggert ons toch wel. In het dictum staat punt 1 'vanaf heden geen beperking op te leggen aan het aantal sprekers per fractie bij grote debatten'. Dat vinden wij redelijk sturend in die motie. We vragen ons af ... Punt 2 in het dictum vind ik best een mooi gegeven, om het daar eens met elkaar over te hebben. 'Te onderzoeken hoe het debatproces inclusiever kan worden gemaakt, zodat alle Statenleden hun stem kunnen laten horen.' Het zou jammer zijn als er, laat ik zeggen, zoveel voors en tegens tegenover elkaar worden gezet, terwijl eigenlijk dat punt 2 in het belang van ons allemaal kan uitwerken.

De voorzitter: En uw vraag?

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): De vraag is: is het denkbaar dat de motie wordt aangepast tot enkel punt 2?

De voorzitter: De heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ik denk als je het in de breedste zin des woords bekijkt; wat wij in bullet 2 verwoorden is eigenlijk het surplus over het eerste. Laten we daar heel duidelijk over zijn. Ik denk, dan heb ik ook uw vraag beantwoord.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dan vinden we het toch wat moeilijk om hierin mee te gaan. We zijn een erg groot voorstander van kijken hoe we zaken inclusiever kunnen maken, hoe we die stem meer kunnen laten horen, zeker omdat dan een bepaald specialisme aan de orde kan komen. Dus het is jammer dat jullie daar zo resoluut in blijven. Mijn vraag is eigenlijk of jullie ook binnen de fractie met de ondersteuners daarin wat soepelheid kunnen betrachten.

De voorzitter: Dank u wel. Dat is ... Mijnheer Franssen, aan u het woord.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, dank u wel, voorzitter. Nou, laat ik het zo zeggen: ik vind het heel fijn om te horen van mevrouw Schoolmeesters dat wij denk ik gezamenlijk een bepaalde soepelheid in beweging trachten te brengen en dat wij ook trachten het proces, het debatproces, nog te verbeteren. Dat is ook eigenlijk uw oproep, hè? Maar onze oproep is nog meer het democratisch gehalte, wat de Grondwet in Nederland zegt, 'je bent een gekozen volksvertegenwoordiger' ... Dat dat daarbij komt. De wet spreekt niet van fracties. De wet spreekt alleen landelijk van volksvertegenwoordigers. Eigenlijk verbaast het mij dat u dan namens uw partij uitspreekt dat u in feite dit niet zou gaan ondersteunen, want dan zou u mij toch tegenvallen, als wij in Nederland eigenlijk een democratie hebben. Een democratie wil in feite zeggen dat eenieder, als je hier zit als volksvertegenwoordiger, een stem kan uitbrengen. Dat vinden wij belangrijk. Dat heeft niets te maken met het feit dat wij misschien dadelijk nog een heroverweging maken in onze fractie en dat we zouden zeggen 'tja, tja, misschien moeten we dat woordje of die zinsnede nog even veranderen'; daar kan ik niet op vooruitlopen. Dat is net het democratisch gehalte ook bij LOKAAL-LIMBURG. Wij overleggen met zijn allen. Eenieder heeft ook zijn inbreng. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Franssen. Dan geef ik tot slot in de eerste termijn het woord aan mevrouw Boven namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Dank u, voorzitter. Ik ben eigenlijk wel blij dat ik aan de beurt ben, want mijn maag begint behoorlijk te knorren. Toch wil ik graag mijn tijd wel goed gebruiken. Het eerste wat ik wil doen is het College en ook de ambtenaren bedanken voor de uitgebreide antwoorden die ik heb

gekregen op de schriftelijke vragen die ik heb gesteld. Die waren heel duidelijk. Dank u wel. Ik ben nu toch een beetje ... Dat gaat van mijn tijd af. Ik moet even terug.

De voorzitter: Ik schors de vergadering voor een enkel ogenblik.

[SCHORSING]

De voorzitter: Vergadering heropend, gaat u verder.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel. Ik heb helaas de afdruk grootte van de letters zo groot moeten maken, want anders kan ik het niet meer lezen. Dus ik heb een heleboel papiertjes in mijn hand. Nou, het eerste waar ik mee wil begonnen – dat heeft een collega ook al gedaan – gaat over dat het zo schrikbarend slecht gaat met de biodiversiteit. Je zou kunnen zeggen ‘dat wisten we al’, maar iedere keer zijn de cijfers toch weer schokkend. Wereldwijd, maar ook in Nederland. Kort geleden bracht het World Wildlife Fund naar buiten dat het aantal in het wild levende dieren sinds 1970 met 73% is afgenomen. Dat heeft u zonet ook al gehoord. Ik heb geleerd dat herhaling altijd heel goed is bij dit soort onderwerpen. In Nederland verkeert volgens het ministerie met een lange naam, het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en o ja, ook nog Natuur, 75% van de habitatrictlijnsoorten in een ongunstige staat van instandhouding. Als ergens het woord ‘crisis’ op zijn plaats is, dan is het hier wel. Wat doen we daaraan in Limburg? Om die achteruitgang een halt toe te roepen is het nodig natuurgebieden te verbinden, het Natuurnetwerk Limburg te realiseren. Alleen doen we dat niet genoeg. We liggen ver achter. Om onze eigen verwervingsdoelstellingen voor 2027 te halen, 2600 hectare, moeten we in drie jaar nog 900 hectare natuur verwerven. Dat is 300 hectare per jaar, terwijl het tempo de laatste jaren op 55 hectare per jaar ligt. Wat betreft inrichting is het beeld nog slechter. Nog 1200 hectare te gaan, ofwel 400 per jaar. Dat terwijl het gerealiseerde tempo de laatste jaren, de laatste twee jaren, op slechts 6,5 hectare per jaar ligt. Onze vraag aan het College is: hoe gaat het College die enorme achterstand inhalen? Als we vandaag geen antwoord kunnen krijgen, kunnen we dan in ieder geval een mededeling portefeuillehouder verwachten over hoe het College de realisatie van het NN Limburg in 2027 en de eigen doelstelling gaat aanpakken? Dat is dus net een iets andere vraag dan mijn collega van GroenLinks heeft gesteld. Meer ambitie is nodig. Ook wat betreft de uitstoot van zwaar verontreinigde en giftige stoffen hebben we in Limburg een inspanning te plegen. Er geldt in Nederland een minimalisatieverplichting voor zeer zorgwekkende stoffen, ZZS'en. Maar wat blijkt? Volgens RTL Nieuws is bij 125 bedrijven van de 224 door hen onderzocht de uitstoot juist gestegen. Limburg is daarbij oververtegenwoordigd met 13 bedrijven. Deze bedrijven liggen niet alleen op Chemelot. In de berichtgeving van RTL Nieuws wordt onze eigen Gedeputeerde Marc van Caldenberg opgevoerd. Hij vindt het ingewikkeld om te bepalen wanneer extra eisen nodig zijn en hoever die eisen moeten gaan. Dat klinkt alsof de Gedeputeerde het al opgegeven heeft en dat er geen ambitie meer is om minimalisatie te realiseren. De cijfers spreken voor zich: stijging van uitstoot is sowieso in strijd met minimalisatie. Maakt de Gedeputeerde zich geen zorgen over deze ZZS'en en de vreselijke risico's en gevolgen voor de omwonenden en in het bijzonder voor kleine en de jongste kinderen? Het mag juridisch ingewikkeld zijn, maar daar hebben we toch slimme en deskundige ambtenaren voor? De Partij voor de Dieren wil graag een mededeling portefeuillehouder over hoe de Provincie Limburg de minimalisatie van ZZS'en gaat aanpakken. Kan de Gedeputeerde dat toezeggen? Een andere zorgwekkende ontwikkeling is de schade die PFAS berokkent aan mens en natuur. Het is uit meerdere wetenschappelijke studies bekend dat PFAS in onze omgeving zeer schadelijk is voor de volksgezondheid en het milieu. Het bevindt zich in hoge concentraties in ons water en in onze bodem. Daar zouden we wakker van moeten liggen, want niemand weet hoe we het uit onze omgeving moeten verwijderen. Via het eten komt het letterlijk mee in onze maag. Ook produceren en lozen we PFAS nog steeds veel te veel. Aan Europese wetgeving wordt gewerkt, maar dat duurt allemaal veel langer dan in het licht van de noodzaak aan ingrijpen gewenst is. Daarom wil de Partij voor de Dieren samen met D66 en Horizon middels de motie ‘Brandbrief PFAS’ het College vragen het Rijk op te roepen voor 1 april 2025 met concrete acties te komen om verdere productie van en vervuiling door PFAS tegen te gaan. Ik lees het dictum voor. ‘Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om met andere Provincies,

gemeenten en waterschappen een brandbrief aan het Rijk te sturen met daarin de dringende oproep voor 1 april 2025 met een concreet actieplan te komen om de PFAS-vervuiling een halt toe te roepen / In deze brandbrief het Rijk tenminste op te roepen om zo snel mogelijk te zorgen voor een landelijk verbod op de productie van PFAS en schadelijke PFAS-vervangende producten voor alle niet-essentiële producten en een verbod op het lozen van PFAS op oppervlaktewater en riool door bedrijven die PFAS-houdende producten verwerken tot een commercieel product.' Voorzitter, de toezegging is gedaan dat minimaal 50% van het blijversbudget in de landbouw zou worden besteed aan duurzame en diervriendelijke oplossingen, waarvoor onze waardering. In antwoord op onze technische vragen geeft het College aan de verantwoording daarvan, of en hoe dit percentage gehaald wordt, in de jaarstukken te kunnen geven. Bij deze de concrete vraag aan de heer Kuntzelaers om dat ook daadwerkelijk als een toezegging naar ons te verwoorden. Bij de Partij voor de Dieren melden zich regelmatig Limburgers met zorgen over de gevolgen van pesticidengebruik bij open teelt. Dat heeft zich de laatste ... Met name gaat dit over de lelieteelt, omdat daar het aantal pesticiden per hectare het allerhoogste is. Omwonenden hebben van de rechter in Drenthe en Friesland een paar keer hun gelijk gekregen hierover. Ook in Sevenum is door een uitspraak een teeltproject stilgelegd. In Venray is op aandringen van gemeenteraadsfracties een omgevingsoverleg opgestart. Hierin spreken telers, omwonenden en de LLTB om te komen tot meer verantwoorde vormen van teelt. De Provincie zelf heeft een specifiek wettelijke verantwoordelijkheid voor de bescherming van de natuur en de kwaliteit van het milieu. Daarom vraagt de motie het College om aan te sluiten bij dit overleg en het uit te breiden naar andere gemeenten waar lelieteelt plaatsvindt. Een dergelijk overleg kan hopelijk snel tot concrete resultaten leiden, want de zorgen zijn groot. Dan lees ik het dictum voor. Dan moet ik echt mijn bril opzetten. 'Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om aan te sluiten bij het omgevingsoverleg ter zake lelieteelt, waartoe de gemeente Venray het initiatief heeft genomen en daarbij de belangen van Natura2000-gebieden in te brengen / Initiatief te nemen om gemeenten waar lelieteelt aan de orde is te betrekken bij bovenstaand overleg of een andere vorm te vinden om te komen tot vormen van lelieteelt met minder gezondheidseffecten vanwege minder pesticiden- en insecticidegebruik / Provinciale Staten regelmatig maar in ieder geval binnen zes maanden te informeren over de voortgang en uitkomsten van dit overleg en initiatief.' En dan Maastricht Aachen Airport. Uit de CBS-cijfers blijkt tot en met augustus dat het volume stukken lager is dan in de businesscase eind 2022 voor het jaar 2024 is opgenomen. Er bestaat dus een kans dat MAA over 2024 meer geld nodig heeft van de Provincie dan is voorzien in de businesscase. Als zich deze situatie voordoet, vindt de Partij voor de Dieren dat Provinciale Staten voldoende tijd, bijvoorbeeld enkele maanden, moet hebben om hierover een gedegen besluit te kunnen nemen. Commerciële bedrijven, en vermoedelijk MAA ook, zijn niet gewend aan de procedures en doorlooptijden van een Provincie. Daarom wil ik de Gedeputeerde vragen of over de meldingstermijn van financiële uitdagingen van MAA formele afspraken met MAA zijn gemaakt en, in het geval dat niet het geval is, of hij dat alsnog wil doen. Voorzitter, van de harde cijfers van MAA naar de problematiek van kwetsbare jongeren die hun opleiding niet kunnen voltooien. De afgelopen maanden ben ik geconfronteerd met een groep jongeren die op verschillende manieren tussen wal en schip belandt. Het gaat over een deel van de jongeren uit het praktijk- en speciaal onderwijs. Zij hebben een extra ondersteuningsbehoefte. Ook zij hebben passende stageplekken nodig met een Harrie-begeleiding. Nu vermoed ik dat veel mensen niet weten wat een Harrie staat, maar een Harrie staat voor hulpvaardig, alert, rustig, realistisch, instruerend en eerlijk. Met deze begeleiding kunnen ook deze jongeren groeien, zich ontwikkelen en onderdeel uitmaken van de samenleving. Zonder stageplek en daarna werkplek vallen deze jongeren tussen het sociale beleid, het arbeidsmarktbeleid en het onderwijsbeleid. De Gedeputeerde wil ik daarom vragen of hij deze problematiek wil verkennen en wil nagaan of de Provincie bij kan dragen aan een integrale oplossingsrichting voor deze jongeren. Ten slotte wil ik terugkomen op een discussie tijdens de LEO-commissie van 11 oktober over concrete doelstellingen en ook over boerenlandvogels. Ik wil nogmaals vragen aan het College om hun doelstellingen nader te concretiseren en specifiek te maken. Wat is het probleem en wat gaat de oplossing opleveren? Tijdens de LEO heb ik een vraag gesteld over het ANLb-areaal en het effect daarvan op het aantal boerenlandvogels. Eigenlijk had ik daar een totaal ander antwoord op verwacht dan dat ik kreeg. Ik had namelijk verwacht dat er gezegd zou worden: ja, maar er is helemaal geen relatie tussen deze twee onderwerpen. Tot mijn verbazing werd gezegd dat de toename van het ANLb-areaal ervoor zorgt dat het aantal boerenlandvogels niet nog verder

achteruit was gegaan. Nu zou ik graag in het kader van onderbouwing en concretiseren van de Gedeputeerde een onderbouwing van deze stelling horen dan wel als mededeling portefeuillehouder teruggekoppeld krijgen. Dat was mijn verhaal.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Boven. Dames en heren, daarmee zijn we aan het eind van de eerste termijn van uw Staten. Ik had al aangekondigd dat wij nu eerst een foto gaan maken, dus ga vooral de zaal niet uit, maar begeeft u zich zo dadelijk hier rondom de interruptiemicrofoon. Daarna gaan we schorsen voor de lunchpauze. Ik stel voor dat wij ... De beantwoording door het College starten wij om 14.50 uur. Vergadering geschorst, allereerst voor de foto en daarna de lunchpauze. Vergadering geschorst.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de eerste termijn namens het College. En als eerste spreker geef ik het woord nu aan Gedeputeerde Satijn.

Gedeputeerde Satijn: Dank u wel, voorzitter. Dank allereerst aan uw Staten voor de reflectie op de begroting en de Najaarsnota in eerste termijn. Er zijn een aantal vragen gesteld, opmerkingen gemaakt, reflecties gevraagd, moties en amendementen ingediend. Ik wil die stuk voor stuk gaan aflopen. Maar niet eerst voordat ik een aantal zaken heb weten te duiden. En in algemene zin voorzitter, zou ik willen zeggen tegen uw Staten: we hebben de afgelopen weken zo niet maanden heel veel met elkaar gesproken over indicatoren, moties in de P&C-cyclus en de P&C-cyclus zelf. Daar hebben we goede gesprekken over gevoerd, ook met uw Staten in de diverse commissies en in de Controlemcommissie. En we hebben ook met de Controlemcommissie de afspraak gemaakt dat daar waar het gaat over de indicatoren, zij goed op de hoogte worden gehouden over de vorderingen en dat we stap voor stap in de P&C-cyclus iedere keer een stap verder komen met de ontwikkeling van de door uw Staten gewenste inzichtelijkheid in het beleid zoals we dat hier met zijn allen vandaag hopelijk vaststellen en gaan doorontwikkelen in 2025 en nog vele jaren daarna. Toch heel even kort: mevrouw Berghorst maakte ook de opmerking over die moties in de P&C-cyclus. Ook al even in de commissie erover gehad. Gaan we doen. Op dit moment proberen we dat al goed inzichtelijk te maken. Op de wijze zoals mevrouw Berghorst dat destijds gevraagd heeft en is toegezegd, zo staat het er nog niet in. En dat zullen we zeker gaan oppakken bij de volgende P&C-documenten die wij gaan opleveren. Dus goed dat u ons daaraan herinnert. Ook de PVV had een aantal opmerkingen over die indicatoren. Ik kon me niet helemaal herinneren, mijnheer Megens, of u ook bij de infosessie was. Maar daar hebben we in ieder geval met de Staten nog heel uitdrukkelijk gesproken over de stand van zaken van de indicatoren wanneer wij op het gewenste resultaat uitkomen. Dus wat dat betreft was de – het was geen officiële commissie, het was een infosessie – in ieder geval de Staten daar enorm tevreden over de ontwikkeling. Los van het feit dat we wat laat op gang zijn gekomen en dat de Staten op enig moment, en sommige commissies, er een ander beeld van had dan het College, heeft het team dat daar verantwoordelijk voor is een heel goede inhaalslag gemaakt. Dat konden we hier al gezamenlijk vaststellen. Maar uw oproep is helder. Wij werken er met z'n allen hard aan. Dan even over de rapportage MAA. De Staten hebben GS verzocht om per 1 januari een nieuwe basisrapportage op te stellen – dat is zo afgesproken. En het klopt inderdaad dat het eerste voorstel in de commissie besproken is en door de commissie destijds als onvoldoende is gemarkeerd. En we zijn daarmee aan de slag gegaan. Als het goed is, dat weet ik niet 100% zeker, zou iedere fractie op dit moment al geconsulteerd moeten zijn, zo niet al de nieuwe rapportage hebben moeten kunnen inzien. En daar gaan we dan ook snel mee aan de slag. En hopelijk op de feedback die we krijgen van uw Staten kunnen we de nieuwe rapportage vaststellen met elkaar en het dan ook weer over de inhoud hebben van MAA. Dus het is goed dat u ook daar aandacht voor vraagt. Daar zijn we hard mee bezig. Dan had u nog een vraag over de inhuur. We hebben in de Voorjaarsnota 2024 middelen gevraagd, en ook gekregen, om te investeren in de organisatie. Wat ook nodig is, gelet op de uitdagingen waar de organisatie voor staat – niet alleen vanuit de rijkstaken die steeds meer onze kant opkomen, maar ook vanuit het coalitieakkoord waarin we toch heel sterk hebben aangedrongen op beleidsuitvoering. Uw CdK ook vanuit zijn rol als CdK heeft daarop ook een indringende brief gestuurd aan de toenmalige partijen

die rondom de tafel zaten om de coalitie te vormen van: hou goed zicht op die uitvoering. Dat is ook opgepakt door de directie, die sinds vandaag op volle sterkte is. En ik zie dat het nieuwe directielid er wel was maar niet meer is. Dus gelijk aan de slag. Heel goed. Dus wat dat betreft zijn we druk bezig om al die maatschappelijke opgaven – de rijkstaken maar ook datgene wat we in het coalitieakkoord met elkaar hebben afgesproken – echt goed door te ontwikkelen en ook te implementeren. En dat komt allemaal boven op de situatie dat de winkel gewoon open moet blijven. Dus wat dat betreft betekent dat een soort van extra belasting. En dat rechtvaardigt hier en daar ook inhuur. We volgen dat overigens ook op de voet als GS. Maar ik kan u wel vertellen, mijnheer Megens, dat uit de informatie die wij krijgen ook de organisatie, ook de OR enorm ingenomen is op de wijze waarop de directie op dit moment vormgeeft aan die organisatieontwikkeling. Maar we houden het goed voor u in de gaten. Dus dank ook voor uw steun daarin. Dan had u ook een vraag over de inhuur bij de luchthaven. U doelt daarbij op de procesmiddelen voor het programmateam MAA. En die middelen zijn bedoeld om expertise in te huren op het moment dat die binnen de provinciale organisatie ontbreken – ook een beetje vooruitzicht met datgene wat ik u zojuist zei. Dat kruist ook een beetje met de ontwikkelingen in de organisatie. Dus wat dat betreft heeft u dat goed gezien. U stelde ook een vraag van: wanneer worden de wegenmiddelen ingezet voor MAA? De gemeente Beek is daar het bevoegd gezag, zoals u weet. En zij zijn samen met de luchthaven bezig om dat project voor te bereiden. En dat wordt in 2026 uitgevoerd. En die middelen blijven ook gereserveerd tot dat moment, en zullen dan ingezet worden. Dus ze blijven gereserveerd. Goeie vraag. Dan kom ik bij de SP uit. Die stelde in ieder geval een vraag van: hoe verlopen de gesprekken rondom Defensie? U gebruikte het woord 'lobby'. Dat vinden we wat misplaatst daar waar het gaat over Defensie. We weten dat we natuurlijk een opgave hebben, zeker op ruimtelijk gebied. En dat er hier ook in deze Staten de ambitie is uitgesproken om daar nader invulling aan te geven. We zetten in op hoogwaardige en innovatieve defensie-industrie, gekoppeld aan de campussen. Dus we zijn ervoor aan het zorgen, althans dat is onze insteek vanuit het College, om de investering die we al gedaan hebben als Provincie te matchen met de investering vanuit het Rijk, en in dit geval vanuit Defensie. Dus we proberen dat met elkaar te matchen. Of dat gaat lukken: de tijd zal het ons leren. We zijn er druk mee bezig. Maar u zou kunnen denken aan bijvoorbeeld ook de inzet van onze campussen, daar waar het gaat om kennisdragers voor Defensie. Maar ook personeel bijvoorbeeld, dus dat we mensen kunnen gaan opleiden voor Defensie via alle mooie instituten die we samen met u hebben ontwikkeld op de campussen en die in de periferie daarvan verblijven. 50PLUS, een aantal vragen gesteld ook over de indicatoren. Ik zou toch gemakshalve willen verwijzen naar de gesprekken die we erover hebben gehad, ook met uw collega Van Est in de commissie, mevrouw Fischer. We hebben er uitvoerig bij stilgestaan. Ik heb tegen de heer Van Est gezegd: ik denk dat het goed is dat we binnenkort even een kop koffie drinken, om hem iets meer het gevoel te geven hoe we tegen een aantal zaken aankijken. Hij kon ook niet bij een aantal toch wel belangrijke sessies zijn die we hebben gehad. En ik wil hem ook het comfort bieden om het daar met elkaar over te hebben. En dan kunnen we ook antwoorden geven op een aantal van zijn wat meer gedetailleerde vragen. Dus dat zullen we oppakken, voorzitter. Dan de BBB: hoe krijgen we meer grip op de budgettaire verschuiving naar aanleiding van ontwikkelingen? Op zich een goede vraag om dat goed inzichtelijk te krijgen in datgene wat voorligt. We hebben in de Najaarsnota in ieder geval gemeend om expliciet te werken aan het inzicht over mogelijke toekomstige ontwikkeling en de resultaten die daaraan gekoppeld zijn, financieel gezien. En er zijn posten die het verwachte jaarrekeningsresultaat kunnen beïnvloeden, maar waarvan op dit moment nog onvoldoende informatie aanwezig is om dat financieel te vertalen. Dus je ziet ook wel dat gedurende zo'n jaar je probeert via een begroting, als je de begroting pakt, natuurlijk een raming te doen van hetgeen wat er gebeurt. Je kunt dat corrigeren in de Voorjaarsnota en de Najaarsnota met alle actuele ontwikkelingen. Maar daar tussendoor kunnen ook nog een aantal zaken gebeuren die gewoon ongewis zijn. Een van die zaken die ongewis zijn is bijvoorbeeld: wat gaat er gebeuren met de Maaslijn, hoe hoog wordt die rekening, wat gaat er gebeuren met het doorontwikkelen van de beëindigingsovereenkomst met VDL Nedcar, wat gaat daar uit komen en hoe gaan we dat dan financieel verantwoorden naar de Staten toe? Dat zijn allemaal van die zaken die kunnen op enig moment gaan optreden. En dan moet je ze zo goed als het kan bij de volgende P&C-cyclus, los van het feit dat wij u daar natuurlijk over informeren als het zover is, moet je dat met elkaar kunnen gaan verhandelen en dan ook gaan bespreken. We proberen dat echt zo adequaat en zo actueel mogelijk aan te bieden aan u. En

nogmaals, daar zullen ongetwijfeld wensen over blijven. Maar ook tussentijds, buiten de behandeling van begroting, Najaarsnota, Voorjaarsnota horen wij het graag als u behoefte heeft aan een nadere financiële duiding. Dat kunnen wij dan ook een-op-een of in algemene zin aan uw Staten leveren. Dan kom ik bij het Christen-Democratisch Appel: reflectie op het beleidskader in de begroting, daar waar het gaat ook om een stukje leefbaarheid. Economisch beleid, als ik even die pet mag opzetten voorzitter, van financiën naar economie, draag door het creëren van nieuwe economische activiteiten en nieuwe werkgelegenheid bij aan de leefbaarheid van heel Limburg. Daar zien we ook bijvoorbeeld in de wat grotere en daardoor misschien ook wat meer aansprekende projecten als de Einstein Telescope een heel belangrijke rol voor. Daar kom ik zo meteen nog even op terug op de appreciatie van de motie van de heer Hanegraaff. Wij hebben natuurlijk heel veel instrumenten, een divers aantal instrumenten om het mkb te versterken, en daarmee ook de werkgelegenheid in het mkb. Dat is ook een speerpunt binnen deze coalitie. Het College is ook zeer nadrukkelijk via diverse portefeuilles – mevrouw Demollin bijvoorbeeld vanuit Arbeidsmarkt en ondergetekende als het gaat over Economische Ontwikkeling – met dat mkb in gesprek: waar zitten nou ook die actuele behoeftes, met alles wat er gebeurd is de afgelopen jaren als het gaat over de wateroverlast, maar ook als het gaat om de verduurzaming ván. Dat is ook een mooi initiatief, waar mevrouw Jetten voor aan de wieg staat daar waar het gaat over het Duurzaamheidsfonds. Dat was een goed idee, wat u geleend heeft van de heer Sol – waar de heer Van Caldenberg later op terugkomt hoe we dat mkb Duurzaamheidsfonds in gaan zetten. Dus daar zie je dat je probeert om het economisch beleid ook actueel te houden naar aanleiding van zaken die spelen in de leefbaarheid, in de leefomgeving. En nu noem ik een paar positieve dingen, maar we hebben natuurlijk ook te maken met een aantal negatieve zaken. Denk ook aan de vergrijzing. Nogmaals, arbeidsmarkt wordt stevig opgepakt door mevrouw Demollin. Maar je hebt het ook over netcongestie: hoe kunnen we ervoor zorgen dat we ook ruimte creëren daar waar geen ruimte is, daar waar bedrijven willen groeien, daar waar het gaat over vestigingsklimaat? Dat heeft alles, en direct of indirect, een relatie met die leefbaarheid. Dus we doen daar een hoop aan. We proberen ook de goede dingen te doen. En dat proberen we niet alleen met u af te stemmen, maar ook met het mkb zelf. We hebben daarom ook niet heel lang geleden hier beneden een zomer-event georganiseerd voor het mkb, wat heel breed werd genodigd. En waar ook heel veel positieve reacties op zijn gekomen daar waar het ging over het praten mét het mkb in plaats van praten óver het mkb. Dan had u ook nog een vraag over de relatie van ontwikkelingen rondom Eindhoven en Beethoven, en de beleidsterreinen die wij hier in dit huis hebben. We zien in ieder geval dat op dit moment, ook ondersteund door ons, de gemeenten in de wat noordelijkere delen van onze provincie en het midden echt in gesprek zijn met de Metropoolregio. Er wordt ook gesproken over mogelijke uitbreiding met een aantal van die gemeenten. Dat gaat over een aantal zaken. Dat gaat over kennis, het gaat over innovatie. Maar dat gaat ook over wonen. Dat is een ander thema wat natuurlijk enorm relevant is in onze provincie. Dus we willen die totale sociaal-economische structuur van het noordelijk deel van de provincie mede versterken. Dat staat ook in het Beleidskader. Daar voeren we regelmatig gesprekken over met de gemeenten in het noorden en in het midden van onze provincie. En proberen daar waar het kan om dat zo goed mogelijk te ondersteunen. Maar dat geldt natuurlijk ook voor de doorontwikkeling van het terrein bij Chemelot, wat toch een belangrijke rol speelt, ook als het gaat over verbindingen met het midden en het westen van het land. En langs die proposities proberen we ook natuurlijk de aandacht van het Rijk te krijgen om, niet de propositie van Beethoven te matchen, maar er in ieder geval voor te zorgen dat we ook als Limburg ons beste beentje voor zetten. Dus daar zijn we continu mee bezig. Dan kom ik bij D66, de sociaal-liberalen. Daar heeft u nog een vraag gesteld: komt u voordat u naar buiten gaat met bezuinigingen met een analyse waarom het geld niet is uitgegeven? We hebben natuurlijk de afgelopen weken en maanden ook heel veel met elkaar gesproken over onderbesteding: wat is de reden daarvoor en hoe gaan we dat met elkaar verhandelen? We hebben daar ook een aantal maatregelen voor getroffen. Daarover hebben we ook al uitvoerig met elkaar gesproken. Maar we blijven in het totaalbeeld, als je gaat kijken naar datgene wat we willen uitvoeren met elkaar, toch ook wel weer afhankelijk van een aantal partijen. Dat kunnen we ook niet een-twee-drie wegnemen. Dus we hebben ook toegezegd dat wij daar waar het gaat over onderbesteding ook, en de effecten ervan op de financiën van onze Provincie, al dan niet structureel bezuinigen of niet een informatiesessie gaan organiseren over die onderbesteding – wat is dat nu precies, welke middelen heeft u zelf als PS om daarop te kunnen sturen en

hoe kunnen we dat met GS zo goed mogelijk faciliteren – die wordt georganiseerd. Dan had u nog een vraag over LIOF. Dat is gekoppeld aan uw amendement, om de bezuiniging die in ieder geval wordt voorgesteld terug te draaien. Hier zie je toch heel veel parallellen, ook met het organisatieontwikkelplan zoals we dat hier hebben. We hebben een aantal belangrijke opgaven met elkaar te doen. En nogmaals, ik ga het rijtje niet nog een keer herhalen, vanaf het Rijk tot en met autonome opgaven, tot en met een coalitieakkoord dat zeer ambitieus is. En steeds toenemende taken met het Rijk, boven op de zaken die sowieso al bij de Provincie worden neergelegd, namelijk ook ervoor zorgen dat de Provincie met het beste beentje voor staat bij het Rijk. En daarvoor is het echt nodig dat we op sommige thema's zelf steeds meer de regie nemen. En dat zien we ook binnen GS zelf. Daar waar je voorheen zag dat zaken wat meer bij partijen buiten het huis lagen, zie je dat in ieder geval de drukte en ook de inzet van een aantal van onze collega's, van uzelf maar ook binnen GS, om zaken echt goed voor het voetlicht te brengen in Den Haag, steeds meer toeneemt. En dat geldt ook voor het economisch beleid. En ik snap heel goed dat als je naar een begroting kijkt, waar natuurlijk positieve resultaten in staan, wat je er ook van vindt ideologisch en politiek – want daar had u een heel goede opmerking over – zie je wel dat we nog steeds op de lange termijn structureel aan de bak moeten. En dat betekent ook dat in combinatie met het feit dat steeds meer taken van externe partijen hier in het huis moeten worden belegd die bezuiniging ook rechtvaardigt. En we hebben ook met LIOF de afspraak gemaakt dat haar kerntaken – innoveren, internationaal investeren – gewoon nog scherper moeten worden ingericht in de eigen organisatie. En dat wij een aantal taken daarvan gewoon in ons huis verder gaan overnemen. Ik zie ...

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja voorzitter, wat de Gedeputeerde aangeeft kan ik allemaal best wel volgen. Maar de taakstelling waar u het over heeft, die was al ingevuld met de Najaarsnota. Dus vanwege de onderbesteding waren er voldoende middelen om die taakstelling in te vullen. Toch kiest u ervoor om drie ton te bezuinigen op het LIOF. Die had u niet nodig voor de taakstelling. En die komt ten goede van het begrotingsresultaat. Daar kun je allerlei dingen over bedenken. Ik heb me daar heel veel vragen over gesteld, de afgelopen week. Maar volgens mij, het antwoord dat u mij geeft dat de bezuiniging nodig was voor taakstelling, dat klopt niet. Want die was al ingevuld. Dan moet er een inhoudelijke reden zijn, een evaluatie geweest, of iets dat maakt dat we zeggen: we gaan dit jaar al, zonder naar andere deelnemingen te kijken, wel dit bedrag korten op het LIOF. Klopt dat? En zo ja, wat is dan die inhoudelijke afweging?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: De inhoudelijke afweging heb ik zojuist proberen aan te geven. Dat is dat we zien dat er een kanteling plaatsvindt van activiteiten. Wij vinden dat het LIOF zich nog meer moet bezighouden met de kerntaken. Wij zien dat het aantal taken in dit huis toenemen. En daarom vinden we ook dat we die organisatieontwikkeling, en dat voorstel wat erin ligt, moeten ondersteunen. Feitelijk vindt dat ook een beetje zijn navolging in de vragen die de PVV stelt: waarom ga je meer zelf doen? Ja, omdat wij ook vinden dat we in de toekomst als organisatie robuust moeten zijn om al die taken die op ons af komen zelfstandig te moeten kunnen uitvoeren. En dat is wat erachter zit. En het is ook volstrekt logisch. Want als je namelijk naar het verleden kijkt: er is toen een keer besloten om die taken niet te doen en die juist bij een uitvoeringsorganisatie neer te leggen. En nu doen we het omgekeerd: omdat je een aantal taken in het huis wil leggen haal je ze van de uitvoeringsorganisatie terug naar de eigen organisatie. En dat betekent dat de uitvoeringsorganisatie daar ook met minder middelen aan toe kan komen. En dat is ook zo, wat ons betreft.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, bij het Economisch Beleidskader dat we medio april hebben vastgesteld, staan nog heel vaak benoemd dat het LIOF onmisbaar is als uitvoeringsorganisatie. Het is bovendien niet zomaar een fonds of iets. Het is een 100% overheidsgedreven ding. Het is een partnerschap

tussen ons en het Rijk. En wat u allemaal benoemt is: we gaan meer taken naar binnen halen, we gaan ... Maar wat u eigenlijk doet is: de uitvoeringskracht van LIOF probeert u opnieuw te beleggen binnen de provinciale organisatie. En de vraag die D66 daarbij heeft: is dat dan effectiever? Is onderbouwd onderzocht, ligt er een plan hoe het inrichten in de interne organisatie effectiever is dan de manier waarop we het nu hebben georganiseerd met een bestaand netwerk en een bestaande organisatie?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Als we naar het organisatieontwikkelplan kijken, dan zien we dat daar een aantal taken meer de organisatie worden in gehaald. En ja, als we in het verleden hebben besloten om een aantal van die taken neer te leggen bij een uitvoeringsorganisatie en nu verkiezen om die naar binnen te halen, dat betekent ook dat de uitvoeringsorganisatie ... En daarmee doen we niets af aan de kwalificatie van het LIOF, helemaal niets. Dat bestrijd ik ook. U legt mij dat ook niet voor. Maar wij bestrijden dus niet dat zij cruciaal zijn voor ons. Alleen, wij gaan kijken naar een andere vorm van de taakinvulling. Waardoor wij nu een structurele maatregel kunnen opnemen in de begroting. En ik zal u in alle eerlijkheid vertellen: dat zou echt nog wel eens bij de volgende begroting nog veel meer kunnen zijn. Niet zozeer bij LIOF, maar in de meest brede zin. Want we vinden met elkaar dat we structureel meer maatregelen moeten nemen om op de lange termijn in evenwicht te blijven. Nou, dit zijn de eerste stappen.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, mij bekruipt hier wel het gevoel dat dit een symbolische eerste stap is. En ik heb helemaal niks tegen symboliek en zo, maar ik vind het prettig als mij in een kader wordt verteld dat een uitvoeringsorganisatie onmisbaar is voor het realiseren van ambities waar ik als Statenlid voor heb gestemd, en ongeveer vier maanden later blijkt toch dat de exploitatie van die uitvoeringsorganisatie wat ons betreft flink gekort mag worden, en ik net ook nog hoor dat dat het jaar daarna nog veel meer is, dan mis ik een stap. En dat is namelijk een onderzoek of een soort evaluatie van de effectiviteit van die uitvoeringsorganisatie. Ligt zo'n rapport er? Of is dat iets wat nog moet komen?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, dat rapport ligt er niet. Er liggen gewoon observaties, die we ook met elkaar hebben gemaakt. Ligt er een rapport? Het antwoord is: nee. En nogmaals, wij bestrijden niet de onmisbaarheid van het LIOF. We zeggen alleen: we gaan kijken naar een taakverschuiving. Dat levert datgene op wat het nu oplevert. En dat kan in de toekomst, gelet op de ambities in het coalitieakkoord, gelet op de autonome ontwikkeling die we zien van Rijk naar provincies en tussen de provincies onderling, zou het best wel eens kunnen zijn als je het hebt over deelnemingen, als je het hebt over uitvoeringsorganisaties waar wij gebruik van maken, dat daar ook zo'n taakverschuiving in gaat plaatsvinden. En dan zal, gelet op de prioriteiten die bij onze eigen organisatie liggen, daar de voorkeur liggen.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder. Een tweede termijn? Ja, zeker. Een tweede interruptie. Nee, dat lijkt me een beetje overdreven.

Mevrouw Jenneskens (D66): Oké. Voorzitter, maar mijn vraag blijft. U zegt: het is op basis van observaties. Maar de vraag van D66 blijft toch echt overeind: wat maakt nu dat wij denken dat we die drie ton, die we niet nodig hadden voor de taakstelling voor het komende begrotingsjaar, het komende jaar beter weg kunnen halen bij LIOF omdat dat de uitvoeringskracht ten goede komt? Is dan de opvatting van de Gedeputeerde daadwerkelijk dat op het moment dat we dit in de interne organisatie gaan beleggen vanaf dit begrotingsjaar, dat we daarmee effectiever worden?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Het antwoord is: ja. Dat had ik ook na de tweede vraag kunnen zeggen, schat ik in. Maar dat terzijde. Ik kom terug op de beantwoording van de vraag ... Sorry?

De voorzitter: Nee, gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Ja. De vragen van GroenLinks. Dat ging over de doelstellingen, realistisch opgesteld, ook gelet op de transparantie in het stuk wat voorligt. De doelstellingen die we hier hebben vastgesteld, die komen uit de beleidskaders en het indicatorenplan Statenperiode 2023-2027. Die was als bijlage bij de Voorjaarsnota meegezonden. Dus ja, daar komen de doelstellingen vandaan. En die zijn een-op-een overgenomen. Ik kom bij de heer Loomans uit, Horizon. Wie draait er op voor eventuele verliezen? En is er al een doorkijk gemaakt voor 2025? We houden natuurlijk vanuit onze aandeelhoudersrol de ontwikkeling bij MAA heel scherp in de gaten. Dat mag u ook van ons verwachten. U had hier ook gevraagd over die inhuur. Die vraag heb ik al beantwoord bij de heer Megens.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja dank u wel, voorzitter. Ik begrijp waar de doelstelling vandaan komt, wat de Gedeputeerde zegt. Maar ik vraag of ze realistisch zijn en of ze nog haalbaar zijn. En daar wil ik graag antwoord op.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja voorzitter, die staan nog steeds overeind, laat ik het zo zeggen. Maar het is natuurlijk de bedoeling, ook in de P&C-cyclus, met een volwaardige indicatorenvertegenwoordiging als die doorontwikkelt, dat we dan met elkaar het gesprek kunnen voeren of het nog realistisch is al dan niet. Dus het is uiteindelijk wel de bedoeling dat we aan de hand van de indicatoren, aan de hand van de doelstellingen die we met elkaar hebben vastgesteld – althans, die de coalitie heeft vastgesteld en een aantal partijen in deze Staten hebben vastgesteld – uiteindelijk met elkaar het gesprek kunnen aangaan aan de hand van de analyse of u vindt of dat wel of niet zo is. En daar kun je dan politiek iets van vinden, maar dat is de opzet juist van het plan zoals het voorligt.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, precies. En dat is nu precies wat ik eigenlijk vraag en wat ik naar boven wil krijgen. Want in de ogen van GroenLinks denk ik: mwah, ik vraag het me sterk af. En u zegt: ja, die doelen staan en die blijven staan.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja, de beleidskaders zijn vastgesteld door Provinciale Staten, hè. Dus de doelstellingen die hier staan, die staan recht overeind. En wat ik probeer aan te geven, en ik hoop dat we elkaar begrijpen, is dat je in een volwaardig indicatorensysteem in de P&C-cyclus met elkaar – bij de begroting, in het voorjaar, in het najaar – met elkaar gaat aftoetsen politiek: vindt u dat wij nog op koers liggen en vinden andere partijen dat ook? En zo niet, wat gaat het College daar dan aan doen? En stel dat daar een afwijking in zit en het College constateert dat, zullen we op voorhand kunnen aangeven: wat kunnen we dan wel doen om het allemaal wel te halen. Dat is feitelijk de systematiek die we met elkaar ook proberen te organiseren, aan de hand van dit systeem zoals het voorligt.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Nee, is voldoende antwoord denk ik, op deze manier. Dan denken wij daar anders over. Ja, dank u wel. Nee, niet over de P&C-cyclus, maar wel van: wat moet je daar nu van vinden. En ik vind dit het moment om daarnaar te vragen. Zo van: we zitten nu in die cyclus, we zitten bij de begroting. Ja.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Dat was geen vraag, maar ik snap wat mevrouw Jetten bedoelt. Circulaire economie, belangrijk. Er is geen tussentijdse doelstelling gesteld voor 2027. Conform het indicatorenplan dat als bijlage is meegezonden, hebben we wel indicatoren voor 2027 voor de circulaire economie benoemd. Waar staan we nu? Het aantal circulaire bedrijven in Nederland is 6,4%. En voor Limburg ligt het gemiddelde op 6,6%. En dat komt vanuit een tweejaarlijkse rapportage Integrale Circulaire Economie 2023. En in januari dit jaar krijgen we nieuwe cijfers. En ik hoop dat we die snel met elkaar kunnen delen en ook bespreken, om te zien waar we nu staan. Overigens heeft het wel heel veel urgentie voor actie op veel fronten. We zijn natuurlijk maar 'een' speler in het geheel, als Provincie Limburg. Maar ik denk dat de heer Loomans ook niet ontgaan is dat daar waar het gaat over circulaire economie er echt ook wel bijvoorbeeld geopolitieke ontwikkelingen zijn, het dumpen van goedkope soorten plastics in allerlei markten, wat het voor sommige opgaven die we hier hebben met elkaar enorm lastig maakt, en ook sommige start-ups die we nastreven. Dus dat staat wel zeker onder druk. Dat heeft ook te maken met wet- en regelgeving al dan niet binnen Nederland, al dan niet binnen de EU, al dan niet geopolitiek, ook met andere continenten. Voorzitter, ik wilde hier voorkomen dat we bij de Verenigde Naties uitkomen. Maar de Provincie Limburg, althans een aantal bedrijven ervan, hebben wel last van datgene wat geopolitiek speelt en dat de wet- en regelgeving in de EU nog niet op alle niveaus evenredig is aan elkaar. Dus dat level playing field, dat wordt nog niet zo door ons gevoeld dat dat er is.

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Ja, ik kom nog graag heel even terug op MAA. Want ik wist net niet of u al klaar was met uw antwoord. U zegt: we houden de situatie daar nauwlettend in de gaten. Maar ik ben eigenlijk heel benieuwd: wat gebeurt er nu als aan het einde van het jaar er dieprode cijfers zijn? Zijn we als aandeelhouders dan verplicht om dat te corrigeren zeg maar, om het bij te vullen? Of mogen de cijfers dan gewoon blijven staan en gaan ze mee naar volgend jaar? Of ... Hoe gaat men daarmee om?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, de doelstelling van MAA, die hebben we met elkaar vastgesteld hier in het parlement. Een omgevingsbewuste luchthaven te creëren voor Limburg. Als aandeelhouder zie je natuurlijk liever geen dieprode cijfers. We hebben een financieel kader met elkaar afgesproken. Daarbinnen gaat MAA als onderneming zich bewegen. We hebben afgesproken met elkaar: wij vervullen die rol als aandeelhouder. Dus wij gaan dat kritisch volgen. En u mag op ons rekenen, en wij rekenen vervolgens weer op u als wij verantwoording aan u afleggen, dat we daar met elkaar het gesprek over voeren hoe we daarop reageren als zich die situatie voordoet. Maar dat betekent niet automatisch dat er een geldvraag, als ik het zo mag zeggen, uit komt als er weer een keer negatieve cijfers komen. Stel dat dat wel zo is, dus stel dat er een liquiditeitsvraag komt buiten de vastgestelde kaders die we hier in 2022 hebben vastgesteld, dan hebben we ons met u te verstaan, en dan hebben we daar verantwoording over af te leggen en het gesprek over te voeren of we dat al dan niet doen. Maar primair het feit dat er een deelneming is die verlies draait – laten we even onverlet hoe groot of hoe klein dat is – dat is primair de verantwoordelijkheid van de onderneming om daar een oplossing voor te vinden. Uiteraard waken we erover als aandeelhouders. Uiteraard roepen we mensen ter verantwoording als dat nodig is, gelet op datgene wat zich ontwikkelt. Maar blijft men binnen die bandbreedte en binnen die kaders van de financiële afspraken die we met elkaar hebben gemaakt, rapporteren we daar uiteraard over, hebben we het er uiteraard over. Maar betekent dat niet automatisch dat

er een liquiditeitsvraag van die onderneming voorligt, en dat we dus u daarover te consulteren hebben. Wel over de verantwoording als aandeelhouder.

De voorzitter: Mijnheer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Ja, mocht het dan toch zo zijn dat er rode cijfers zijn, kan dat dan betekenen dat bepaalde investeringen voorlopig op halt gezet worden? Of gaan die volgens het plan dan gewoon toch door, ondanks de rode cijfers?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: We stellen één keer per jaar met de onderneming zelf hun begroting zelf vast. Daarin staan ook een aantal activiteiten die zij ontwikkelen. Mocht daarvan afgeweken worden, nogmaals, als aandeelhouder zullen we daar dan de directie ter verantwoording roepen. Gaat men daarbuiten zaken doen die niet zijn afgesproken, dat kan gewoon niet. Daar heeft men onze toestemming voor nodig. En verder wil ik ... Ik snap uw vraag heel goed, hoor. We begrijpen elkaar goed. Maar ja, als-danvragen vind ik wat ingewikkeld. Maar laten we elkaar gewoon goed op de hoogte houden over datgene wat er speelt. Ja.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Dan komen we bij de afkortingen van LOKAAL-LIMBURG uit. Ja, ik snap de worsteling af en toe met de afkortingen. Het valt af en toe niet mee om in overheidsland te werken. De werkwijze nu bij de P&C-cyclus is: een naam, en dus een afkorting, een begrip, wordt één keer voluit geschreven, met tussen haakjes de afkorting. En verder in de tekst wordt dan de afkorting gebruikt. En daarom is ook geen afkortingenlijst opgenomen in het P&C-product. Mocht daar wel een wens toe zijn, dan horen we dat uiteraard graag. Maar we snappen dat je bij sommige zinnen af en toe denkt: waar gaat dit over? Maar het is in ieder geval eerder in de tekst uitgelegd, voorzitter. We proberen daar zo helder mogelijk in te zijn. Partij voor de Dieren had ook een vraag gesteld over de financiële <onverstaanbaar> van MAA en de formele afspraken. Ik hoop dat ik dat een beetje goed heb gehoord in de antwoorden aan de heer Loomans. En daarvoor geldt ook – en dat is feitelijk een aanvulling ... Of niet een aanvulling, maar een herhaling van de antwoorden aan de heer Loomans: stel dat er een liquiditeitsvraag komt, dat is een financiële vraag, en die gaat buiten de kaders die we hier hebben afgesproken, dan hebben wij ons met u te verstaan. Dan zal eerst de directie van de onderneming zich bij ons melden. En zullen we vervolgens dat liquiditeitsvoorstel aan u moeten voorleggen. Maar dat geldt slechts als er buiten de bestaande besluiten uit 2022 wordt getreden door de onderneming. Dan kom ik bij de appreciatie, maar niet voordat mevrouw Boven mij nog een vraag heeft gesteld.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): De vraag die ik gesteld heb, is ... Uw hele verhaal had ik ook al van een aantal ambtenaren te horen gekregen. Dus de reden waarom ik hem gesteld heb, is: we hebben in het verleden wel eens gezien dat heel laat financiële informatie, die consequenties voor de Staten heeft, dat die zichtbaar worden. En dat leidt dan tot een soort haastige spoed, die niet altijd zorgvuldigheid borgt. En mijn vraag ging erover: heeft u geborgd of kunt u borgen dat die informatie op tijd bij ons komt? Omdat een Provincie ... U bent als aandeelhouder ... Als Provincie zijn wij een ander soort partij dan wanneer je gewoon een onderneming bent of een gewone aandeelhouder.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja, dat is een heldere vraag. En het is goed dat u hem zo even verheldert. Kijk, we hebben natuurlijk met elkaar, even strikt formeel, twee momenten afgesproken dat we elkaar spreken in het

jaar over MAA. En dat betekent dat als u die cijfers gaat behandelen, als wij u die toesturen, is die informatie ongeveer een aantal maanden oud. Dat kan betekenen dat nieuws bijvoorbeeld al in de media heeft gestaan, omdat ze zelf een persbericht de deur uit hebben ... Wij proberen u tussentijds zo goed mogelijk als het kan, nieuwswaardige informatie als aandeelhouder zo goed mogelijk te informeren. Maar wat wij niet kunnen voorkomen als je twee keer per jaar met elkaar spreekt, achteraf, is dat je dan te maken hebt met informatie die toch wellicht wat ouder is. En je zit dus ook niet aan de voorkant te sturen, anders dan dat je dat doet met de rapportage die je al voor je hebt en je het er dan met elkaar over hebt. Maar wat je heel lastig kunt voorkomen omdat je elkaar twee keer spreekt op peilmomenten, zoals vaak een rapportage in dit huis is vastgesteld: dat peilmoment, dat ligt vaak een half jaar achter je, bij wijze van spreken, op het moment dat je dat met elkaar gaat bespreken. Dus we proberen vanuit onze actieve informatieplicht u uiteraard zo goed mogelijk te informeren over belangrijke ontwikkelingen bij ondernemingen en deelnemingen. Maar als we het hebben over rapportagemomenten, ja dat is twee keer per jaar zo vastgesteld met elkaar met een peildatum. Daar kun je heel lastig aan ontkomen.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Het ging mij ook heel specifiek over de situatie dat als er liquiditeitsproblemen ontstaan die consequenties hebben voor het instelrecht, dán is het juist zo vervelend als u maar één keer per half jaar, en dan met een vertraging daarin, aan ons rapporteert. Want dat bevordert de zorgvuldigheid van de besluitvorming niet.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja, daar heeft u natuurlijk helemaal gelijk in. Maar dus stel ... Maar ik ben niet zo van de als-dan. Maar stel dat zo'n situatie zich voordoet, stel dat er een liquiditeitsbehoefte is, dan is die ook vaak op vrij korte termijn van zo'n organisatie. Stel dat dat zo zou zijn, dan heb je met elkaar daar onmiddellijk het gesprek over te voeren. En dan zit je wat dichterbij op dat moment. Ik probeerde hem eerst even algemeen te schetsen. En als je het hebt over de gesprekken die je voert als aandeelhouder met elkaar over een deelneming – dat geldt natuurlijk niet alleen voor deze deelneming – dat gaat over informatie die terugkijkt vaak op een half jaar. Zijn er acute zaken, op welke manier dan ook, bij welke deelneming dan ook, dan spreek je elkaar heel snel. En dan probeer je ook zo snel mogelijk met elkaar daarover in gesprek te komen. En dan wordt u bijgepraat op de meest actuele situatie. Daar heeft u dan ook recht op, want u moet er dan op dat moment een besluit over nemen. Zo hebben we dat ook gedaan in dat hele traject rondom MAA. De businesscases die destijds zijn voorgelegd, dat was op dat moment de meest actuele businesscase. En ondertussen is de wereld drie keer veranderd. Ja, dat is gewoon zo. Ja. Voorzitter,...

De voorzitter: U gaat naar de appreciatie van de moties. Zou u zo vriendelijk willen zijn om ook het amendement- of motie-nummer erbij te zetten? Dat is handig om het snel op te zoeken.

Gedeputeerde Satijn: Ja. A188. Met de toelichting die we hebben gegeven, ontrading. M3123 van de PVV, Aanpassing Test Run Site en Brandweer-oefenplaats. Die moet ik technisch ontraden, want het is niet aan ons om daar nu een besluit over te nemen. Bovendien, de informatie die hier staat – ik wil best van u aannemen dat dat zo is – die zou ik graag geverifieerd willen zien als dat zo is, door de directie. Dus wat ik doe, ik ga hem formeel ontraden. Ik ga wel deze casus voorleggen bij de directie. En rapporteer daarover aan uw Staten. M3135, Einstein Telescope in Limburg, oordeel Staten. Dan kom ik bij M3139, provinciale reserve klaar voor de toekomst. Onze Provincie mag op basis van de Wet financiering decentrale overheden niet risicovol beleggen in aandelen, externe valuta's of digitale munten. Dat leidt tot een technische ontrading. M3141 GroenLinks, Plan van aanpak Yard-E. Ja, Yard-E is geen eigendom van ons. Ik snap wat erachter zit, zeg ik ook even, ideologisch en politiek. Ik heb u ook gezegd: rondom de beëindigingsovereenkomst gaan we hier nog met elkaar het gesprek over voeren. Maar technisch moet ik deze ontraden. En dan ben ik aan het einde van mijn appreciaties, voorzitter. En dan dank ik u voor uw tijd.

De voorzitter: Ik had even gemist welk nummer de een-na-laatste had.

Gedeputeerde Satijn: De een-na-laatste.

De voorzitter: Wat de appreciatie was van...

Gedeputeerde Satijn: De laatste was M3141 GroenLinks, Plan van aanpak Yard E. En de voorlaatste was: M3139, Forum voor Democratie, provinciale reserve klaar voor de toekomst.

De voorzitter: De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Dank u wel, voorzitter. Ja, ik werd vanmiddag nog even getriggerd door de vraag van LOKAAL-LIMBURG inzake Californië. Ik weet niet hoe relevant het is, maar bij twijfel wil ik toch daar een vraag over stellen. Kunt u een toezegging doen of er bij het realiseren van het zonnepark inzake Californië gebruik is gemaakt van provinciale regelingen of subsidies, zoals bijvoorbeeld het LEF? En kunt u een toezegging doen dat het College hier in ieder geval even naar kijkt?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, dat moet ik nagaan. Als u mij de tekst doet toekomen, dan ga ik even kijken of wij daar informatie over hebben. En als we die informatie hebben, dan doe ik u die toekomen. Ja?

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ik had even niet meegekregen op welke wet de ontrading gebaseerd was. Want ik zou hem graag nog even willen horen. Want ik kan me niet voorstellen dat het gaat over valuta. En het stukje aandelen vond ik ook een beetje lastig. Want de Papierfabriek en MAA leken me ook vrij risicovol. Als u dat kunt toelichten, alstublieft.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, wij baseren ons op de Wet financiering decentrale overheden.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel. Het technisch ontraden, dat is wel heel intrigerend, moet ik zeggen.

De voorzitter: Hij is nieuw, hij is nieuw. Ik moet het u erkennen.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja. Hoe staat de Gedeputeerde politiek hiertegenover, tegen deze motie?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Dat is een heel slimme vraag. Nog steeds ga ik ontraden. Want ik vind ook het moment in de tijd ... Politiek vind ik dat je niet kunt spreken van een ... ga ik gewoon rechtstreeks duiden, van een ereschuld als een College besluitvorming van PS gewoon uitvoert. En dan by hindsight zeg je: het is toch niet helemaal uitpakket zoals we dat graag hadden gewild en dan ontstaat er een ereschuld. Daar vind ik echt iets van.

De voorzitter: Mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dat kan ik natuurlijk niet laten om daarop in te gaan. Want juist bij de kap van het Sterrebos is enorm aangedrongen van: ga daar nou ook een go/no-go-moment inlassen. En toen is er bij hoog en laag gezegd dat dat onmogelijk is. En later bleek dat het wel mogelijk was. En daarom spreken wij van een ereschuld. En daarom willen wij heel graag dat we alvast met partijen in gesprek gaan. En wij realiseren ons heel goed dat het niet ons grondbezit is. Maar juist dat dat stukje, ook voor de omgeving, ook die kaalslag daar, dat dat ... Nou ja dat weet u, er zit een enorme intrinsieke motivatie achter. Dus juist daarom die vraag.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja voorzitter, en ik begrijp die vraag ook. Daarom zei ik: ideologisch, ook vanuit uw achterban en hoe u in dat dossier zat, snap ik het. Alleen, dan nog moet ik hem ontraden.

De voorzitter: Dank u wel, Gedeputeerde. Geef ik nu het woord aan Gedeputeerde Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja voorzitter, ik begrijp dat tien minuten een rekbaar begrip is. Dat is mooi. Goed. Ik denk dat ik ...

De voorzitter: Maakt dat ik nu in één keer wat strenger wordt.

Gedeputeerde Faassen: Ja, daar was ik al bang voor. Nou goed, ik zal me beperken tot de vragen te beantwoorden die ik gekregen heb. En daarna de moties van de Staten beoordelen. Ik begin bij mevrouw Berghorst. Die vraagt naar de realisatie van het Natuurnetwerk Limburg. En of wij die zorgen delen. En ik kom denk ik vandaag nog vaker over zorgen die we delen en die ik ook met jullie deel. Dus ook deze zorgen deel ik met jullie. En ja, of het niet haalbaar zal blijken te zijn, dat is mijn vermoeden. Als ik kijk – en het is net ook al aangehaald – in het tempo waarmee wij het Natuurnetwerk realiseren kan ik nu al zeggen dat dat wel vrijwel onmogelijk moet zijn. Of er moet inderdaad, iemand offerde dat al, iemand een konijn uit de hoed kunnen toveren. Maar dat zie ik nog niet gebeuren. Maar de Hoffnung stirbt zuletzt, zeggen de Duitsers. Dus ik geef die hoop niet op. En ik blijf ook daarvoor ijveren. Ik zie daar een vraag.

De voorzitter: Dat levert een vraag op. Doet u rustig aan. Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Het stelt de PvdA gerust dat u de zorg met ons deelt. En op welke manier bent u bezig om de realisatie van dat Natuurnetwerk toch wat versnelling aan te brengen? En wat heeft u daarin van ons dan nodig?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: In de eerste plaats is dat een initiatief wat we zelf moeten ontplooiën, hè. Wij kunnen daar misschien nog een versnelling in krijgen om daar misschien nog meer proactief in de>NNL-gebieden te gaan rechercheren of we daar grond vinden die we zouden kunnen kopen. Wat we verder doen, is: wij kopen als Provincie samen met de collega Grondportefeuille gronden op die we kunnen krijgen voor een redelijke prijs. Want dat is eigenlijk ook het probleem, hè. De grondprijzen zijn een gigaprobleem. We willen ook niet marktverstoring werken met de grondprijzen die wij als Provincie betalen. Maar we zouden wel kunnen kijken of we daar actiever zouden kunnen kijken waar mogelijkheden zijn, en mensen proberen te bewegen om gronden af te staan binnen die>NNN-gebieden, eventueel met ruilgronden die we hebben. Dus dat doen we proactief. En dat zullen we ook blijven doen. Maar het blijft een probleem. We hebben het instrument 'onteigenen' niet, dus het moet op vrijwillige basis. Ja, en dan moeten we dus met energie proberen dat te realiseren.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Dus ook de gestegen grondprijs, dat heb ik benoemd. Verder is het nog een keer gevraagd aan mij, en nog iemand anders heeft dat gevraagd: waar staan we en wat gaan we doen? Wij hebben beloofd voor 1 januari jullie te informeren over waar we staan en hoever we zijn met die realisatie. Dus daar komen we nog op terug. De heer Megens van de PVV heeft gevraagd over de prioritering van de PAS-melders. Ik kan u melden, en ik kom daar dadelijk nog even op terug, dat alle PAS-melders onze hoogste prioritering hebben. Laat dat gezegd zijn. Dat geldt voor iedereen. Daar is geen prioritering in die zin: die hebben allemaal een hoge prioritering. Maar om ze te legaliseren zijn we afhankelijk van stikstofruimte. We hebben er een aantal beoordeeld die we weten dat passend zijn. Dus dat ze voldoen aan de PAS-melding die ze gedaan hebben. En het enige wat we daarvoor nodig hebben, is stikstofruimte. Die hebben we niet. Dat is extreem moeilijk. En daar komen we dadelijk nog even op terug in de vraag van: wat doen we met de stikstofbank. En ook daar zullen we op 4 november ... Maandag is er een bestuurlijk overleg met de minister, met name over dit onderwerp, met de minister van LNV, over hoe we dit probleem gaan oplossen. Maar we komen er dadelijk nog een keer op terug. Dus dat is de stand van zaken. En die middelen die we daarvoor nodig hebben komen van het Rijk. En daar komen nieuwe middelen. Daar kom ik dadelijk ook nog even op terug. Dus ja, hoogste prioriteit. 50PLUS, mevrouw Fischer vraagt aan ons als GS of wij in de wachtstand zitten. Nee, wij zitten niet in de wachtstand. We hebben hem in de versnelling. En wij zijn bezig. Dus we zijn niet gestopt. En dat heb ik al eerder gezegd, met het wegvallen met het NPLG is het niet zo dat de opgaves stoppen. Dat hebben anderen ook al gezegd: die opgaves blijven. En we gaan ook door. En we kunnen ook doorgaan, want we hebben sowieso voor de komende drie jaar meer dan € 300 miljoen ter beschikking om de natuur te verbeteren. Er komen SPUK 2-middelen bij. Dus we hebben middelen om dat te kunnen realiseren. En daar werken we ook aan. Daar zullen we u ook over gaan informeren. Dat heb ik ook met de mededeling portefeuille al een stukje belicht. Ik heb daar ook aangegeven welke bedragen waarvoor beschikbaar zijn. Dus we hopen u zo te informeren. Dat hadden we ook beloofd. En zoals gezegd, we gaan door. Er zijn nog meer middelen die ter beschikking komen, de komende jaren. We krijgen nog een keer € 300 miljoen de komende jaren, voor agrarisch natuurbeheer. Ook daar zien wij mogelijkheden voor Limburg om die naar ons toe te halen met goede projecten. En verder is er nog € 5 miljard die beschikbaar komen de komende jaren, voor innovatie, om te kijken dat we tot stikstofreductie komen, en eventueel ook nog tot opkoopregelingen. Dus wat dat betreft hebben we geld. En we hebben een opgave. En we werken eraan – dat was de vraag. Ik zie een vraag, voorzitter.

De voorzitter: Nou dat vind ik knap, als u een vraag ziet.

Gedeputeerde Faassen: Ik zie een vraag aankomen.

De voorzitter: Ik ben benieuwd hoe dat gaat. U zag hem aankomen. Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja voorzitter, mijn vraag had ik gisteren ook bij het lezen van de mededeling portefeuillehouder. Want eigenlijk stelt het College van GS: we hebben geen probleem, we hebben geld, we hebben een opgave, we kunnen gewoon prima door met alles. En tegelijkertijd, als het gaat om gebiedsdialog of wat dan ook, zeggen we wel: we zijn afhankelijk van de middelen die we krijgen van het Rijk. Die twee dingen lopen, voor mij en voor D66, heel erg door elkaar heen, continu. Dus we hebben middelen nodig voor onze natuuropgave, voor het robuust maken van natuur, maar we hebben aan de andere kant ook middelen nodig voor bijvoorbeeld transitie, vrijwillige uitkoop als dat aan de orde is, et cetera. Zegt het College nou: eigenlijk hebben we geen probleem, we hebben alle middelen op orde, dus we kunnen gewoon makkelijk die doelen halen. Of niet? Want die doelen worden voor ons niet zo heel scherp, zo.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Ja voorzitter, volgens mij zijn de doelen in het algemeen voorgegeven. Die zijn wettelijk in de Natura 2000-gebieden, bijvoorbeeld. En de doelen die we daar hebben zijn helder. Dus daar hebben we aan te werken. Voor die doelen die in de Natura 2000-gebieden ... daarvoor stellen we die Natura 2000-beheersplannen op. Daar staan de doelen in. Daar hebben we de middelen voor. Dus om die natuurverbetering daar te doen, dat is in feite afgegrensd met de middelen die we hebben. De vraag die u terecht stelt over die gebiedsprocessen, ja dat is een goeie. Daarmee lobbyen we ook richting het Rijk. We hebben dat nu met het initiatief NOVEX De Peel gedaan, Groen als Gras in Zuid-Limburg. Daar lobbyen we specifiek van een gebiedsproces wat van onderuit ontstaan is, waar we zeggen: dat vinden we belangrijk. We denken ook dat dat echt bij gaat dragen aan meerdere doelen. Dus wij zien niet in waarom het Rijk dat niet zou doen. Maar daar vragen we aan de minister middelen voor. We hopen ook dat de minister op korte termijn naar ons toe komt om dat te aanschouwen en om dat nog meer kracht bij te zetten. Dus ja, we lobbyen voor die gebiedsprocessen die we zien van onderop. Niet allemaal. Want we hadden natuurlijk bij het plan van het NPLG enorm veel. Maar diegene waar we nu reëel zien dat we eventueel iets kunnen halen, daar gaan we specifiek geld proberen te krijgen bij het Rijk.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, dus dan begrijp ik eigenlijk goed dat we voor de realisatie van onze natuuropgave in principe ons minder grote zorgen maken. Die middelen hebben we, die kunnen we eigenlijk inzetten. Als het gaat om de gebiedsdialogen, de gebiedsprocessen, de concrete processen van onderop, waar ook veel middelen voor nodig zijn om tot realisatie te komen, die middelen hebben we nog niet bij het Rijk. En die gaan we projectsgewijs dan proberen te belobbyen bij de minister? Vat ik het dan goed samen?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Ja voorzitter, zo hebt u het goed omschreven. Ja, en ik wil niet in het 'zorgen' blijven. Ik zie uitdagingen. Want anders blijven we ons de hele middag zorgen maken. Ik denk dat we de kansen die we eventueel kunnen krijgen door te lobbyen moeten zien te verzilveren. Ja, en daar is misschien een stukje overtuigingskracht richting het ministerie voor nodig. En daar gaan we ons best voor doen.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja voorzitter, ik waardeer het zelfvertrouwen van deze Gedeputeerde. En ik hoop dat hij dat meeneemt naar Den Haag. Tegelijkertijd maak ik me wel degelijk zorgen, omdat wij van heel veel partners in zo'n gebiedsproces horen: 'Zolang er geen perspectief is weten wij niet of het nog zin heeft om aan tafel te blijven zitten. Er is zo veel geld nodig. Het Rijk heeft al het geld weggehaald,' et cetera, et cetera. Dus het zijn niet per se mijn persoonlijke zorgen. Want ik deel de optimistische houding van deze Gedeputeerde in algemene zin, maar ik maak me wel degelijk zorgen of het goedkomt met de gebiedsprocessen nu er vanuit het Rijk geen geld ligt. Deelt u die zorg wel?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Ja voorzitter, ik deel die zorgen gedeeltelijk. Want in de plattelandscoalitie waar we met z'n allen zitten, die we willen voortzetten, hebben we een gebiedsdialog, ook op andere gebieden. Daar zitten de TBO's, daar zitten de landbouworganisaties, daar zitten de milieuorganisaties in, daar zitten de gemeenten in, daar zit het waterschap in. Ook zij hechten sowieso aan een dialoog, al is het maar in eerste instantie om elkaar te ... Ja, niet wat ik wilde zeggen te inspireren, maar te informeren en te kijken waar we kansen zien. Dus die plattelandscoalitie – dat komt verderop ook nog een keer terug – die willen we

in elk geval in stand houden, om te kijken waar we gezamenlijk de dynamiek kunnen vinden om ook richting Den Haag of andere oplossingen te vinden als we een gebiedsproces hebben. Of we zien daar kansen. Goed.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Mevrouw Fischer had ik beantwoord. Ja, dan kom ik bij mevrouw Schoolmeesters, van de BBB. Die heeft natuurlijk een gloedvol betoog gehouden over de PAS-melders. Ja, en dat deel ik. Een van de redenen denk ik, dat wij in de politiek zijn gegaan met z'n allen, is om problemen op te lossen die burgers overkomt. We hebben het in de toeslagenaffaire gezien: er gebeuren in dit land dingen waar mensen voor het blok gezet worden waar ze niets aan kunnen doen. En dat is met die PAS-melders hetzelfde. Dat voelt enorm onrechtvaardig. En volgens mij is het dat ook. Door een wetswijziging of door een uitspraak van een minister zijn daar heel veel bedrijven, familiebedrijven, families, mensen in de onzekerheid gestort. Relaties met de banken, toekomstperspectief voor opvolgers. Dus ja, dat dat een heel hoge prioriteit bij ons heeft en dat gevoel wat u hebt, daar wil ik mee beginnen om dat te delen. En ik wil nog een keer aangeven dat dat ook binnen het College breed gedragen is, die zorgen. We hebben deze week een bijeenkomst gehad van het gehele College, waar we ingelicht zijn over het NPLG. Dat hebben we met elkaar besproken. En daar was ook dé grote zorg: hoe gaan we met die PAS-melders om, hoe krijgen we dat voor elkaar? En u zei: we gaan de randjes opzoeken, de rafelrandjes. Ja, ik begrijp dat 'geitenpaadjes' niet meer aan de orde was. En ik sta hier als overheid, en ik probeer dat wat we hier doen betrouwbaar te doen. Dus niet de randjes op te zoeken, maar wel concreet oplossingen te zoeken waar ze kunnen zijn. We hebben nu een nieuwe subsidieregeling, waar weer meer mogelijkheden zijn om PAS-melders op te lossen. Zoals gezegd, het klinkt flauw maar het is natuurlijk primair een opgave van de overheid. Ik begrijp wat u zegt. Het ligt ook aan onze overheid om te doen wat we kunnen doen. En dat doen we ook. We hebben die nieuwe subsidieregeling aangevraagd, waar € 7,5 miljoen in zit. Daar komen nog twee tranches achteraan. Ja, het is urgent, want februari volgend jaar komt snel dichterbij. Dus ook hier gaan we 4 november met de minister over in gesprek, zoals ik al eerder zei. En dit is iets wat daar op de agenda staat. En ik kan u zeggen dat de minister dat ook begrijpt. En dat is ook in haar belang natuurlijk, dat dat tot een oplossing komt. Want anders staan er volgend jaar – ik kom daar nog even op terug – een aantal mensen echt in de tocht waar je niet voor- of achteruit kunt. Dus uw vraag: enkel het Rijk of doen wij ook? Ja, wij doen dat ook, zoals ik net ook al aangegeven heb. We proberen ruilgronden te kopen, waar we bijvoorbeeld iemand kunnen verplaatsen of ruimte creëren. Ja, wij proberen dat als Limburg ook op eigen initiatief, te kijken waar we daar toe oplossingen komen. Verder hebt u gevraagd naar de SSRS ...

De voorzitter: De heer Megens heeft er nog een vraag over.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik verbaas me eigenlijk over het betoog van de Gedeputeerde. Want in de hele begroting lezen we twee keer het woordje 'PAS-melder', en daar staat enkel en alleen: we gaan het op proberen te lossen met realisatie van nieuwe natuur. Hier wordt een betoog gegeven dat er veel meer gedaan wordt. Waarom vinden wij dat niet terug in de begroting?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Zoals ik aangaf voorzitter, financieel is dit echt een opgave van het Rijk. Dus wij kijken naar het Rijk. Die zullen dat moeten oplossen. En wij proberen, met middelen die wij eventueel kunnen, op een manier die wij zouden kunnen, daar een bijdrage aan te leveren in de Provincie. Maar de primaire opgave ligt bij het Rijk, niet bij ons. Dus om provinciaal middelen vrij te maken voor PAS-melders op te lossen, dat is in eerste instantie niet aan de orde.

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ik snap wat de Gedeputeerde hier zegt: het is een rijksopgave met financiële middelen. Maar een begroting gaat ook over uitvoering van: wat gaan we doen in de toekomst? En dat staat gewoon niet in het stuk. En daar had ik wel verwacht dat het in het stuk zou staan. En dat is toch wel teleurstellend.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: In die zin is het logisch omdat de middelen die daarvoor beschikbaar komen, ook de subsidiemiddelen die nu beschikbaar komen, komen van het Rijk om de PAS-melders op te lossen. Daar ligt ook primair de verantwoordelijkheid. En wij hoeven daar binnen onze eigen begroting geen ruimte voor te maken. Want ja, ik zeg het nog een keer, het is een nationaal probleem. Het is een probleem van het Rijk, wat zij in feite moeten oplossen. En wij proberen hen daar zo goed mogelijk ... Zo goed mogelijk proberen wij die PAS-melders te helpen als wij kunnen als Provincie. Dus primair Rijk, laat dat gezegd zijn.

De voorzitter: Tot slot, de heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Ja, ik zou het toch prettig vinden om het volgend jaar in de begroting terug te vinden als er plannen zijn, van: we gaan het op deze manier of deze manier aanpakken, of in gesprek met het Rijk. Dat dat ook gewoon benoemd wordt. En niet dat gezegd wordt: het is van het Rijk.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Oké, duidelijk. De volgende vragen gaan over de bronmaatregelen: wat gebeurt er met de stikstofruimte die het Rijk ter beschikking krijgt? Ja, dat is een moeilijk verhaal. Het is zo dat bij de opkoopregelingen die wij in de Provincie hebben – dat zijn er nogal wat – die stikstofruimte die daar vrijkomt, verdwijnt in de nationale stikstofbank. Het is tweeledig. Het Rijk betaalt die stikstofruimte, dus het is van hun. Het is niet zo dat de stikstofruimte die wij ter beschikking stellen, of die het Rijk bij ons weghaalt, ergens anders in Nederland weggezet kan worden. Dat kan niet. Want maar tot 25 kilometer kun je de stikstofruimte die emissie uit een gebied komt, die daar neerslaat, kun je compenseren. Het andere is dat de ruimte ... En dat is eigenlijk het grote probleem. Wij hebben, zoals we dat noemen, in Nederland een stikstofdeken. En dat deken is zeg maar zo hoog. Dus we moeten eerst het hele stikstofdeken naar beneden krijgen tot de kritische depositiewaarde. En alle ruimte die daaronder bestaat, die zouden we kunnen inzetten om PAS-melders of andere zaken te kunnen legaliseren. Dat is de situatie zoals die is. Dus de vraag die u stelt: wat kunnen we met die nationale stikstofbank? Nee, in principe niks. De andere vraag is ... Ik weet niet of u die gesteld had. Ja, lokale Limburgse stikstofbank. Ja, daar werken we aan. Daar zijn we mee bezig. Daar komen we ook begin volgend jaar op terug. Kijken hoe we dat kunnen inrichten en wat dat voor gevolgen en ook financiële gevolgen zou kunnen hebben. En komen dan bij terug.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, dank u wel voor de toelichting. Ik hoor een grens van 25 kilometer. Maar volgens mij, als je een punt ergens maakt, het is een radiaal van 25, dan kom je op een gegeven moment ook op een lengte van 50 kilometer uit. En dán kom je opeens bij de A15 terecht. En daar is op een gegeven moment gebruikgemaakt geworden van extern salderen. Daarbij zijn ondanks de stikstofdeken – die we met elkaar naar beneden moeten brengen, dat is een helder verhaal – Noord-Brabant en Gelderland er wel in geslaagd om een provinciale stikstofbank te initiëren. Terwijl, hun opdracht is precies hetzelfde: om samen met ons die stikstofdeken naar beneden toe te halen. Daarbij, als ik kijk naar de ligging van Limburg, ja die deken houdt natuurlijk niet op bij onze landsgrenzen. Dus onze deken is ook afhankelijk van het gebied om ons heen. Dus als wij pas stikstofruimte toebedeeld krijgen voor onze PAS-melders wanneer wij in staat blijken te zijn om de deken rondom ons heen naar beneden te halen, dan komen we pas in

aanmerking om onze PAS-melders te helpen. Nou, dan kan ik nu wel op één vinger uittellen dat we dat in februari 2025 niet gaan halen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Was dat een vraag of een con ... Ja, de vraag of dat we het niet gingen halen. Ja, die angst heb ik ook, dat we het niet gaan halen. Dat is precies de angst die ik heb. Daarom zijn we in het overleg met de minister om te kijken wat voor mogelijkheden er zijn om óf de datum op te schuiven, of wat voor mogelijkheden er zijn om de PAS-melders te legaliseren. Maar u hebt terecht een punt dat we februari 2025 naar mijn gevoel niet gaan halen.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Nee. Dan ontstaat er ... Ik gebruik niet graag het woordje 'crisis', maar dan ontstaat er wel echt een crisissituatie, voor op dit moment minimaal vijftig PAS-pasmelders, vijftig gezinnen in Limburg. En stel dat we in staat zijn om 2025 om wat voor reden dan ook voor ons uit te schuiven, die deken, die gaan wij door de ligging van Limburg, niet naar beneden halen, ongeacht het tijdstip wat voor ons beschikbaar is. Dan hoor ik ook eind volgend jaar, wordt er gesproken over een mogelijke oplossing om een provinciale stikstofbank te initiëren. Heeft de Gedeputeerde mogelijkheden om dat tijdstip van die provinciale stikstofbank ... Want wij zien als BBB daar wel aanknopingspunten in om enigszins de randjes op te zoeken. Is de Gedeputeerde in staat om die provinciale stikstofbank in ieder geval te versnellen, naar voren toe te halen? In ieder geval zo dat er zicht komt op out of the box-oplossingen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Heldere vraag. Dat klopt. Ik heb ook gezegd: begin volgend jaar dat we moeten weten hoe die stikstofbank ingericht wordt. We kijken daarvoor bijvoorbeeld bij Noord-Holland, die dat ook ingericht heeft. Dus daar zijn we als we speak mee bezig. Dus dat gaat niet tot eind volgend jaar duren. En de andere vraag die u hebt: als het niet opgelost wordt met stikstofruimte – dat is een terechte vraag. Daarom is ook die nieuwe subsidieregeling die nog twee tranches er achteraan krijgen. Maar we kijken naar verplaatsing, extensivering, innovatieve middelen, of waar het wel kan stikstofruimte kopen. Dus we kijken nu naar andere middelen. Moet iemand verkleinen om binnen zijn PAS-melding te komen, en wie gaat dat betalen. Dat zijn allemaal terechte vragen waar een oplossing voor moet komen. En ook, zoals gezegd, in het overleg wat we nu maandag met de minister hebben liggen die vragen voor.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Schoolmeester.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Dan zou ik ook graag de vraag willen meenemen: 4 november, in hoeverre de Provincie ook geld kan krijgen om versneld die provinciale stikstofbank te kunnen realiseren. En ik zou heel graag willen meegeven dat wanneer er geen extra gelden specifiek daarvoor gelabeld kunnen worden vanuit het Rijk, dat op zijn minst de Provincie kijkt wat de mogelijkheden zijn binnen onze eigen begroting om te kijken of we niet toch een potje kunnen maken met het oog op die provinciale stikstofbank. Want ik begrijp dat de gronden die we aankopen en de stikstofreductie die we daarmee bereiken in die bank kunnen, waardoor in ieder geval zitten we wat meer aan het stuur om die PAS-melders te kunnen helpen. Dus concreet mijn vraag of jullie 4 november willen meenemen dat er ook gelden versneld voor kunnen worden vrijgemaakt om in ieder geval te komen tot een versnelde oprichting van een provinciale stikstofbank.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Ja, antwoord is tweeledig. Aan de ene kant is het zo dat wij zelf die stikstofbank willen gaan oprichten. Daar zijn we mee bezig. We willen jullie daarover informeren hoe de stand van zaken is. En dan weten we ook wat we aan middelen nodig zullen hebben. Maar dat die optie er is, dat is landelijk bekend. En die hebben we ook binnen IPO al gesteld, die vraag. Dus ja, daar zijn we mee bezig om te kijken als het mogelijk is. Maar andere provincies denken daar natuurlijk ook over na hoe we dat zouden kunnen inrichten.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Daar was nog een vraag over de casus Rockwool. Daar komt de mededeling portefeuillehouder Theuns binnenkort op terug. Mevrouw Jenneskens heeft een aantal vragen...

De voorzitter: Er is toch nog even een vraag overgebleven, van mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja voorzitter, het kan aan mij liggen, ik word een beetje diffuus. Want er gaat elke keer iets over en weer: wel provinciale gelden inzetten, niet provinciale gelden inzetten. We hebben daar uitvoerig in de commissie ook over gesproken. Kan de Gedeputeerde duidelijk aangeven of wat u nu zegt, is dat al afgedekt met rijksmiddelen en komen daar verder geen provinciale middelen bij? Of is de bedoeling om wel extra provinciale middelen in te zetten? Bijvoorbeeld voor die stikstofbank?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Daar heb ik net van gezegd: als we die gaan inrichten – dat was ook de vraag van mevrouw Schoolmeesters: krijgen we daar dan middelen voor – en als we daar middelen voor zouden moeten hebben komen we bij u terug. Dat is de vraag. En de andere middelen waar ik het over had, om tot stikstofoplossingen te komen, dat gaat middels een subsidie, waar we nu een aanvraag hebben gedaan en waar nog twee tranches achteraan komen. Dus dat zijn rijksmiddelen en geen provinciale middelen. Oké.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Dan was ik bij mevrouw Jenneskens gebleven, met een aantal vragen over het wegvallen van de middelen uit het transitiefonds. En of wij daar problemen zien met betrekking tot de enorme opgave die we hebben. In principe op lange termijn: ja. Op korte termijn heb ik ook door middel van de mededeling portefeuillehouder die wij u gisteren toegestuurd hebben, proberen een inzicht te geven van de middelen die we de komende jaren hebben. Dus het is niet zo dat door de middelen die we nu hebben het hele NPLG tot stop is gekomen. We hebben middelen die we kunnen inzetten voor de natuur. Dus, nee. En zoals ik al eerder zei, we krijgen de komende jaren nog € 300 miljoen om te investeren in agrarisch natuurbeheer, plus nog € 5 miljard eventueel voor innovatie en aankoop. Dus het proces is niet tot een stop gekomen, maar wij gaan gewoon door met het proces zoals we hebben. En dat hebben we u, zoals gezegd, gisteren proberen mee te delen in de mededeling portefeuille. Verder lobbyen we natuurlijk binnen het IPO, zoals al eerder gezegd, enorm om te kijken waar we staan. Want ook wij willen natuurlijk zekerheid in de Provincie wat we met die gelden die in dit regeerakkoord staan, om te kijken of de regerings ... Nou goed, dat aangegeven is waar het voor in ... Dat we duidelijkheid krijgen waar we het voor kunnen inzetten en waar wij het ook in de Provincie Limburg voor zouden kunnen inzetten. Dan hebt u gevraagd naar het legalisatieprogramma PAS-melders en het Rijk, in februari aflopen. Ja, daar heb ik net al iets over gezegd. Dat vinden wij natuurlijk ook zeer onwenselijk, zoals gezegd, binnen IPO. En dan komen we in een handhavings ... We zouden in een handhavingstraject komen. En dan zou het bij Gedeputeerde Van Caldenberg komen. En dat wil ik met alle middelen vermijden dat het ooit daar terechtkomt, laat dat duidelijk zijn. Ik wil dat bij me houden, zodat ik regie hou en ook misschien ooit kan zeggen dat we het opgelost hebben. Dus één ding: het mag niet naar Van Caldenberg, laat dat duidelijk zijn. Ja, dus dat even daarover. Dan was de zaak Greenpeace. Ja, mocht de claim van Greenpeace toegewezen worden, dan hebben we

met z'n allen een nieuwe discussie, hier. Want dan zullen we versneld stikstof moeten gaan realiseren. Ja, dan ben ik heel benieuwd, als Greenpeace die uitspraak doet. Want dan ... ja, God verhoede het, zou ik bijna zeggen. Want dan komen er generieke maatregelen om op heel korte termijn die doelen te bereiken. Ja, ik vraag me af wat daarvan het resultaat is. Maar dat is, zoals de collega zei, een als-danvraag. En ook die zou ik liever vermijden en hopen dat we daar tot een dialoog komen. Of in elk geval, een uitspraak waar we iets mee kunnen. En daar zitten we natuurlijk samen met LVVN in samenwerking met IPO bovenop. En dat staat elke keer op de agenda, en dat voelt toch ook een beetje als het zwaard van Damocles wat boven ons zweeft. Dan mevrouw Jetten van GroenLinks: wat is onze aanpak nog waard? Ik zou zeggen: € 300 miljoen, die we hebben voor de komende jaren en waar we dus vol op inzetten. Dus zoals gezegd, met de relatie tot de voorliggende begroting is daar niet zo veel verandering in, omdat dat voor de komende jaren niet echt een groot verschil gaat maken. En de opgaven die daar liggen en de financiële middelen die we daarvoor ter beschikking hebben, die liggen er nog. En die kunt u ... Ik begreep dat u de mededeling portefeuille nog niet helemaal tot u genomen had. Ik zou zeggen, lees het met aandacht. Daar staan een aantal dingen in. En we hebben daarin echt serieus proberen te verhelderen wat we hebben, waar we heen gaan en wat we de komende jaren kunnen inzetten. Zoals gezegd, daar staat het in. Mochten er nog meer vragen zijn over hoe we die middelen inzetten en wat we anders zouden kunnen doen, dan hoor ik dat graag. En verder komen we nog een keer voor 1 januari volgend jaar met hoe we de inzet plegen, op welke middelen, ook met die SPUKS, waar we dat gaan doen. En dan komen we nog een keer bij u terug. Dus ik zou zeggen, wordt vervolgd. Mijn tijd loopt langzaam door. Hoever bent u met het realiseren van de NNN-opgave? Mevrouw Boven, u hebt ernaar gevraagd, volgens mij ook. Of niet? U had de cijfers paraat. U had de cijfers keurig paraat. Of had u dat, mevrouw Jetten? Dat weet ik eigenlijk niet. Ja, precies. Nou, die aantallen komen overeen met die ik heb. Dus die hoeft ik niet te herhalen. En wij zullen u voor 1 januari, zoals gezegd, informeren waar we staan met de opgave die we hebben en de cijfers die achterblijven. En hoe we gaan proberen – dat was ook een eerdere vraag – hoe we gaan proberen die doelen te bereiken. Ja? Dan was er een vraag van LOKAAL-LIMBURG, die mij bijzonder aanspreekt. Het ging over bommen, 1 miljoen. Ik zie dat we er 408.000 gerealiseerd hebben. Dus ik zou zeggen, handel. Maar dat is niet zo. Want er is in de mededeling portefeuillehouder van februari 22 januari u over geïnformeerd hoe dat afgelopen is. En dat is met die mededeling portefeuillehouder afgehaakt. Ik had nog hoop, dus ik ben een beetje teleurgesteld. Maar dit is het antwoord daarop. Dan heeft mevrouw Boven van de Partij voor de Dieren gevraagd of we die achterstand gaan inhalen voor die>NNL-gebieden. Zoals ik daarnet al zei, we gaan u informeren voor 1 januari over hoe het er daar voor staat. En we hopen dat we dat gaan bereiken, of niet. In elk geval, we gaan u daar proberen duidelijkheid te geven. Verder hebt u gevraagd: het agrarisch natuur- en landschapsbeheer, hoe dat zou bijdragen aan de verbetering van de vogelstand? Ik kan u voorlezen wat het antwoord in feite is. Uit onderzoek van Ecorys en onze Limburgse natuurmonitoring blijkt dat de ANLb heeft bijgedragen aan de habitatkwaliteit welke zorgt voor een beter rust- en voedselgebied voor boerenlandvogels. Ik hoop dat ik daarmee uw vraag beantwoord heb. Zover de antwoorden die ik had op vragen. Ik zal de moties appreciëren, heet dat geloof ik, hè. Ik begin met motie 3131 over de PAS-melders. Ja, het mag duidelijk zijn dat we die oordeel Staten laten. We begrijpen de intenties van die motie en de voorgestelde acties die daarin staan. Dan heb ik de 2e gewijzigde motie 3138 van mevrouw Jenneskens. Aan de ene kant denk ik: ja, dit is eigenlijk wat ik doe. Dit is wat ik u meegedeeld heb, ook in de mededeling portefeuillehouder. Die gebiedsdialoog is zoals ik al zei: ik wil doorgaan met die plattelandscoalitie. Ik vind dat extreem belangrijk. In feite is het al zo. Waar ik nog een beetje mee worstel is om die middelen, om te kijken hoe we dat gaan financieren. Zoals ik net al zei, als we echt gebiedsgerichte projecten hebben proberen we daar separaat een financiering voor op te halen. En ik neig eigenlijk een beetje naar: als u het een beetje kunt nuanceren in de zin van: als er zo'n project komt hoe we dat dan gaan ophalen, dan moeten we jullie toch informeren, of willen we jullie informeren, moet ik zeggen. Dus eigenlijk is het daarmee gedekt. Dus in feite oordeel Staten, als ik het zo mag begrijpen. Dan is er de gewijzigde motie 3140, van GroenLinks. En dat gaat over de vraag zo spoedig mogelijk een aanvalsplan te ontwikkelen en open te stellen. Ik denk dat we dat aanvalsplan al hebben, zoals gezegd. En uiterlijk tweede kwartaal. Ja, we komen al eerder. Dus ja, ik vind hem eerlijk gezegd overbodig. Maar ik laat hem oordeel Staten, dus aan jullie om daar iets van te vinden. Maar ik vind eigenlijk dat ik het al doe. Dus ik denk, je roept mij tot iets op waar ik al

voor gemotiveerd ben en al wil doen. Dan is er een motie 3144, voorzitter. En dat is de vraag over het vaststellen van Limburgs oppervlakte beschermde status, noem maar op. Daar is het Rijk toch echt aan zet. Zeker in het verlengde van de Europese Natuurherstelverordening, die er ook nog aan zit te komen. Daar kunnen we wel op vooruitlopen, maar ik denk dat dat echt aan het Rijk is. Dan komen ze naar ons. Dus ik zou bijna zeggen: nog een opgave erbij is nog te vroeg. Die komt vanzelf naar ons toe. Dus ik wil deze ontraden, omdat ik denk, daar is nu nog geen sprake van. Dan hebben we de gewijzigde motie 3151. Dat gaat over het omgevingsoverleg over de lelieteelt. Ja, dat vind ik toch echt een opgave van het Ctgb. We hebben dat in Nederland volgens mij goed geregeld. We hebben afspraken over hoe we gewasbeschermingsmiddelen gebruiken. We hebben daarvoor een spuitlicentie, we hebben toelatingsnummer, Ctgb, we hebben een Europees toelatingsbeleid. Dus ja, ik zie niet in dat we dat gaan doen. Dus dat wil ik ontraden.

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Ja, nog even over 3144. Ik geloof dat we daar een beetje langs elkaar heen praten. Want wat ik eigenlijk vraag is om twee percentages vast te stellen en te kijken wat er nog meer mogelijk zou zijn. Niet om het uit te voeren, maar om een beeld te geven, een vooruitkijk.

Gedeputeerde Faassen: Zoals gezegd, wij maken vooruitkijken met het beheersplan dat we maken. Daar staan oppervlaktes in. We hebben 24 Natura 2000-gebieden. We hebben een NNN-netwerk. Ja zoals gezegd, laten we dat eens eerst goed invullen. En dan kijken wat er verder van het Rijk komt. Dus ik snap wat u zegt, maar ...

De voorzitter: De heer Loomans.

De heer Loomans (Horizon): Ik zou graag een percentage weten. En u vertelt allerlei plannen. Leuk, maar 30%, zijn we daar al overheen? Zitten we er ver onder? Zitten we er precies op? Ik heb geen idee. Dat is eigenlijk het doel van de motie, om getallen erbij te krijgen: waar zitten we?

Gedeputeerde Faassen: U vraagt verder te inventariseren op mogelijkheden. Dat is weer een extra taak. En ik denk dat we onze taken al ingevuld hebben met dat wat we nu doen. Dus zoals gezegd, ik ga het ontraden. Daar blijf ik ook bij.

De voorzitter: De heer Loomans nog? Niet? Goed.

Gedeputeerde Faassen: Dank u, voorzitter.

De voorzitter: Dat waren de appreciaties?

Gedeputeerde Faassen: Ja.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan Gedeputeerde Theuns.

Gedeputeerde Theuns: Dank u wel, voorzitter. Ik zal even mijn portefeuille langslopen in de blokjes van ruimte, wonen, water en leefbaarheid – in die volgorde ook. Te beginnen dan voor de portefeuille Ruimtelijke Ordening. Daar had ik een aantal vragen in gekregen, te beginnen met de PVV. Die vroeg: bent u bereid om op het gebied van windmolens in het buitenland, om daar de gebiedsdialogen aan te gaan met de buurlanden? Het antwoord op uw vraag: ja, en dat doen we ook al. Dat doen we daar waar het gaat om concrete initiatieven. Er zijn het afgelopen jaar ook al, en daarvoor ook al vaker, schriftelijke vragen over gesteld. Dat doen we ten tweede ook vanuit het projectbureau van de Einstein Telescope, waar volop overleg is met de buurlanden, onder andere over de trillingen die windmolens in het buitenland zouden

kunnen veroorzaken. En tot slot is er ook een ambtelijke commissie, die gaat over ruimtelijke ordening, en waar Nederlandse en Duitse ambtenaren samen in zitten en waar vooral wordt gesproken over betere informatievoorziening als er over de grens heen initiatieven zijn. Dus antwoord op uw vraag: ja, en dat doen we ook al. En ik ga ervan uit dat dat ook voldoende is. Wat ook te maken heeft met ruimtelijke ordening, daar vroeg de heer Loomans naar, die vroeg naar de toekomstvisie 2050. En stel nu, daar komen dingen uit die zouden leiden tot conclusies dat we beleid moeten gaan aanpassen; doen we dat dan? Ik denk dat je altijd natuurlijk in de toekomst op basis van voortschrijdend inzicht weer nieuw beleid kan maken. De beleidskaders voor deze periode zijn natuurlijk wel al vastgesteld, en gaan we geen grootschalige herijking of zo van doen naar aanleiding van TV 2050. Maar natuurlijk nemen we voortschrijdend inzicht altijd mee, en bijvoorbeeld al in de Omgevingsvisie die u volgend jaar vast gaat stellen. Dan zijn er een aantal vragen gesteld over Zevenellen en FUREC, ook door de heer Franssen. En de heer Franssen heeft daar ook al schriftelijke vragen, in ieder geval zijn fractie heeft daar schriftelijke vragen over gesteld. Deze zullen aanstaande dinsdag in het College behandeld worden. Dus die vragen, daar ga ik even verder niet op in. Laat ik dan wel even zeggen, u vroeg nog naar: wordt er bij een vergunning ook naar cumulatieve effecten gekeken? En in het algemeen, net zoals bij elke vergunning, kijken we nooit naar cumulatieve effecten. Je beoordeelt altijd elk initiatief op zijn merites. En voor hele individuele bedrijven, waar je bijvoorbeeld wel een MER-toets uitvoert, ja daar kan wel dat ook wordt gekeken naar cumulatieve effecten. En specifiek voor geur gebeurt dat wel. Maar voor milieu gebeurt dat dus niet. Dat zat niet in uw schriftelijke vragen, dus dat heb ik dan bij deze ook gedaan. Dan op het snijvlak van wonen en ruimte de vraag van mevrouw Depondt: een onderwerp dat de fractie van mevrouw Depondt wel vaker heeft aangekaart. En ik voel ook wel die urgentie om daar iets te doen. Want we gaan natuurlijk de POVI herijken. We zijn aan het nadenken. En we hebben het in de commissie al eens over ecodorpen en dergelijke gehad, of over andere woonvormen. Maar ik snap ook wat u zegt: dat er ook nu een ontwikkeling gaande is. Afgelopen week ben ik nog met collega Faassen bij een gemeente op bezoek geweest die ook vroeg om maatwerkoplossingen. En dat maatwerk zit nou niet altijd in onze Omgevingsvisie en verordening. Maar het is wel de verordening die u heeft vastgesteld, en waar we ons aan te houden hebben. Maar ik zeg u graag toe om in ieder geval voor de commissievergadering, zodat uw Staten daar zelf uitgebreid over van gedachten kunnen wisselen, wat er mogelijk is om te versnellen. Of dat mogelijk is en of u dat wenselijk vindt. Dus ik zeg u bij deze toe dat we dat voorbereiden. En de termijn is denk ik vooral afhankelijk van de mogelijkheden in de agenda van uw Staten. Maar daar zullen we met de Griffie over in gesprek gaan. Dan had ik op het gebied van ruimte ook een motie liggen. En dat is de motie met nummer 3130, ingediend door de heer Goossen: Efficiënte inzet ruimtegebruik Defensie. En laat ik zeggen dat er inderdaad verenigbare vormen van landbouw kunnen zijn met Defensiegebruik. Dat zijn ze zeker niet allemaal. Dus als het gaat om bijvoorbeeld de paardenhouderij in Noord-Limburg, dat vinden we zeker niet verenigbaar met bepaalde Defensieactiviteiten. Heeft natuurlijk ook veel in de media gestaan. Ik kan hem wel oordeel Staten geven. Dan moet ik alleen even naar het derde puntje kijken van het dictum. Daar staat dat plan aan de Staten voor te leggen. Ik wil hem dan wel zo uitleggen dat het geen separaat plan wordt, maar dat we dat doen in het kader van ook uitgebreidere ruimtelijke besluitvorming. Laten we wel dan specifiek dit element daarin meenemen. Dus dubbelgebruik ten aanzien van Defensie. En er komt geen apart plan wat de Staten moeten gaan vaststellen over dubbelgebruik. Maar we willen dat dan natuurlijk wel expliciet in de discussie over ruimte terug laten komen als een apart onderdeel. Als ik hem zo mag uitleggen, dan kan ik hem zeker oordeel Staten geven. Dan voorzitter, ga ik naar het onderwerp wonen. En dan begin ik even bij de vragen van mevrouw Berghorst. Die vroeg naar de verduurzaming van de sociale woningvoorraad. En ik snap de achtergrond van uw vraag. Ik deel ook de urgentie dat het belangrijk is om juist die woningen van mensen die in de sociale woningbouw zitten ook te verduurzamen. Maar de corporaties hebben eerlijk gezegd daar ook hun handen aan vol. En de corporaties hebben ook een opdracht om eerst de E-, F- en G-labels te verduurzamen. En dat is al een hele opgave, al is het maar vanwege de marktcapaciteit. Maar zeg ik erbij, wij zitten, en dat is ook collega Van Caldenberg, in wat dan heet de kraamkamer, samen met de twaalf grotere corporaties van Limburg. Die dekken ongeveer 90% van de sociale woningvoorraad af. En daar wordt ook gewerkt aan een monitor om te zien: **wat is de stand van zaken over heel Limburg als het gaat om die verduurzaming van die woningvoorraad? En ik wil u best toezeggen dat zodra die er is, dat we uw Staten daarover**

informerend, en dat u zelf daar ook kennis van kunt nemen, zodat u zelf dan kunt afwegen: moeten we daar nog iets mee of niet. En ik zie dat mevrouw Berghorst onderweg is naar de microfoon.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Dat vind ik alvast een heel mooie toezegging. Dank je wel daarvoor, via de voorzitter. Maar waar het om gaat is dat ik denk dat ... Ik snap, woningcorporaties zijn druk. Het is misschien ook een taak van de gemeente. Maar je zou, bijvoorbeeld door slim in te kopen, versnelling kunnen creëren en ook die D-label-woningen versneld kunnen isoleren. En ik zat meer aan dat soort denkrichtingen te denken. Dat je als overheid gaat nadenken over: hoe kunnen we nu ook het verduurzamen van die label D-woningen versnellen, bijvoorbeeld door slim inkoopbeleid.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Theuns: Ja, ik denk dat corporaties dat zeker ook zullen toejuichen. Daar waar het gaat om aantallen woningen zie je nu ook dat corporaties, dat er een vijftal samen 1.000 woningen hebben ingekocht, fabriekswoningen. Dat men zo nadenkt: hoe kunnen we woningbouw versnellen, geld besparen en daarmee geld ook voor andere taken overhouden. Maar die suggestie, die zal ik nog een keer extra meenemen richting de corporaties. **De Gedeputeerde zal deze suggestie overbrengen naar de corporaties.**

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Theuns: Dan voorzitter, hebben ook een heel aantal partijen – onder andere de PVV, 50PLUS, GroenLinks, volgens mij D66 – ook nog gevraagd naar: wat is nu de stand van zaken van de realisatie in de woningbouwopgave? Gaat dat allemaal lukken? We lezen allerlei berichten dat het moeilijk is. En het is inderdaad niet altijd makkelijk. Maar ik heb even de cijfers nog meegenomen van de stand van zaken van juni van dit jaar. En wetende dat we in Limburg een Woondeal hebben van 29.550 woningen, tellend vanaf het jaar 2022, dan is de stand van zaken in juni dat we er 11.050 gerealiseerd hebben, dat er 1.850 de bouw gestart is, dat er 4.650 vergund zijn. En dat betekent dus dat we er nog ongeveer een stuk of 12.000 – zeg ik dat goed? – ongeveer moeten realiseren nog. Helemaal moeten realiseren, en dat die plannen nog hardgemaakt moeten worden. Kortom, ongeveer plusminus 60% is al klaar of is vergund of is de bouw van gestart. Dus kijkend naar het jaar 2030, dan denk ik dat we best wel goed op schema liggen. En dan zijn er vooralsnog geen signalen dat we dat niet gaan halen. Je leest natuurlijk ook allerlei berichten over vergunningen die moeilijker worden. Ik heb nog even gekeken. In de eerste helft van het vorig jaar werden een kleine 1.400 vergunningen verleend in Limburg, en in de eerste helft van dit jaar zijn dat er ongeveer 1.250. Dus dat is een kleine dip, maar nog steeds meer dan genoeg om te zorgen dat we de aantallen die we nodig hebben voor de realisatie van de Woningdeal halen. Maar het blijft een continu punt van aandacht voor gemeenten om te zorgen dat zachte plannen uiteindelijk ook harde plannen en vergunningen worden. En daar sturen we natuurlijk ook vol op. Specifiek 50PLUS vroeg ook nog even aandacht voor de aantallen van de seniorenwoningen. Ook die heb ik nog even opgezocht. En in die 30.000 woningen is er inderdaad behoefte aan ongeveer 10.000 woningen die nultredenwoningen zijn. Is er behoefte aan 6.800 meer geclusterde woningen, dus mensen die in hofjes of in dat soort omgevingen bij elkaar wonen. En zijn er ook 3.300 woningen nodig die direct zorggeschikt zijn. En dat zijn aantallen die we uiteindelijk ook in afspraken met gemeenten vast willen gaan leggen. Dat heeft het Rijk ons ook gevraagd. En in het volgende BO Woondeal met de minister, ergens eerste helft volgend jaar, gaan we daar ook afspraken over maken. Dus ook sturen op aandacht voor seniorenwoningen en zorggeschikte woningen heeft zeker de aandacht van dit College en van gemeenten. Dan kom ik bij de heer ... En daarmee ook meteen bij de moties op het onderwerp wonen, namelijk bij de heer Franssen. De motie over de startersleningen. Fijn dat we dat zo op deze manier konden doen, of dat u dat op deze manier zo wilde doen. En de motie, ik snap de oproep. En gelet op wat ik er ook in de commissie over heb gezegd, kan ik hem op deze manier ook oordeel Staten geven. Sorry voorzitter, dat is motie 3148. Dan heb ik ook nog de motie van

de heer Schyns, dat is nummer 3146, over de vakantieparken en het toestaan van permanente bewoning daarop. Al zou ik dit een goed idee vinden, dan nog ... Ik zie dat hij niet in de zaal is, maar ik zal voor de band toch het antwoord even geven. Al zou ik dit een goed idee vinden, dan zou het niet kunnen. Want er staat in uw eigen Omgevingsverordening namelijk dat dit niet mag. Dus daar moet je eerst de verordening voor aanpassen. Vind ik het dan een goed idee? Nee, ik vind het ook geen goed idee. Want deze Provincie heeft jarenlang veel geld en veel moeite gestoken in het revitaliseren van vakantieparken die niet meer up-to-date zijn. En laat nou net die vakantieparken meteen waarschijnlijk de kans aangrijpen op het moment dat je permanente woningbouw toe gaat staan of permanente bewoning. En dat is nou net niet wat we willen. Dan krijg je versplinterd bezit. En dan krijgen we dat probleem van de vakantieparken niet opgelost. Dus om die reden wou ik de motie ontraden. Dan heb ik nog over wonen de motie 3136, van mevrouw Wesseling als ik me niet vergis, om jongeren een stem te geven in het woningbouwdossier. Gelet op mijn affiniteit met dit onderwerp, want ik voel mezelf ook nog wel een beetje jong maar ik omarm ook heel erg wat staat in deze motie, namelijk: geef niet alleen de mensen die bezwaren hebben vaak tegen woningbouw, maar geef ook die jongere woningzoekenden een stem in dat dossier. En ik ken inderdaad het voorbeeld uit Overijssel. Volgens mij is dat daar heel succesvol. Dus ik geef deze motie heel graag oordeel Staten. Dan voorzitter, het onderwerp water. Daar vroeg mevrouw Jetten onder andere naar. En u zei: te weinig, te laat, niet realiseerbaar. Ik vat hem even in mijn woorden samen. Maar wij zijn wel degelijk bezig met een aantal dingen. En ik heb het eerder aan de commissie gezegd: ik moet zo eerlijk zijn, ik kan niet beloven en ik ga ook niet beloven dat wij al die KRW-doelen gaan halen in 2027. Maar we spannen ons er wel voor in, en we zullen niks nalaten om te zorgen dat we zo dicht mogelijk in de buurt komen. En ook na die datum gaan we natuurlijk wel aan de slag: hoe gaan we dat dan doen? Je kunt niet alles tegelijk doen, u zei daar zelf al iets over; je hebt niet altijd de mensen. Maar begin dan daar waar de opgave het grootst is en waar je wel nog een effect kan bereiken. Dus met ondersteuning gaan we die gemeenten ondersteunen, bijvoorbeeld met het aanpakken van de gemeentelijke riooloverstorten. Daar gaan we projectleiders voor inzetten. We hebben in Maasverband met alle gemeenten afgesproken dat er komend jaar een plan van aanpak is voor het aanpakken van de indirecte lozingen. En daar heeft natuurlijk ook veel over in de krant gestaan. En het is niet zo dat we alle indirecte lozingen kunnen aanpakken. Dat zal zeker niet lukken. Maar als iedere gemeente al eens met de top 20 begint, dan heb je al een heel groot deel van het probleem te pakken. Dus op die manier zijn we voortvarend aan de slag met dat onderwerp. De heer Loomans, u vroeg eigenlijk ook een beetje in het verlengde van wat ik net zei: welke doelen willen jullie nu wel en niet gaan halen, hoe ga je daarin prioriteren? Dat prioriteren doen we precies op basis van, wat ik net zei: dingen die we zeker niet gaan halen, laten we daar dan niet in blijven hangen om continu daar met elkaar welles-nietes-spelletjes te spelen. En laten we focussen op doelen die we met een extra inspanning wel nog kunnen halen. Bijvoorbeeld die indirecte lozingen top 20. Of bijvoorbeeld die overstort. En dat is zoals dit College daarnaar kijkt. En zoals ik weet dat ook gemeenten daarnaar kijken. Dan kom ik bij de moties op het onderwerp water, en milieu ook een beetje. En dan kom ik als eerste bij motie 3142, de gewasbeschermingsmiddelen. Dat is een motie van de heer Sol. En ik moet de motie zoals hij hier staat ontraden. Maar ik snap wel wat u graag wilt. En ik zal u uitleggen waarom. U vraagt namelijk hier om een onderzoeksprogramma waar wij niet de opdrachtgever voor zijn, om die uit te nodigen iets te komen vertellen over een onderwerp dat ons denk ik allemaal zeer interesseert, namelijk gewasbeschermingsmiddelen en wat daar wel en niet de effecten van op het milieu en de gezondheid van mensen zijn. Als wij dan als Provincie zelf zonder afstemming met die opdrachtgever mensen gaan uitnodigen ... En u roept ook in de tweede bullet van uw dictum op om dat dan breed te verspreiden. Dat zou ik willen ontraden. **Maar ik wil u wel graag toezeggen dat wij gaan nadenken: hoe kunnen wij nu de Staten op een objectieve wijze breed informeren. En misschien is dat ook wel breder dan de opzet van dit onderzoeksprogramma, over het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen.** En ik herhaal wat collega Faassen daar ook al over heeft gezegd: wij zijn niet de aangewezen overheid om iets te vinden van de normering van gewasbeschermingsmiddelen. Maar u moet natuurlijk wel iets vinden van het onderwerp waterkwaliteit. Daar heeft dit een effect op. **Dus in de informatievoorziening wil ik u heel graag tegemoetkomen. Maar dan moeten we daar partijen voor gaan uitnodigen, en dan zou ik me niet op voorhand willen beperken tot één onderzoeksprogramma, zonder dat we daar überhaupt met een opdrachtgever over hebben afgestemd. Dus ik ga de motie**

ontraden, maar wil u wel graag die toezegging doen. Dan heb ik nog de motie 3152, van mevrouw Boven, ondertekend door diverse partijen, over het verbod op PFAS, het landelijk verbod op PFAS. En daar wil ik wel graag even iets meer over zeggen omdat – het staat ook al in uw motie – het land Nederland als lidstaat werkt op dit moment samen met Denemarken, Duitsland, Noorwegen en Zweden al aan een Europees verbod op PFAS, een Europees verbod. En op 7 februari van het vorig jaar is er ook een voorstel gepubliceerd door de European Chemicals Agency op basis van het voorwerk wat die lidstaten hebben gedaan. Dat is onlangs ook nog door het Huis van de Nederlandse Provinciën ... In naam van alle provincies is er ook nog een keer een position paper geschreven aan het Rijk over het onderwerp PFAS. Met andere woorden, ook de provincies, de waterschappen, de VNG heeft dat ook omarmd en ook het Rijk, wil graag toe naar een Europees verbod op PFAS en op de toepassingen in ieder geval voor de, zoals u zelf dat ook zegt, voor de niet-essentiële producten. Maar dat zul je wel op een Europese schaal moeten doen. En waarom? Omdat je uiteindelijk niet alleen vanwege economische redenen ... Als wij dat als enige verbieden in Nederland, dan ben je je level playing field kwijt. Dat kan grote consequenties hebben voor allerlei industrie die we in Nederland hebben. Maar ook haalt dit in het effect helemaal niet zo veel uit als je een Nederlands verbod instelt. Omdat, producten die in het buitenland worden gemaakt mogen nog steeds vrij verhandeld worden. Die kunnen ook zorgen dat PFAS in het milieu terechtkomt. En die komen dan nog steeds Nederland binnen. Dus wij lobbyen wel voor een Europees verbod, maar wel ook in een goede en verantwoorde volgorde. En ook zodat bedrijven, bijvoorbeeld een willekeurig chemiecluster in onze provincie, dat die ook de tijd krijgen om te zoeken naar alternatieven. Want laat ik ook zeggen, PFAS daar heeft iedereen negatieve associaties bij, maar zonder PFAS geen pacemakers. Daar hebben we tot op heden geen andere oplossing voor. Dus je wil wel dat voor dat soort toepassingen, dat er wel eerst een goede vervanging is. Hoe ziet dat er dan uit? Er is tot vorig jaar gewerkt aan de voorbereiding van dat voorstel. Daar is nu op dit moment de openbare raadpleging voor gaande. Dan wordt er ook vanuit de wetenschap op gereageerd. En in 2025 zal er dan besluitvorming over dat voorstel door de Europese Commissie en vervolgens ook door de lidstaten plaatsvinden. Als u daar meer over wil weten, wil ik u daar best graag een keer meer over informeren. Maar om die reden ga ik wel de motie op deze manier ontraden. Dan het laatste blokje voorzitter, en dat gaat over leefbaarheid. De heer Megens – en ik heb net in de schorsing nog even gevraagd of ik zeker wist dat ik dezelfde getallen bedoel als hij, want hij vroeg waarom die getallen in de besluitenlijst niet overeenkwamen met de krant. En wat klopt er nou, de besluitenlijst of de krant? En het goede nieuws is: ze kloppen allebei. Want de getallen die in de besluitenlijst staan, dat telt inderdaad niet direct op tot die 31,5, omdat een gedeelte al in uw programmabegroting stond. De laatste jaarschijf niet is meegenomen. In ons onderonsje zei u: waarom staat er dan € 0 voor sociaal? Dat is omdat er € 0 voor sociaal in dit begrotingsjaar 2024 staat. Ik heb een tabelletje hier, ik kan u die straks nog even laten zien. Maar de optelsom klopt. Dat is in ieder geval het goede nieuws. Dan heb ik op het gebied van leefbaarheid nog twee dingen openstaan. Dat is de vraag van de heer Nijskens van: hoe zorgen wij dat de middelen voor leefbaarheid ook landen op de plek waar dat nodig is en niet alleen bij degenen die het best geïnformeerd zijn? Dat ben ik van harte met u eens. En daarom zetten we ook uitgebreid in op een communicatieaanpak voor het leefbaarheidsfonds. We hebben 2 december nog een lanceringsevent waar we ook alle partners nog een keer informeren die in die netwerken zitten. En we hebben ook ondersteuning beschikbaar voor mensen die misschien niet in staat zijn om zelf te komen tot een voorstel. Dat staat ook in de mededeling portefeuillehouder uitgebreider nog toegelicht, die daarover is gestuurd. Dus we hebben allerlei instrumenten om te zorgen dat dat voor iedereen toegankelijk is. Tot slot, en dan heb ik gelukkig wat tijd gewonnen zie ik op de klok, het onderwerp Mosaqua, door de heer Franssen nog aangebracht: wil het College daar niks aan doen? Komende dinsdag volgens mij is er een raadsvergadering in Gulpen-Wittem over dat onderwerp. Daar wil ik zelf niet op vooruitlopen. Maar ik heb volgens mij al een keer gezegd en ik zeg nogmaals: als de gemeente Gulpen-Wittem aanklopt bij de Provincie en een beroep doet op het leefbaarheidsfonds, als dat past binnen die kaders dan ben ik van harte bereid om daarin mee te denken. En volgens mij ligt er dinsdag ook een motie in de gemeenteraad die daartoe wil oproepen. Volgens mij heeft die motie nog geen meerderheid. Maar uiteindelijk is het aan de gemeenteraad van Gulpen-Wittem om daarover een besluit te nemen. En als men inderdaad dat beroep hier wil doen, dan staat de deur hier open

voor dat gesprek. En dat heb ik ook zo gedeeld met het College en de portefeuillehouder van de gemeente Gulpen-Wittem. Voorzitter, ik denk dat ik dan alle vragen in mijn portefeuille beantwoord heb. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan Gedeputeerde Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Ik zal de Staten even meenemen langs de drie thema's waarvoor ik de verantwoordelijkheid draag: de mobiliteit, cultuur en landbouw. En laat ik beginnen bij mobiliteit, dat is het langste lijstje. De eerste vragen die gesteld werden waren zowel van 50PLUS als de Partij van de Arbeid als het gaat over de voortgang van Dal Vrij Limburg. Daar hebben we vrij recent nog in de commissie al de mededeling gedaan van: dat loopt stroperig, op dit moment. En dat zit met name op juridische en bureaucratische factoren. Dat proces proberen we nu vlot te trekken. Er zijn een aantal koplopergemeenten waarmee we aan tafel zitten om die twee hindernissen te overbruggen, zodat we tegen de anderen kunnen zeggen: kijk, dit werkt op de meest snelle en effectieve manier. En dan hopen we in 2025 gewoon aan de slag te kunnen. Dan, laat ik maar eens meteen naar een amendement toe gaan: duurzaamheid circulair wegenonderhoud. Dat wordt oordeel Staten. Dat past volledig in lijn ook van de mededeling portefeuillehouder zoals die hier uit het College is gekomen. En we zijn blij dat we daarmee een snellere stap richting de doelen van 2030 kunnen bereiken.

De voorzitter: Het nummer was?

Gedeputeerde Kuntzelaers: 186. En dan ga ik meteen door naar de motie 3125, en dat gaat over Nederlands in de bus, van de PVV. En ik deel de analyse van de PVV. Want in het programma van eisen staat niet voor niets dat wij willen dat er Nederlands gesproken wordt op de bus. Dat dat de toegankelijkheid bevordert, dat dat juist datgene is wat je met zijn allen wil uitstralen. Echter, we zijn op het punt aangekomen dat er geen bus rijdt af en toe, omdat er geen personeel is. En dat was het moment voor ons om te kiezen: als je dus geen bus hebt of een bus met iemand die Engelstalig in de basis is en Nederlands gaat leren, dan is dat een te prefereren scenario boven geen bus. Elk scenario waarin we alleen maar Nederlandstalige chauffeurs aanwezig kunnen krijgen is ons standaard uitgangspunt. Ik wil de motie dan ook ontraden. Maar we zitten volledig op één lijn als het gaat over wat het basisuitgangspunt moet zijn. En ook in een nieuwe concessie zou ik zeggen: laten we vooral dezelfde eisen opnemen die we nu in het programma van eisen hebben staan. Want dat moet de basis zijn van goed openbaar vervoer in onze provincie. Dan ga ik meteen naar de motie van de VVD, 3129, de touringcar op de weg.

De voorzitter: Moment, er is nog een vraag van de heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. We hebben natuurlijk navraag gedaan: wat staat er precies in? Nu blijkt dat er een B2-niveau gevraagd wordt. Dat is een vrij hoog niveau voor iemand die in een jaar tijd Nederlands moet leren. Dus wij vragen: waar zit dan die reden om hier een B2-niveau voor te pakken?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja voorzitter, dank u wel. Ik ben voormalig docent NT2 geweest, dus ik denk dat ik hier met redelijke expertise wat over kan zeggen. Ik denk, als je als startpunt neemt van iemand die fulltime in dit land is en je zet echt een effectief programma erop, dan is een weg naar een B2-niveau een haalbaar traject in één jaar tijd. Maar dan moet je wel dedication hebben en dan moet je toewijding laten zien om die taal ook echt te leren. Laten we wel zeggen, het tweede punt van die eis is niet alleen dat je in heel snel tempo Nederlands leert, maar dat je ook een goed niveau Engels beheerst. Want het kan niet zo zijn dat je die taal dan niet machtig bent als steuntaal. En dat is wat we eigenlijk gezien hebben bij de poging die Arriva gedaan heeft in eerste instantie om hier een aantal Kroatische chauffeurs aan de bak te krijgen. Dat niveau was onvoldoende. En wat we dus ook gezien hebben: die zijn dus ook niet op de bus

terechtgekomen. En ze hebben er dus ook vanwege de taaleisen voor gekozen om dat niet te doen. En dat stemt mij dan weer hoopvol en ook vol van vertrouwen dat er niet mensen op de bus komen te zitten die voor de gewone Limburger onverstaaenbaar zijn.

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja dank u wel, voorzitter. Helder antwoord. Ja, dan komt bij mij de vraag op, van: wat als die mensen binnen een jaar niet de taal machtig zijn? Hoe gaan we dat controleren? En hoe houdt het College daar toezicht op?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja dank u wel, voorzitter. Wij hebben heel intensief contact met Arriva. Echt vele malen per jaar komen wij bij elkaar, ook met de mensen die personeelszaken daarvan doen. Ik herinner me dat we in de afgelopen werkgroep OV zelfs nog deze mensen ook als gast hier hebben gehad. Dus dat gesprek is continu. En op het moment dat de eerste deelnemers hun intrede doen, dan gaan we ook het gesprek aan hoe we dat met elkaar op een respectvolle manier, ook voor die medewerkers die hier komen werken, kunnen monitoren. Want je wilt natuurlijk niet een maandelijks update met een rapport, maar je wil wel op een goede manier kunnen borgen dat dat niveau van zowel het Engels als het Nederlands op orde is.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, ik was bij de touringcar van de VVD en de zeer succesvolle acties die de politie uitvoert om roekeloos gedrag in het verkeer te voorkomen. En we hebben de vraag meteen, toen wij hoorden dat er een mogelijke motie in aantocht zou zijn, ook meteen bij de politie neergelegd, van: kunnen wij hier iets mee? Kunnen we hiermee aan de slag? Men is zeer enthousiast over de methode van werken. Het heeft ook heel veel effect. Het zorgt ervoor dat mensen beter op hun gedrag gaan letten. Echter, de personele bezetting bij de politie is heel dun. Dus om zoals het hier staat vier keer per jaar aan de slag te gaan, dat is uitdagend. Maar een plus op datgene wat we nu al doen, ja dat kunnen we zeker met elkaar proberen rond te krijgen. En dan doen wij net zoals we deze keren deden: wij financieren de bus, en dan doen zij de politiecapaciteit. Dus daarin zijn we op dit moment gewoon oordeel Staten. Maar ik zeg u in ieder geval sowieso toe dat wij daar, zoals we al bezig zijn, goed mee aan de slag gaan. Dan de Maaslijn. Voor zowel GroenLinks als de VVD als 50PLUS een punt van aandacht. En ik denk dat het belangrijk is om rond de Maaslijn twee trajecten uit elkaar te houden. Aan de ene kant de kosten van de realisatie van de deels verdubbeling en elektrificatie van het traject. U vroeg naar de laatste stand van zaken, mevrouw Jetten. De laatste peildatum is dat het bedrag € 335 miljoen kost, waarvan de Provincie er € 118 miljoen bekostigt, op dit moment. Dus het idee dat het Rijk niets zou betalen, dat wil ik wel enigszins nuanceren. Wij hebben heel vaak gezegd: dit is een volledige rijkstaak, dat zou het Rijk volledig moeten financieren. Daar hebben we telkens nul op het rekest gekregen. Maar ze betalen wel degelijk voor een groot deel. En ook de andere twee Provincies die aan de Maaslijn liggen hebben ook nog een klein deel in het geheel. Daarnaast hebben we de meerkosten op de concessie die we met Arriva hebben. Daarin zijn we nog steeds in onderhandeling. Ja, zoals u al eerder van mij heeft gehoord: dat gaat over grote bedragen. Dat hebben we in het verleden al een keer meegemaakt toen we de afrekening in 2023 deden. En ja goed, dat het met de voortschrijdende tijd, en ook met de complicerende factor dat ... ja, hoe gaan we dit zeggen, inflatiekosten meegerekend, stijgende kosten aan producten, maar ook ingecalculerde winsten die je in de businesscase van tevoren had meegenomen, dat soort zaken allemaal, die zorgen voor een rap stijgende prijs. Dus wat ons betreft ook snel komen tot een goede deal. En ook daar betaalt het Rijk 50%. Dus ook daarin zijn ze partner. Niet voor de 100% zoals we graag gehoopt hadden, maar wel voor 50%. Dan werd er door het CDA nog gevraagd: er zijn grote ontwikkelingen rondom Beethoven. Dat is deels een grote woningbouwvraag, natuurlijk: hoe ziet die overflow naar Limburg eruit? Maar dat is ook een vraagstuk op het gebied van mobiliteit. En ook daarin trekken we samen op met de provincie Brabant, om met name de ontsluiting van de knoop Eindhoven, zoals

dat in spoortermen heet, te upgraden zodat daar én mogelijkheden zijn om de verbindingen met Limburg en een deel van Brabant verder te vergroten, maar ook bijvoorbeeld om daar een IC uit Aken volwaardig te laten landen.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Misschien via u dan, de vraag aan het College was: kunnen we daar in de commissie een keer wat dieper op ingaan? Want qua volume betekent het best wat. We zijn natuurlijk zelf ook met allerlei programmeringsvraagstukken, langetermijnvisies enzovoorts bezig. Dus we hebben er wel behoefte aan om eens even te kijken: wat is nou de impact hiervan, bovenop datgene wat we eigenlijk voor Limburg regulier hadden bedacht. Dus misschien moeten we er gewoon een keer dieper op ingaan in een aparte sessie.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja voorzitter, misschien met uw goedvinden, ik denk dat ... We hebben volgende week BO MIRT, BO Leefomgeving gecombineerd, vanwege het nieuwe kabinet. En eigenlijk zitten daar zowel de spoorse vraagstukken als de wegvraagstukken als ook de omgevingsvraagstukken van Limburg Centraal et cetera in. En ik denk, als u die brief die wij daarna aan u doen toekomen gewoon op de commissieagenda zet, dan is dat misschien een mogelijkheid om met elkaar daarover van gedachten te wisselen. Mocht er meer behoefte zijn aan informatie of iets dergelijks, dan is dat uiteraard altijd mogelijk.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Oké.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: De nachttrein naar Aken. Van D66 motie 3137. Oordeel Staten, hartstikke goed plan. Vooral doen, zou ik zeggen. Dus complimenten aan de heer Vaessen voor het opstellen.

De voorzitter: Mevrouw Fischer.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Ja, even een vraag. Ik kan het mis hebben, maar is het niet zo dat het spoor rondom Aken aangepast wordt en dat er een hele tijd geen trein rijdt van Aken naar Nederland toe?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voorzitter, op dit moment, nog los van het feit of er spoorse maatregelen zouden zijn richting Aken – wat niet het geval is, volgens mij – dan nog zou deze aanpassing een heel goede keuze zijn. Want het gaat over het laatste stukje aan het einde van de dag. En dit moet ook een structurele inbedding zijn ook tot einde concessie. Dus zelfs tijdelijke werkzaamheden zouden daar geen belemmering voor hoeven zijn. Maar voor mij zijn ze nog niet bekend. Ik zal nog even navragen dadelijk, maar voor zover bekend mij niet aan de orde.

De voorzitter: Voldoende voor u, mevrouw Fischer?

Mevrouw Fischer (50PLUS): Ja.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Tot slot, de laadpalen van de heer Schyns, de motie 3147. Die gaan we ontraden. En ach ja, bij afwezigheid is de toelichting ook niet nodig. Cultuur. Dan door de VVD, de spreiding van de middelen. Ik ben altijd blij als mensen dan toch die toelichting willen.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Voorzitter, de portefeuillehouder heeft de motie van de wegingspecteur vergeten.

Gedeputeerde Kuntzelaers: 3128. Volledig correct.

De voorzitter: Ik ga ervan uit dat u er dadelijk nog even op terugkomt.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja voorzitter, ik doe dat nu meteen.

De voorzitter: Ja, maar de heer Driessen had op het andere punt volgens mij nog een vraag.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Oh. In dat geval wacht ik geduldig af.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja voorzitter, ik zou het voor onszelf als Statenleden toch fijn vinden om die toelichting te horen. En misschien is het ook wel heel transparant naar de burger toe hoe wij tot onze besluiten komen.

De voorzitter: Gedeputeerde

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Jazeker. En het geeft ook aan hoe groot de interesse van het Statenlid is dat ze een motie indienen. Natuurlijk willen wij de duiding geven. Er is voor de plaatsing van de laadpalen een contract gesloten met een aanbieder en ook met een aantal andere overheden: met Brabant en met het Rijk. Wij geven uitvoering aan die contracten. En onderdeel daarvan is dat we de gesprekken en de monitoring doen van datgene wat we met elkaar hebben afgesproken. En dat verloopt buitengewoon voorspoedig. Er zijn op energievraagstuk vaak onderdelen die niet zo soepeltjes lopen, maar deze gaat als een tierelier. Dus daar zijn we content mee.

De voorzitter: De motie die was overgeslagen.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja, de wegingspecteurs, 3128: oordeel Staten. De motie van de VVD. Dat kunnen wij zeker met elkaar bepleiten, onder andere het voeren van blauw zwaailicht bij de wegingspecteurs. En we zullen ook nog kijken naar componenten van wat we in andere provincies zien: mogelijkheden tot boa-activiteiten. In ieder geval, bevoegdheden – dank u wel, voorzitter. Want dat is namelijk een punt wat zowel bij Rijkswaterstaat als ook bij de collega-provincies wel af en toe tot het pakket behoort waar ze mee op de weg zijn. Dan op het gebied van cultuur: de spreiding van de middelen over Noord- en Midden-Limburg en het zuiden, door de VVD. En nogmaals aandacht voor gevraagd. We hebben natuurlijk nu de grote rondes met toekenningen gehad. We krijgen nog wel een uitvoering van een stimulering in Noord en Midden, die nog een uitwerking krijgt. Heeft voor een deel ook al gehad, maar er komt nog een laatste stuk aan. En daarnaast, daar is misschien spreiding van middelen over het hele land. Krijgen we in de komende weken natuurlijk de begrotingsbehandeling in Den Haag. En met name Opera Zuid is natuurlijk een aandachtspunt. En ik moet zeggen dat ik uitermate verheugd ben dat er op dit moment in de Kamer animo lijkt, van links tot rechts, om Opera Zuid in ieder geval een steun in de rug te willen geven. Want dat is van de PVV tot aan de meest linkse partijen. Dus we zien over de volle linie dat daar animo is om Opera Zuid te steunen. En ja, dat doet mij als belangenbehartiger voor Limburg natuurlijk enorm deugd. En ik hoop ook dat dat leidt tot een mooi resultaat. Dat gaan we nog afwachten. Limburgse taal, 50PLUS vroeg daarnaar. Daar komt binnenkort het voorstel van. En dan gaan we met elkaar nog uitgebreid het gesprek hierover voeren. Ik ken Statenleden die daar naar uitkijken om dat debat hier te mogen voeren, en zeker ook in het Limburgs. Dan, zintuiglijk erfgoed. Ja, daar hebben we met elkaar al een paar goede gesprekken over gehad voorzitter, de heer Goossen als initiatiefnemer en ik. Maar ook de zoektocht naar: wat is dat dan precies, zintuiglijk erfgoed. En er werden een aantal mooie voorbeelden genoemd. En die passen voor een groot deel ook

binnen de portefeuille Erfgoed. Zaken die onder het immaterieel erfgoed vallen, of daar in ieder geval tegenaan schuren. Dus daar kan ik vanuit mijn portefeuille zeker mee aan de slag. En als we met elkaar in de loop van het komende jaar een dialoog kunnen starten van: wat is zintuiglijk erfgoed en wat betekent het om dat te beschermen, en wat heb je daarvoor nodig, dan doe ik dat met alle plezier en dan gaan we daar met elkaar naar kijken. Ik zal in ieder geval binnen mijn portefeuille de zaken alvast oppakken die benoemd werden door de heer Goossen, die daar gewoon op het immateriële erfgoed in ieder geval helemaal onder vallen. Dus dat voor wat betreft het zintuiglijk erfgoed. Dan het effect van het kabinetsbeleid, wat gevraagd wordt door D66, met name op het gebied van cultuur. Daar werd het CmK naar voren toe gehaald. Die middelen lijken niet onder druk te staan. Een heleboel andere zaken wel, maar dit tot mijn grote vreugde blijft in ieder geval nog buiten schot. En we willen natuurlijk allemaal dat kinderen die goede kwaliteit van cultuuronderwijs en met name ook muziekonderwijs krijgen in onze provincie. Dus dat lijkt op dit moment nog geborgd. Andere maatregelen met de btw-verhoging et cetera, die gaan impact hebben. We hoeven elkaar niks wijs te maken, dat duurdere kaartjes leiden tot mindere toegankelijkheid van de cultuursector. En dat heeft aan de ene kant voor de mensen die ervan genieten impact, want dat wordt moeilijker, en aan de andere kant heeft dat voor de makers een teruglopend effect op hun inkomsten. En dat zet de hele sector in de brede zin onder druk. Dan is er een motie ingediend door LOKAAL-LIMBURG over het mediabeleid. En die vraagt om met name op het gebied van lokale media te zoeken naar ondersteuning en verdere hulp in de provincie. En daarvan moeten we zeggen: dat gaan we ontraden. En dat heeft met name te maken met: we hebben bewust aan het begin van deze periode gekozen om geen apart mediabeleid te voeren. Dat is niet onze kerntaak. Daar hebben we ook geen middelen voor uitgetrokken. Dus om die reden ontraden.

De voorzitter: Het nummer?

Gedeputeerde Kuntzelaers: En het nummer is 3149. En dan ga ik meteen naar de motie – want dan gaan we naar Landbouw – de motie van Horizon over voedselzekerheid, 3143. Dat vraagt met name om de zoektocht naar informatie aan de ene kant en het stimuleren van regionale voedselproductie. En beide ... De informatie kunnen we leveren. Daar hebben we wel wat tijd voor nodig, want dat vraagt nogal wat van ons. Maar oordeel Staten, wat ons betreft. De informatie kunnen wij leveren. En het stimuleren van lokale voedselproductie, daar kunnen wij prima mee uit de voeten, met beide. Dan vroeg de Partij voor de Dieren nog naar de 50% doelstelling die geformuleerd is als het gaat over duurzame of diervriendelijke maatregelen in het blijversbudget. Ja, dat kunnen wij meenemen en in de verantwoording ook gewoon aan u inzichtelijk maken. Dus dat zullen wij dan ook doen. En tot slot, de vraag van de BBB over de toekomstvisie 2050 en het meenemen van Landbouw als een separaat hoofdstuk daarbinnen. Dat kunnen wij uiteraard toezeggen. En daarbij geef ik wel als nuance: een visie zit vaak op een vrij meta-niveau. Dus de diepte van de doelen en de toekomst, die heeft wel een soort van abstracter karakter dan gedetailleerde uitwerkingsprogramma's. Dus we zullen er alles aan doen om een zo goed mogelijk toekomstbeeld met u samen te maken, maar dat daar niet een volledige doelenboom tot aan de diepste details in zit, dat begrijpt u vast ook. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Ruim binnen de tijd. Er is nog een vraag: de heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja dank u wel, voorzitter. Voorzitter, ik wil een punt van orde maken. En wel het volgende: in mijn beleving moet Provinciale Staten een controlerende taak uitoefenen naar het College toe. En in de woordvoering werd gezegd door de deputé dat een bepaalde politieke partij niet aanwezig was. Hij maakte daar nog een opmerking achter. Ik vind voorzitter, dat hoort niet. De vragen zijn gesteld. De deputé dient een antwoord te geven. En voor de rest dient hij het daarbij te laten. Dus dat punt van orde maak ik hier, voorzitter. Ik hoor graag uw reactie. En het tweede punt is dat ik wil verzoeken om tien minuten schorsing, gezien de luchtkwaliteit hierbinnen. Dat de deuren opengaan, en dat we even frisse lucht kunnen halen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja voorzitter, aan dat laatste punt wil ik graag meteen mijn steun verlenen. Want dat lijkt me een uitstekend idee. Voor wat betreft de reactie: ik heb een antwoord gegeven, via u voorzitter, namelijk wat ons advies zou zijn bij de desbetreffende motie. Daarbij heb ik gezegd dat de toelichting niet nodig is, want degene was niet in de zaal om het te horen. Op verzoek van Forum voor Democratie daarna nogmaals gezegd wat de toelichting daarbij is. Als u van mij verwacht dat ik hier ben om antwoorden te geven en duiding te geven, dan is het wel zo respectvol, ook naar degene die u controleert, dat u aanwezig bent om te luisteren als wij het antwoord geven. Dat is wat ik heb willen zeggen. En ik vind dat wij als College dat ook terug mogen geven aan de Staten. Dat als we met elkaar in dialoog zijn, als we met elkaar een debat hebben, een gesprek hebben, dat het netjes is als je aan tafel of bij de interruptiemicrofoon of op je stoel zit om met elkaar die discussie te voeren. En ik vind dat we elkaar daarop mogen aanspreken en dat dat onze taak is. Als ik er niet zit en u heeft een vraag, benoem het vooral. Dan zorg ik dat ik daar rekening mee kan houden. En dat werkt ook de andere kant op.

De voorzitter: Dank u wel. Ik schors de vergadering voor tien minuten.

[SCHORSING]

De voorzitter: Ik heropen de vergadering en ik zie tot mijn grote vreugde, dankzij de schorsing aangevraagd door de heer Franssen, weer allemaal frisse en fruitige gezichten voor mij. Dus dat moet de vergadering alleen maar ten goede komen en dan geef ik nu graag het woord aan Gedeputeerde Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, dank u wel. Als portefeuillehouder Luchtkwaliteit denk ik dat ik de heer Franssen dankbaar ben voor deze interruptie, ga ik naar de beantwoording en dat doe ik in volgorde van sprekers. De eerste vraag kwam van mevrouw Berghorst van de Partij van de Arbeid: Hoe kunnen we het VTH versterken? Volgens mij heeft collega Faassen het antwoord gegeven: u moet vooral wegblijven bij Van Caldenberg en dan wordt het sterk. Alle gekheid op een stokje, voorzitter. We hebben de ambitie opgenomen in ons coalitieakkoord om te gaan van minimalistisch naar een robuuste uitvoering van de VTH-taken. En onze VTH-taken worden uitgevoerd bij de Omgevingsdienst Zuid-Limburg en we hebben onze andere VTH-taken zelfstandig in dit huis en we zetten de coalitiemiddelen in om beide kanten proberen te versterken. **En voor wat betreft de Omgevingsdienst Zuid-Limburg sturen wij u aan het einde van het jaar een Statenvoorstel en daarin ook opgenomen hoe we tot een robuuste uitvoering willen komen, rekening houdend met het eerdere Zuidelijke Rekenkamer-rapport van uw Staten.** Voorzitter, dan de PVV. Zij hadden gevraagd waarom er in de begroting zo weinig terug te vinden is over het LEF. In de begroting worden deelnemingen niet financieel uitgelegd, maar dat gebeurt jaarlijks bij de jaarrekening. En ik denk dat het goed is om het bedrag dat de heer Megens noemde even te corrigeren. Dat gaat niet zozeer over het ... Ja, dat gaat wel over het bedrag, maar die afwaardering waar de heer Megens het over had, die gaat over meerdere investeringen in de portfolio van het LEF en ziet dus niet sec op Mijnwater. Voorzitter, dan ...

De voorzitter: Er is ... Geen vraag? Nee, oké. Excuus. Gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, dan had de heer Megens ook nog vragen met betrekking tot de gezonde basisschool, maar daar kom ik straks bij de motie even op terug. Dan had de heer Wolters Gregório van de SP een amendement ingediend en een warm pleidooi daarvoor gehouden en dat zal ik straks ook even appreciëren. De VVD, de heer Nijskens, vroeg naar de voortgang met betrekking tot de beleidsontwikkeling van de SMR's, zowel landelijk als provinciaal. De Limburgse deelname is op dit moment heel actief als het gaat over de simulaties met alle stakeholders in het proces van vergunningverlening om tot uiteindelijk de virtuele realisatie te komen. Het Rijk neemt het voortouw om dit te organiseren en de Provincie Limburg zet zich op dit moment actief in om zoveel mogelijk stakeholders, van gemeenten tot bedrijven, bij elkaar te brengen en te betrekken bij die simulaties. Die simulaties starten komende

december en de eerste resultaten – en dat is afhankelijk natuurlijk van hoe het bij het Rijk gaat – worden verwacht medio 2025. **In het eerste kwartaal van volgend jaar volgt er een update**, zoals ook is toegezegd en beloofd naar aanleiding van de moties van de heer Schyns. Voorzitter, dan kom ik bij mevrouw Fischer van 50PLUS en die stelde een vraag over de luchtkwaliteit – zeg ik dan ook maar even – en die vroeg of de regels die wij hadden in milieuregelgeving strenger waren dan op andere plekken. Ja, en dat is niet het geval. We streven in die zin level playing field na als College. Mevrouw Fischer had ook een vraag over projectsubsidies en dan gaat het over het proberen effectief aanpakken van fysieke en mentale gezondheid. Dan zijn er in deze Provincie tal van initiatieven waar het over gaat en dan heb je het bijvoorbeeld over projecten als Jongeren Op Gezond Gewicht. En vanuit dat kader richten we ons op jongeren, maar we doen ook heel veel aan ouderen. Bijvoorbeeld het Meer Bewegen voor Ouderen, wat uitgevoerd wordt door de KBO. Dat zijn allemaal zaken waar we vanuit het kader aan bijdragen. En dan kom ik bij de fractie van het CDA. Zij vroegen wat wij allemaal doen met betrekking tot energie en hoe we ervoor kunnen zorgen dat we juist ook in de gebouwde omgeving stappen kunnen zetten. Collega Theuns en ik zitten inderdaad samen in die kraamkamers. En ik kijk even of hij iets te vertellen heeft, want ik ben inmiddels die kraamkamers wel gewend de afgelopen tijd. Maar alle gekheid op een stokje. We zetten ons als Provinciebestuur keihard in om ook de netbeheerders te bewegen om stappen naar voren te zetten zodat de congestie op het netwerk verkleind wordt. Voorzitter, even kijken. Ja, en dan vroeg het CDA ook naar een reflectie op leefbaarheid vanuit de verschillende kaders. Vanuit het kader Samenleving en Bestaanszekerheid is dat al gegeven, want daar werd niet naar gevraagd, want mevrouw Depondt zei nadrukkelijk 'de overige kaders', maar vanuit het kader nieuwe energie en schoon leefmilieu doen we echt een heleboel dingen. En dan gaat het bijvoorbeeld over die luchtkwaliteit verbeteren, het reduceren van ZZS, geluidshinder reduceren, stilte behouden en als het gaat over veiligheid: risico's van gevaarlijke stoffen beheersen, minder afval en juist van meer afval naar grondstoffen gaan. En we rapporteren bijvoorbeeld ook heel transparant over de kwaliteit van de milieudruk. Vanuit energie zei ik zojuist al dat we een heleboel zaken oppakken op het gebied van leefbaarheid bij de verduurzaming van die gebouwde omgeving, samen met de corporaties, maar bijvoorbeeld ook om te proberen die soorten managementplannen voor elkaar te krijgen. Even kijken. Dan ben ik bij mevrouw Jenneskens van D66. Zij vroeg naar de gevolgen van het onder druk staan van het beweegonderwijs. Het is aannemelijk dat die gevolgen er zijn voor deze Provincie om uiteindelijk te voldoen aan die beweegnormen in deze provincie. Het aanbieden van gymlessen op school door vakleerkrachten is een langere periode een vraagstuk. De SPUK van de rijksbrede regeling komt vanaf 2027 wellicht te vervallen. Dat zal waarschijnlijk ook een negatief effect hebben. Voorzitter, vanuit ons eigen beleidskader doen wij er natuurlijk alles aan om dat te voorkomen en om juist het bewegen van jongeren te verbeteren. Ik constateer dat de heer Driessen van de fractie van Forum voor Democratie geen vragen aan deze portefeuillehouder heeft gesteld. En dan kom ik bij mevrouw Jetten van GroenLinks. En die vroeg hoe het College aankijkt tegen de maatschappelijke verantwoordelijkheid van werkgevers, uitzendbureaus en huisvesters van arbeidsmigratie, ook in financiële zin. Het College deelt de visie van GroenLinks dat werkgevers, en dus ook uitzendbureaus, uitleners en huisvesters, hun maatschappelijke en financiële verantwoordelijkheid moeten dragen voor de goede leefomstandigheden van arbeidsmigranten en op het vlak van registratie, informatieverschaffing en het leren van de Nederlandse taal ten behoeve van bijvoorbeeld de sociale integratie. Voorzitter, en dan wacht ik even op mevrouw Jetten.

De voorzitter: Toch nog even een vraag inderdaad. Gaat uw gang.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. GroenLinks is heel blij dat het College deze visie deelt. Ziet het College hier een taak voor zichzelf? Want ik weet dat er nu bepaalde initiatieven in gemeenten zijn om bijvoorbeeld een fonds op te richten waar werkgevers aan meebetalen of voor fatsoenlijke huisvesting voor arbeidsmigranten. Ziet het College hier ook een taak voor zichzelf om daar bijvoorbeeld regie op te nemen of gemeenten te stimuleren?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, wat het College al eerder aan deze Staten heeft toegezegd, is dat wij **voor het einde van het jaar met een integrale aanpak komen op arbeidsmigratie**. Daar wil ik nu nog even niet op vooruit lopen, als u het goed vindt, maar tegen die tijd kunt u de vraag gerust nog een keer herhalen en dan beantwoorden we hem integraal in de breedte.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, dan constateer ik dat de heer Loomans van Horizon ... Is het nou Horizon of Horaizon? Horizon, Horizon. Voorzitter, hij heeft geen vragen gesteld, maar wel een motie ingediend. Daar kom ik dadelijk even op terug. Ook vanuit de fractie van de heer Schyns van JA21 geen vragen gesteld. En dan kom ik bij LOKAAL-LIMBURG over de restdoelen in Zuid-Limburg en hoe het nu kan dat we die nog niet gehaald hebben en achterblijven. Een belangrijk deel van het antwoord is dat wij het Nationaal Landschap Zuid-Limburg gewoon hebben uitgezonderd juist voor deze doelen en dat het daarom lastiger is om ook in Zuid-Limburg de doelen te realiseren. Voorzitter, dan kom ik bij mevrouw Boven van de Partij voor de Dieren en die had het over Zeer Zorgwekkende Stoffen. En zij vroeg of de Gedeputeerde kan toezeggen dat er een mededeling portefeuillehouder komt over Zeer Zorgwekkende Stoffen en het antwoord is **dat wij kunnen toezeggen dat er een mededeling komt over Zeer Zorgwekkende Stoffen**. Voorzitter, en dan ...

De voorzitter: De heer Franssen had over het vorige punt, denk ik, een vraag.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Ja, klopt, voorzitter, dank u wel. Nou, dat wij in Zuid-Limburg een ander landschap hebben dan Midden- en Noord-Limburg is natuurlijk ons allen bekend, maar de concrete vraag in mijn betoog was hoe het kon dat, bij het dossier Californië een Zonnepark binnen een jaar geregeld wordt, aangelegd wordt, de vergunningen zijn verleend, alle onderzoeken zouden zijn toegestaan. En hier in Zuid-Limburg zijn ook plannen, en die liggen er al jaren, en die zijn ook door de landschapsarchitect goedgekeurd en door de gemeenteraden goedgekeurd, maar ze worden nog niet uitgevoerd. Hoe kan dat? Hoe kan dat dan? Waar zit dat verschil? Dat was de concrete vraag.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Heel eerlijk, mijnheer Franssen, ik zou u daar het antwoord nu op schuldig moeten blijven. En hoe dat kan? Ik ken de casus in Californië niet. Als het gaat over Zuid-Limburg, de casussen die daar liggen, dan is er een aantal belemmeringen die daar zijn. En dan zou ik zeggen – het antwoord dat ik zojuist gegeven heb – dan maakt het dat ook lastig.

De voorzitter: Mijnheer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Nou, u haalde een aantal belemmeringen al aan. Ik zou gaarne dan van u weten welke belemmeringen er dan zouden zijn als een landschapsarchitect het heeft goedgekeurd en een gemeenteraad het heeft goedgekeurd. En hoe kan het dan tot zulke projecten/trajecten nog na jaren niet zijn uitgevoerd? In tegenstelling tot de zaak Californië, waar het in één jaar wel geregeld is. Het verbaast mij dan dat u als Collegelid zegt: het dossier Californië is mij niet bekend. Volgens mij is het toch wel in de breedte dat het dossier hier geregeld besproken is en dat er vragen over gesteld zijn.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, maar hoe dat precies in die zin in dat dossier gegaan is, als u dat afzet tegen de snelheid tegenover Zuid-Limburg – als ik die vergelijking zou moeten maken – ken ik dat niet. Als het gaat over waarom dat in Zuid-Limburg niet kan, dan hebben we daar gewoon een aantal restricties in de omgevingsordening opgenomen. En die omgevingsverordening die vigeert nog altijd,

ondanks dat er een landschapsarchitect naar gekeken heeft, ondanks dat er sprake is van een besluit van de gemeenteraad. Uiteindelijk moeten wij ook toetsen aan die omgevingsverordening. En dan gaat het over het Nationaal Landschap Zuid-Limburg, dan gaat het bijvoorbeeld over de restrictie van de Einstein-telescoop. En in lijn met de motie Huizing bijvoorbeeld, bereiden wij ook voor het strikte nee-tenzij ten opzichte van zon op land. Dat maakt dat het realiseren van zonneweides in Zuid-Limburg ook niet altijd vanzelfsprekend lukt en dat de locaties waarop je plannen kan realiseren in Zuid-Limburg zeker niet overhouden.

De voorzitter: Tot slot, de heer Franssen.

De heer Franssen (LOKAAL-LIMBURG): Dank u wel, voorzitter. Ja en toch ben ik nog steeds niet blij met het antwoord, maar ik snap dat u dat antwoord in de breedte zult vertalen. Maar mag ik dan aan u de oproep doen bij dezen, dat u tracht, de parken die in ontwikkeling zijn en vergund zijn, dat u daar tracht, toch met de bepaalde gemeenten c.q. ontwikkelaars of weet ik wat, daar de vaart in wil gaan zetten, zodat we ook in feite de duurzaamheidsopgave die we gezamenlijk hebben afgesproken voor Limburg, door het Rijk opgelegd, verspreid over Noord, Midden en Zuid – laat ik het maar zo zeggen – dat u zich daarvoor wilt inzetten tot ook Zuid-Limburg op koers loopt.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, wij zetten ons er van harte voor in om ervoor te zorgen dat we die doelen proberen te halen. En in de wetenschap dat we die proberen te halen – want dat is de opdracht vanuit het coalitieakkoord, het beleidskader en de reeds met de gemeenten en de overheden gemaakte afspraken – zetten we ons daarvoor in, maar dat zal in Noord-Limburg een makkelijkere opgave zijn dan in Zuid-Limburg. Zo is de realiteit. Het is nog geen 2030, en onze ambitie is om het in die tijd wel te halen. Dat proberen we te blijven doen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie dat mevrouw Boven ook nog een vraag aan u heeft.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik had de indruk dat de toezegging afgelopen was, maar de toezegging was ... Daar ben ik heel blij mee, maar hij is niet zo heel specifiek. Dus ik vroeg me af of u zou kunnen aanvullen dat het gaat over de minimalisatieverplichting en hoe u gaat aanpakken en respectievelijk gaat uitvoeren dat dat gerealiseerd wordt?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, volgens mij maakt dat een onderdeel uit van de mededeling. Maar specifiek nog even doelend op het artikel bij RTL Nieuws en de NOS. Er is sprake van een wettelijke norm en boven op die wettelijke norm is een minimalisatieverplichting. De wettelijke norm handhaven is iets wat provincies doorgaans heel goed kunnen, maar die minimalisatieverplichting vraagt iets van bedrijven en vraagt een inspanning daarop. En het is in die zin redelijk diffuus – en dat geldt niet alleen voor de Provincie Limburg – waar nu de extra grens is boven op de norm. En u ziet dat een aantal provincies bij de rechter worden teruggefloten, omdat zij te streng die **minimalisatieverplichting** hebben gehandhaafd. En daar ging het artikel over. **We zullen u dat in de mededeling portefeuillehouder bestuurlijk nog een keer nader duiden.**

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Nou, dat laatste woord, dat gaf me nou net ... Ik dacht weg te gaan lopen, maar 'duiden' is wat anders dan dat u aangeeft wat u gaat doen. En ik hoopte dat dat ook in die uitwerking naar voren zou komen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, ik denk dat we dan in een semantische discussie ... Maar volgens mij bedoelen we in ieder geval hetzelfde, mevrouw Boven.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Even kijken, want dan heb ik de heer Franssen, even kijken, GroenLinks gehad. Even kijken, deze hebben we gehad. Ja, ik denk dat ik bij de moties ben. Ja, en dan hebben we als eerste de motie van de BBB en volgens mij staat daar de naam van de heer Goossen als eerste onder. Dat is motie 3133, Thuisbasis voor de toekomst van het voetbal. Wij zouden deze motie het oordeel Staten kunnen geven en daarbij geven we wel aan dat we als College als eerste willen achterhalen wat nou precies de eisen van de KNVB zijn als het gaat over de nieuw te ontwikkelen faciliteit en dat we ook even de mogelijkheid hebben welke gemeenten dan interesse hebben om dit te kunnen doen, maar daarbij ook nadrukkelijk aangeven dat we ernaar kijken hoe we vanuit onze provinciale rol en de bestaande kaders en de instrumenten en de rollen die we hebben, ondersteunend kunnen zijn naar de gemeenten. Zo zou het College hem in ieder geval willen appreciëren en dan kan die oordeel Staten hebben. Voorzitter, dan kom ik bij de motie – en ik vermoed dat de motie van mevrouw Absil is – over voldoende zwemwater voor doelgroepen. Ja, hier staat alleen de partijnaam boven, maar het gaat over motie 3134. En ook voor die motie kunnen we onder voorwaarden het oordeel Staten geven. En ik wil u dat graag nader duiden, want we kunnen dat geven indien de inventarisatie van het lopende proces bij het ontwikkelen van de regionale sport- en beweegakkoorden, vanuit het kader Samenleving en Bestaanszekerheid, dat we het in dat kader uitvoeren, want dat zou namelijk betekenen dat we dan de wensen en de behoeften vanuit de regio's ophalen en horen. En vervolgens – evenals dat collega Theuns dat net bijvoorbeeld ten opzichte van Mosaqua heeft gezegd – dat we dat vanuit de bestaande instrumenten die we hebben, kunnen doen. Waarbij we – en dat wil ik nadrukkelijk wel even genoemd hebben – voor de Provincie geen rol zien op het gebied van exploitatie. Ik denk dat dat goed is, maar met die restricties kunnen wij hem oordeel Staten geven.

De voorzitter: Dat levert toch nog even een vraag op van mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ik hoor u zeggen: we gaan de behoeften en wensen van gemeenten ophalen. Dat is heel prima en volgens mij was dat punt 1 van ons dictum. Maar punt 2 was: maak gezamenlijk een plan hoe je mogelijk tot oplossingen komt en kom daarmee terug naar de Staten. Bent u van plan dat ook uit te voeren? Of wilt u het alleen houden bij het inventariseren van wensen?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Wat ik gezegd heb is dat we, in het kader van de regionale sport- en beweegakkoorden, de behoefte willen gaan inventariseren. Dat is punt 1. En volgens mij heb ik in de commissie bij de behandeling van die regionale sportakkoorden al een keer gezegd dat we daar sowieso mee terugkomen naar de Staten. Dus dan komt ook die behoefte hier en dan kunnen we kijken wat wij vanuit onze Provinciale rol daarin kunnen doen. Dat is, volgens mij, wat ik u gezegd heb.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): En wat is de tijdsplanning daarvoor?

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik zal even kijken of ik die exact kan noemen, maar volgens mij hebben wij gezegd dat wij voor de Voorjaarsnota ... Ik kom daar dadelijk even in de tweede termijn specifiek op terug. Maar, volgens mij, voor de Voorjaarsnota zouden we daar bij u op terugkomen.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): En dan zegt u dus feitelijk nu – even in mijn woorden – wij zullen zorgen dat in het kader van dat proces expliciet naar de vraag gekeken wordt die in deze motie wordt gesteld, namelijk: wat is het probleem met zwemwater voor deze doelgroepen? En op basis daarvan is het nog niet duidelijk of u dan inderdaad een plan gaat maken of niet. Of u zegt: op basis daarvan zullen wij aangeven wat wij als Provincie samen met gemeenten daaraan gaan doen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ik ben heel even aan het denken of ik de vraag van mevrouw Depondt goed begrijp. Wat ik heb aangegeven is dat wij die inventarisatie gaan doen. Dan horen wij welke behoeften er leven bij de gemeenten. **En het idee van die sportakkoorden is natuurlijk uiteindelijk om te komen tot realisatie van die akkoorden en daar proberen we iets aan te doen. En afhankelijk van de behoefte die er leeft** – want dat kan een brede behoefte zijn, kan ik nu nog niet inschatten – **gaan we kijken hoe wij daar vanuit onze provinciale rol aan kunnen bijdragen.** Het is niet zo dat we de rol van de gemeente gaan overnemen. Dat is niet de bedoeling.

De voorzitter: Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Nee, nee, nee, dat was ook ... Vandaar ook de oproep in de motie om dat vooral samen te doen, want die primaire rol ligt ook bij gemeenten. Dat zeggen we ook in de motie. Alleen we hebben in de motie ook gezegd van: kom dan met een concreet voorstel uiterlijk in de zomer volgend jaar. En als u zegt van: voor de Voorjaarsnota hebben we de inventarisatie rond, dan ben ik zo'n beetje bang dat we dan een halfjaar later misschien op zijn vroegst eens een keer een voorstel hebben en dan moet dat nog uitgewerkt en een keer in een begroting. En voor je weet, ben je drie jaar verder. Dus ik zit een beetje te zoeken naar wat snelheid, om het maar zo te zeggen.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, voorzitter, volgens mij gaan we bij die sportakkoorden komen tot concrete plannen en tot concrete realisatie. Dat proberen we zo snel mogelijk te doen en af te sluiten en dan kunnen we daar ook mee aan de slag. Als u specifiek een Statenvoorstel bedoelt over zwembaden, dan is dat niet de appreciatie van het College.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Oké, dat is helder.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, dus met de appreciaties zoals gegeven, kunnen we hem oordeel Staten geven. Even kijken, dan kom ik bij de motie van de PVV, de heer Van Bijnen, volgens mij, als het gaat over de Gezonde Basisschool van de toekomst. En voorzitter, ik ken de heer Van Bijnen als een warm pleitbezorger van juist de wijkenaanpak en ook van de Gezonde Basisschool van de toekomst. En hij heeft, denk ik, een heel sympathiek voorstel hier gedaan om te kijken dat je beide kan combineren. Als we het dictum zoals het hier staat letterlijk moeten nemen, dan zouden we de motie moeten ontraden. Want dat gaat namelijk over de derde bullet van het dictum en dan gaat het over het budget ten koste van armoede en laaggeletterdheid. Volgens mij is dat niet wat dit College beoogt. Maar als wij ... En er komt nog een component bij, want hij staat nu heel strikt geformuleerd als het gaat om: het zal en het moet en er zal een gezonde basisschool in iedere aandachtswijk terecht moeten komen. We zullen inventariseren of straks in die allianties de schoolbesturen er zitten. We zullen proberen om te kijken dat we daar ook ... Want het streven naar die gezonde basisscholen in die aandachtswijk is heel relevant. Maar we kunnen op voorhand niet afdwingen dat ze er zullen komen. Als ik hem zo mag uitleggen – zeg ik tegen de heer Van Bijnen – dan

zouden we de ambitie en het streven met elkaar willen omarmen. En onder die condities kan die oordeel Staten worden, maar dat betekent dat we het derde bullet van het dictum ook niet zo zullen interpreteren.

De voorzitter: En het nummer van de motie was?

Gedeputeerde Van Caldenberg: De motie is 3124, voorzitter.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Ja, en dan hoor ik straks wel in de tweede termijn van de heer Van Bijnen – maar ik zie hem actief knikken of van de heer Megens, ja – hoor ik dat straks graag. Dan ben ik bij de motie 3126 en dat is de motie over stop op nieuwe zonnepanelenvelden in Limburg. En het dictum daarvan luidt: 'een tijdelijke stop in te voeren ten aanzien van goedkeuring en aanleg van nieuwe zonneparken welke niet bijdragen aan het oplossen van netcongestie.' Voorzitter, die motie gaan wij ontraden, omdat het verminderen van de invoeding van zonne- en windenergie uiteindelijk netcongestie niet oplost aan de afnamekant. En door invoedingsnetcongestie op te lossen, zullen bedrijven niet sneller, niet directer kunnen worden aangesloten. Bedrijven zullen wel sneller in hun elektriciteitsbehoeften kunnen voorzien als zij deze elektriciteit zelf lokaal kunnen opwekken. Voorzitter, dus om die reden ontraden wij deze motie. En datzelfde geldt ook voor de motie Windturbines niet op Limburgs land, maar op zee, nummer 3127. Want het dictum luidt: 'om pas op de plaats maken inzake het verlenen van vergunningen voor het plaatsen van windturbines in Limburg en vooral focus te leggen op het verhelpen van netcongestie in Limburg'. Daarvoor gelden eigenlijk dezelfde argumenten als zojuist bij zon op land. Maar daarbij zouden wij ook nog het argument willen aangeven dat wij ook niet al onze kaarten op maar één bron van elektriciteit in onze provincie zouden willen neerzetten, want wij willen niet afhankelijk zijn van alleen maar bronnen buiten deze provincie of het buitenland. Dat is conform het beleidskader. Voorzitter, dan ga ik door en dan kom ik bij de motie van de heer Loomans van Horizon en dat is nummer 3145, motie Onderzoek realiseren van een Limburgse hydrolyser. Laat ik daarvan aangeven dat we die motie oordeel Staten kunnen geven. We kunnen via de LEA-bedrijven en via de lokale regionale casusgerichte aanpak van Cluster 6-bedrijven in samenwerking met kennisinstellingen onderzoeken of afname van waterstof via hydrolyzers kansrijk is. Dus dat kunnen we doen. Wat ik daarbij wel moet aangeven, is dat het beoordelen van locaties niet aan de Provincie Limburg is en daarmee dat de laatste bullet van het dictum niet uitvoerbaar is. We kunnen wel samen met de Rijksoverheid inzichtelijk maken aan welke randvoorwaarden initiatieven dienen te voldoen. Maar als ik hem zo mag uitleggen van de heer Loomans, heeft de motie oordeel Staten. En ik zie hem instemmend knikken. Voorzitter, dat mag u, volgens mij, noteren. Dan kom ik bij het amendement van de Partij van de Arbeid: Limburg Gezond Vooruit. En dat amendement Limburg Gezond Vooruit, daar zou ik van willen zeggen dat wij, vanuit de constatering dat de Provincie zelf niet over het zorglandschap als zodanig gaat, maar dat dat aan Rijk en gemeenten en zorgpartners is die daarvoor primair verantwoordelijk zijn, zoals ook aangegeven in de verkenning die wij u voor de zomer hebben doen toekomen van dat Limburgse zorglandschap, die uw Staten hebben ontvangen. Maar dat wij als Provincie vanuit het kader Samenleven en Bestaanszekerheid werken aan een alliantie die gericht is op de partners in de Sociale Agenda en de wijkenaanpak, om dan vanuit een verbindende rol daarin ook de partijen oproepen om hun verantwoordelijkheid te nemen en ook samen op te trekken en dat we ook vanuit het beleidskader zowel rijksmiddelen als ook Europese fondsen proberen in te zetten voor het terugdringen van de achterstanden in Limburg, zien we het amendement in die zin als een versterking van onze ingezette koers en aanpak en kunnen we om die reden het amendement van oordeel Staten voorzien. Voorzitter en dan heb ik het laatste amendement en dat is het tweede gewijzigd amendement Paralympische toptalenten. En dan neem ik uw Staten toch mee terug naar het moment dat wij – en dat was echt een unieke prestatie – alle Limburgse sporters van de Paralympische Spelen hier in dit huis mochten huldigen. Want alle Limburgse paralympische sporters die er waren, hebben ook medailles gehaald. En het amendement dat hier nu voorligt beoogt om meer mensen met een beperking te laten sporten in de toekomst. En we hopen op nog veel meer van zulke prachtige prestaties. Ik begreep dat er best wel de hele dag wat heen en weer gepingpongd is over de exacte formulering van de financiering

zoals die er staat. Ik heb mij laten overtuigen door de mensen van Financiën die hier aanwezig zijn, waarvoor dank, dat het op deze manier in ieder geval een correcte financiële weergave is. En in die zin kunnen wij ook dan het amendement oordeel Staten geven, voorzitter.

De voorzitter: Mevrouw Boven.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Ja, dank u voorzitter. Ik had ook nog een vraag gesteld naar aanleiding van jongeren die tussen wal en schip vallen, dus die geen stageplek of geen werkplek hebben, jonge mensen van speciaal onderwijs. En of u wilde verkennen wat daar de mogelijkheden voor zijn om daar iets aan te doen vanuit de Provincie.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, wat ik wil weet ik niet, maar mevrouw Demollin gaat u daar dadelijk een antwoord op geven.

De voorzitter: Dan geef ik nu het woord aan Gedeputeerde Demollin.

Gedeputeerde Demollin-Schneiders: Dankjewel, voorzitter. De VVD heeft vragen gesteld over de versterking van het mbo en het hbo, daar waar het gaat over het onderwijs en de energietransitie. Daar wordt fors op ingezet. Ik zal één voorbeeld noemen. We hebben op Chemelot de JTF, het Just Transition Fund, en daaruit wordt alleen al € 8,2 miljoen weggezet naar de arbeidsmarkt, waarbij het mbo en het hbo een fors aandeel heeft. En in het totaal is dat ongeveer een bedrag, een volume van € 16,5 miljoen dat wordt gebruikt voor de versterking van de aanpak van energietransitie. En het mbo en het hbo kunnen die kennis die ze daar opdoen natuurlijk ook breder gebruiken dan alleen op Chemelot. Dus er wordt echt aandacht aan besteed. Dan heeft mevrouw Fischer van 50PLUS een vraag gesteld over de werkgroep Data. In de commissie VPPS is afgesproken dat er een klankbordgroep zou komen, maar omdat er een inhoudelijke overlap leek te ontstaan met de technische infosessie, is er gewacht – temeer ook om agendadruk en vermenging te voorkomen – maar GS komt dit jaar nog met een voorstel voor een inhoudelijke invulling. Daarnaast heeft u ook een vraag gesteld over leerlingaantallen, waarom die als indicator zijn gekozen. Dat is eigenlijk heel simpel. Het is een heel belangrijke indicator voor inzicht, omdat het onderwijs per leerling vaak wordt gefinancierd, dus de trend is relevant ook voor de robuustheid van het onderwijs. Daarom is dit gebruikt als indicator. Dan de vraag van BBB met betrekking tot de plattelandsthema's en wat dit betekent voor mensen in gebieden die er wonen, werken en besturen. Dat is een heel breed thema, maar het is in ieder geval zo dat in de twee nieuwe regiodeals die gesloten zijn voor Noord- en Midden-Limburg deze thema's terugkomen. En daar zijn ook de onderwijsinstellingen mbo, hbo en wo aangehaakt. En er wordt ook specifiek naar deze aspecten vanuit brede integraliteit gekeken. Dan is er vanuit de BBB ook nog een motie, maar daar kom ik dadelijk op het einde even op terug. Het CDA heeft een vraag gesteld over leefbaarheid, ook hoe dat zit bij alle kaders. In ieder geval, vanuit het kader waar ik aan werk, met name waar ik hier een toelichting op ga geven, is het feit dat leefbaarheid in het datafundament dat gebouwd wordt – en zeker gelet op het aspect brede welvaart – van enorm belang is. Want aspecten die voor brede welvaart belangrijk zijn die hebben vaak ook direct met leefbaarheid te maken. Dus wat ik vanuit mijn rol doe, is om met name te kijken of we dat kunnen meten. Verbetert de leefbaarheid met de inspanningen die gedaan worden, ook door mijn collega's? Dus dat is de bijdrage die ik zeker kan doen op deze thematiek. Dan heeft het CDA ook nog een vraag gesteld met betrekking tot regeldruk. En de vraag – zoals ik hem interpreteer – heeft met name te maken met datgene wat bij gemeenten ligt. We zijn recentelijk gestart met het traject GUN, Gemeentelijke Uitvoeringskracht Nieuwe Stijl. In eerste instantie gaan we met de zestien Zuid-Limburgse gemeenten praten en het verminderen van regeldruk wordt in al deze gesprekken geadresseerd. En in de gesprekken die we tot nu toe hebben gehad, reageren gemeenten daar ook positief op. En we polsen daar ook de behoefte om tot een gezamenlijke aanpak op dit thema te komen. Dan is een vraag gesteld door het CDA over onderwijs als rode draad en de aanhaking met het mbo en dat hangt ook samen met de vraag die D66 heeft gesteld

over dat ik vaker gezegd heb dat we als Provincie geen feitelijke rol hebben op het gebied van onderwijs. En dat is ook zo. Echter, we werken wel keihard als Provincie, als GS, als verbinder, als facilitator aan het creëren van organiserend vermogen. En dat doen we ook op het gebied van het mbo. Want daar ging uw vraag specifiek over, over die aanhaking met het mbo. Die vakmanschapsagenda is heel erg belangrijk. Die is ook genoemd in het coalitieakkoord. Maar we werken ook aan de versterking van de PPS'en, de publiek-private samenwerkingen, en het trinationalaal onderwijs. En als laatste had u een vraag over de strategische arbeidsmarktagenda. Hoofdstuk 5 in het beleidskader Werken aan een toekomstbestendige economie, is genoemd: een gezonde arbeidsmarkt. En dat is feitelijk de uitwerking van die strategische arbeidsmarktagenda. Dus er komt geen separate agenda. D66 heeft aangegeven een aantal zorgen te hebben over onze regio. En voorzitter, ik kan u zeggen dat wij geen enkel moment voorbij laten gaan om met een bewindspersoon of met wie dan ook te praten over het belang van ons onderwijs. En wij realiseren ons heel goed dat, als je naar de totale keten kijkt van mbo, hbo en wo – waar we anderhalf jaar keihard aan gewerkt hebben om die op één lijn te krijgen – dat als er iets gebeurt in een schakel in die keten, heeft de hele keten daar last van; of dat een mbo is die door krimp misschien bepaalde opleidingen moet opheffen of dat de Universiteit van Maastricht minder studenten moet gaan krijgen. Dus dat realiseren we ons heel erg goed. En wij zitten met name, vanuit het feit dat we daar geen primaire juridische rol hebben, vaak in de coulissen, maar ik kan u verzekeren dat wij echt keihard werken om ervoor te zorgen dat we dat goed geadresseerd krijgen op de plekken waar dat ook moet zijn. En om die reden ook, ben ik keihard aan het werken om de partners uit de Euregio te binden, om te kijken dat we daar de kansen kunnen hebben. We hebben ook laatst, samen met de onderwijsinstellingen en het ministerie van Onderwijs en Wetenschap, een werkbezoek geregeld voor de minister om te laten zien: kijk, dit is Zuid-Limburg, dit is toch totaal anders dan Amsterdam en Den Haag en Utrecht.. En we hebben aan het einde van het werkbezoek ook complimenten gekregen van de minister. We hebben de boodschap heel duidelijk over kunnen brengen. Zijn we daarmee klaar? Absoluut niet. Dus we blijven ook daarmee doorgaan. Dus ik hoop in ieder geval dat ik u daarmee gerust kan stellen dat ik niet op mijn lauweren en dat GS ook niet op zijn lauweren rust, maar dat we echt keihard hieraan werken. Even kijken, wat had ik dan nog? LOKAAL-LIMBURG heeft een vraag gesteld over het ondersteunen van gemeenten met Provinciepersoneel. Nou, ook daar kan ik aangeven dat we dit oppakken bij het project GUN. Het is denk ik niet de bedoeling dat Provincie – daar ga ik ook iets vertellen over de portefeuille van mijn collega Satijn, want hij gaat over de bedrijfsvoering – maar wij gaan wel samen met de gemeenten kijken hoe we dat probleem of die uitdaging – laat ik het zo zeggen – zo goed mogelijk kunnen adresseren en daar samen oplossingen voor vinden. Dan is er een vraag gesteld door de Partij voor de Dieren met betrekking tot hoe integrale oplossingen verkend kunnen worden voor jongeren die eigenlijk tussen de wal en het schip vallen. Daarbij is het zo dat mijn collega Van Caldenberg dat oppakt, daar waar het gaat over jeugdzorg. Daar waar het gaat over het onderwijs, pak ik het op. En ook hier geldt dat de Provincie geen primaire rol heeft. Feitelijk zijn het onderwijs en de gemeenten aan zet. **Ik kan u wel een toezegging doen. En die toezegging ziet ook toe op die verbindende rol die we als Provincie kunnen hebben.** Ik vertelde al dat we het afgelopen anderhalf jaar heel hard gewerkt hebben om de Limburgse onderwijswaaier opgelijnd te krijgen, die ook dat Onderwijsmanifest hebben gemaakt op grond waarvan de eerste brandbrief gestuurd is naar Den Haag van: help ons nu, wij willen maatwerk hebben. Vanuit die verbindende rol met het Limburgse mbo, de andere arbeidsmarktpartijen en de werkgevers, **kunnen we een overleg organiseren om te zien wat er gedaan zou kunnen worden.** Dat hangt ook samen met het feit dat de arbeidsmarktregio's gereorganiseerd worden, dat er werkcentra komen. En die zijn ook bekend met wat u noemde, die Harrie-training. Die is ook bekend, zeker in die samenwerkingsverbanden. Dus dat zou ik kunnen toezeggen om te organiseren. Dan, voorzitter, ga ik in op de motie die ingediend is door mijnheer Zeedzen, de motie 3132, over de reus van Zuid-Limburg. Er staat heel veel in die motie. En dat is ook begrijpelijk, want het is een super ingewikkeld werkveld. Vanuit onderwijs ben ik al begonnen met het verbinden van die trinationale kansen en vanuit arbeidsmarkt kunnen we aan de slag gaan om daar nog veel meer verbindingen te leggen en te zien welke kansen we kunnen verbinden. Dus vanuit die hoedanigheid wil ik deze motie oordeel Staten geven. Dankjewel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef nu het voorzitterschap even aan de heer Vaessen.

De vicevoorzitter: En dan is het woord aan de Gouverneur voor de beantwoording van de vragen die aan hem zijn gesteld.

Gouverneur Roemer: Het zijn nog drie korte punten. Allereerst, ik meen dat de heer Wolters Gregório het daarover had: hoe staat het nu precies met de lobby rondom politie en rechercheurs en de versterking daarvan? Allereerst: de komende jaren gaat de regionale eenheid Limburg sowieso fors inzetten op verankering van de politie in de wijk en op het web. Dat is sowieso al vanuit de landelijke politie een ambitie waar ze veel meer op gaan inzetten. Dus vanuit intern van de politie wordt daar sowieso al veel meer op gedaan. Het tweede is dat in onze unieke ligging, die wij hier hebben als Limburg, er ook fors meer wordt geïnvesteerd in de samenwerking met Duitsland en België. Sowieso om die grensoverschrijdende zaken die er zo veel zijn op het gebied van criminaliteit – denk aan plofkraak, maar denk ook aan over de grens heen als je achter de criminelen aan wil gaan dat dat niet mogelijk is – wordt er op het gebied van opsporing, controles en training fors meer samengewerkt, wat dus sowieso veel meer efficiëntie oplevert. En dat is ook al een versterking. Nog niet wat we nog meer zouden moeten hebben. Dit is gewoon beter werken en meer mogelijk maken wat we aan het doen zijn. Dan die lobby van het versterken. Dat gaat voornamelijk over de totale keten. Want het is niet alleen het gebrek aan wijkagenten, maar het is ook het gebrek aan rechercheurs en een gebrek aan capaciteit van boa's of van het Openbaar Ministerie of van de rechtbank. We zijn recent dan ook gestart om dat gezamenlijk te doen. Eigenlijk ligt daar de verantwoordelijkheid niet voor bij de Gouverneur of bij de Provincie, maar vooral ook als je het over bestuurlijk hebt bij de regioburgemeesters. Maar ik pak die regie wel op, omdat we samen nog sterker staan om het grotere geheel duidelijk te maken in Den Haag. Dus samen met de regioburgemeesters, het Openbaar Ministerie, de recherche, de politie zijn we bezig met op korte termijn het ministerie en de minister deze kant op te halen. Niet alleen om dingen te vragen, maar we hebben ook heel veel ideeën in innovatie wat we allemaal kunnen bieden om het te verbeteren en om onze specifieke situatie in Limburg veel meer onder de aandacht te brengen. En ik hoop dat het nog gaat lukken voor de begroting in Den Haag. Mocht dat niet lukken, dan zal het er heel snel na zijn. We laten dit met elkaar uiteraard niet los, maar we zorgen wel voor een integraal verhaal. Dan is er nog een vraag gesteld rondom arbeidsmigratie en of ik daar een rijkstaak in heb als Rijkshoofd. Dan word ik natuurlijk regelmatig wel bijgepraat door de voormalig voorzitter van het aanjaagteam Arbeidsmigranten, die ik toevallig persoonlijk ken en ik geef natuurlijk al die tips die ik via die lijn krijg van mezelf, natuurlijk graag door aan de Gedeputeerde. Maar antwoord op uw vraag of hier in het kader van een Rijkshoofd een rol is. Nee. Tot slot is er een motie ingediend waar ik op reageer als voorzitter van uw Staten, niet als voorzitter van het College, want hij is ook gericht aan Provinciale Staten. En dat gaat over Behoud van stem voor Statenleden in het debat. Ik denk dat het de meest zuivere lijn is als u dit mee terugneemt naar het Presidium. Het Presidium is de plek om met elkaar te spreken over wat de voor- en nadelen zijn. En we hebben niet voor niets ook, onder leiding van een van uw Statenleden, de werkgroep Versterking positie Statenleden. Mijn advies zou zijn het daar neer te leggen en er met elkaar over te praten of dit een verbetering is en een versterking van uw positie of niet en kom dan met voorstellen, indien dat gewenst is door u of dat wel of niet moet gaan leiden tot een wijziging van het Reglement van Orde. Dus als het vandaag tot een motie zou leiden dan zou ik die om die redenen willen ontraden. Dank u wel.

De vicevoorzitter: En dan draag ik het voorzitterschap weer over aan u.

De voorzitter: Dames en heren, daarmee zijn we aan het einde van de eerste termijn en zouden we dadelijk kunnen beginnen aan de tweede termijn. Maar ik kijk even of er behoefte is aan een korte schorsing om de tweede termijn voort te zetten of dat u zegt: gaat u maar meteen verder. De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Wij willen graag een kwartiertje schorsing.

De voorzitter: Dames en heren, dan schors ik een klein kwartiertje. Weet overigens dat er vanaf 18.00 uur ook wat broodjes voor u klaarstaan, waar u tijdens het debat gewoon even maar even heen moet gaan om ze op te halen. Ik stel voor dat wij om 17.55 uur met de tweede termijn aanvangen. Vergadering geschorst.

[SCHORSING]

De voorzitter: Dames en heren, mag ik u vriendelijk verzoeken uw plaatsen weer op te zoeken, en dat geldt ook voor de Gedeputeerden. Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de tweede termijn, en ik geef het eerste het woord aan mevrouw Berghorst namens de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Voorzitter, de rode draad in mijn eerste termijn was dat we als Provincie ons best moeten doen om Limburgers die het moeilijk hebben een steuntje in de rug te bieden, en ons amendement over de zorg is precies opgesteld met die bedoeling. Mensen die het moeilijk hebben in Limburg, verdienen van de Provincie Limburg een steuntje in de rug, en ik wil daarom vanaf deze plek al mijn collega's vragen om nog even goed na te denken over wat ze met dat amendement gaan doen. Want als wij vinden dat onze inwoners gezonder moeten worden, dan moeten we ook zorgen voor voorzieningen die die mensen daarbij helpen. En dan heb ik het over de ambulance op het platteland, de huisartsenpost op het platteland. Dan heb ik het over de ziekenhuizen die bereikbaar moeten zijn, ook voor mensen zonder auto. En het gaat me echt aan het hart, en dan doe ik een ontboezeming, dat ik hier best wel hard moet vechten om voor uitgerekend dat amendement een meerderheid te krijgen. En ik doe echt een beroep op jullie, collega's: stem voor dat amendement voor alle Limburgers, inwoners van het platteland, inwoners van de stad, het maakt niet uit. Als wij hier in dit huis al verdeeld zijn, dan gaan we die problemen nooit van zijn lang zal zijn levensdagen oplossen, en alle Limburgers verdienen dat. Voorzitter, ik krijg een interruptie. Dat was ook te verwachten.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): En ik hoop dat ik mevrouw Berghorst een beetje kan helpen, want haar oproep, bijna noodkreet, gaat me wel aan het hart. Kan mevrouw Berghorst mij helpen met het verantwoorden van het toevoegen van een extra bestuurslaag, extra organisatielaag, waar best wel veel ..., er wordt een ton voor gevraagd voor, nou ja, een verkennend onderzoek daarin, terwijl wij best wel vaak het gevoel hebben dat die hele zorg helaas ook wel wordt gestuurd door geld/zorgverzekeraars. Hoe kan mevrouw Berghorst borgen dat de extra bestuurslagen die ze in die zorg- en gezondheidscoalitie inbouwt, niet net zo goed een speelbal worden van alle verschillende belangen waar ze eigenlijk de regie over moeten voeren?

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, wat we vragen is niet nieuw. Als je kijkt naar de partners die het programma Trendbreuk van de Provincie Limburg, waar de Provincie Limburg partner in is, steunen, dan zitten daar de ziekenhuizen in, dan zitten daar de zorgverzekeraars in. Dit is een bestaande samenwerking. Wat we vragen is niet een heel nieuwe bestuurslaag en een beslisstructuur, en wat dan ook. Dat vragen we niet. We vragen om die coalitie die al bestaat, in dit geval op het gebied van Trendbreuk, een extra vraag te geven, een extra opdracht mee te geven, en dat is: ga nou zorgen voor langjarige financiering. Want als wij vinden, mevrouw Schoolmeesters, dat elke Limburger telt, dan moeten we er ook voor elke Limburger kunnen zijn. En in Limburg kunnen we in de zorg, en ook als overheden, er op dit moment niet voor elke Limburger zijn. Dat komt omdat we op achterstand staan, en niet op 1-0, niet op 2-0, maar op 10-0, en niet op één vlak, niet op vijf vlakken, maar op alle vlakken in het sociaal domein. En als je dat wil aanpakken, dan zul je echt gezamenlijk moeten optreden. Dan zul je niet moeten verzanden in verdeeldheid, bestuurlijk gedoe en getouwtrek. En, ja, dat kun je overlaten aan de gemeente Sittard-Geleen of aan de gemeente Heerlen, maar we zien nu in het Zuyderland-debat wat er gebeurt. Het lukt ze niet. Je zult een coördinerende

partner moeten hebben die daar de regie in pakt, die daarin mensen bij elkaar brengt, aan elkaar verbindt, en dat is wat ik van het college vraag. En als je dan gaat zeggen als Provincie wil ik graag al deze partners aan elkaar verbinden, dan moet je wel wat zakgeld meenemen, mevrouw Schoolmeesters, en dat is wat deze motivatie vraagt. En, weet je, de financiering in het amendement is getrapt per fase. En als we met elkaar tot de conclusie komen dat het bij fase één al strandt omdat die coalitie niet bij elkaar te krijgen is en niet te motiveren is, dan ga ik van dit College niet vragen om nog verder te gaan. Wat dat betreft is de Partij van de Arbeid een partij die realistisch is. Maar als we niet durven om onze nek uit te steken voor de Limburgers, dan gaat het nooit veranderen, en volgens mij zijn we er in deze provincie om voor alle Limburgers op te komen en te zorgen dat het verandert.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ik kan niet anders dan toekennen. Alleen, een half miljoen noemen wij geen zakgeld, dus we vinden het ook wel heel erg belangrijk dat het geld op een juiste manier wordt toegekend. En als ik dan al een ton zie voor een onderzoekende fase, en, u zegt net zelf, als we dan moeten concluderen dat er te veel discrepantie is, te veel onenigheid, dan moeten we met elkaar concluderen dat een coalitie geen zin heeft, maar dan zijn we wel een ton kwijt en we hebben bevestigd wat we in feite nu al constateren.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Zo werkt het natuurlijk niet helemaal, mevrouw Schoolmeesters. Kijk, op het moment dat je een uitnodiging stuurt vanuit dit huis en je zegt 'kom eens praten, zullen we samen een gemeenschappelijke propositie maken', en je krijgt geen reactie, mensen komen niet opdagen, dan heb je die ton niet nodig. Die eerste uitnodiging, daar heb je geen ton voor nodig. Maar wat je wel nodig hebt, is een beetje zakgeld, want als je die uitnodiging doet zonder budget, ja, dan is de kans van slagen wel aanzienlijk lager. En het wil niet zeggen dat de Partij van de Arbeid vindt dat de aan zo'n propositie verbonden kosten solo voor de Provincie Limburg zijn. De Partij van de Arbeid is een partij die ervan uitgaat dat het College geen euro's uitgeeft die niet uitgegeven hoeven worden, en daar vertrouw ik dit College op. En, ja, goed, dan denk ik, ik geef ze liever nu ruim zakgeld mee dan dat ik hier iedere keer opnieuw een beetje extra geld moet vragen, want dat gaat het proces echt enorm vertragen.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Jenneskens had ook nog een vraag.

Mevrouw Jenneskens (D66): Ja, voorzitter, het pleidooi om iets te doen aan de structurele gezondheidsachterstanden, daar staat D66 helemaal achter. Maar ik hoor in het pleidooi van mevrouw Berghorst continu twee dingen. Aan de ene kant de terechte oproep om iets structureels te doen en neer te zetten en preventief te werken, en aan de andere kant hoor ik ook continu de Zuyderland-discussie et cetera erin. Als ik het amendement lees, gaat het om het vormen van een zorg- en gezondheidscoalitie, het verkennen van een langjarige aanpak van structurele gezondheidsachterstanden. En die kan ik allemaal heel erg volgen, maar als we het hebben over het versterken van het zorglandschap in Limburg, dan hebben we het over € 200 miljoen, of wat is het? In de overwegingen staat ook nog steeds, nou ja, in ieder geval, afschaling van de zorg in Heerlen moet kunnen worden teruggedraaid als het personeelsprobleem in de zorg is opgelost. Dus mijn vraag aan mevrouw Berghorst is eigenlijk: is deze coalitie ervoor bedoeld om een integrale aanpak te maken om preventief iets te doen aan zorgachterstanden, of is deze coalitie erop gericht om eigenlijk de zorginfrastructuur te versterken?

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Beide. Ik zou denken dat dat D66 ook zou aanspreken, zeker als het gaat om die zorginfrastructuur, mevrouw Jenneskens. Want als je zorginfrastructuur wilt versterken, dan moet je

investeren in onderwijs. Dan moet je investeren in kansen voor jonge mensen in deze regio. Dan moet je investeren in Euregionale samenwerkingen, in grensoverschrijdende samenwerking. Dan moet je investeren in goed openbaar vervoer. En, ja, dat kost geld en daarom zeg ik ook niet dat de Provincie dat in zijn eentje moet betalen. Maar als je samenwerkt om een oplossing te vinden voor de problemen die we hier hebben en je doet dat breed, samen met alle partners en partijen in het veld die dat belangrijk vinden, die daar een belang bij hebben maar die daar ook een aandeel in hebben, dan kom je uiteindelijk verder. En dat is ook wat we al doen, natuurlijk. Een heel groot deel van deze partners zit al in Trendbreuk, en daar werken we ook mee samen.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, D66 is voor preventie, is voor laagdrempelig, is voor thuis nabij et cetera. Dat zijn allemaal dingen die we zien. We zien ook de noodzaak omdat het systeem van zorg het anders ook niet trekt. Dus voorkomen is beter dan genezen. Dat delen we helemaal. Maar hier staat het versterken van het zorglandschap in Limburg, en daar zit een beetje onze moeite en onze vraag, want daar zitten dermate grote vraagstukken aan vast dat we ook zouden willen voorkomen dat we een coalitie optuigen die vooral op zoek gaat naar teleurstellingen of wat dan ook. En een van de lessen uit de allereerste Sociale Agenda, en dat weten jullie misschien nog beter dan ik, was dat het ook goed is om rolzuiver te blijven en daar te zoeken naar wat onze rol is. Dus mijn vraag is eigenlijk: wat bedoelt u nou precies met dat zorglandschap in Limburg waar deze coalitie werk van moet maken? Wat is haar opdracht dan?

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Nou, ik zal een heel mooi voorbeeld. Mijn huisarts vertelde mij: Aleida, je zit toch in de politiek, hè? Ik zei: ja dat klopt, dokter De Munnik. Hij zei: ja, mijn zoon heeft een opleiding gedaan tot verpleegkundige, is afgestudeerd, en nou wil hij huisarts worden. Hij wil mijn praktijk overnemen. En ik dacht, ja, dat is helemaal tof, want we hebben niet genoeg huisartsen in Limburg. Hé, hoe tof is het als je een extra huisarts kunt opleiden? En dan moet zo'n student, omdat hij al een studie heeft afgerond, voor zijn tweede studie het volle pond aan collegegeld betalen. Nou zegt mijn huisarts: ik kan dat best betalen en dat doe ik voor mijn zoon, maar als ik dat had willen doen, dan had dat niet gekund. En omdat je dus landelijke regels hebt, landelijke financieringsstructuur hebt voor bijvoorbeeld het onderwijs, belemmer je aan de ene kant jonge mensen die zich nuttig willen maken in Limburg voor de zorg en voor de gezondheid en het welzijn van mensen, en aan de andere kant hebben we zelf een probleem omdat we onvoldoende verpleegkundigen en huisartsen hebben. En hoe mooi zou het nou zijn als je met al deze partners samenwerkt en je ontwikkelt een propositie waarmee je geld binnenhaalt, in Den Haag of in Europa, en waarmee je, bijvoorbeeld, experimenteerzones rondom diplomering en rondom studie kunt creëren? Daarmee creëer je niet alleen een sterk zorglandschap. Je creëert ook kansen voor onze jeugd en onze jongeren. En die blijven dan misschien wel iets langer hier, vestigen zich hier in plaats van dat ze een baan gaan zoeken in de Randstad.

De voorzitter: Tot slot, mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Maar, voorzitter, begrijp ik dan wel goed dat de zorg- en gezondheidscoalitie in principe niet per se op pad wordt gestuurd om het conflict rondom het Zuyderland op te lossen?

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, zeker niet.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Zeker niet, voorzitter. Ik hoop vooral dat het conflict rondom het Zuyderland de samenwerking niet bemoeilijkt en dat dat conflict wordt opgelost. Maar dat is niet de taak van deze coalitie. Deze coalitie moet zich, wat mij betreft, echt richten op die langetermijnvisie en op het verbeteren van de gezondheid van de Limburgers aan de ene kant, en zorgen dat wij ook de zorg in Limburg hebben om te zorgen voor onze mensen.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, fijn. Dank u wel voor al deze interrupties. Nu heb ik het allemaal super goed kunnen uitleggen, en ik hoop dat dat ook leidt tot brede steun voor dit amendement, want voorzitter, dat is nodig. Ik ga even naar een ander punt dat nog niet benoemd is en dat zijn de VDL-werkers. Het is een ongelooflijk goed voorbeeld van wat wij al doen, namelijk het steunen van de voormalige VDL-werkers. De ESF-subsidie is binnengehaald. En het is hartstikke goed om deze VDL-werkers te begeleiden naar nieuw werk, hartstikke mooi, maar ons bereikt ook het signaal dat de RMT-middelen op zijn en dat de ESF-middelen nog niet beschikbaar zijn, en dat begeleidingstrajecten voor de mensen die hun baan verloren bij VDL daardoor stil dreigen te liggen. Voorzitter, dat gaat de Partij van de Arbeid aan het hart. En mijn vraag aan het College is: klopt dat signaal en kan het College wat doen om te voorkomen dat deze trajecten gepauzeerd worden? Want als er iets funest is voor de motivatie van mensen om weer te solliciteren of om zich weer te leren redden in een samenleving, dan is het misschien wel dat je hulp hebt gevraagd, dat die hulp wordt gestopt vanwege financiële en bureaucratische regels, en dat je dan daarna weer kunt beginnen. Dus graag nog een reflectie van het College daarop. Dan Dal Vrij Limburg. Dank aan het College voor de reflectie. En ik zou het College graag willen vragen of het wellicht ook de moeite waard is om te verkennen of wij tijdelijk zelf een loket kunnen openen, misschien wel samen met Arriva, waarin mensen die gebruik willen maken van Dal Vrij Limburg, en die zelf kunnen aantonen dat ze voldoen aan de daarvoor gestelde regels, die Dal Vrij Limburg-pas al kunnen krijgen. Dan de Ielieteeft. De PvdA begrijpt het antwoord van het College op de motie. Tegelijkertijd zien we ook iets anders gebeuren in de samenleving. Dat is, voorzitter, dat in Venray nu een brede dialoog op gang is gekomen gericht op het komen tot een verantwoorde vorm van Ielieteeft. Dus de lokale politiek vindt het daar een thema voor de politiek, en die doen dat samen met de ondernemers, samen met de inwoners. En ik vroeg me af ... Ik snap het antwoord van GS heel goed dat we er niet over gaan, dat die bestrijdingsmiddelen nou eenmaal mogen. Dat het mag, snap ik. Maar op het moment dat je in de samenleving toch discussies en vragen ziet staan, is het dan niet ook mooi dat je als Provincie bijvoorbeeld eens zou inventariseren of die zorgen breder leven dan alleen Venray en of je daarin samen iets zou kunnen doen? Dus dat is nog een vraag aan het College. En dan tot slot: dank voor de toezegging op het punt over de moties. En ik zou het College de suggestie willen meegeven om een lijst te maken van de moties waarvan het College meent dat ze onderdeel zijn geworden van beleid, en die lijst met het Presidium te delen zodat we in ieder geval met elkaar zeker weten om welke moties het gaat. Want anders ben ik wel een beetje bezorgd dat we deze discussie nog een tijdje gaan houden. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Megens namens de fractie van de PVV.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ja, allereerst over onze motie 3123, het aanpassen van de Test Run Site. Als het College kan toezeggen dat ze na het gesprek en de verificatie bij MAA over de Test Run Site ons terugkoppeling geven voor het PIP-proefdraaien hier behandeld wordt, dan willen we deze motie eventueel aanhouden. Verder hebben we motie 3124. Daarin hebben we een tekstuele aanpassing gedaan op verzoek van het College. De tekst zal luiden: 'De gezonde basisschool van de toekomst te integreren in het plan voor de aandachtswijken, bij het vormen van de allianties met de schoolbesturen in gesprek te gaan om hen te stimuleren om aan te sluiten op de gezonde basisschool van de toekomst, indien voor aansluiting op de gezonde basisschool van de toekomst extra budget nodig is, hiervoor terug te komen naar Provinciale Staten. En dan hebben we in onze motie 3125 nog een kleine tekstuele wijziging bovenin, 'constaterende dat', aangebracht. En, ja, daar wil ik het in mijn tweede termijn bij laten.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Megens. Dan geef ik nu het woord aan de heer Wolters Gregório namens de fractie van de SP.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. En daar sta ik dan met mijn eigen gezicht. Ik kon het niet laten. En ik wil graag openen met 2025, inderdaad, als jaar van de waarheid, waarin we zullen zien hoe de kaders en toekomstvisies hun uitwerking op de Limburgse samenleving krijgen. Want terecht werden onze gesegregeerde wijken aangehaald, waar men zich steeds minder thuis voelt. En we roepen het College daarom nogmaals op om wijken die al druk ervaren door armoede of arbeidsmigratie te ontzien van extra opgaven, ook omdat dat contraproductief werkt op ons lopende beleid. Die druk is er niet alleen op de wijken, maar ook op uitvoeringscapaciteit voor onze organisatie en die van onze partners. Kan GS ons nog eens kort meenemen, in de tweede termijn, in hoe wij dat gaan redden de komende jaren? Welke organisaties helpen ons daarbij? Hoe draagt het Rijk bij en wat zijn de verwachtingen en trends die belangrijke sectoren zoals zorg, bouw en toerisme, geen gelimiteerd lijstje, daarin zien? Mijnheer Megens sprak net kort, maar ik heb met verbijstering geluisterd naar de PVV in de eerste termijn, die ons College van alles verwijt, terwijl ons provinciaal beleid flink wordt tegengewerkt door juist beslissingen van het kabinet onder de leiding van PVV. Want veel van de armoede in onze provincie blijft in stand door landelijk beleid zoals het handhaven van het eigen risico, extra belasting voor de werkende klasse en multimiljonairs ontzien, huren extreem laten stijgen en wooncorporaties met een gigantische bouwopgave laten zitten. Waar wij ... O, mijnheer Megens.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik wil eigenlijk een punt van orde maken. Volgens mij zijn we hier bezig met provinciale politiek en niet met de landelijke politiek.

De voorzitter: Zeker, maar ik kan dit niet ... Dat wil niet zeggen dat je daar niets over mag zeggen. Ik kan me herinneren dat het andersom ook regelmatig wel is gebeurd en dan geef ik u uiteraard daar ook al ruimte voor. Maar de constatering dat het landelijke dingen zijn, kan ik niet ontkennen. Maar gaat u verder.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Ik wilde zeggen dat waar wij als Provincie voor moeten waken, is dat we structureel pleisters gaan plakken om overheidsfalen van het Rijk of gemeenten te compenseren. Wel kunnen we goed voorbeeld tonen, en daarna de verantwoordelijken wijzen op wat hen te doen staat. Want het College benoemde zojuist alle extra taken die wij in de gemeente al kregen, en nog gaan krijgen van het Rijk, en die kunnen niet uitgevoerd worden zonder voldoende financiële middelen en ondersteuning en wet- en regelgeving erbij. Voor de bevordering van, zoals al genoemd, de verbondenheid tussen gemeenten en organisaties kan op punten de Provincie de verbindende factor zijn waar wij tijd en energie in kunnen investeren. De strijd die gemeenten moeten voeren voor een belangrijk ziekenhuis of zwembaden en andere voorzieningen in de regio's, zijn voorbeelden daarvan. Want de krimp van het Zuyderland toestaan is een grof falen van minister Agema, en de eis, ik hoop ook vanuit GS en andere colleges, voor een geboortecentrum is een absoluut minimum. Ik ken ten slotte geen zwangere vrouw met ontsluiting die graag nog een kwartiertje langer in de auto wil zitten puffen, met alle risico's van dien. Ik ben ook benieuwd welke kans GS ziet om die verbindende factor te zijn, maar ook durft te zijn, waar wij zien dat er nog verdeeldheid is binnen onze Provincie. Investeren in onze samenleving is wat we al doen. En gelukkig kiezen we er ook voor om ongelijk te investeren bij ongelijke kansen. We hebben met het coalitieakkoord en diverse kaders al laten zien dat onze buitenwijken, dorpen en platteland extra aandacht nodig hebben naast de grote groepen Limburgers in het stedelijk gebied die wij met hun problematiek moeten ondersteunen op het gebied van sociale infrastructuur, openbaar vervoer en nog vele andere dingen. En die inzet is goed. En de taak is aan ons als PS om te controleren of dat voldoende is of dat we het tussentijds moeten bijsturen. 30 seconden. Dan tot slot nog een gebied waar we blijkbaar niet op gaan investeren, hoorde ik net van het College, en dat is bitcoin, voorzitter. Als wetgeving en sentiment daarbij

nog tegenzit, wil ik de heer Driessen als troost een symbolische eerste bitcoin overhandigen als token om dit soort innovatieve ideeën wel te blijven opperen. En laten we onze provinciale bankrekening niet overvol staan, maar de cash inzetten bij projecten die onze samenleving juist verder helpen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu het woord aan de heer Nijskens namens de fractie van de VVD.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dank u wel, voorzitter. GS, bedankt voor de beantwoording. Ik zal het lijstje met namen van de amendementen en moties weer gedeeltelijk afwerken met wat wij daarvan vinden. Ondanks het gloedvolle betoog van mevrouw Berghorst zullen wij tegen het amendement 'Limburg Gezond Vooruit' stemmen. En dat is niet omdat wij de doelen die zij benoemd onbelangrijk vinden, maar wij denken niet dat deze structuur dat dichterbij gaat brengen. Er gaat geen ambulance op het platteland rijden als de genoemde partijen met elkaar aan tafel gaan. Daar zijn andere besluiten voor nodig. Dan het amendement 'Ambitieuus duurzaam en circulair bouwen'.

De voorzitter: Even nog een vraag van mevrouw Berghorst voor u.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, want, voorzitter, de heer Nijskens heeft natuurlijk gelijk. Er gaat geen ambulance meer of minder rijden op het platteland op het moment dat wij deze groep organisaties bij elkaar brengen en ze lekker een kopje koffie met elkaar laten drinken. Dat snap ik dat u dat vindt. Maar als je meer ambulances op het platteland wil hebben, als je de ziekenhuiszorg wil garanderen, bent u het dan niet met mij eens dat we juist zo'n alliantie zouden moeten vormen die samen optrekt om in Den Haag wat te veranderen? Want het alleen bij elkaar brengen van zo'n alliantie, dat klopt, dat gaat het niet veranderen. Die alliantie gaat ook wat doen. En we hebben in Limburg al jarenlang een goede ervaring met grote allianties die samen optrekken, wat doen en wat bereiken. En denkt u niet dat zo'n alliantie juist ook in dit geval dat zou kunnen bereiken?

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, ik heb al aangegeven dat ik denk dat dat niet lukt. Ik ben een leek op zorggebied. Maar de partijen die u noemt, de grote partijen die misschien wel een paar miljard in de zorg steken ieder jaar in Limburg, als die niet inzien dat een dergelijke coalitie of een dergelijk zorglandschap dit soort zaken zou kunnen bereiken? Die hebben toch die € 100.000 voor dat eerste gesprek, of voor die eerste analyse om te komen tot, helemaal niet nodig. Die hebben ook de Provincie niet nodig. Die pakken zich samen. Dan kunt u misschien zeggen ze pakken zich niet samen, ze maken ruzie, en dat is op zich een bijzondere. En als zij niet zelf in staat zijn om zich samen te pakken om die belangen die u benoemt, die ook wij belangrijk vinden, voor het voetlicht te brengen ... Die belangen zijn overal bekend. Die zijn ook in Den Haag bekend. En alle besluiten die worden genomen, daar zit de afweging achter. Ook hier in huis zitten er afwegingen achter en dan komen we tot keuzes. En ook het voorbeeld dat u noemde, hoe goed bedoeld ook, van die huisarts en zijn zoon, gaat niet uit zo'n coalitie komen. Dat heeft natuurlijk ook heel veel gevolgen op een heel breed terrein. Op een gegeven moment haalde u er alles bij, tot en met openbaar vervoer en infrastructuurvormen. Dat zijn dingen waar wij wel deels over gaan. Dus ik hoop dat ik u een beetje duidelijk verwoord. Als u mij die grote belangen, die volgens u nu gemist worden, als leek niet duidelijk kunt maken en het zorglandschap zelf die belangen niet ziet dat dat met samenwerking zou kunnen lukken, ja, dan ... Ik hoop dat u begrijpt wat ik bedoel.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, ik begrijp de heer Nijskens wel, voorzitter, maar ik snap het niet.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dat is een goeie. Die heb ik ook al een keer gebruikt.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, goed, hè?

De heer Nijskens (VVD): Ja.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, ik heb naar u geluisterd, mijnheer Nijskens. Kijk, weet u wat het is, het is niet nieuw. We hebben al acht jaar de Sociale Agenda in Limburg. Het is helemaal niet des provincies. Waarom doen wij dat: omdat de urgentie er is in Limburg. En in die Sociale Agenda werken wij samen met ziekenhuizen, met de zorgverzekeraars. Die zitten allemaal in die alliantie Trendbreuk. Dus we vragen eigenlijk niet om iets nieuws. We vragen wel om in ieder geval met die alliantie niet alleen aan die Trendbreuk te werken, waar uw partij, volgens mij, hartstikke achter staat, en daar vinden we elkaar ook vaak, maar ook om met die alliantie nu samen naar Den Haag te gaan in plaats van onderling te discussiëren over waar een ziekenhuis moet komen of waar de huisartsenpost moet komen of noem het op. Want onder aan de streep gaat die alliantie binnen Limburg alleen, met al het geld wat er in de zorg is en met al het geld wat provincies en gemeenten hebben, samen dit probleem niet oplossen. Daar is iets extra's voor nodig, en dat extraatje is in Den Haag, mijnheer Nijskens. En dat is wat ik hier vraag. Ik vraag de bestuurder niet iets wat niet mogelijk is. Ik vraag de bestuurder iets wat we al half doen. Ik vraag hem om dat door te zetten met kracht, zodat we in Limburg wat kunnen doen aan de structurele gezondheidsachterstanden van onze inwoners en aan een punt waar ik mijn grote zorgen over maak, en dat is het zorglandschap wat erg onder druk staat. Dat is wat ik vraag.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, u vraagt maar u vraagt het niet aan mij. Maar dat maakt ook niet uit. Ik kan wel in herhaling vallen. En ik wil het nog ... Ja, dat is misschien mijn eigen logica die niet door iedereen wordt gevoeld. Ik denk, een dermate grote sector met dermate grote belangen die, eventueel, dermate problemen ondervindt, die heeft allang met Den Haag geschakeld. Die heeft allang met zijn financiers vanuit de zorgverzekering geschakeld. Daar gaan wij als Provincie niet het verschil maken. En we kunnen natuurlijk gewoon zeggen ach, we stemmen voor dat amendement en dan kunt u gerust slapen en dan, nou, we hebben we goed werk geleverd, maar dat wil ik niet. Dat is ook een beetje in lijn met zoals mevrouw Schoormeesters, denk ik, reageerde. Die half miljoen is misschien niet eens het probleem, maar we moeten niet het beeld schetsen, dat is althans onze mening, dat we daarmee dat zorglandschap én gaan verbinden én gaan verbeteren én dat aantrekken. En als die partijen nu al vanuit de Sociale Agenda aan tafel zitten, wat hebben ze dan de afgelopen acht jaar gedaan? Bij de eerste evaluaties van de Sociale Agenda konden geen resultaten worden gepresenteerd, en wij hebben ons daar verder niet heel druk over gemaakt omdat we ook weten dat dat een groeiproses is. Dus, nogmaals, wij steunen het amendement niet omdat we denken dat het het verkeerde instrument is en omdat we denken dat de partijen die u noemt, die die verbinding moeten maken, niet alleen al elkaar kennen en elkaar tegenkomen maar dat eigenlijk goed zelf kunnen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Wolters Gregório heeft ook nog een vraag.

De heer Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter, ter ondersteuning van mevrouw Berghorst. En ik weet niet of ik mijnheer Nijskens ga overhalen hiermee. Ik hoor hem hier heel pessimistisch zijn, maar we hebben ook vormen van andere allianties waar we wel succesvol zijn, bijvoorbeeld een Einstein Telescope, om maar iets te noemen. En, bijvoorbeeld, op het gebied van zorg kennen we ook de nationale programma's, waar we met succes diverse partijen in de sector samen zijn gaan zitten die elkaar normaal niet of minder zouden gaan spreken, of in ieder geval niet hetzelfde belang hebben maar waar ze er wel uitkomen omdat, bijvoorbeeld, een zorgverzekeraar ook inziet dat als hij investeert in de regio, hij daardoor minder kosten maakt en minder facturen om zijn oren krijgt. Dus we zien in de praktijk dat dit soort allianties wel degelijk een effect hebben en succes kunnen hebben in de regio, en ook om geld uit Den Haag te halen, bijvoorbeeld. Dus ik hoop als het mijnheer Nijskens niet overtuigt dat we in ieder geval wel een paar andere

partijen in de zaal hebben die dit aanhoren en wel worden overtuigd. Dus het was niet zozeer een vraag maar meer een uitleg.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dank u voor die vraag. U heeft mij niet overtuigd. Ik ga niet het antwoord aan mevrouw Berghorst herhalen. Ik waardeer wel in ieder geval uw intentie om eventuele collega's wel te overtuigen. Voorzitter, het amendement van duurzaam en circulair bouwen steunen wij wel. Dat hebben wij ook ondertekend. Wij vinden dat rapport dat eronder ligt niet het meest sterke, maar alla. Dan het amendement Jenneskens over de bezuiniging op LIOF. Die gaan we niet steunen. Het amendement Smeets van de Paralympische toptalenten dienen we mee in en daar zijn we dus ook voor. Dan haal ik er nog een paar moties uit, bijvoorbeeld: 'Windturbines niet op Limburgs land maar op zee'. Met de titel zijn we het eens maar met de verdere tekst van de motie kunnen we eigenlijk veel minder, met name ook door het verband wat gelegd wordt tussen enerzijds de netcongestie en het bouwen van een windmolen. Dat gaat gewoon niet met elkaar op. Dus we zijn het eens met de titel. Overigens heb ik vijf jaar geleden in de gemeente een soortgelijke motie ingediend en het College heeft vijf jaar later pas daarop gereageerd, dus dat is ook wel een leuke, maar los daarvan.

De voorzitter: Is dat een oproep aan het College of begrijp ik het verkeerd?

De heer Nijskens (VVD): Nou ja, ik denk dat de motie niet aangenomen wordt. Maar ja, je weet het niet maar reageer dan wel binnen vijf jaar. Dan hebben we onze eigen motie, 'Verkeersveiligheid voorkom afleiding in het verkeer'. Ik proef daar een toezegging uit dat u daarmee aan de slag kunt. En, ja, dan kunnen wij die gerust aanhouden en dan zien we de resultaten wel. Of we trekken hem in. Dat kan natuurlijk ook. Dan, ja, hoeven we hem sowieso niet in stemming te brengen. Dat is dan nummer 3129.

De voorzitter: maar het is wel even goed voor de notulen of u hem aanhoudt of intrekt.

De heer Nijskens (VVD): We houden hem aan.

De voorzitter: Houden hem aan. Motie 3129, Koopman cum suis, is daarmee aangehouden.

De heer Nijskens (VVD): Ja, dan de motie van het legaliseren van PAS-melders. Die dienen we mee in en daar zijn we ook voor. Ja, we hebben al in de eerste termijn flink gepleit hoe wij denken over de Limburgse emissierechten die opgekocht worden. Het doen ons in ieder geval deugd dat die slechts binnen 25 kilometer van de bron ingezet kunnen worden. En wij hopen ook dat het Rijk inziet dat de PAS-melders als eerste aan de beurt zijn. Wel waren wij wat verbaasd over het antwoord richting de PVV over de prioriteit. Want het ging er natuurlijk om, ik heb, bijvoorbeeld, 1.000 kilo ammoniak en wie krijgt hem dan van de PAS-melders, degene die daar het meeste voor wil betalen, een extensief bedrijf of een intensief bedrijf. Ik vermoed eigenlijk dat dat de vraag was van de PVV, hoe gaat u die dan toekennen als u de ruimte heeft. Voorzitter, mijn tijd gaat wel heel erg snel weg. De aansluiting van Aken en Heerlen op de nachttrein, daar zijn wij voor en daar staan wij ook onder. Dan heb ik nog het onderzoek naar de hydrolyser van Horizon. Of is het nou hydrolyser van Horizon? Wij zijn voor dat onderzoek en we zijn ook heel benieuwd wat dat eventueel kan bijdragen. En dan zal ik als laatste de motie voor de starterslening noemen. Die steunen wij ook en we zullen dan voor de verordening van 2026 het debat graag aangaan. En dus alle andere vinden wij of niet nodig of overbodig of we zijn gewoon tegen.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Nijskens. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Fischer namens de fractie van 50PLUS.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Dank u wel, voorzitter. Ja, als ik 34 moties en amendementen langsga, met 30 seconden per motie, dan ben ik zeventien minuten kwijt. Die tijd heb ik niet dus dat laat ik dan ook. Maar wat doen we onszelf als Staten aan? Iedereen heeft het recht om een motie in te dienen maar zouden wij dit moeten willen? Een groot aandeel van de moties had naar onze mening toch ook via schriftelijke vragen gesteld kunnen worden. Maar goed, daar trekt iedereen zijn eigen conclusies uit. Allerlei verzoeken om onderzoeken, inventarisaties, in gesprekken te gaan, hadden we toch niet hier hoeven in te dienen. Dit nemen we mee in de overwegingen om voor of tegen te stemmen.

De voorzitter: Er is een vraag aan u van de heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Ik ben even aan het kijken hoe ik dat moet rijmen, als ik een schriftelijke vraag stel, hoe ik de meerderheid van de Staten daarin meekrijg? Kunt u dat verder uitleggen?

De voorzitter: Mevrouw Fischer.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Dan stuur je die in per brief en dan krijg je gewoon antwoord en dat kan iedereen zien.

De voorzitter: Mijnheer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Nou, de brievenbus van de 50PLUS wordt deze week overstroomd.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Van ons krijg je alle antwoorden die je wilt.

De voorzitter: Daag ze niet uit, mevrouw Fischer. Maar gaat u verder.

Mevrouw Fischer (50PLUS): Dat gaat toch zeker niet van mijn tijd af. Nou, 50PLUS begrijpt dat iedere partij zijn stokpaardje wil berijden. Maar ach, we moeten zorgen dat er vertrouwen in de politiek terugkomt, hoe dan ook, ik had eigenlijk het plan om nog een schorsing aan te vragen maar ik wil jullie, ja, blij maken. Dat zal ik niet doen want we hebben dat net allemaal bekeken. En we zullen ook geen stemverklaring gaan afgeven. Dan belasten we daar deze vergadering niet mee. Ten aanzien van de Najaarsnota en de beantwoording van de zogenaamde technische vragen zijn er nog wat misverstanden, maar daar komen we buiten deze vergadering dan op terug. Ten aanzien van de begroting, hoeveel speelruimte ziet het College om geld zonder dekking uit te geven, of zijn voor ieder goed idee de middelen aanwezig? Kortom, wat zijn de financiële randvoorwaarden? Ten aanzien van alle moties die onderzoeken en dergelijke vereisen, is de vraag: hoeveel middelen, financiën en capaciteit zijn daarvoor nodig en zijn de middelen voorhanden? Kan dat bij de moties worden aangegeven? Ten aanzien van de discussie over het woordvoerderschap tijdens de vergadering nog een volgende vraag. Hoewel 50PLUS begrijpt dat we afspraken maken voor een vergaderorde, is het de vraag of je op basis van de wetgeving het spreekrecht van een individuele volksvertegenwoordiger moet honoreren? Want de wet kent geen fractie, alleen individuele Statenleden, en wetgeving gaat volgens ons boven reglementen, van welke orde dan ook. Daar had ik graag een antwoord op en dan kunnen we daar later nog op terugkomen. Ten aanzien van de motie over de KNVB heb ik een vraag voor de BBB. Het eerste beslissingspunt is onlogisch als niet aan het tweede beslissingspunt voldaan wordt. Zouden jullie voor mij zo vriendelijk willen zijn om mij uit te leggen, als het wel zo is, dat het dan toch ook kan? Wij gaan er namelijk van uit dat punt 2, als punt 2 niet oké is, niet gedaan is, dat dan 1 ook niet kan. Nou ja, en anders gaan we ook daar dadelijk even over praten, moet ik toch nog twee minuten hebben. Omtrent de vragen in de eerste termijn mis ik enkele antwoorden. De vraag was waarom er voor de Maaslijn niets was gereserveerd. Die claim had men toch kunnen zien aankomen? En wat verstaat men onder een tijdige realisatie van de Maaslijn? Ten aanzien van het Dal Vrij-product was de vraag of de Gedeputeerde al

signalen van de gemeente had dat zij niet meedoen aan dit product? En in hoeverre heeft het Dal Vrij-product een negatief effect op de armoedeval? Ten aanzien van de motie omtrent het Nederlands van de buschauffeurs: gaat de Gedeputeerde er niet een beetje gemakkelijk vanuit dat alle Limburgers het Engels machtig zijn? En aangezien deze Gedeputeerde ook de taal in zijn portefeuille heeft, neem ik aan dat hij zich straks ook gaat inzetten dat de chauffeurs op termijn het Limburs verstaan. 50PLUS vindt het moeilijk, indien het College een bepaalde interpretatie geeft aan een motie. Op zijn minst zouden wij het kunnen waarderen als die interpretatie naderhand ook, ja, toegevoegd wordt, inderdaad. En dan, afsluitend danken wij Gedeputeerde Satijn om ons op een later moment met een kopje koffie bij te praten. Dit zal gezien de overvolle politieke agenda pas vanaf het tweede deel van deze maand mogelijk zijn maar wij melden ons. En op dit moment staan voor 50PLUS helaas de indicator ten aanzien van de begroting en de Najaarsnota vooralsnog op rood maar langzaam op weg naar oranje. Dat was het.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Fischer. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Schoolmeesters namens de fractie van de BBB.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ik geef mevrouw Fischer hartstikke gelijk, 34 moties en amendementen, een mogelijke doorlooptijd van vijf jaar, als ik meneer Nijskens mag geloven, en dat doe ik zeker. Dus wij gaan hier eventjes kort en krachtig doorheen. Wij gaan geen 34 moties bespreken, maar wat we wel nog eventjes gaan doen, is even wat puntjes op de i zetten in het kader van de transparantie. We hebben van GS prachtige reacties gehad in de eerste termijn. Dank daarvoor. Toch hechten wij eraan om nog eventjes wat meer concrete toezeggingen te ontlokken. Eigenlijk zijn ze al gedaan maar meer, laat ik zeggen, een beetje met een stikstofdeken, dus daar willen we wat helderheid in hebben. De toezegging om aan de slag te gaan met onze provinciale stikstofbank, daar komt GS begin komend jaar mee terug. Wij zien de stikstofbank in Limburg als een van de meest belangrijke gereedschappen die we onszelf kunnen voorzien om die PAS-melders mee te kunnen helpen. En we vinden het dermate belangrijk dat we graag van het College horen wanneer exact en in welke vorm daarover wordt teruggekoppeld, en of wij daarbij als fractie nog actie moeten ondernemen, bijvoorbeeld door een agendaverzoek daarvoor in te dienen? Nou, we horen graag hoe we dat concreet kunnen maken? Dan gaat het College ook aan de slag met een dialoog over het zintuigelijk erfgoed. Nou, dat vereist ook wat meer duidelijkheid. We hebben het gehad over immaterieel erfgoed en de vraag dient zich aan: wat is dan zintuigelijk erfgoed? Nou, dat is inderdaad iets moois om een dialoog over aan te gaan. Maar ik wil het College even meegeven dat twee weken geleden in Friesland de motie 'Zintuigelijk erfgoed' is aangenomen, en Groningen gaat volgen, en er is zelfs in Frankrijk een wet voor aangenomen. Dat wil zeggen dat het in ieder geval daar duidelijk is wat wordt verstaan onder zintuigelijk erfgoed. Dat wilde ik nog eventjes aangeven. En ook gelijk daarbij de concrete vraag: hoe zien wij dat op welke manier, in welke vorm, teruggekoppeld aan PS, zodat we dat ook op de agenda kunnen zetten? De landbouwvisie 2050, het lijkt nog ver weg, maar voordat je het weet ... Daar hebben we ook een mooie toezegging op gekregen. En we willen graag nog eventjes de nadruk leggen op het feit dat we ook hebben gevraagd voor ijkmomenten omdat 2050 nog wel lang is en we vooral rekening moeten houden met een abstracte visie. Maar we hopen in ijkmomenten toch tijdig bijgepraat te worden over het ontwikkelen van die landbouwvisie, zodat we niet ineens daar in 2049 mee worden geconfronteerd. En dan tot slot onze motie over de KNVB, want ik begreep ... En, mevrouw Fischer, daar ging het over, hè, punt 1 en 2? Daar gaan we nog een kopje koffie over drinken. O, dat hoeft niet? Dan gaan we om andere dingen een kopje koffie drinken. We zijn content met de wijze van benadering van het College. En dan eindig ik dus met een compliment. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Schoolmeesters. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Depondt namens de fractie van het CDA.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Ja, voorzitter, complimenten aan de Collegeleden dat ze toch op korte termijn nog een antwoord konden geven op mijn vraag wat elk individueel kader nou specifiek in die rode draden doet, met name leefbaarheid. Daar bleef het overigens een beetje bij steken, maar goed. Goed,

daarin heb ik alleen de heer Faassen niet gehoord, maar die mag er dan nog even over nadenken. Misschien is het wel goed, vanuit het principe 'practice what you preach', dat bij die midterm review, die we ergens over een paar maanden of zo gaan bespreken, het College zelf haar eigen beleidskaders er nog eens even bij neemt en kijkt wat ze daar zelf heeft opgeschreven, en misschien dan ook in die lijn nog een keer rapporteert. Want ik blijf zoiets hebben dat als je opschrijft dat je iets belangrijk vindt, als je opschrijft dat iets je prioriteit is, als je opschrijft dat je integraal met een brede blik vanuit elk beleidskader op een aantal speerpunten inzet, dan moet je dat ook gewoon doen. Anders wordt het dooie retoriek en daar heeft een overheid en een burger niks aan. Even kort nog over die motie over zwemwater. Ik snap wat de Gedeputeerde zegt. Wij dienen hem dadelijk gewoon in. Dan is het natuurlijk inderdaad letterlijk oordeel Staten, zal ik maar zeggen. En ik roep mijn collega's uiteraard ook op om daar voor te stemmen, maar dat is uiteraard aan iedereen zelf als fractie. Maar wij willen toch wel graag, Gedeputeerde, een concreet plan. We hebben er geen moeite mee dat u dat in dat proces van die akkoorden doet. Dat is aan u hoe u dat doet. Dat is niet aan ons. We geven ook geen condities of kaders of randvoorwaarden voor een uitkomst mee. Misschien is de uitkomst wel dat gemeenten zeggen daar hebben we allemaal geen behoefte aan. Dan zijn we snel klaar. Dan kunt u dat ook terugrapporteren. Dan weten we dat ook. Maar als er inderdaad een gedeelde behoefte is om hier samen de schouders onder te zetten, dan zouden wij dat toch ook wel graag gewoon in een concreet plan vertaald zien, want anders blijft het bij een inventarisatie. Dan blijft alles zoals het was en dat was niet de bedoeling.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Depondt. Dan geef ik nu het woord, even kijken, aan mevrouw Jenneskens namens D66.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, sneeuw of een zonsverduistering of het Noorderlicht, dat zijn natuurverschijnselen die we misschien wel eens meemaken in Limburg, zaken die ontstaan in de natuur zonder inmenging van de mens. Een nieuwe politieke realiteit, waar vandaag veel over wordt gesproken, is geen natuurverschijnsel. Het is geen gegeven of een feit. Het is een keuze. Het zijn politieke keuzes die worden gemaakt door partijen en dat doen ze lokaal, provinciaal en landelijk. En het is vervolgens aan politici, zoals ik, zoals wij, om over die keuzes en hun gevolgen rekenschap af te leggen. En ik heb vandaag zitten kijken naar de BBB-fractievoorzitter die aan de BBB-Gedeputeerde vroeg of hij bij de BBB-minister wil pleiten voor betere oplossingen rondom stikstof. Laat ik daar namens D66 over zeggen: Het gaat er helemaal niet om dat u aan elkaar de goede vragen stelt. Het gaat erom dat u er samen voor gaat zorgen dat er betere antwoorden komen voor Limburgers en voor PAS-melders. Voorzitter, ik ben een optimistisch mens. Ik zie uitdagingen als dingen waar je vooral aan moet beginnen, stap voor stap. Maar ik leer ook heel graag van de geschiedenis, zoals u misschien in de eerste termijn heeft kunnen horen. En ik kan me de aardschok, dat is trouwens wel een natuurverschijnsel, denk ik, na de PAS-uitspraak nog heel goed herinneren. Mijn vraag aan het College gaat dus, nogmaals, over de Greenpeace-zaak en dat zwaard van Damocles. Als dat valt, is Limburg dan voorbereid? Licht er een plan klaar? Voorzitter, dan over de toekomst van het onderwijs in Limburg. Dan toch. Er is hier niemand die zegt dat dit College niet hard werkt. Wij zouden echter wel heel graag zien dat wij als Provincie veel zichtbaarder zijn in de lobby, want die is kei- en keihard nodig. En wellicht doet uw College dat wel maar wij zien het als Staten nog niet. Wij missen onze naam onder de vele brandbrieven. En we zien een reactie op het regeerprogramma die vooral zeer positief is voor kansen voor Limburg. D66 ziet die wel, maar we zien ook een gigantische bedreiging. Wij rekenen erop dat uw College alles op alles zet om die, waar mogelijk, af te wenden. Laat ik daarin positief eindigen. Ik zag vandaag felheid bij de Gedeputeerde. Ik hoop dat u die vooral zult richten richting Den Haag en zichtbaar aansluit bij de brede beweging die zo nodig is. Voorzitter, dan nog even over het LIOF. Wij korten daar de uitvoeringskracht nu vast. Dat is niet nodig voor onze begroting, want de taakstelling was al ingevuld. Maar het is een signaal, blijkbaar, van de Gedeputeerde Financiën. De vragen van D66 aan de Gedeputeerde Economie, tevens dezelfde persoon, zijn: wat betekent dat nu concreet voor de uitvoering van onze economische ambities? Welke taken nemen wij dan concreet over naar onze organisatie? Gaan wij zelf proactief start-ups benaderen of ze groeifinanciering zoeken? Per wanneer dan, en hoe beoordelen we ons eigen succes van onze organisatie? Voorzitter, er gaan ontzettend veel meer dingen goed dan dat er

misgaan. Laten we daarmee eindigen. Zelf ben ik bijvoorbeeld blij dat steeds meer partijen hier spreken over onderwijs in deze Staten, over de Euregio, over de kansen die onze grens biedt. Ik ben blij met die Einstein Telescope, die ook voor PS steeds meer onze Einstein Telescope wordt. En ik roep tot slot vooral op om juist voor die Einstein Telescope, onze arbeidsmarkt, onze campussen, onze toekomst, onze regio, een betere positie te eisen in die Wet internationalisering. Ik dank het College, iedereen die hen ondersteunt, iedereen die ons als PS ondersteunt, en zeker onze onvolprezen Griffie. En dan eindig ik even in de richting van ambtsgenoot Driessen nogmaals met Kierkegaard: 'Een grote geest draagt altijd een klein spoor van krankzinnigheid mee.' Dank u.

De voorzitter: Dank u wel. Dat is een mooi bruggetje. Dan geef ik nu het woord aan mijnheer Driessen. Heeft u even de tijd om na te denken.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja. Ja, voorzitter. Hoe graag ik ook een hele vrijdagavond van gedachten zou willen wisselen over verschillende filosofen, en u had al een klein tipje van de sluier opgelicht toen we een kleine schorsing hadden, heb ik daar helaas vandaag geen tijd voor. Het stemt mij wel altijd gelukkig, maar helaas heb ik vandaag iets taaier stof, zoals ik al helaas vermoedde tijdens mijn eerste termijn, want de Gedeputeerde kwam met een ongespecificeerde verklaring voor het technisch ontraden van de motie. Het zou ergens staan in de Wet voor financiering decentrale overheden, zonder verdere toelichting. Dat leidde ertoe dat ik met mijn fractie, waarvoor trouwens dank, fractiegenoten die in de fractiekamer hebben meegewerkt, toch een uur of anderhalf uur bezig zijn geweest om te zoeken waar dat staat in die Wet financiering decentrale overheden. En tot onze grote schrik staat dat er bijna niet. Het enige waar we enigszins een hint hiervan kunnen vinden, is artikel 2a. En artikel 2a van deze wet zegt dat bijvoorbeeld derivaten en uitzettingen niet mogen, tenzij we toestemming hebben van de minister. Maar, voorzitter, cryptovaluta of digitale valuta zijn geen derivaten of uitzettingen. Cryptovaluta is namelijk een valuta. Derivaten zijn afgeleide producten, dus een onderliggende waarde. Het zijn ook geen uitzettingen want uitzettingen hebben volgens de definitie van de overheid, in hetzelfde wetsstuk, een definitie van een korte looptijd van minder dan een jaar. En dan komen we eigenlijk op het volgende stuk waar misschien nog eventueel verwarring over zou kunnen ontstaan en dat is dat het geld van decentrale overheden prudent beheerd moet worden. En dan komen we uit bij het Latijnse woord prudens, wat vooruitziend en bedachtzaam betekent. Het is trouwens een van de vier kardinale deugden, om even toch nog een klein bruggetje te maken. En dan is de vraag in de zin van is de actie bedachtzaam of is de intentie van het handelen bedachtzaam? En hier is de intentie van het handelen volgens mijn hele betoog namelijk bedachtzaam, maar we willen juist borgen tegen de ontwaarding van geld. De ontwaarding van geld, volgend jaar, is namelijk een zekerheid, en de stijging van andere middelen namelijk niet. Nu zijn er twee mogelijkheden. Ofwel, er bestaat een gebrek aan kennis omtrent het onderwerp digitale valuta en de technische ontrading was per abuis votief informatie te verschaffen aan ons of aan de Staten, wat niet fraai is, maar enigszins begrijpelijk met dit onderwerp, of het betreft een gemakzuchtige manier van afdoen, en dat is erger. Nu vraag ik mij af, voorzitter, wij vroegen ook niet om alvast te gaan investeren in digitale valuta. Wij vroegen in onze motie expliciet om te onderzoeken of er mogelijkheden of obstakels waren. En na ons eigen onderzoek zijn die obstakels er heel misschien, dus een technische ontrading lijkt me hier op z'n minst misplaatst en kort door de bocht. Dit alles laat onverlet dat door deze gang van zaken geen serieus inhoudelijk debat plaats heeft kunnen vinden, hetgeen een slechte aangelegenheid is voor de democratie en al helemaal voor innovatie. Want innovatie komt tot stand als we nieuwe onderwerpen samen bespreken en tot een goede beslissing komen. Dank u wel, voorzitter. Mocht u de details willen hebben, ik kom u ze graag brengen.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Driessen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Jetten namens de fractie van GroenLinks.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja, dank u wel, voorzitter. Dank voor de beantwoording van de vragen. Ik wil graag op twee dingen even terugkomen. Namelijk bij ons Aanvalsplan Natuur, en het siert de

Gedeputeerde dat hij van plan is om voluit te gaan, om alle doelstellingen te behalen. Ik heb kort een mededeling portefeuille kunnen doornemen. Alleen, wat wij onder een aanvalsplan verstaan, is een extra inzet, een versnelling. Dus wij verschillen hier van mening, dus vandaar dat wij deze motie gewoon blijven indienen. Een tweede is de motie 'Gezondheidsrisico's van gewasbeschermingsmiddelen'. We hebben overleg gehad met de Gedeputeerde, en met dank aan de Griffie hebben wij het dictum aangepast. Dat is het eerste bolletje van het dictum. Dat is nu een aantal onderzoekers geworden. Dus, in tegenstelling met hiervoor alleen SPRINT, een aantal onderzoekers uit te nodigen voor de presentatie van voorlopige resultaten van het onderzoek en gezondheids- en milieueffecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. En het tweede dictumpunt blijft gewoon staan. En het is echt puur en alleen bedoeld van informeer ons, informeer de buitenwereld van wat zijn die risico's. Dan gaat het met name over de stapeling van al die risico's beschermingsmiddelen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Als ik het goed begrepen heb, hebben we het dan over de gewijzigde motie 3140?

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Nee, 3142.

De voorzitter: 3142?

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja.

De voorzitter: Kijk. O ja,

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja.

De voorzitter: De gewijzigde motie 3142. En ik denk dat die wijziging al is rondgedeeld?

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Ja.

De voorzitter: Oké, dank u wel.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Oké.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Jetten. Dan geef ik nu het woord aan de heer Loomans. Geen behoefte aan? De heer Schyns namens JA21? Ja, aan u het woord.

De heer Schyns (JA21): Dank u wel, voorzitter. Nu ik heb begrepen van mijn collega Driessen dat het waarschijnlijk wel allemaal mogelijk is, als er dan vragen zijn over investeringsstrategieën om anti-inflatie te krijgen, kunt u ook bij mij terecht. Mijn helpende hand is altijd daar. Wij hebben begrepen, naar aanleiding van de Gedeputeerde, dat wij beide moties aanhouden en niet in stemming brengen.

De voorzitter: En dat zijn dan de nummers, even kijken, o ja, motie 3146 Schyns inzake 'Permanente bewoning op vakantieparken' is aangehouden. En motie 3147 Schyns inzake 'Laadpalen in openbare ruimte' is ook aangehouden. Dank u wel, mijnheer Schyns. Dan geef ik nu het woord aan de heer Franssen namens LOKAAL-LIMBURG.

De heer Franssen LOKAAL-LIMBURG: Ja, Dank u wel, voorzitter. Ja, wij brachten al in de eerste termijn eigenlijk de complimenten uit naar de ambtenaren voor het mooie document wat werd gepresenteerd, met de opmerking dat wij toch vinden, en vonden, dat er te veel afkortingen in stonden. Er werd er geantwoord door de Deputé dat de afkorting één keer wordt benoemd en voluit geschreven, en dan moet je het maar weten. Goed, als ik dan de pech heb dat het bepaalde in pagina 50 wordt geschreven en ik moet nog even 130 pagina's verder, dan zij het zo. Dus we doen toch een oproep naar het College toe om eventueel die lijn

door te zetten, maar toch een aanhangsel bij de komende begroting of Najaars- of Voorjaarsnota te maken waar de afkortingen toch even benoemd worden. En dan denk ik ook dat het voor de leek of de mensen in Limburg die alleen een specifiek onderwerp willen lezen toch makkelijker is als ze zo'n document tot zich willen nemen. Dat gezegd hebbende, voorzitter, wil ik toch een compliment geven bij de beantwoording van onze vragen naar het College toe. Waarom: het valt mij op dat dit College, in tegenspraak tot wel eens andere colleges, echt trachtte, in onze optiek, ja, voor iedereen het antwoord te geven. Ze zitten er weleens naast, dat merkte u zo net, in mijn optiek. Maar van de andere kant toch prettig om, ja, zoals het op ons overkomt, dat er heel veel moeite en inzet wordt getoond. Dus daar kunnen wij, ja, tot heden goed mee leven. Wel valt het ons op dat de huidige coalitie best wel een beetje duidelijk verdeeld is. Vroeger had je zoiets van een motie en dan werd die breed gesteund. En nu zie je echt wat meer verdeeldheid. Ik zou bijna zeggen, hebben we hier een extraparlamenteair College? Je ziet dan echt die verschillen op een gegeven moment, links, rechts, midden. Maar de toekomst zal het uitwijzen, voorzitter. Ja, de toekomst, wie weet wat de toekomst zal zijn. En nu ga ik over de toekomst praten, voorzitter. En die toekomst, die is voor ons wel belangrijk, want ik maakte op een gegeven moment een opmerking in ons betoog. Er werd gesproken over die nieuwe bestuurscultuur, en daar verwoordde ik namens onze fractie: hebben we nu nieuwe wijn in oude zakken of hebben we oude wijn in oude zakken? Nou, vandaar dat wij in feite het belangrijk vinden dat wij vooruitgaan hier. En ik verwoordde in de eerste termijn al dat het vier jaar heeft geduurd voor een meerderheid op een gegeven moment de beslissing nam dat wij fractieondersteuners zouden krijgen. Maar in dit geval, en daarvoor doe ik toch de oproep aan alle Statenleden, was het voorstel naar aanleiding van onze motie dat de voorzitter van dit College verwoordde: nou, dat moeten we in het Presidium dan weer bespreken. Maar in het Presidium, beste collega's, zit slechts een klein gedeelte van jullie allemaal. En toch wil ik jullie allemaal erbij betrekken en jullie allemaal eigenlijk voorleggen wat de wet ook voorschrijft. En de wet zegt gewoon dat ieder Statenlid een volksvertegenwoordiger is en ieder Statenlid heeft recht op een interruptie, bij wijze van spreken. En wij stellen niet meer en niet minder in onze motie voor dat, en daar zijn we het mee eens, er maximaal vijf interrupties plaatsvinden. Maar we willen wel u voorleggen, en dat is aan alle Statenleden, dat wij een nieuwe bestuurscultuur hebben met in feite nieuwe wijn in nieuwe zakken. En dat betekent, in onze optiek, dat de vakspecialisten het woord kunnen vormen. Er zal absoluut, voorzitter, en overige Statenleden, geen Poolse landdag ontstaan. Want we zagen het voorbeeld al bij de heer Van Bijnen, bij de PVV. Er werd een motie ingediend. Hij wilde een reactie geven maar hij kon niet naar voren komen. En ik constateerde dat ook bij één of twee andere moties of partijen, waarvan ik constateerde dat andere Statenleden eigenlijk de vakspecialist waren. Er kwam antwoord maar er kon geen response worden gegeven of er werd geen response gegeven door de fractievoorzitter. Dus, voorzitter, ik waardeer het dat u zegt: we moeten het in het Presidium behandelen, maar dat noem ik oude cultuur. Oude wijn noem ik dat. Wij streven naar nieuwe wijn, dus we zullen de motie gewoon in stemming brengen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Franssen. Dan geef ik in de tweede termijn tot slot het woord aan mevrouw Boven namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Boven (Partij voor de Dieren): Dank u, voorzitter. Wij waren net aan het kwartetten met alle moties. Nou, voor de tweede bijdrage wil ik in elk geval het College bedanken voor de toezeggingen die zijn gedaan in de eerste termijn. En ik wil op een aantal punten terugkomen en dat is in de eerste plaats de motie over lelieteelt. Ik heb toch de indruk dat deze motie niet duidelijk is overgekomen bij de Gedeputeerde. Het gaat niet om het verbieden van bepaalde pesticiden, maar om verantwoord om te gaan met lokale effecten op de gezondheid van omwonenden bij lelieteelt. Ctgb-normen lossen dat niet op. De rechter heeft omwonenden in het gelijk gesteld in Sevenum, terwijl het daar om Ctgb -toegelaten middelen ging. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de gezondheidseffecten, ook van Ctgb -toegelaten middelen, een risico voor de gezondheid vormen, zeker als zij in combinatie of in grote hoeveelheden worden ingezet. Onze bewoners lezen deze onderzoeken ook, dus aangeven dat het bij het Ctgb ligt, is wel een makkelijke manier om de terechte zorgen van omwonenden af te doen. De gemeente Venray heeft zelf een omgevingsdialoog gestart, en de motie vraagt om daarbij aan te sluiten. Het gaat niet om verbieden maar om te kijken of de omgeving en de telers bij elkaar gebracht kunnen worden, bijvoorbeeld door kortere teeltperioden, een

beperkter oppervlak, kijken naar minder gebruik op vrijwillige basis, andere locaties en misschien ook andere teelten. En de Provincie heeft zelf ook eens een directe wettelijke verantwoordelijkheid vanwege Natura 2000. De gemeente Venray pakt dat op. Waarom zou de Provincie niet aansluiten? Onzes inziens, vanwege de gezondheid van omwonenden en om de Natura 2000-aspecten te bewaken, zou de Provincie daarin mee moeten doen. Blijft de Gedeputeerde in dit licht bij het ontraden van deze motie? Dan heb ik nog een ander onderwerp. Het is vandaag World Vegan Day. We hebben hier een discussie gehad over voedselzekerheid, en daar ontstond een hele discussie over wat voor maatregelen je daarvoor zou kunnen nemen. En vegan zijn of vegan eten gaat erover dat je plantaardig eet. Dat doe je omdat je andere wezens niet wil gebruiken voor je eigen persoonlijke gewin. Maar er zitten ook andere voordelen aan plantaardig eten. Eiwitten van plantaardige oorsprong komen veel efficiënter en effectiever tot stand dan dierlijke eiwitten. Als je kijkt naar het caloriegebruik, dan is dat een factor tien. Dus je kan tien keer zoveel plantaardig eten en produceren met de middelen die je nodig hebt voor een tiende dierlijk voedsel. Het zorgt voor veel minder stikstof en ammoniak en het is gezonder. De wereld ... Nou, dan weet ik even niet wie, maar die zegt dat je naar een derde van de huidige consumptie van vlees zou moeten voor je gezondheid. Dit wilde ik toch nog meegeven in de discussie over voedselzekerheid. En tenslotte heb ik nog één puntje. De PFAS-motie zullen wij aanhouden. Dat is nummer 3152.

De voorzitter: Motie 31 ... Even kijken, welk nummer zei u? In ieder geval 3152, 'Brandbrief PFAS', die motie is aangehouden. Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde van de tweede termijn van uw Staten. Ik kijk even of het College direct kan reageren? Dat is het geval. Dan geef ik als eerste het woord aan Gedeputeerde Satijn.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, dank. Dank ook voor de gloedvolle betogen in het tweede termijn. Ik zal het kort houden. Mevrouw Berghorst, **de lijst te maken van de motie 'Onderdeel zijn geworden van het beleid en P&C-cyclus' en met het Presidium te delen. Dat kunnen wij toezeggen. We gaan ook in overleg met de Griffie om ervoor te zorgen dat het ook goed wordt georganiseerd**, dus niet alleen toezeggen maar dat we het ook met elkaar gaan organiseren. De heer Megens vroeg om de **toezegging over de uitkomst van het gesprek naar aanleiding van de motie die hij dan gaat intrekken. Dat had ik al toegezegd, maar dat kan ik hier nog een keer bevestigen. En dat zullen we ook inderdaad terugleggen bij u voordat het PIP ter besluitvorming aan PS wordt voorgelegd, dus geheel conform datgene wat u heeft gevraagd. We gaan het gesprek met ze aan en dan zullen we daarover rapporteren aan u.**

De voorzitter: De heer Megens.

De heer Megens (PVV): Ja, dank u wel, voorzitter. Met die toezegging houden wij de motie aan.

De voorzitter: Even voor de helderheid, heeft u zo het nummer bij de hand?

De heer Megens (PVV): Motie 3123, aanpassen Test Run Site.

De voorzitter: Motie 3123 is aangehouden. Gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Dank, voorzitter. Dan de vraag van D66 over de impact voor LIOF. Ja, wij wegen dat op basis van de begroting van het LIOF, waarin zij een voorstel doen hoe om te gaan met de lagere subsidie. Daar hebben wij gesprekken met ze over. Dat is ook de reden waarom we de vragen van u nog niet hebben beantwoord. Dat hebben we u ook laten weten. Wij kunnen dan als aandeelhouder wegen hoe en wat wij gaan doen met de inzet van de mensen, en op dat moment weten we ook wat het gevolg zal zijn voor de echte economische ambities. Maar ik zeg er wel bij: dit is al in eerste instantie met hen besproken. **We hebben gewacht voor het tweede gesprek met hen, ook voor de beantwoording van uw vragen, en ik zal daar ook het antwoord op uw specifieke vragen meenemen.** Alleen, u stelde een specifieke

vraag. Dat antwoord heb ik nog niet concreet, dus ik kan hier heel lang omheen gaan zitten praten. Dat ga ik niet doen maar dan zal ik dat antwoord wel in die brief meenemen.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Maar, voorzitter, de Gedeputeerde zegt we moeten bezuinigen. Dat hoeft helemaal niet. De taakstelling was al rond. Als ik nu vraag wat gaan we er dan concreet afhalen, dan moet u dat nog bedenken. Maar u vraagt mij wel om de bezuiniging van drie ton vandaag vast te stellen met deze begroting maar we weten nog niet wat het LIOF minder gaat doen. Dat is toch de verkeerde volgorde dan?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, dat is het niet. We verzinnen dat niet. Ik heb u ook zojuist gezegd we hebben dat al in het eerste gesprek ook met het LIOF kenbaar gemaakt. Zij weten precies wat er gaat gebeuren. Zij weten ook precies wat onze ambitie is. En dat, voorzitter, is ook de aanleiding geweest om ons front, dat voorstel, door te zetten. U vraagt alleen heel specifiek, en ik snap dat wel, om uw politieke statement te onderbouwen van ja, maar welke functies gaan er precies over? Dat hebben we nog niet in kaart, daar wil ik gewoon heel eerlijk over zijn, maar we hebben wel heel duidelijk bij LIOF kenbaar gemaakt wat onze ambities zijn. En, nogmaals, wij zijn grote voorstander van deze structurele bezuiniging omdat we echt willen investeren in ons eigen apparaat. En daar blijf ik voor staan, voorzitter, zoals ik dat ook in de eerste termijn heb gedaan.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, de Gedeputeerde zegt dat dit een politiek statement is, maar dat is het helemaal niet. Ik krijg van u een beleidskader in april, daarin staat: LIOF is onmisbaar. Ik krijg een Najaarsnota waarin staat: de taakstelling is ingevuld. En nu krijg ik opeens een begroting waarin staat: we gaan drie ton korter op het LIOF. En elke keer vraag ik waarom? Waarom denken we dat het effectiever is? Om welke taken gaat het dan? Ik zou als Statenlid heel graag willen beoordelen en begrijpen waar die ambitie die u heeft vandaan komt? Want alleen een ambitie omdat we graag op deelnemingen een financiële bezuiniging willen, vind ik een klein beetje zonde in een tijd waarin ons vestigingsklimaat gigantisch onder druk staat. Dus mijn vraag is: waar komt uw ambitie dan vandaan om die drie ton te bezuinigen? Want financieel is het niet en beleidsmatig hebben we iets anders vastgesteld.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, ik heb dat in de eerste termijn heel helder uitgelegd.

De voorzitter: Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter, daar heb ik een andere opvatting over. Dus nogmaals: waarom?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, ik heb uitgelegd in de eerste termijn, en ik ga dat niet helemaal herhalen, dat wij naast het feit dat wij onze economische ambities overeind willen houden, ook te maken hebben met een grote operatie in onze eigen organisatie, waar we onze eigen organisatie willen verstevigen. Daar ligt een groot fundament onder van de actie waar we het hier over hebben. Dat heb ik in de eerste termijn volgens mij, ja, helder uitgelegd en daar blijf ik bij.

De voorzitter: Gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, ik vond het betoog van de heer Driessen enorm passioneel. Ik vond het heel erg goed om te horen dat hij uitvoerig onderzoek heeft gedaan, samen met zijn fractie, over, laten we zeggen, zijn crypto-initiatief. Maar we hebben het Kamerstuk 3475, de brief van de minister van Financiën, nog een keer gelezen en daar is aangegeven dat beleggen in crypto absoluut niet is toegestaan. **Maar ik wil het sportief opvatten. Als de heer Driessen na deze vergadering mij zijn onderzoek geeft, dan wil ik met grote belangstelling lezen hoe hij, of zijn fractie, tot zijn analyse is gekomen. En dan wil ik hem daar ook op toezeggen, mocht daar een ander beeld uitkomen dan wat wij op dit moment hebben, dat we hem dan subiet, en ook de Staten, zullen laten weten hoe we daar verder mee omgaan.**

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, voorzitter, dat hebben wij ook gedaan. Wij zijn ook op zoek gegaan naar jurisprudentie. En de dichtstbijzijnde jurisprudentie kwam inderdaad van de minister en die luidt als volgt, ik citeer trouwens: Lid Azarkan van DENK heeft daarnaast gevraagd of overheden beleggen in cryptovaluta. De richtlijnen voor het beleggen door decentrale overheden in crypto-valuta zijn vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden, waar overigens de Gedeputeerde aan refereerde, en lagen regelgeving. Op grond hiervan mogen decentrale overheden uitsluitend ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak leningen aangaan, middelen uitzetten of garanties verlenen. Voor het overige houden zijn liquide middelen in 's Rijks schatkist. Decentrale overheden bepalen gemotiveerd en transparant wat zij als publieke taak zien en moeten aandacht hebben voor de risico's bij een eventuele afweging om te investeren. Daar hoort bij, als wij het als onze publieke taak zien om de middelen die deze Provincie op dit moment heeft te beschermen tegen risico's van bijvoorbeeld inflatie of andere risico's in schommelingen in de economie, dat wij het als onze publieke taak kunnen zien om die reserve in stand te houden. Daarmee is het dan gerechtvaardigd dat wij middelen zoeken om in die tendens, in dat tumult, een deel, of in ieder geval een klein deel, van ons vermogen veilig te stellen. En, nogmaals, dit zijn allemaal onoverkomelijkheden en ik vraag me dan ook af waarom dit leidde tot ... Dit zijn hooguit discussiepunten die we juridisch kunnen onderzoeken. En ik vraag me dan ook oprecht af waarom dit tot een heel kort door de bocht technische ontrading leidt?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Die kort door de bocht, ja, discussie is er niet helemaal. We zijn inderdaad op de wet en op de jurisprudentie afgegaan. En daar zit ook de kern in wat is dan de publieke taak? Maar, nogmaals, ik heb u een sportief aanbod gedaan. **Ik wil het heel graag bekijken na afloop van deze vergadering, als u mij ook uw argumenten overhandigt, en dan kom ik daar binnen twee weken op terug bij u.**

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, voorzitter, een sportief aanbod vind ik leuk, maar volgens mij is het de sport van de politiek dat wij argumenten voor de burger uitwisselen in deze zaal en dat wij samen tot een conclusie komen over wat goed is voor Limburg. En daarom wil ik die argumenten ook uitwisselen in deze zaal, maar dat kan ik in de eerste termijn niet doen, voorzitter, als er een ogenschijnlijke technische afkeuring komt. Want dan is de hele zaal, de hele Staten, de groep die u controleert, van mening dat het wettelijk niet kan, terwijl er een juridische discussie ligt. Dat is het punt en dat vind ik een lastige om op deze manier hier aan te gaan, want ik wil dat publieke debat voeren op het moment dat dat publieke debat hoort, namelijk met de begroting en als we het over die reserve kunnen hebben.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Ja, dat ben ik het ook helemaal met de heer Driessen eens. Hier hoort het politieke debat plaats te vinden. Maar op het moment dat ik krijg aangereikt dat dat dus niet kan, vanwege de redenen zoals wij dat hebben ingekleed in de eerste termijn, en u betoogt dat dat wel kan, dan lijkt het me ook zorgvuldiger, ook voor het democratische proces, ook voor al die Staten hier, dat we eerst eens goed gaan uitzoeken waar die jurisprudentie op toeziet en wat is dan precies de publieke taak. En volgens mij heb ik u daar een aanbod in gedaan dat als dat zover is dat we daar toch mogelijkheden toe zien, of niet, bent u natuurlijk zo vrij, daarom stuur ik ook een brief, een brief te agenderen aan de commissie. Dan kunt u het daar wederom politiek over hebben en dan doet u het in het zo'n democratisch verband als dat we vandaag doen, desnoods met een motie bij een van de volgende Statenvergaderingen. Ik snap dat het qua middel, instrument en het thema waarvoor u het aandraagt, het beste beloond wordt in een begrotingsvergadering, zoals vandaag. Dat snap ik, politiek. Dat kan nu niet meer. Maar ik doe u wel het aanbod om het wel in de politiek te kunnen doen, conform eigenlijk de wens die u heeft om dat in de brede democratie, of dat nou in commissie- of Statenverband is, op een later moment wel te kunnen doen.

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, voorzitter. Ik ben hier ook technisch niet om aanbiedingen te ontvangen. Ik ben hier om dat debat te voeren. Maar ik zal dan een laatste vraag stellen. Met de door ons aangereikte teksten en bijvoorbeeld ook de brief van de minister die is gestuurd omtrent dit thema, en ook de stukken of de definities die staan in artikel 2a van die voornoemde wet, is de Gedeputeerde dan het op z'n minst met mij eens dat het hooguit een juridische discussie is en geen juridische onmogelijkheid?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Voorzitter, het is een juridische discussie, zeker. En uiteindelijk gaat het om een politieke wens en of we het daar politiek over eens worden. Maar in de basis heeft u gelijk, is het gewoon omkleed met juridische argumenten om dat wel of niet te doen. Het is overigens nog een lopende juridische discussie, want ik weet dat het ministerie van Financiën, ook rondom cryptovaluta als zodanig, ook met de politiek in Den Haag nog gesprekken voert. Het is ook geen discussie die al gelopen is en die platgeslagen is, dus ik denk, wellicht dat het ook, als u het aan mij vraagt, het goede moment is dat u hem aanzwengelt om tot de mogelijkheid te komen of dat ook mogelijk hier in deze samenstelling zou kunnen, voorzitter. Dus wat dat betreft, het is een lopende discussie. Vandaar dat ik u ook het aanbod doe. Wij zullen het bekijken. U heeft uw werk gedaan, zegt u. Ik ben er zeer benieuwd naar met welke stukken u komt, met welke argumenten uw fractie komt, en we bekijken het met open vizier. Dus open vizier is open vizier.

De voorzitter: Even voor de helderheid, welke toezegging heeft u gedaan?

Gedeputeerde Satijn: Ik heb in het begin de toezegging gedaan naar de heer Driessen dat als hij zijn spullen aanlevert van de fractie, zijn onderzoek, dan kom ik binnen twee weken terug met onze bevindingen. **Want wij zullen ook de stukken van het ministerie van Financiën erbij pakken. We zullen ook even met het ministerie van Financiën contact opnemen hoe ver die lopende discussie nu is met het ministerie zelf,** want we hebben ons wel te verhouden tot wet- en regelgeving. En, nogmaals, daarmee ga ik hem niet platslaan, maar u zegt het hoort in een democratisch proces thuis. Daar ben ik het volledig mee eens maar dat moeten we het ook op basis van zorgvuldigheid doen. U heeft argumenten voor, wij hebben argumenten tegen. Die gaan we dan wegen en dan komen we tot een uitkomst.

De voorzitter: De toezegging is helder. Dank u wel. Een tweede interruptie voor de heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, nou, dan wil ik inderdaad concluderen dat misschien dat eerste deel van de eerste termijn iets te snel ging, want ik had daar inderdaad ook heel graag argumenten tegen gehoord. Die hebben we van uw zijde niet gekregen, waardoor dit debat dus niet kon plaatsvinden.

Dat is het probleem. Goed, dat is eeuwig zonde maar ik vat het wel zo op. U beweert, het kan niet, dan hoor ik ook graag waarom dat niet kan, via de voorzitter, sorry, en dat is nagebleven. We nemen het wel aan. We gaan in gesprek. We vinden het een belangrijk onderwerp maar we vinden het nog belangrijker dat we hier gewoon fatsoenlijke debatten voeren.

De voorzitter: Even voor mijn helderheid, de heer Driessen, is het dan ook handig om deze motie aan te houden?

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, ik houd deze motie aan, ja.

De voorzitter: En dat is de motie met het nummer, ik moet hem even opzoeken, als ik het goed heb, 3139? Zeg ik dat goed? De motie 3139 Driessen in zake 'provinciale reserve klaar voor de toekomst' is aangehouden. De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, jammer dat de motie al inmiddels is aangehouden, want ik wilde eigenlijk collega Driessen te hulp schieten. Want eigenlijk wat de toezegging is, is wat de motie ook vraagt. Dus de motie vraagt te onderzoeken of het kan, en als het kan, vijf bitcoin. Maar ik zou zeggen van als je daadwerkelijk bang bent voor het inflatierisico, doe dan in ieder geval 50 of 500 bitcoin. Want waar heb je het over? Met vijf bitcoin heb je het over drie ton. Nee, met vijf bitcoin heb je het nu over 3, 3,5 ton. Als het een echt probleem is voor de Provincie qua inflatie, dan heb je het met 5%, 6% of 10%, over € 35.000, terwijl natuurlijk de variatie in de koers veel groter is en dat je dus veel langer de bitcoin moet aanhouden. Dus als het een serieus voorstel is, dan hoop ik eigenlijk dat uit het onderzoek komt dat het kan en dat we dan ook een substantieel bedrag doen. Het hoeft echt geen 500 bitcoin te zijn, maar 50 toch zeker. Dan heb je het net over € 3,5 miljoen. En wat voor veiligheid bouw je in met € 3,5 miljoen inflatievrij weggezet geld? Dat zie ik niet zitten. Maar eigenlijk vind ik wel dat met de toezegging eigenlijk de motie juist van een positief oordeel is voorzien.

De voorzitter: Ja, en dan ga ik even een balletje terugspelen naar u. U zegt zelf altijd als het dan inderdaad gewoon een toezegging is die volledig in overeenkomst is met de motie, dan is de motie overbodig. Maar ik denk dat uiteindelijk wij hetzelfde met elkaar willen. De inhoud was op dit moment onvoldoende om nu dat goede inhoudelijke debat te kunnen voeren. Dat is jammer want dit is wel het moment om dat te doen. Dat heeft de Gedeputeerde ook toegezegd en uitgelegd. En de Gedeputeerde heeft toegezegd, allereerst de vraag, geef zoveel mogelijk argumenten waarom u denkt dat het allemaal kan. Wij gaan snel onderzoek doen. En zodra de argumenten binnen zijn, dan zal het College binnen twee weken zorgen voor een reactie en dan kunnen wij zo snel mogelijk, en daar gaat u zelf over, het opnieuw agenderen om daar het politieke debat over te voeren.

De heer Nijskens (VVD): Ja, voorzitter, dan wil ik het eigenlijk nog scherper stellen. Nu wordt eigenlijk een collega van ons aan het werk gezet, terwijl hij eigenlijk een motie opstelt waarmee hij een verzoek doet. Als wij bij alle 30 moties van vandaag vanuit het College te horen hadden gekregen van zoek dat even zelf uit en kom dan met uw verhaal en dan kijken wij ernaar ... Nee, ja, daarom denk ik, ik speel het scherp.

De voorzitter: Volgens mij is dat niet wat de Gedeputeerde gezegd heeft. Laat ik helder zijn.

De heer Nijskens (VVD): Ja.

De voorzitter: Het College komt binnen twee weken met een reactie op uiteindelijk waar de motie over ging, want de motie is aangehouden. Dat heb ik de Gedeputeerde horen toezeggen. De heer Schyns.

De heer Schyns (JA21): Ja, want ik ben het helemaal eens met mijn collega's maar komt de Gedeputeerde dan met een reactie dat hij onderzoek gedaan heeft of dat hij dan de informatie heeft verzameld om een onderzoek te doen?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Satijn: Nee, voorzitter, dan kom ik met een antwoord op de vraag van de heer Driessen of het kan. Dus ik ga nu dat onderzoek doen.

De heer Schyns (JA21): Oké, dus u gaat onderzoeken of het kan?

Gedeputeerde Satijn: Ja,

De heer Schyns (JA21): Oké, helder.

De voorzitter: Dank u wel. Gedeputeerde, gaat u verder.

Gedeputeerde Satijn: Ik ga ook de heer Franssen toezeggen dat we kunnen kijken of we overal een afkortingenlijst, voor zover nog niet aanwezig, kunnen aanbrengen. En, voorzitter, ik wil graag mijn excuses aanbieden aan mevrouw Jetten. Die appte me net: 'Je zou het kort houden, Stephan. Dat is je niet gelukt'. Dus excuses.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de heer Faassen.

Gedeputeerde Faassen: Ja, voorzitter, toch heb ik weer het donkerblauwe vermoeden dat ik de tijd van de heer Satijn moet goedmaken in dezen. Maar goed, ik ga het proberen. Ik begin met mevrouw Berghorst, die mij gevraagd heeft, ook betreffende de lelieteelt, om in gesprek te gaan met de gemeente. Ik heb regelmatig contact met de wethouder in Venray en die is er nooit over begonnen. Ik heb geleerd jezelf uitnodigen is niet netjes, maar ik zal bij het eerstvolgende contact wat ik met de wethouder heb met hem daarover spreken en kijken hoe de vlag erbij hangt en waar we elkaar misschien zouden kunnen versterken. Hoe zeg ik dat? Ik zie een vraag aankomen.

De voorzitter: Dat mag u zeggen. Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Voorzitter, dank u wel. Nou, dat vind ik al heel fijn. Dank u wel. De vraag die ik stelde was meer ... Kijk, u spreekt met al die bestuurders daar en ik zou mij zo kunnen voorstellen dat deze zorgen misschien ook wel ergens anders spelen. En, kijk, op het moment dat het een aangelegenheid is in één gemeente, dan vind ik ook dan kan je het ook prima in zo'n gemeente laten. Maar op het moment dat je merkt dat het in een aantal gemeenten speelt, kijk, dan vind ik dat er een rol voor de Provincie ontstaat. Dus wellicht kunt u uw oren en ogen, hè, naast dat u dit gesprek aangaat, ook openhouden in uw gesprekken met andere gemeenten waar dit mogelijk speelt. En mocht het een issue zijn, dat we dan het er eens met elkaar over hebben of we daar een rol in hebben. Zou u dat kunnen doen voor mij?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Faassen: Het er eens over hebben, ja, dat kan. Nee, en ik ga ook met mijn collega Kuntzelaers in overleg want die is van landbouw. Dus ik ga ook aan hem vragen of hij zijn oor te luisteren wil leggen en dan komen we daarmee terug als we meer gehoord hebben. Oké?

De voorzitter: Geweldig. Gaat u verder.

Gedeputeerde Faassen: Goed, dat was de eerste vraag die ik in de tweede ronde had. Dan heeft mijnheer Nijskens eigenlijk een verhelderende vraag gesteld voor de heer Megens. Nou begrijp ik de vraag ook pas van de heer Megens. Dat had ik niet helemaal scherp want het ging over prioriteit. Op zich een goede vraag, want nu ik er beter over nagedacht heb ... Dus, ja, fouten maken we hier blijkbaar. Maar dat is dus inderdaad wat is de prioriteit. Dat is op zich ook een goede vraag. Want wanneer wordt er geprioriteerd, Nou, je kijkt in de eerste plaats, als je een bron hebt, waar je zeg maar kunt mitigeren. Dat wil zeggen: waar je de stikstofruimte van zou kunnen benutten. Dan kijk je welke in de buurt het eerste aan de beurt is. Dus dat is een prioritering die je toepast. Want het heeft geen zin dat als ik een bron in Zuid-Limburg heb, om er daar eentje mee te mitigeren in Noord-Limburg, want dat is te ver. Dat kan gewoon niet. Dus dat is er eentje. Verder kijken we naar die waar al een handhavingsverzoek ligt, dus waar al een dreigement ligt dat daar een handhavingsverzoek komt. Die proberen we ook. Er is inderdaad dus een zekere prioritering voor u beiden aangebracht en die brengen we ook aan. Dus dat als antwoord op de vragen van u beiden in de tweede ronde. **Ja, mevrouw Schoolmeesters heeft nogmaals gevraagd om een provinciale stikstofbank te onderzoeken. Ja, dat ga ik dus doen. Dat zeg ik ook toe. En in januari weet ik dat.** Want het moet natuurlijk ook zinvol zijn, dus gaan we onderzoeken in hoeverre we dat kunnen en wat we er dan ook mee bereiken. Maar dat gaan we organiseren en daar kom ik op terug in januari. Ja, in januari. Dat is dat. Mevrouw Depondt, ik mocht erover nadenken. Wat ik al even gecheckt heb in het erover nadenken: leefbaarheid komt in het beleidskader Landelijk Gebied 49 keer voor. **Dus dat wordt ook een vrij lang antwoord maar dat gaat u krijgen van mij. Dat is ook een toezegging.** Nou, verder, de Greenpeace-zaak. Daar werd helder gevraagd of ik daar een antwoord had als Provincie. Nee, want we weten de uitkomst niet. En als de uitkomst heel slecht is, dan moet het landelijk opgepakt worden. Dat kunnen wij als Provincie niet, want dan zullen er generieke maatregelen van het Rijk moeten komen om tot een oplossing te komen. Dus, ja, we denken erover na maar dan in IPO-verband en we sturen daarmee. Dus dat is hoe we als Provincie daarop zijn aangehaakt. De laatste vraag, van mevrouw Boven. Ja, blijft de Gedeputeerde bij het ontraden van de motie. Ja. Nee, dat is niet aardig. Nogmaals, ik vind echt als we de discussie gaan voeren over de effecten van bestrijdingsmiddelen, dan hoort die thuis bij de Ctgb. Daarvoor hebben we die instantie. Die onderzoeken dat. Er is een toelating. En als daar in een provincie in onderling overleg iets anders over wordt gedacht, dan heb je een soort van gebiedsprocesje. Dan is dat aan de gemeente. Ik wil daar best naar kijken hoe dat daar loopt, maar om nou te zeggen dat wij daar een rol in gaan pakken, nee. Want ik vind, zowel de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en het gebruik daarvan hoort echt bij de Ctgb. **Dus ik blijf in principe bij mijn ontraden van de motie, maar ik ga wel in gesprek met de gemeente, zoals ook mevrouw Berghorst beloofd is.** Goed, voorzitter, dan heb ik mijn antwoorden gehad. Ik dank u.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Faassen. Dan geef ik nu het woord aan Gedeputeerde ... Gedeputeerde Theuns, aan u het woord.

Gedeputeerde Theuns: Ja, dank u wel, voorzitter. Ik ga het echt heel kort houden. De moties van de heer Schyns en mevrouw Boven zijn aangehouden. Ik zou zeggen: dank dat u met die uitleg dat heeft gedaan. En dan heb ik eigenlijk alleen nog het punt van de gewijzigde motie 3142 over de gewasbeschermingsmiddelen. En ik sluit me wel aan bij de woorden van collega Faassen. We hebben geen rol in de normering daarvan als Provincie. Dat is iets van het Rijk. Maar u moet als Staten natuurlijk wel volgend jaar een nieuw omgevingsbeleid vaststellen. Daar kun je iets over zeggen, over de normering dus, en dan zou ik zeggen: informatie. Daar kun je nooit op tegen zijn, dus wij willen van harte zo'n infosessie organiseren. Ik had hem al toegezegd maar het zijn de algemene beschouwingen. Dus als u dat punt wilt maken, staat u dat vrij en dan wil ik hem oordeel Staten geven.

De voorzitter: Dank u wel, mijnheer Theuns. Dan geef ik nu het woord aan de Gedeputeerde Kuntzelaers.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Twee vragen werden er gesteld over Dal Vrij Limburg. 50PLUS vroeg nogmaals zijn er gemeenten die al echt 'nee' hebben gezegd. Nee, die zijn er nog niet. Er zijn wel gemeenten die het sneller oppakken en die wat terughoudender zijn maar er is nog niemand die gezegd

heeft 'nee dat doen we niet'. En de Partij van de Arbeid vroeg naar het introduceren van een separaat systeem voor Dal Vrij Limburg om eventueel versnelling aan te brengen in het proces. Op dit moment kiezen wij daar niet voor omdat we één systeem dat voor alle Limburgers geschikt is willen faciliteren, en dan lijkt ons het meest zuivere proces om dat met de gemeenten te doen voordat we separaat de wegen om de gemeenten heen gaan creëren. Dus we zetten alles op alles om zo snel mogelijk voor mensen alles mogelijk te maken maar een dubbeling is niet iets wat we willen faciliteren.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Ja, voorzitter, dank u wel. Ik snap dat u dat zegt. En ik denk ook dat het op dit moment nog niet het moment is om het ook te faciliteren, maar ik weet een klein beetje hoe het gaat als je bij gemeenten, zeker in de uitvoering in het sociaal domein, iets wilt realiseren wat boven op hun reguliere taken komt. Dat is moeizaam. En waarom is dat moeizaam: omdat die gemeenten eigenlijk daar geen capaciteit voor hebben. En wat ik u vraag is niet om het nu al te regelen maar om in ieder geval te verkennen welke mogelijkheden de Provincie heeft, want ik ben erg bezorgd dat dit fantastisch mooie goede idee van u in schoonheid gaat stranden omdat het gewoon niet gaat lukken om die gemeenten allemaal aan boord te krijgen, en zeker niet als u dat gaat doen op een manier waarop ze alle 31 mee moeten. Dus vandaar dat ik toch wel u wil meegeven van ga verkennen wat er mogelijk is vanuit de Provincie. Heel veel mensen hebben mij al gevraagd Aleida, wanneer kan ik die pas krijgen, dus de samenleving wacht.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Ja voorzitter, daar zijn we ons strategisch van bewust. En we zijn op zoek naar de snelst mogelijke manier om te implementeren. Daarom proberen we met de snelle voorlopers juist te komen tot de oplossingen. Dat zijn dus niet alle 31 gemeenten tegelijkertijd maar degenen die het het snelste kunnen implementeren, zodat we bij de andere gemeenten kunnen laten zien: kijk, op deze manier kun je het organiseren. En dan hopen we zo ook de organisatiekracht, die vaak ontbreekt, daarmee te besparen. Dus daarmee hopen we de snelheid te creëren. En we zijn ons ervan bewust dat het een product is waar veel behoefte aan is.

De voorzitter: Mevrouw Berghorst.

Mevrouw Berghorst (PvdA): Maar u wil niet alvast verkennen wat er zelf mogelijk is?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dank u wel, voorzitter. Nee, want daarmee creëren we ook meteen een positie dat er gedacht kan worden u bent toch aan het verkennen dat u een alternatief heeft voor datgene wat wij moeten doen, dan kunnen we rustig afwachten. Nee, we moeten met elkaar proberen één systeem te maken. Dat lijkt de focus. En daarna ben ik bereid om te kijken, als dat niet lukt, wat er anders mogelijk is.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Dan de VVD, de toezegging voor de touringcar-motie, om het maar zo te zeggen. U heeft hem aangehouden. Ik zou bijna willen zeggen: trek hem gewoon in, dan gaan we aan de slag. Dat is veel makkelijker namelijk, want anders zitten we te kijken naar een motie die nooit meer wordt ingediend. Dat hoeft niet, lijkt me. We gaan gewoon zorgen dat die touringcar zo vaak mogelijk gaat rijden, en dat we de politie motiveren om daaraan mee te doen.

De voorzitter: De heer Nijskens.

De heer Nijskens (VVD): Dan trekken we hem in naar zo'n oproep.

Gedeputeerde Kuntzelaers: 3129. Dan de dialoog over het zintuigelijk erfgoed. Daar werd gevraagd van hoe gaat u dat doen. Nou, u kunt zelf mee faciliteren met het agenderen van een onderwerp. Wat ik denk dat goed is, wat wij voorbereiden voor dat moment, is in ieder geval de verschillende duidingen of interpretaties die er van zintuigelijk erfgoed zijn, Zowel de Franse kant als de varianten bestaan natuurlijk. We hebben al een keer gebeld en contact gehad met Friesland. Maar precies wat zij nu als interpretatie in het huidige systeem hanteren, als we die zaken bij elkaar voeren, dan hebben we denk ik voldoende materiaal om met elkaar een gesprek te voeren over zintuigelijk erfgoed, want dat is wat de vraag was aan mij.

De voorzitter: De heer Wolters Gregório.

Wolters Gregório (SP): Ja, dank u wel, voorzitter. Er kwam net nog een vraag in me op over dit onderwerp en die is eigenlijk: gaan we dan bij het zintuigelijk erfgoed alleen kijken naar wat er gebeurt in de dorpen en in het buitengebied qua geuren of geluiden of weet ik veel, of kijken we dan ook naar de binnenstad? Nemen we dan bijvoorbeeld ook het orgel of de zaterdagmarkt of het geluid van een achteruitrijdend bestelbusje? Nemen we dat er dan ook in mee? Hoever gaan we daar dan in?

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuntzelaers: Voorzitter – met het risico dat ik me begeef in de discussie waar ik niet in terecht wilde komen - wat wij gaan doen, is de definitie proberen aan u voor te leggen die gehanteerd wordt, die niet echt een wetenschappelijke definitie is maar die wel op dit moment op enkele plekken wordt gehanteerd. En dan mag u met elkaar beoordelen wat u vindt dat tot dat zintuigelijk erfgoed behoort en of u er iets mee wil of dat u denkt, nou, ik vind het wel best na deze discussie. Dat moet u met elkaar uit zien te discussiëren. Dan de toezegging voor de visie 2050. Ik begreep eigenlijk dat er een soort van tussentijdse ijkmomenten moeten zitten in die visie, van hoe kom je dan tot die visie in 2050. Wij kunnen in ieder geval kijken hoe we dat vormgeven of hoe je bepaalde stappen kunt nemen of wat je verwacht te zien aan trends tot aan 2050. Dus dat aan de BBB. En dan tot slot, de FvD-fractie had het over de deugden en over prudentia en ik zou daarom van harte de tentoonstelling in het Bonnefantenmuseum over de zeven zonden van Pieter Bruegel willen aanbevelen, een klassieke kunstenaar. Ik denk naar het hart van de FvD. En een pleidooi voor u allemaal om daarnaar te gaan kijken. Het is een prachtige voorstelling.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik het woord aan de Gedeputeerde Van Caldenberg.

Gedeputeerde Van Caldenberg: Voorzitter, allereerst de motie van de heer Van Bijnen. Naar aanleiding van de appreciatie in de eerste termijn heeft de heer Van Bijnen zijn motie in de tweede termijn gewijzigd ingediend. Wij hadden al een interpretatie oordeel Staten gegeven. Die interpretatie heeft de heer Van Bijnen ook nog keurig op papier gezet, dus daarmee blijft het oordeel van de gewijzigde motie Van Bijnen oordeel Staten, waarvoor hartelijk dank. Even kijken, dan zijn we bij de woorden van mevrouw Schoolmeesters over de motie van de KNVB. Zij gaf aan dat zij content was met de wijze van benadering vanuit het College en gaf daarvoor complimenten. **Die nemen we graag in ontvangst maar ik zou ook nog graag een keer willen benadrukken dat we hem ook van harte gaan uitvoeren zoals we hem in de eerste termijn hebben geapprecieerd.** Dan heeft het CDA nog een vraag gesteld met betrekking tot zwemwater en dat ging erover dat het CDA graag een plan wilde. En het CDA had dan ook aangegeven: we willen daar niet nu al op voorhand concrete condities aan toekennen maar we willen wel een plan en niet louter en alleen een inventarisatie. **We begrijpen die behoefte en we kunnen dan ook aangeven dat we juist vanuit die lokale en regionale behoefte daar een bijdrage aan willen leveren. En daarmee kunnen we het dan ook samenvatten in een plan.** En we moeten natuurlijk wel aangeven dat we dat doen vanuit de rolopvatting die we hebben in de Provincie, en ook nog een keer benadrukken dat we dat niet doen vanuit de rol van exploitatie, zoals we dat in eerste termijn hebben geduïd. Dus met die toevoeging en dat daarvoor de bestaande instrumenten leidend zijn, kunnen wij oordeel Staten geven, voorzitter. En dan kijk ik heel

eventjes door. Voor de rest denk ik misschien alleen nog heel even kort iets zeggen over het amendement van de Partij van de Arbeid, van mevrouw Berghorst. En ik denk dat het van belang is om te benadrukken dat we dat amendement breed blijven trekken, namelijk in de breedte van het zorglandschap, maar zeker als het gaat over de brede doelen die wij hebben vanuit het beleidskader. Wij hebben in die zin achterstanden weg te werken met onze wijkenaanpak en de Sociale Agenda. Als het gaat over preventie, dan liggen er in die zin heel veel uitdagingen voor ons. En wij hebben in ieder geval de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en dat past breder, gehoord over de investeringen die zij in ieder geval nodig acht om de achterstanden hier in te halen. **En wij gaan ook graag niet alleen met deze minister maar eigenlijk ook met de minister van Gezondheid, eigenlijk met het kabinet als geheel, het gesprek aan over hoe we die gezondheidsachterstanden in deze provincie kunnen inhalen.** En met die interpretatie kunnen we in de breedte oordeel Staten geven aan het amendement en doen we dat graag.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik tot slot het woord aan de Gedeputeerde Demollin.

Gedeputeerde Demollin-Schneiders: Dank je wel, voorzitter. Ik heb een vraag gekregen van mevrouw Berghorst en ik kan mevrouw Berghorst geruststellen. De RMT-middelen, dus waar mevrouw Berghorst, voorzitter, naar vraagt, zijn uitgelegd in de mededeling portefeuillehouder van 15 oktober, recentelijk, zoals ik het ook heb beloofd in de commissievergadering. En het klopt inderdaad dat die RMT-middelen op Zuid-Limburgse schaal op zijn, maar de RMT betreft een tijdelijke regeling van het Rijk die sowieso afliep. En de ESF-middelen, waar mevrouw Berghorst aan refereert, zijn al beschikbaar. En de activiteiten worden doorlopend georganiseerd door het Werkcentrum in Geleen, waar ook de ontslagen VDL-medewerkers terecht kunnen. En mensen kunnen zich daar melden en die krijgen dan dienstverlening. Dank je wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Berghorst, sorry, de Gedeputeerde. Naar aanleiding van. Ja, ik heb wat goed te maken hoor ik wel. Daarmee zijn we aan het einde van de beraadslaging en rest ons zo dadelijk over te gaan tot stemmingen. Ik kijk even rond of er behoefte is om daar nog even kort voor te schorsen of dat u allen nu al in staat bent om te gaan stemmen? We delen nog even een lijst uit, dus misschien is het toch slim om even een moment te schorsen? Ik kijk even. Zullen we eens beginnen met tien minuten schorsing, vijftien? Vijftien minuten. De vergadering is voor vijftien minuten geschorst.

[SCHORSING]

De voorzitter: We zijn allemaal in de zaal; dat is mooi. Even als punt van orde. Zo dadelijk breng ik allereerst in stemming de Najaarsnota. Vervolgens breng ik in stemming bij de begrotingsbehandeling en de vier amendementen. Vervolgens breng ik alle moties in stemming, met uitzondering van de moties die zijn ingetrokken of aangehouden. Maar ik zal dat duidelijk vermelden. We sluiten af met het voorstel over de al dan niet gewijzigde programmabegroting. We zijn met 45, dus we kunnen beginnen met de stemming. Ik breng in stemming gewijzigd G24031, 'Statenvoorstel inzake Najaarsnota 2024' en de brief van GS van 15 oktober 2024. De stemming is geopend. Alle stemmen zijn uitgebracht. De Najaarsnota is aangenomen met 37 voor en 8 stemmen tegen. Dan gaan we stemmen over alle voorstellen rondom de begroting. Allereerst het derde gewijzigd amendement 185 Berghorst cum suis inzake Limburg gezond vooruit. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Het amendement is aangenomen met 23 tegen 22. Aan de orde is amendement 186 Berghorst cum suis inzake Ambitieuze, duurzaam en circulair bouwen. De stemming is geopend. Dit amendement is aangenomen met 37 voor en 8 tegen. Ik kom bij het tweede gewijzigd amendement 187 Smeets cum suis inzake Paralympisch toptalent. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Het amendement is aangenomen met 44 voor en 1 tegen. Dan komen we bij amendement 188 Jenneskens inzake Voorlopig geen bezuiniging LIOF. Er is een stemverklaring van mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Wij stemmen tegen, maar wij hechten eraan om het debat te voeren, om dialoog te voeren, dat we vooral borgen dat er voldoende aandacht blijft voor het mkb wanneer wordt bezuinigd op een instelling die zich daar hard voor maakt.

De voorzitter: Dank u wel. Amendement 188, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. Dit amendement is verworpen met 10 voor en 35 tegen. Dan gaan we naar de moties. Allereerste de gewijzigde motie 3124 Van Bijnen inzake Gezonde basisschool van de toekomst in de vijf nieuwe aandachtswijken. Er zijn stemverklaringen. Mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter. Toen wij vorig jaar bij de begroting een veel beperktere motie indienden om iets te onderzoeken, stemde de PVV tegen. Maar D66 stemt principieel altijd voor voorstellen die het onderwijs in Limburg ten goede komen en de gezonde basisschool van de toekomst is er daar één van. Het enige probleem is dat de financiering heel kostbaar is en structureel moet worden en wij dat als Provincie niet kunnen doen. Dus wij kijken heel erg naar GS voor goede en gezonde financiële voorstellen om toch zoveel mogelijk inhoud te geven aan de ambitie van deze motie.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Depondt.

Mevrouw Depondt-Olivers (CDA): Voorzitter. Wij vinden het een sympathieke motie. We snappen de gedachte erachter. We zullen uiteindelijk ook voorstemmen maar, we gaan er wel van uit – dit is al in het beleidskader opgenomen – dat het daar ook uit gefinancierd gaat worden. Dank u wel.

De voorzitter: Motie 3124, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 30 stemmen voor en 15 tegen. Dan komen we bij motie 3125 Hoks inzake 'Nederlandse taal de norm in de bus'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 19 voor en 26 tegen. Dan de gewijzigde motie 3126 Megens inzake 'Stop op nieuwe zonnepanelenvelden in Limburg'. Er is een stemverklaring van de heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Netcongestie oplossen en opwekken en bouwen moeten tegelijkertijd gebeuren: twee verschillende problemen die aangepakt moeten worden, in plaats van weggijken. En daarom stemmen we tegen deze motie.

De voorzitter: Dank u wel. Motie 3126, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 17 voor en 28 tegen. Motie 3127 Hermans inzake 'windturbines niet op Limburgs land, maar op zee'. Er is een stemverklaring van de heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. Net als bij de vorige motie kunnen we ook hier niet stil gaan staan. We moeten verstandige oplossingen hiervoor vinden, in plaats van wegglopen voor problemen die er zijn. Daarom stemmen we tegen.

De voorzitter: Dank u wel. Mijnheer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, ik was laatst in Zandvoort voor het eerst sinds lange tijd en daar stonden ze inderdaad op zee. En dat is ook gruwelijk lelijk. Maar met dien verstande dat we in Limburg geen zee hebben, stemmen wij voor.

De voorzitter: Mevrouw Schoolmeesters.

Mevrouw Schoolmeesters (BBB): Ja, wij moeten helaas tegenstemmen, maar we hebben enorme zorgen over de windturbines en de gezondheid, overlast en veiligheid die daarmee gepaard gaan. Wij kijken ook

met smart uit naar het symposium over de gezondheidsaspecten van de windturbines, maar aangezien we inderdaad geen zee hebben, zullen we daarop tegen zijn met zwaar gemoed.

De voorzitter: Dank u wel. Motie 3127, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 9 voor en 36 tegen. Dan tweede gewijzigde motie 3128 Bloi cum suis inzake 'De wegininspecteur een echte gastheer op onze wegen'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 44 voor en 1 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3130 Goossen cum suis inzake 'ruimte gebruik defensie'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 29 voor en 16 tegen. Dan komen we bij motie 3131 Van der Pol cum suis inzake 'Legaliseren PAS-melders'. Er is een stemverklaring van mevrouw Jetten.

Mevrouw Jetten (GroenLinks): Klopt, dank u wel. Wij zullen tegen deze motie stemmen. Ja, wij steunen de PAS-melders, maar het gaat met name om de eerste bullet van het dictum. Het is geen garantie dat die stikstofruimte terechtkomt bij degenen die die ruimte nodig hebben.

De voorzitter: Dank u wel. Motie 3131, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 38 voor en 7 stemmen tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3132 Zeedzen inzake 'De slapende reus wakker maken'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 27 voor en 18 tegen. Dan komen we bij de derde gewijzigde motie 3133 Goossen inzake 'Thuisbasis voor de toekomst van voetbal: trek de KNVB naar onze provincie'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 37 voor en 8 stemmen tegen. Dan komen we bij de tweede gewijzigde motie 3134 Absil cum suis inzake 'Voldoende zwemwater voor doelgroepen'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 33 voor en 12 tegen. Dan komen we bij de derde gewijzigde motie 3135 Hanegraaff cum suis inzake 'Einstein Telescope in Limburg kansen benutten voor innovatie'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 43 voor en 2 tegen. Dan komen we bij de derde gewijzigde motie 3136 Wesseling cum suis inzake 'Geef jongeren een stem in de woningmarkt'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 36 voor en 9 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3137 Vaessen cum suis inzake 'Realiseer aansluiting Aachen en Heerlen op nachttrein'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. Deze motie is unaniem aangenomen. Dan komen we bij de derde gewijzigde motie 3138 Jenneskens cum suis inzake 'Limburg gaat door met gebiedsdialogen'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 22 voor en 23 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3140 Mertens cum suis inzake 'Aanvalsplan natuur'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 14 voor en 31 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3141 Jetten cum suis inzake 'Plan van aanpak Yard-E'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 13 voor en 32 tegen. Aan de orde is de gewijzigde motie 3142 Sol inzake 'Gezondheidsrisico's gewasbeschermingsmiddelen'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 21 voor en 24 tegen. Dan komen we bij motie 3143 Loomans cum suis inzake 'Vergroot de Limburgse voedselzekerheid'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 19 voor en 26 tegen. Dan komen we bij motie 3144 Loomans cum suis inzake 'Herstel biodiversiteit met beschermde natuur'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 13 voor en 32 tegen. Dan komen we bij de derde gewijzigde motie 3145 Loomans cum suis inzake 'Onderzoek Limburgse hydrolyser'. En dat op de late avond. Vorige keer ging het iets makkelijker. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 29 voor en 16 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3148 Franssen cum suis inzake 'maatwerk starterslening'. Een stemverklaring van de heer Wolters Gregório.

De heer Wolters Gregório (SP): Dank u wel, voorzitter. De SP ondersteunt startersleningen, maar deze oprekking is geen oplossing voor het probleem. Wanneer gemeentewoningen blijkbaar al te duur zijn, moeten starters daar niet de hoofdprijs voor hoeven te lenen, maar de gemeente goedkopere laten bouwen. Daarom stemmen we tegen.

De voorzitter: Dank u wel. Motie 3148, de stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is aangenomen met 33 voor en 12 tegen. Motie 3149 Peters inzake 'Verschraling media-aanbod – keer het tij'. De stemming is geopend. De motie is verworpen met 1 voor en 44 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3150 Peters inzake 'Lokaal-Limburg Behoud van stem voor alle Statenleden in het debat'. Er is een stemverklaring van mevrouw Jenneskens.

Mevrouw Jenneskens (D66): Voorzitter. Als democraten zijn we ervoor dat elke volksvertegenwoordiger zijn stem kan laten horen, maar het is ook prettig als we met z'n allen levend het einde van het debat halen. Wij zijn bang dat het anders toch een Poolse Landdag gaat worden. We zijn van opvatting dat we altijd kunnen zoeken naar betere mogelijkheden en deze motie doet daar geen recht aan.

De voorzitter: De heer Driessen.

De heer Driessen (Forum voor Democratie): Ja, wij hebben precies een tegenovergestelde mening van mijn voorgaande collega. Wij vinden onze vermoeidheid iets minder belangrijk dan de democratie, dus wij stemmen voor.

De heer Schyns (JA21): Ondanks dat we begrijpen dat dit misschien niet het beste instrument is, formeel gezien, vinden we het dermate belangrijk dat we wel voorstemmen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan de gewijzigde motie 3150 Peters inzake 'Lokaal-Limburg Behoud van stem voor alle Statenleden in het debat'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 10 voor en 35 tegen. Dan komen we bij de gewijzigde motie 3151 Boven cum suis inzake 'Omgevingsoverleg Ielieteeft'. De stemming is geopend. De stemming is gesloten. De motie is verworpen met 9 stemmen voor en 36 tegen.

Dan breng ik in stemming het door amendering en moties gewijzigde G24032 Statenvoorstel Programmabegroting 2025 en de brief van GS van 15 oktober 2024. De stemming is geopend. Had u nog een stemverklaring? Ja, komt u maar.

De heer Loomans (Horizon): Ja. De urgentie die ik voel bij het herstel van biodiversiteit en het remmen van klimaatverandering zie ik niet terugkomen in de begroting, dus daarom ga ik tegenstemmen. Dat heb ik de afgelopen jaren ook gedaan. Ik moet er in alle eerlijkheid bij vermelden dat, zoals ik daarstraks al zei, op papier het verhaal steeds positiever wordt. Dus ik zou tegen het College willen zeggen: geef het niet op, jullie hebben deze periode nog twee kansen om me overtuigen. Grijp ze aan.

De voorzitter: Dank u wel. De stemming was inmiddels geopend en die wordt nu gecontinueerd. De stemming is gesloten. Daarmee is de geamendeerde en gewijzigde begroting met 35 stemmen voor en 10 stemmen aangenomen.

8 Moties vreemd aan de orde van de dag

-

9 Sluiting

De voorzitter: Dames en heren, ik zal het kort houden. We zijn aan het einde gekomen van deze lange vergadering. Ik wil u allen complimenteren met deze vergadering en hoe die is verlopen. Maar alvorens ik deze vergadering ga sluiten, wil ik heel erg graag – ik weet dat het gebruikelijk is, maar dat wil niet zeggen dat het minder gemeend is – gebruikmaken van de gelegenheid om het gehele bodeteam ongelooflijk te bedanken voor de ondersteuning op deze heel lange dag.

Applaus

De voorzitter: We hadden vandaag niet kunnen vergaderen als we geen goede voorstellen hadden, dus ook iedereen die daarvoor heeft bijgedragen, het hele ambtelijk team en de aansturing en iedereen die zich er hard voor gelopen heeft om de begroting en de voorstellen allemaal te maken, wil ik dit jaar wederom enorm bedanken en aanmoedigen om inderdaad het komende jaar weer verder te gaan. Dank daarvoor.

Applaus

De voorzitter: En tot slot, alles is perfect gelopen en had nooit kunnen gebeuren zonder de uitstekende begeleiding en ondersteuning van onze Griffie. Daarvoor ongelooflijk bedankt.

Applaus

De voorzitter: Hiermee sluit ik de vergadering. Ik wens u een heel fijne avond, waar u ook naartoe gaat, maar de nazit vindt plaats in de Grote Staat. Vergadering gesloten.

(Einde van de vergadering om 20.27 uur)

De notulen van de vergadering van 1 november 2024 zijn door Provinciale Staten goedgekeurd in hun vergadering van 13 december 2024.

Dhr. mr. A.O.J. Pregled, griffier

Dhr. E.G.M. Roemer, voorzitter